

Województwo
Śląskie

Ocena zasobów pomocy społecznej Województwo śląskie 2024

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, Katowice, czerwiec 2024

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

© Copyright by Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego

Opracowanie

Krzysztof Ciupek
Patrycja Korkowska

Materiał pn. *Ocena zasobów pomocy społecznej. Województwo śląskie 2024* powstał w ramach Terytorialnego Obserwatorium Rozwoju Usług Społecznych Województwa Śląskiego

TORUS

Katowice, czerwiec 2024

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	5
2. SYTUACJA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA	8
2.1. Wybrane elementy sytuacji demograficznej	8
2.2. Wybrane elementy sytuacji społecznej	19
2.2.1. Wynagrodzenia i świadczenia społeczne	19
2.2.2. Wydatki gospodarstw domowych	21
2.2.3. Zagrożenie ubóstwem	21
2.2.4. Przeszłość	25
2.2.5. Rynek pracy	25
2.2.6. Migranci	27
3. OSOBY I RODZINY KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ	35
4. INFRASTRUKTURA POMOCY SPOŁECZNEJ	49
5. KADRY POMOCY SPOŁECZNEJ	63
5.1. Liczebność i struktura zasobów kadrowych JOPS	63
5.2. Pracownicy OPS / CUS i PCPR	70
5.2.1. Pracownicy ośrodków pomocy społecznej i centrów usług społecznych	75
5.2.2. Pracownicy powiatowych centrów pomocy rodzinie	76
5.2.3. Poziom wykształcenia pracowników OPS, PCPR i CUS	78
5.3. Pracownicy socjalni	80
5.4. Kształcenie oraz szkolenie zawodowe kadr pomocy i integracji społecznej	85
5.4.1. Ekonomia społeczna	85
5.4.2. Profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy domowej	85
5.4.3. Pomoc społeczna oraz system wspierania rodziny i pieczy zastępczej	87
6. ŚWIADCZENIA POMOCY SPOŁECZNEJ	91
6.1. Świadczenia udzielone w ramach zadań gmin	93
6.1.1. Świadczenia udzielone w ramach zadań zleconych gminom	96
6.1.2. Świadczenia udzielone w ramach zadań własnych gmin	101
6.2. Świadczenia udzielone w ramach zadań powiatów	109
6.2.1. Pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub przebywają na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy	109
6.2.2. Pomoc mająca na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem	110
7. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE	115
8. PROGNOZY DOTYCZĄCE SYTUACJI W POMOCY SPOŁECZNEJ W 2024 ROKU	122
8.1. Korzystający z pomocy społecznej	122
8.2. Zasoby instytucjonalne	124
8.3. Zasoby kadrowe	127
8.4. Świadczenia pomocy społecznej	128
8.4.1. Świadczenia udzielane w ramach zadań gminy	128
8.4.2. Świadczenia udzielane w ramach zadań powiatu	130
8.5. Wydatki w pomocy społecznej	131
9. PODSUMOWANIE	133
10. WNIOSKI I REKOMENDACJE	142
11. ANEKS	149

WYKAZ UŻYWANYCH SKRÓTÓW

bd	Brak danych
CAS	Centralna Aplikacja Statystyczna
CIS	Centrum integracji społecznej
CUS	Centrum usług społecznych
DPS	Dom pomocy społecznej
GOPS	Gminny ośrodek pomocy społecznej (określenie obejmujące miejskie, gminne i miejsko-gminne ośrodki pomocy społecznej działające w gminach powiatów ziemskich)
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JOPS	Jednostka organizacyjna pomocy społecznej
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
LPL	Metoda „lejdejska” (<i>Leyden Poverty Line</i>)
m.	Miasto (dotyczy miast na prawach powiatu)
MON	Ministerstwo Obrony Narodowej
MOPR	Miejski ośrodek pomocy rodzinie (określenie obejmujące miejskie ośrodki pomocy społecznej oraz miejskie ośrodki pomocy rodzinie działające w miastach na prawach powiatu)
MPiPS	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (obecnie MRPiPS)
MRiPS	Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej (obecnie MRPiPS)
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
MS	Ministerstwo Sprawiedliwości
MSWiA	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
OFE	Otwarty fundusz emerytalny
OPS	Ośrodek pomocy społecznej (określenie obejmujące GOPS-y i MOPR-y)
OZPS	Ocena zasobów pomocy społecznej
PCPR	Powiatowe centrum pomocy rodzinie
ROPS	Regionalny ośrodek polityki społecznej

1. WSTĘP

Niniejsze opracowanie stanowi realizację zapisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 901 ze zm.), dotyczących obowiązku przygotowania przez gminy, powiaty i samorząd województwa oceny zasobów pomocy społecznej (OZPS). Odpowiednie zapisy dotyczące realizacji tego zadania ujęto w art. 16a, art. 17 ust. 1 pkt 2 (zadania gminy), art. 19 ust. 18 (zadania powiatu), art. 21 ust. 8 (zadania samorządu województwa) oraz art. 22 ust. 11 (zadania wojewody).

W art. 16a czytamy:

- 1. Gmina, powiat i samorząd województwa przygotowują ocenę zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej.*
- 2. Zasoby, o których mowa w ust. 1, obejmują w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej bez względu na podmiot je finansujący i realizujący.*
- 3. Ocena, o której mowa w ust. 1, obejmuje osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.*
- 4. Organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego przedstawia co roku do dnia 30 kwietnia odpowiednio radzie gminy, radzie powiatu, a do dnia 30 czerwca sejmikowi województwa właściwej jednostki samorządu terytorialnego ocenę, o której mowa w ust. 1. Ocena wraz z rekomendacjami jest podstawą do planowania budżetu na rok następujący.*

Natomiast art. 21 ust. 8 stanowi, iż:

Do zadań samorządu województwa należy (...) sporządzanie oceny, o której mowa w art. 16a, na podstawie ocen sporządzonych przez gminy i powiaty z obszaru województwa, uwzględniającej kwestie i problemy społeczne wynikające z przyjętej strategii wraz z projektami, o których mowa w pkt 3 i przekazanie ich właściwemu wojewodzie do dnia 31 lipca każdego roku (...).

Raport „Ocena zasobów pomocy społecznej. Województwo śląskie 2024” został przygotowany w ramach realizacji programu „Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027”, projektu pn.: „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej – ROPS WSL”, zadania numer 1: „Terytorialne Obserwatorium Rozwoju Usług Społecznych (TORUS)”, działania I: „Przeprowadzanie badań, diagnoz oraz monitorowanie sytuacji w województwie śląskim w zakresie usług społecznych, wspierania rodziny, pieczy zastępczej i adopcji, pomocy i integracji społecznej oraz ekonomii społecznej, rozpoznawanie i mapowanie zasobów oraz potrzeb instytucji i podmiotów lokalnych, w tym NGO, działających w obszarze usług społecznych rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji”.

Raport *Ocena zasobów pomocy społecznej. Województwo śląskie 2024* zawiera informacje dotyczące: sytuacji społecznej i demograficznej, liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, przyczyn ich udzielania, zasobów kadrowych i instytucjonalnych, środków przeznaczonych na finansowanie świadczeń oraz współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Powyższe informacje zostały z reguły przedstawione w ujęciu statycznym (w odniesieniu do całego kraju, a w przypadku kluczowych zmiennych także w przekrojach uwzględniających podregiony oraz rodzaje powiatów, gmin i instytucji) oraz dynamicznym – w perspektywie krótkookresowej (2022-2023), średniookresowej (2021-2023) oraz długookresowej (2013-2023). Ponadto

w opracowaniu wykorzystano prognozy sytuacji w pomocy społecznej na rok 2024 oraz prognozy ludności Polski do 2060.

Wiedza o problemach społecznych i zasobach społeczności lokalnych stanowi podstawę do ustalenia hierarchii potrzeb, które powinny zostać zaspokojone w pierwszej kolejności oraz pozwala na wytyczanie kierunków dalszych działań w obszarach pomocy i integracji społecznej. Wiele z nich będzie w najbliższym czasie zdeterminowanych postępującym procesem starzenia się społeczeństwa i związanego z nim zwiększenia zapotrzebowania na opiekę, planowanym procesem rozwoju usług społecznych, deinstytucjonalizacji, a także koniecznością integracji migrantów.

Niniejszy materiał został przygotowany w oparciu o następujące główne źródła informacji: 1) sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r. oraz jego odpowiedniki z lat wcześniejszych, 2) sprawozdania *MRiPS-06* za lata 2021-2023, 3) *Bank Danych Lokalnych* prowadzony przez Główny Urząd Statystyczny, 4) formularz *Ocena zasobów pomocy społecznej – edycja 2023/2024 (OZPS 2023/2024)*, przygotowany przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, służący do zbierania danych z gmin i powiatów oraz 5) „*Badanie potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne*” (PZW-2024) w zakresie informacji na temat kwalifikacji pracowników OPS, CUS, PCPR oraz współpracy tychże jednostek z sektorem pozarządowym.

Ponadto, przy tworzeniu niniejszego materiału wykorzystano dane na temat sytuacji na rynku pracy dostępne w ramach *Wortalu Publicznych Służb Zatrudnienia* oraz informacje o pracownikach ośrodków pomocy społecznej, centrów usług społecznych i powiatowych centrów pomocy rodzinie ujęte w *Sprawozdaniu rzeczowo-finansowym z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres od 2023-07-01 do 2023-12-31 (WRiSPZ-G)*, a także w *Sprawozdaniu rzeczowo-finansowym z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego, dodatku do zryczałtowanej kwoty, o którym mowa w art. 115 ust. 2a ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, i dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego, o którym mowa w art. 113a tej ustawy, za okres od 2023-07-01 do 2023-12-31 (WRiSPZ-P)*.

Dodatkowo, w związku z sytuacją na Ukrainie w materiale uwzględniono najnowsze informacje nt. uchodźców udostępnione przez Urząd do Spraw Cudzoziemców oraz najważniejsze wyniki badania socjologicznego *Sytuacja życiowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce w 2023 roku. Raport z badania ankietowego* zrealizowanego przez Narodowy Bank Polski.

Z uwagi na konstrukcję formularzy *OZPS*, które oprócz danych historycznych zawierają także prognozy dotyczące roku oceny, niniejsze opracowanie stanowi ważne źródło informacji nt. przewidywanej sytuacji w obszarach objętych oceną. Na podstawie otrzymanych danych sformułowano rekomendacje dotyczące podjęcia niezbędnych działań w obszarach pomocy i integracji społecznej.

O ile nie podano inaczej dane dotyczą całego województwa śląskiego, a określenie „ośrodek pomocy społecznej” odnosi się zarówno do jednostek działających w gminach powiatów ziemskich, jak i w miastach na prawach powiatu. Występujący w tabelach znak „x” oznacza, że wypełnienie pozycji było niemożliwe lub niecelowe.

* * *

Autorzy niniejszego opracowania serdecznie dziękują wszystkim Ośrodkom Pomocy Społecznej, Centrum Usług Społecznych oraz Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie za wysiłek włożony w rzetelne wypełnienie formularzy *OZPS – edycja 2023/2024* oraz udział w *Badaniu potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne*.

2. SYTUACJA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA

2.1. Wybrane elementy sytuacji demograficznej

Powierzchnia

Powierzchnia województwa śląskiego wynosi 12 334 km², co stanowi 3,9% powierzchni kraju. Pod względem wielkości terytorium region klasyfikuje się na 14. miejscu spośród wszystkich województw w Polsce¹. Mniejszą powierzchnią charakteryzują się tylko województwa świętokrzyskie i opolskie.

Podział administracyjny

Województwo śląskie składa się ze 167 gmin, w tym 49 miejskich, 23 miejsko-wiejskich oraz 95 wiejskich. Gminy te tworzą 36 powiatów, w tym 19 miast na prawach powiatu oraz 17 powiatów ziemskich. Województwo śląskie jest jedynym województwem w Polsce, w którym jest więcej miast na prawach powiatu niż powiatów ziemskich².

Dla celów statystyki regionalnej województwo zostało podzielone na 8 podregionów:³

1. **bielski** – obejmujący powiaty: bielski, cieszyński, żywiecki, m. Bielsko-Biała;
2. **bytomski** – obejmujący powiaty: lubliniecki, tarnogórski, m. Bytom, m. Piekary Śląskie;
3. **częstochowski** – obejmujący powiaty: częstochowski, kłobucki, myszkowski, m. Częstochowa;
4. **gliwicki** – obejmujący powiaty: gliwicki, m. Gliwice, m. Zabrze;
5. **katowicki** – obejmujący powiaty: m. Chorzów, m. Katowice, m. Mysłowice, m. Ruda Śląska, m. Siemianowice Śląskie, m. Świętochłowice;
6. **rybnicki** – obejmujący powiaty: raciborski, rybnicki, wodzisławski, m. Jastrzębie-Zdrój, m. Rybnik, m. Żory;
7. **sosnowiecki** – obejmujący powiaty: będziński, zawierciański, m. Dąbrowa Górnicza, m. Jaworzno, m. Sosnowiec;
8. **tyski** – obejmujący powiaty: mikołowski, pszczyński, bieruńsko-lędziński, m. Tychy.

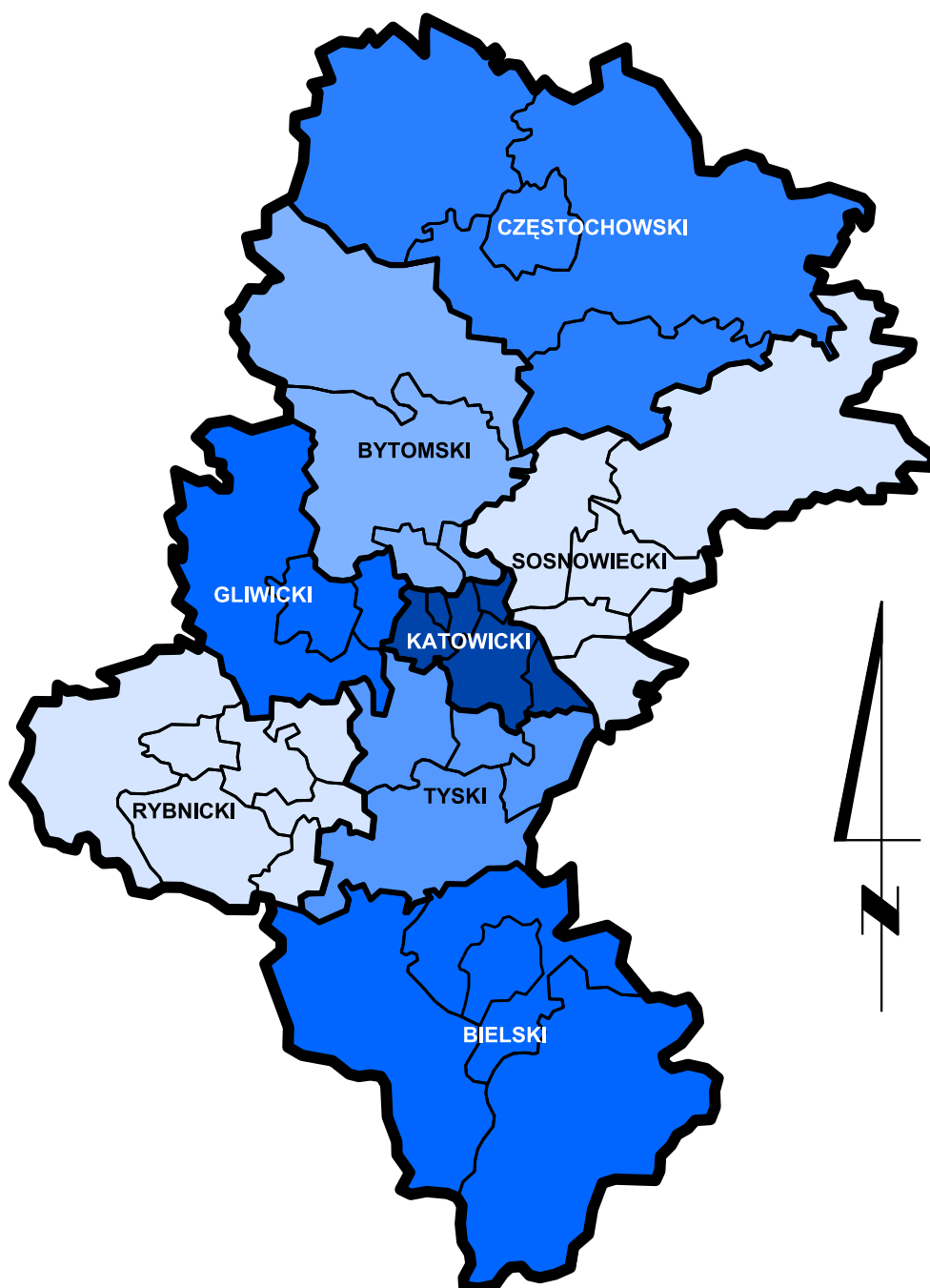
¹ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

² Ibidem.

³ Ibidem.

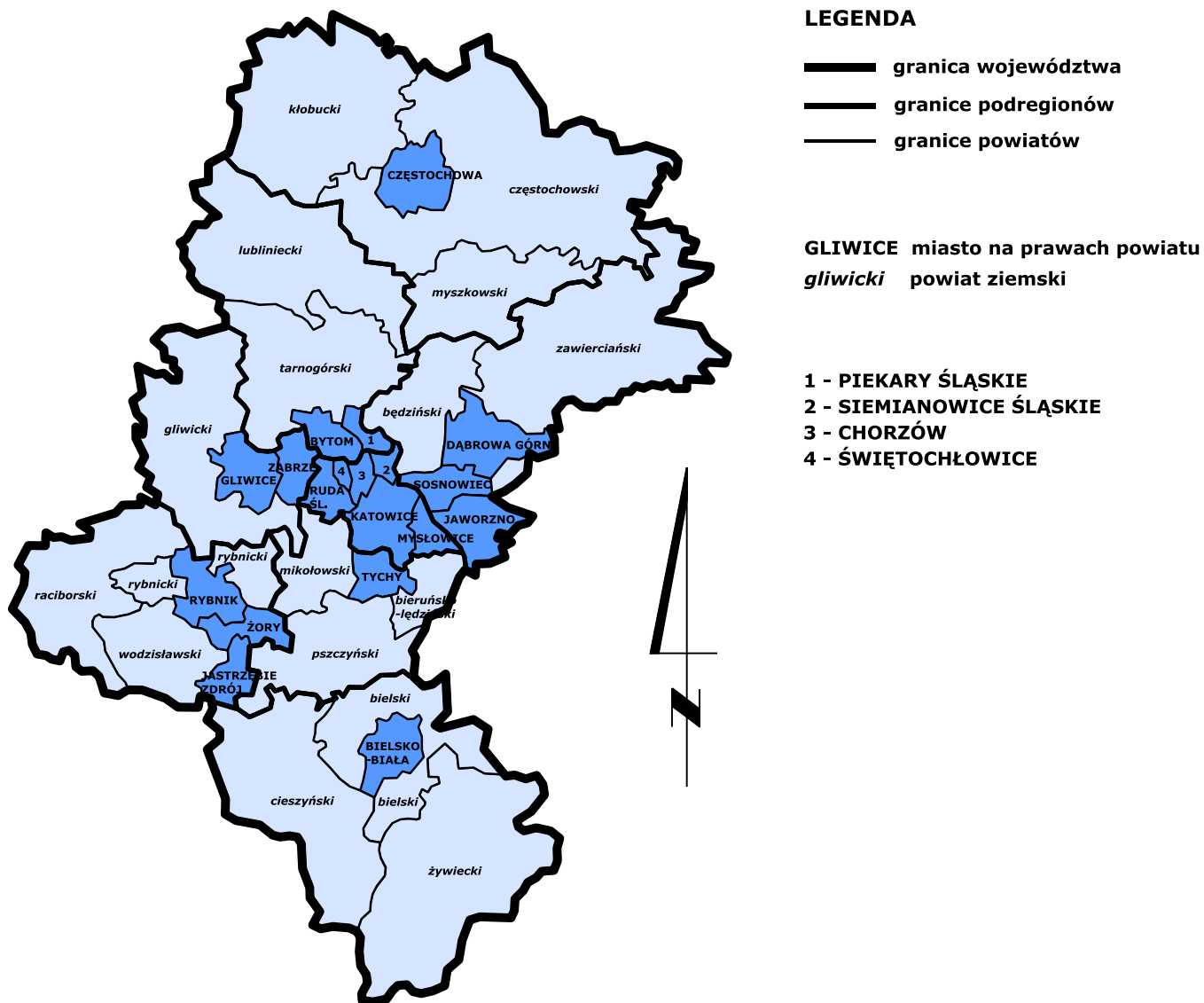

Mapa 1. Podział województwa śląskiego na podregiony.

Źródło: opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego.

Mapa 2. Podział województwa śląskiego na powiaty.

Źródło: opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego.

Liczba ludności

Według stanu na koniec grudnia 2022 r. województwo śląskie zamieszkiwały 4 346 702 osoby, które stanowiły 11,5% ludności kraju. Pod względem liczby mieszkańców zajmowało ono drugie miejsce w Polsce (zaraz po województwie mazowieckim). Liczba ludności województwa śląskiego systematycznie maleje. W latach 2021-2022 spadek wyniósł 29 245 osób (0,8%), natomiast w dłuższej perspektywie, tj. w latach 2012-2022 liczba mieszkańców województwa zmniejszyła się o 269 168 osób (5,8%). Do roku 2060 prognozowane jest dalsze zmniejszanie się liczby ludności. W tymże roku ma ona wynieść 3 257 350 osób, tj. o 25,1% mniej niż w roku 2022⁴.

Gęstość zaludnienia

Znaczna liczba ludności skoncentrowana na stosunkowo niedużym obszarze skutkuje dużą gęstością zaludnienia. W 2022 roku wynosiła ona 352 osoby/km² i była najwyższa spośród wszystkich województw w Polsce. Dla porównania wartość tego wskaźnika dla całego kraju kształtowała się na poziomie 121 osób/km².

Struktura ludności wg wieku

W województwie śląskim w 2022 roku udział osób w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) wynosił 17,4% (w Polsce 18,4%). Na przestrzeni lat 2012-2022 daje się zauważyć znaczący spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz nieznaczny wzrost udziału tej kategorii w strukturze ludności. Liczba osób w wieku 0-17 lat spadła w tym okresie o 24 639 osób (z 782 781 do 758 142), tj. o 3,1%. Według danych pochodzących z prognozy ludności do roku 2060 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zmniejszy się o kolejne 278 911 (o 36,8%), do poziomu 479 231. Ich udział w ogólnej liczbie ludności będzie wynosił 14,7%, co oznaczać będzie spadek o 2,7 punktu proc. w stosunku do roku 2022⁵.

W województwie śląskim w 2022 roku udział osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) kształtował się na poziomie 58,2% (w Polsce 58,7%). W latach 2012-2022 liczba osób w wieku produkcyjnym zmalała o 440 536 (z 2 970 023 do 2 529 487, tj. o 14,8%). Prognoza GUS do roku 2060 przewiduje, że liczba osób w wieku produkcyjnym zmniejszy się do tego czasu o 965 436, tj. o 38,2%. Udział ludności należącej do tej kategorii ma wynieść w 2060 roku 48,0%⁶.

W 2022 roku odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (60+/65+ lat) osiągnął w województwie śląskim poziom 24,4% (w Polsce 22,9%). W ciągu ostatnich lat nastąpił znaczny wzrost zarówno liczby osób w wieku poprodukcyjnym, jak i udziału tej kategorii ludności. W latach 2012-2022 liczba osób wzrosła o 196 007 (z 863 066 do 1 059 073), tj. o 22,7%, a udział zwiększył się o 5,7 punktu proc. Prognoza ludności do 2060 roku przewiduje kontynuację istniejącej tendencji. Liczba osób należących do kategorii wiekowych 60+/65+ zwiększy się do tego czasu do poziomu 1 214 068, tj. o 14,6%. W 2060 roku ich udział ma wynieść 37,3%, co oznacza wzrost o 12,9 punktu proc. w odniesieniu do roku 2022⁷.

---

⁴ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

Współczynnik obciążenia demograficznego

Opisane powyżej tendencje będą skutkowały w przyszłości wzrostem współczynnika obciążenia demograficznego⁸. W 2022 roku współczynnik obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku nieprodukcyjnym wyniósł 71,8 (w Polsce 70,4)⁹. W 2060 roku wartość tego współczynnika ma wynieść 108,3 (w Polsce 104,8)¹⁰.

Wzrost liczby osób starszych spowoduje zwiększenie zapotrzebowania na opiekę. Jako wymagające w zdecydowanej większości przypadków stałego wsparcia traktowane są osoby mające przynajmniej 80 lat¹¹. Na koniec 2022 roku w województwie śląskim takich osób było 199 669. Stanowiły one 4,6% ogółu ludności (w Polsce 4,2%). W latach 2012-2022 liczba osób w wieku 80+ zwiększyła się o 40 840, tj. 25,7%. Prognoza opracowana do roku 2060 wskazuje, że wyżej wymienione trendy będą się pogłębiać. Na koniec tego okresu udział osób w wieku 80 i więcej lat ma wynosić w województwie śląskim 12,8%, natomiast w całej Polsce 11,6%¹².

Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym

Dodatkowym czynnikiem utrudniającym zapewnienie opieki osobom niesamodzielnym jest zmniejszanie się wielkości i struktury gospodarstw domowych. Przeciętne gospodarstwo domowe w województwie śląskim liczyło na koniec 2022 r. 2,41 osoby (w Polsce 2,47). Dla porównania w 2012 r. były to 2,66 osoby (w Polsce 2,81).

Struktura ludności wg miejsca zamieszkania

Cechą charakterystyczną województwa śląskiego, wyraźnie odróżniającą go od pozostałych regionów, jest wysoki udział ludności zamieszkującej miasta. Na koniec 2022 roku tereny miejskie województwa śląskiego zamieszkiwało 3 298 780 osób (75,9% mieszkańców, przy średniej dla Polski wynoszącej 59,6%), natomiast tereny wiejskie 1 047 922 osoby (24,1% mieszkańców, przy średniej dla Polski wynoszącej 40,4%). Systematycznie obserwowany jest jednak spadek udziału ludności miejskiej – między 2021 a 2022 rokiem o 0,1 punktu proc., natomiast w latach 2012-2022 o 1,7 punktu proc.¹³.

Urodzenia żywe

W latach 2012-2022 liczba urodzeń żywych podlegała w województwie śląskim silnym wahaniom. Najwyższą liczbą urodzeń cechował się rok 2017, w którym to na świat przyszło 44 971 dzieci, natomiast najniższą rok 2022 z liczbą urodzeń wynoszącą 31 597 (spadek o 29,7% w stosunku do 2017 r.). W 2022 roku na świat przyszło 3 139 dzieci mniej niż w 2021 roku (spadek o 9,0%).

⁸ W niniejszym opracowaniu przyjęto, że jest to stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym, źródło: <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/4559,pojcie.html>, [odczyt 21.03.2024].

⁹ Im wartość niższa tym, z punktu widzenia potencjału opiekuńczego, sytuacja korzystniejsza.

¹⁰ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

¹¹ P. Szukalski, *Starzenie się ludności województwa śląskiego – nieunikniony wzrost zapotrzebowania na wsparcie publiczne?*, [w:] *Seniorzy w województwie śląskim*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, Katowice 2012, s. 11.

¹² Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

¹³ Ibidem.

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców liczba urodzeń w województwie śląskim w 2022 roku wyniosła 7,3 i była niższa od średniej krajowej wynoszącej 8,1¹⁴.

Zgony ogółem

W województwie śląskim w latach 2012-2022 liczba zgonów zasadniczo rosła. Najniższą ich liczbą cechował się rok 2014 (47 831), natomiast najwyższą rok 2021 (66 152). Wskaźnik zgonów na 1000 mieszkańców kształtował się w 2022 roku na poziomie 13,0 i był wyższy od ogólnopolskiego, który wyniósł 11,9¹⁵.

Zgony niemowląt

W latach 2012-2022 liczba zgonów niemowląt (dzieci w wieku poniżej 1 roku życia) w województwie śląskim zasadniczo malała, natomiast wartość wskaźnika w przeliczeniu na 1000 urodzeń żywych wahała się w granicach 3,59 – 5,09. Jednak w całym tym okresie region osiągał wskaźniki znacznie mniej korzystne od ogólnopolskich. Najwyższą liczbą zgonów cechował się rok 2013 (218), natomiast najniższą rok 2020 (137). Wskaźnik zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych w województwie śląskim osiągnął poziom 4,84 (w Polsce – 3,84)¹⁶.

Przeciętna długość trwania życia

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2022 roku w województwie śląskim przeciętna długość życia kobiet wynosiła 80,2 lat, natomiast mężczyzn 72,8 lat. Wartości te były niższe od średnich dla kraju, wynoszących odpowiednio 81,1 lat i 73,4 lat. Korzystną tendencją, którą można było zaobserwować w latach 2012-2019 był wzrost przeciętnej długości trwania życia. W latach 2020-2021 wraz z pojawieniem się pandemii COVID-19 doszło do odwrócenia tej tendencji, lecz od 2022 r. przeciętna długość życia ponownie zaczęła się wydłużać. Kobiety w województwie śląskim w 2022 roku żyły przeciętnie o 0,2 roku dłużej niż w 2012 roku. W przypadku mężczyzn przeciętna długość trwania życia zwiększyła się o 0,8 roku¹⁷.

Przyrost naturalny

Duży wpływ na zmiany w zakresie liczby ludności ma poziom przyrostu naturalnego, definiowanego jako różnica pomiędzy liczbą urodzeń żywych, a liczbą zgonów w danym okresie¹⁸. Od wielu lat województwo śląskie znajduje się w głębokiej depresji urodzeniowej. W latach 2012-2022 ani razu nie odnotowano dodatniego przyrostu naturalnego. W analizowanym okresie wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 ludności dynamicznie spadał (z wahaniami w latach 2014, 2016 i 2017). W 2022 roku liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń o 25 097, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dało wskaźnik na poziomie -5,77 (dla całego kraju wartość ta wyniosła -3,79)¹⁹.

---

¹⁴ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Główny Urząd Statystyczny, <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/405,pojecie.html?pdf=1> [odczyt 21.03.2024].

¹⁹ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

Migracje

Migracje, obok przyrostu naturalnego, mają decydujący wpływ na zmianę liczby ludności i proces demograficznego starzenia się populacji. Dzieje się tak dlatego, że w większości przypadków na opuszczenie swojego dotychczasowego miejsca zamieszkania decydują się ludzie młodzi. Na obszarach charakteryzujących się ujemnym saldem migracji rośnie zatem udział osób starszych.

Ze względu na miejsce migracji wyróżnia się migracje zagraniczne i migracje wewnętrzne. Migracje zagraniczne definiuje się jako wyjazdy za granicę i przyjazdy do kraju w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe) lub na pobyt czasowy²⁰. Z kolei migracje wewnętrzne to zmiany miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) w obrębie kraju, polegające na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy, a w przypadku gmin miejsko-wiejskich zmiany miejsca zamieszkania w obrębie gminy - z terenów wiejskich na miejskie lub odwrotnie²¹. W ramach migracji wewnętrznych wyróżnia się migracje: międzywojewódzkie, wewnątrzwojewódzkie, międzypowiatowe, wewnątrzpowiatowe oraz z miasta na wieś i na odwrót²².

Województwo śląskie od wielu lat cechuje ujemne saldo migracji międzywojewódzkich. W 2022 r. wyniosło ono -3 592. W latach 2012-2022 przeciętna nadwyżka wymeldowań nad zameldowaniami wynosiła 3 643 osoby rocznie. W analizowanym okresie najmniej korzystne saldo migracji wewnętrznych zanotowano w 2019 roku (-4 275 osób), natomiast najkorzystniejsze, choć nadal ujemne w 2017 r. (-3 260 osób). Łącznie w latach 2012-2022 ludność województwa śląskiego z powodu migracji międzywojewódzkich zmniejszyła się o 40 078 osób²³.

W latach 2012-2022 systematycznie występowało również ujemne saldo migracji zagranicznych. Najmniej korzystną jego wartość zanotowano w 2013 roku (-5 438 osób), zaś najkorzystniejszą, choć nadal ujemną, w 2020 roku (-189 osób). Łącznie w latach 2012-2022 ludność województwa śląskiego z powodu migracji zagranicznych zmniejszyła się o co najmniej 16 560²⁴. W 2022 roku w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wskaźnik salda migracji zagranicznych kształtował się na poziomie -0,15. Dla porównania, analogiczna miara dla całego kraju osiągnęła wartość 0,05²⁵.

Małżeństwa

W 2022 roku w województwie śląskim zawarto 17 198 związków małżeńskich, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dało wartość 3,96 (średnia dla kraju wyniosła w tym samym czasie 4,13)²⁶. Było to o 1 890 mniej zawartych małżeństw niż w 2021 roku. W latach 2012-2013 nastąpił silny trend spadkowy (wówczas liczba małżeństw spadła z 24 925 do 22 225), natomiast w latach 2014-2019 liczba zawieranych małżeństw oscylowała w przedziale 21-23 tys. rocznie. W 2020 roku wystąpił znaczny spadek liczby małżeństw, na który miały wpływ ograniczenia wprowadzone w związku z pandemią koronawirusa. Po zniesieniu części tych ograniczeń w 2021 roku, nastąpił duży wzrost liczby małżeństw w porównaniu z rokiem ubiegłym. Natomiast rok 2022 charakteryzował się najniższą wartością liczby małżeństw na przestrzeni lat 2012-2022 (17 198).

²⁰ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/213,pojecie.html> [odczyt: 21.03.2024].

²¹ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/212,pojecie.html> [odczyt: 21.03.2024].

²² Ibidem.

²³ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

²⁴ Suma obliczona bez 2015 roku ze względu na brak danych z tego roku w BDL GUS.

²⁵ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

²⁶ Ibidem.

Rozwody

Jeśli między małżonkami nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia, każdy z nich może żądać, żeby sąd rozwiązał małżeństwo przez rozwód. Jednak mimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia rozwód nie jest dopuszczalny, jeśli wskutek niego miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków, albo jeśli z innych względów orzeczenie rozwodu byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Rozwód nie jest dopuszczalny również wtedy, gdy żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, chyba że drugi małżonek wyrazi zgodę na rozwód, albo że odmowa jego zgody na rozwód jest w danych okolicznościach sprzeczna z zasadami współżycia społecznego²⁷.

W 2022 r. w województwie śląskim przez rozwód rozwiązano 7 313 małżeństw, o 150 mniej niż w 2021 roku. W latach 2012-2022 najniższą liczbę rozwodów zanotowano w 2020 r. (6 114), na co wpływ w znacznym stopniu miała pandemia COVID-19. W pozostałych latach liczba ta oscylowała w granicach 7-8 tys. rocznie. Wartość wskaźnika rozwodów w 2022 roku w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosła 1,68 i była wyższa od analogicznej wartości dla całego kraju wynoszącej 1,59²⁸.

W 2022 roku do najczęstszych przyczyn orzekania rozwodów na poziomie regionu należały: niezgodność charakterów (70,6% rozwodów), niedochowanie wierności małżeńskiej (18,1% rozwodów), nadużywanie alkoholu (17,0% rozwodów), różnice światopoglądowe (16,1% rozwodów), nieporozumienia na tle finansowym (13,7% rozwodów), naganny stosunek do członków rodziny (11,9% rozwodów) oraz dłuższa nieobecność (8,4% rozwodów)²⁹. Wskaźniki rozwodów są wyraźnie wyższe w mieście (1,81 osoby na 1000 mieszkańców) niż na wsi (1,27 osoby na 1000 mieszkańców), choć różnica ta systematycznie maleje. W latach 2012-2022 dało się zauważyć dwa trendy – zmniejszenie się wartości wskaźników dla miast oraz zwiększanie dla wsi.

Szczególnie niekorzystnie rozpad rodziny wpływa na dzieci, tymczasem w 2022 roku w województwie śląskim 56,2% ogółu rozwodów orzeczono w rodzinach z dziećmi. Rozwody małżeństw bez dzieci stanowiły 43,8%.

Separacje

Separacja prawna to uchylenie wspólnoty małżeńskiej bez prawa wstępowania w nowy związek małżeński przez którąkolwiek ze stron. Orzeczenia o separacji dokonuje odpowiedni sąd w formie przewidzianej prawem. W odróżnieniu od rozwodu separacja nie ma charakteru ostatecznego rozwiązania małżeństwa - na zgodne żądanie małżonków sąd orzeka zniesienie separacji³⁰.

W 2022 roku w regionie orzeczono prawomocnie 106 separacji, o 27 mniej niż rok wcześniej. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców liczba separacji orzeczonych w województwie śląskim w 2022 roku wyniosła 0,24 i była wyższa od średniej krajowej wynoszącej 0,18³¹. W latach 2012-2016 liczba separacji wykazywała tendencję malejącą, następnie w latach 2017-2018 nieznacznie

²⁷ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j.: Dz.U. z 2023 r., poz. 2809), art. 56.

²⁸ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

²⁹ Uwaga: dane małżeństwo mogło być rozwiązane z więcej niż jednego powodu, źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

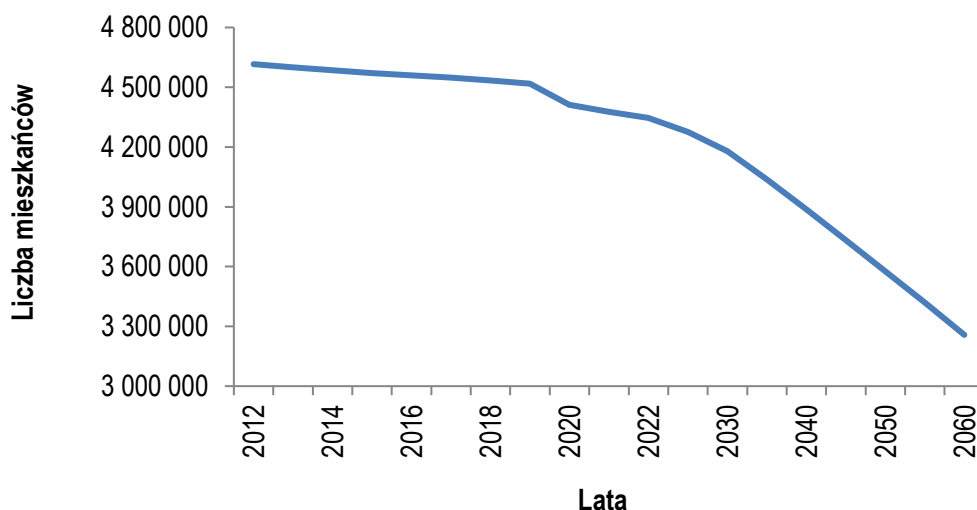
³⁰ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/722,pojecie.html> [odczyt 21.03.2024].

³¹ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

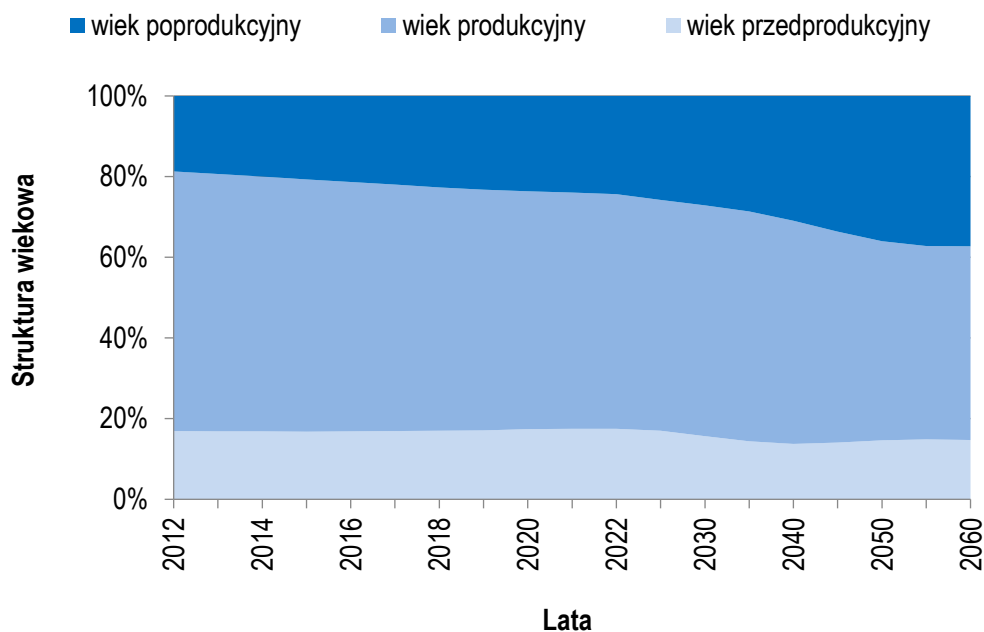
wzrosła, a w 2019-2022 r. spadła. Jedynie w 2021 roku zaobserwowano nieznaczny wzrost liczby separacji.

Wykres 1. Liczba mieszkańców województwa śląskiego w latach 2012-2022 oraz prognoza na lata 2025-2060.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

Wykres 2. Struktura wiekowa mieszkańców* województwa śląskiego w latach 2012-2022 oraz prognoza na lata 2025-2060.

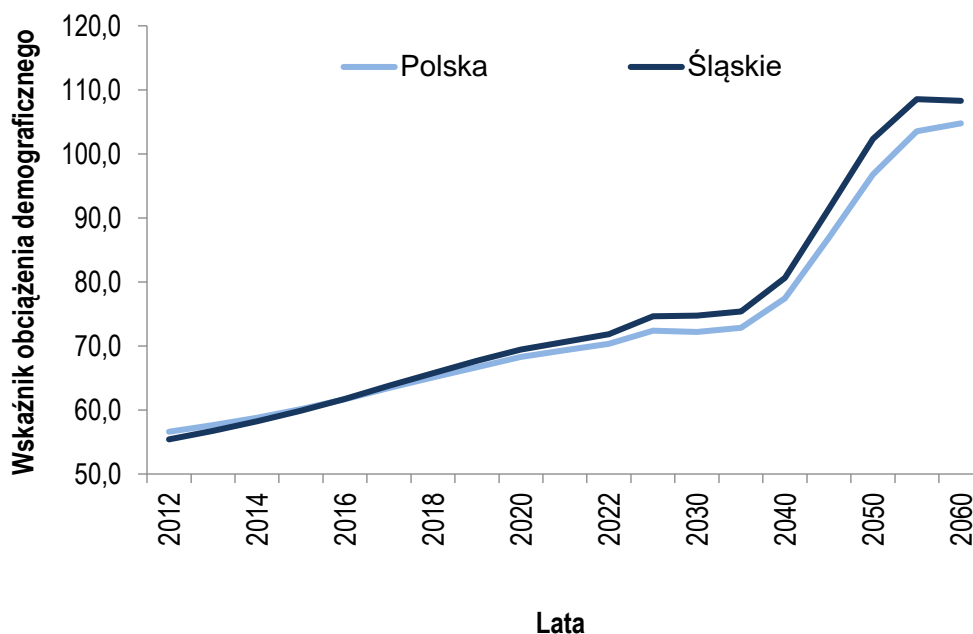

* Ludność w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat), produkcyjnym (18-59/64) i poprodukcyjnym (60+/65+).

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

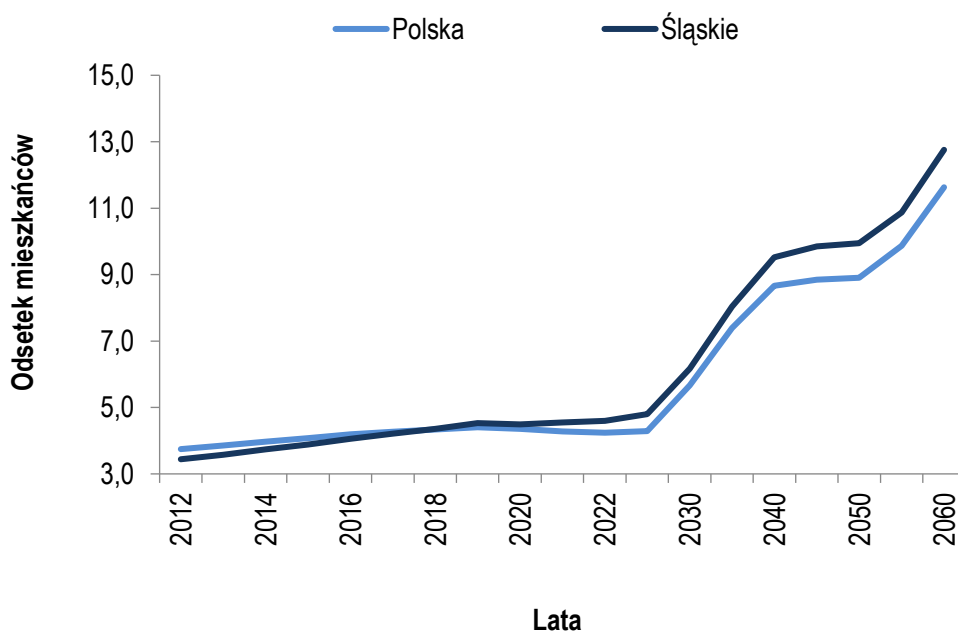
Wykres 3. Współczynnik obciążenia demograficznego* dla Polski i województwa śląskiego w latach 2012-2022 oraz prognoza na lata 2025-2060.

* Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

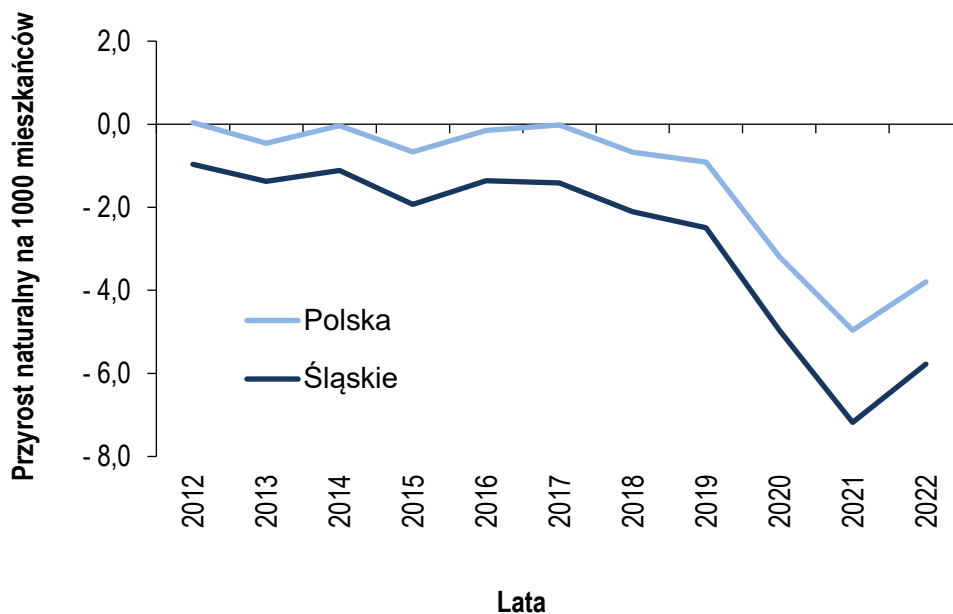
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

Wykres 4. Odsetek mieszkańców w wieku 80 lat i więcej – województwo śląskie i Polska w latach 2012-2022 oraz prognoza na lata 2025-2060.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

Wykres 5. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców – województwo śląskie i Polska w latach 2012-2022.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

Wykres 6. Saldo międzywojewódzkich migracji na pobyt stały w województwie śląskim w latach 2012-2022.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

2.2. Wybrane elementy sytuacji społecznej

2.2.1. Wynagrodzenia i świadczenia społeczne

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto

Jest to stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie; po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą³².

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2022 roku, w województwie śląskim, przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wyniosło 6 728 zł i było o 22 zł wyższe od średniej dla Polski wynoszącej 6 706 zł. W stosunku do roku 2021 w województwie śląskim zanotowano wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto o 820 zł (13,9%), natomiast w okresie 2012-2022 jego wysokość wzrosła o 2 872 zł (74,5%)³³.

Emerytura

To świadczenie pieniężne przysługujące ubezpieczonemu, który spełnia warunki uprawniające do emerytury z ubezpieczenia społecznego, tzn.

- 1) osiągnął wiek emerytalny – zróżnicowany w zależności od płci, zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze,
- 2) ma odpowiedni okres składkowy i nieskładkowy.

Wysokość emerytury dla osób, które urodziły się przed rokiem 1949 określona jest przez staż pracy i wysokość zarobków w wybranych okresach pracy. Dla osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., które przystąpiły do Otwartego Funduszu Emerytalnego lub, które nie są członkami OFE i nie spełniły warunków do emerytury na dotychczasowych zasadach wysokość emerytury jest uzależniona od wysokości kapitału zgromadzonego na indywidualnym koncie ubezpieczonego. Warunki nabywania prawa do świadczeń emerytalno-rentowych wypłacanych przez MON, MSW³⁴ oraz MS, a także wysokości tych świadczeń, uregulowane są odrębnie (ustawa z 23 lipca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych)³⁵.

Przeciętna miesięczna emerytura z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych wyniosła w województwie śląskim w 2022 roku 3 396 zł i była wyższa od średniej krajowej, wynoszącej 2 977 zł o 419 zł, tj. o 14,1%. W porównaniu z rokiem 2021 wartość tego świadczenia zwiększyła się o 261 zł, tj. o 8,3%, natomiast w okresie 2012-2022 jego wysokość wzrosła o 1 124 zł (49,5%)³⁶.

³² Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/693,pojecie.html> [odczyt: 21.03.2024].

³³ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

³⁴ Aktualnie MSWiA.

³⁵ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/85,pojecie.html> [odczyt: 21.03.2024].

³⁶ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

Renta z tytułu niezdolności do pracy

Jest to świadczenie pieniężne przysługujące ubezpieczonemu, który:

- 1) jest niezdolny do pracy,
- 2) ma wymagany okres składkowy i nieskładkowy oraz
- 3) niezdolność do pracy powstała w okresach określonych przepisami, ale nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów (warunek ten nie dotyczy ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn oraz jest całkowicie niezdolny do pracy).

Świadczenie z tytułu niezdolności do pracy powstałe wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej przysługuje niezależnie od długości okresu ubezpieczenia wypadkowego oraz bez względu na datę powstania niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową³⁷.

Przeciętna miesięczna renta z tytułu niezdolności do pracy z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych kształtowała się w województwie śląskim w 2022 roku na poziomie 2 827 zł. Średnia dla całego kraju, wynosząca 2 316 zł, była niższa o 511 zł (22,0%). Na przestrzeni lat 2021-2022 zanotowano wzrost przeciętnej renty z tytułu niezdolności do pracy o 205 zł (7,8%), natomiast w okresie 2012-2022 wzrost wyniósł 987 zł (53,7%)³⁸.

Renta rodzinna

To świadczenie pieniężne przysługujące uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki do uzyskania jednego z tych świadczeń, a także pobierała zasiłek lub świadczenie przedemerytalne. Wszystkim uprawnionym członkom rodziny przysługuje jedna łączna renta rodzinna³⁹.

Wysokość przeciętnej renty rodzinnej z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych wyniosła w województwie śląskim na koniec 2022 roku 3 108 zł. Była to kwota o 503 zł (19,3%) wyższa od średniej dla całego kraju wynoszącej 2 605 zł. W porównaniu z poprzednim rokiem jej wysokość wzrosła o 230 zł (8,0%), natomiast w odniesieniu do 2012 o 1 034 zł (49,8%)⁴⁰.

Świadczenia wypłacane z rolniczego systemu ubezpieczeń społecznych

Statystyki GUS nie zawierają szczegółowych danych na temat poszczególnych świadczeń wypłacanych z rolniczego systemu ubezpieczenia społecznego. Przeciętna wysokość wszystkich świadczeń wypłacanych rolnikom indywidualnym wyniosła w województwie śląskim w 2022 roku 1 629 zł i była wyższa o 128 zł (8,6%) od analogicznej wartości dla całego kraju wynoszącej 1 501 zł. W porównaniu z rokiem 2021 przeciętna kwota świadczeń wzrosła o 61 zł (3,9%)⁴¹. W okresie 2012-2022 wysokość świadczeń wypłacanych z rolniczego systemu ubezpieczeń społecznych uległa zwiększeniu o 321 zł (24,6%).

³⁷ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/425,pojecie.html> [odczyt: 21.03.2024].

³⁸ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

³⁹ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/426,pojecie.html> [odczyt: 21.03.2024].

⁴⁰ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

⁴¹ Ibidem.

Zestawienie powyższych danych, dotyczących poziomu wynagrodzeń i świadczeń społecznych w latach 2012-2022, z występującym w analizowanym okresie poziomem inflacji wskazuje na realny wzrost poziomu dochodów mieszkańców województwa śląskiego. Wyjątek w tym przypadku stanowią świadczenia wypłacane z rolniczego systemu ubezpieczeń społecznych, których siła nabywcza na przestrzeni lat spadła⁴².

2.2.2. Wydatki gospodarstw domowych

Ukazany powyżej wzrost poziomu dochodów ludności przełożył się na wzrost wydatków gospodarstw domowych. Przeciętne miesięczne wydatki na osobę wyniosły w 2022 r. w województwie śląskim 1 527 zł. Dla porównania w całym kraju było to 1 475 zł, czyli mniej o 52 zł (3,5%). W porównaniu z rokiem 2021 wydatki gospodarstw domowych zamieszkujących województwo śląskie zwiększyły się o 106 zł, tj. 7,4%, natomiast w zestawieniu z rokiem 2012 wzrosły o 425 zł (38,6%)⁴³.

2.2.3. Zagrożenie ubóstwem

Do oceny zasięgu ubóstwa wykorzystuje się miernik zwany stopą ubóstwa lub wskaźnikiem zagrożenia ubóstwem. Oblicza się go jako iloraz liczby jednostek (gospodarstw domowych lub osób) ubogich do liczby jednostek w całej populacji. Podawany w procentach mówi on, jaki jest odsetek ubogich w danej populacji⁴⁴.

Poziom ubóstwa można określać w sposób subiektywny lub obiektywny. Przykładem podejścia subiektywnego jest metoda „lejdejska” (*Leyden Poverty Line*). Upraszczając można stwierdzić, że podstawą do wyznaczenia subiektywnych granic ubóstwa w metodzie LPL są opinie badanych gospodarstw dotyczące ich potrzeb w zakresie dochodów, a granice ubóstwa dla określonego typu gospodarstw domowych odpowiadają w przybliżeniu poziomowi dochodów deklarowanych przez respondentów jako „ledwo wystarczające”⁴⁵.

W podejściu obiektywnym gospodarstwo domowe (a tym samym wszystkie osoby wchodzące w jego skład) zostaje uznane za ubogie (zagrożone ubóstwem), jeżeli poziom jego wydatków (łącznie z wartością artykułów otrzymanych nieodpłatnie oraz pobranych z indywidualnego gospodarstwa rolnego, działki bądź z prowadzonej działalności na własny rachunek) jest niższy od wartości przyjętej za granicę ubóstwa⁴⁶.

Przy dokonywaniu pomiaru ubóstwa w sposób obiektywny wykorzystywane są granice względne (relatywne) lub absolutne. W podejściu względnym ubóstwo rozważane jest jako forma nierówności - nadmiernego dystansu między poziomem życia poszczególnych grup ludności. Za ubogie uznaje się osoby i rodziny, których poziom życia jest znacznie niższy niż pozostałych członków danego

⁴² Do analizy użyto kalkulatora inflacji dostępnego na stronie <https://samodzielnyninvestor.pl/kalkulator-inflacji-sprawdz-ile-sily-nabywczej-stracily-twoje-pieniadze-od-ostatniej-denominacji/> [odczyt 21.03.2024].

⁴³ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 21.03.2024].

⁴⁴ Główny Urząd Statystyczny, *Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014*, s. 25, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoieczna/ubostwo-w-polsce-w-latach-2013-i-2014,1,6.html> [odczyt 21.03.2024].

⁴⁵ Główny Urząd Statystyczny, *Ubóstwo w Polsce w 2010 r.*, s. 2, https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/wz_ubostwo_w_polsce_2010.pdf [odczyt 21.03.2024].

⁴⁶ Główny Urząd Statystyczny, *Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014*, s. 24, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoieczna/ubostwo-w-polsce-w-latach-2013-i-2014,1,6.html> [odczyt 21.03.2024].

społeczeństwa⁴⁷. W podejściu absolutnym ubogie są te gospodarstwa domowe, które nie mają możliwości zaspokojenia potrzeb uznanych w danych warunkach za podstawowe⁴⁸. Nie ma przy tym znaczenia, na jakim poziomie żyją oraz jak liczne są bardziej zamożne warstwy społeczeństwa. Przykładami granic absolutnych są ustawowa granica ubóstwa oraz minimum egzystencji.

Ubóstwo relatywne, ustawowe oraz skrajne (minimum egzystencji)

Od 2020 roku statystyki Głównego Urzędu Statystycznego zawierają informacje dotyczące poziomu ubóstwa relatywnego, ustawowego i skrajnego jedynie z dokładnością do poziomu kraju. Nie publikuje się natomiast danych dla poszczególnych województw.

Główny Urząd Statystyczny stosuje granicę relatywną, definiowaną jako 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych⁴⁹. W 2022 roku wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym wyniósł w Polsce 11,8%. W stosunku do 2021 roku zanotowano nieznaczny spadek wartości tego wskaźnika o 0,4 punktu proc.⁵⁰, natomiast w odniesieniu do roku 2012 o 4,5 punktu proc.⁵¹.

Granica ubóstwa ustawowego jest definiowana jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej⁵². Od 1 stycznia 2022 r. obowiązują kryteria dochodowe wynoszące: 776 zł dla gospodarstw jednoosobowych (poprzednio 701 zł) oraz 600 zł na osobę dla gospodarstw wieloosobowych (poprzednio 528 zł)⁵³.

W 2022 roku w Polsce poniżej ustawowej granicy ubóstwa żyło 7,1% osób w gospodarstwach domowych. W stosunku do roku 2021 wartość tego wskaźnika spadła o 0,3 punktu proc., natomiast w odniesieniu do roku 2012 o 0,1 punktu proc.⁵⁴. Warto przy tym zauważyć, że skala ubóstwa ustawowego jest silnie skorelowana z obowiązującymi przepisami uprawniającymi do ubiegania się o wsparcie z systemu pomocy społecznej – im wyższa jest kwota obowiązujących kryteriów dochodowych, tym więcej osób ma szansę znaleźć się poniżej ustawowej granicy ubóstwa.

Ubóstwo skrajne (minimum egzystencji) jest ustalane przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych⁵⁵. Stanowi model zaspakajania potrzeb bytowo-konsumpcyjnych na bardzo niskim poziomie. Koszyk minimum biologicznego określa praktycznie najniższy standard życia, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. W przeciwieństwie do

⁴⁷ Główny Urząd Statystyczny, *Ubóstwo w Polsce w latach 2015 i 2016*, s. 8, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoleczna/ubostwo-w-polsce-w-latach-2015-i-2016,1,8.html> [odczyt 27.03.2024].

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3215,pojecie.html> [odczyt 27.03.2024].

⁵⁰ Główny Urząd Statystyczny, *Aneks do opracowania sygnałnego „Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce 2022 r.”*, Informacje sygnałne, 30.06.2023 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoleczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2022-roku,14,10.html> [odczyt: 27.03.2024], s. 3. Prezentowane w niniejszym opracowaniu dane za 2021 r. różnią się od wartości wcześniej opublikowanych przez GUS. Różnice te wynikają z przyjęcia nowego systemu wag uogólniających wyniki badania budżetów gospodarstw domowych, na podstawie którego obliczane są wskaźniki zasięgu ubóstwa ekonomicznego. Nowy system wag oparty jest o wyniki *Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021*.

⁵¹ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 27.03.2024].

⁵² Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3217,pojecie.html> [odczyt 27.03.2024].

⁵³ Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz.U. z 2021 r., poz. 1296).

⁵⁴ Główny Urząd Statystyczny, *Aneks do opracowania sygnałnego...*, *op. cit.* [odczyt: 27.03.2024], s. 3.

⁵⁵ Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, *Informacja o poziomie i strukturze minimum egzystencji w 2022 r. (na podstawie danych średniorocznych)*, Warszawa, 30 marca 2023 r., <https://www.ipiss.com.pl/wp-content/uploads/2023/04/ME-srednioroczne-2022-30-03-2023.pdf>, [odczyt: 27.03.2024].

minimum socjalnego w koszyku minimum egzystencji ujmuje się tylko wydatki na towary i usługi umożliwiające tzw. „przeżycie”. Zalicza się do nich wyżywienie oraz potrzeby mieszkaniowe. Kwestia utrzymania więzi społecznych – bardzo ważna w modelu minimum socjalnego – nie jest w tym przypadku uwzględniona. Podobnie rzecz się ma z takimi obszarami potrzeb, jak: rekreacja, transport, łączność czy uczestnictwo w kulturze. W związku z tym minimum egzystencji uznawane jest za dolną granicę obszaru ubóstwa⁵⁶.

Według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego w Polsce w 2022 roku udział osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej minimum egzystencji kształtował się na tym samym poziomie co w 2021 r. i wyniósł 4,7%⁵⁷. W stosunku do 2012 roku zanotowano spadek jego wartości o 2,1 punktu proc.⁵⁸.

W przeciwieństwie do poziomu kraju na niższych poziomach podziału terytorialnego istnieje niewiele danych pozwalających na mierzenie poziomu ubóstwa. Głównym źródłem informacji w tym względzie są statystyki pomocy społecznej, a mianowicie publikowana przez Główny Urząd Statystyczny liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, znajdujących się poniżej kryterium dochodowego. Wyżej wymieniona zmienna, odniesiona do liczby ludności, została na potrzeby niniejszego opracowania nazwana wskaźnikiem UKPS⁵⁹. Obrazuje ona jaki odsetek ogółu ludności stanowią klienci pomocy społecznej, żyjący w gospodarstwach domowych o dochodach poniżej kryterium dochodowego. W 2022 r. wartość wskaźnika UKPS wyniosła w województwie śląskim 1,6 (w Polsce 2,2). W stosunku do 2021 roku zanotowano nieznaczny wzrost wartości tego wskaźnika o 0,1 punktu proc., natomiast w odniesieniu do roku 2012 spadek o 2,1 punktu proc.⁶⁰.

---

⁵⁶ Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, *Badania nad poziomem i strukturą zmodyfikowanego minimum egzystencji w 2008 r.*, Warszawa 2009 r., s. 1, https://www.ipiss.com.pl/wp-content/uploads/2022/11/www_new_me_2008.pdf [odczyt: 27.03.2024].

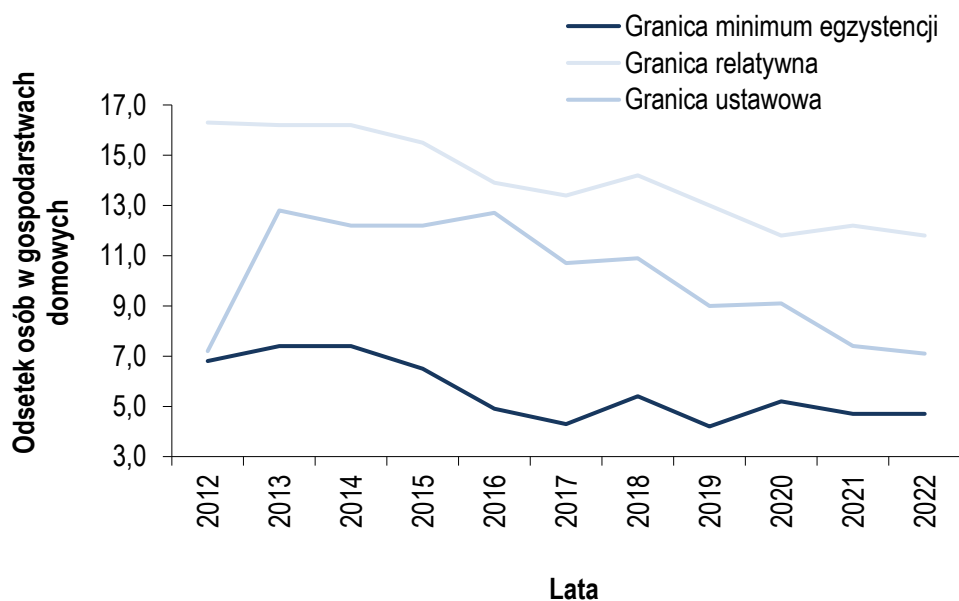
⁵⁷ Główny Urząd Statystyczny, *Aneks do opracowania sygnałnego...*, op. cit. [odczyt: 27.03.2024], s. 3.

⁵⁸ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 27.03.2024].

⁵⁹ Skrót od *ubodzy klienci pomocy społecznej*.

⁶⁰ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych...*, op. cit. [odczyt: 27.03.2024].

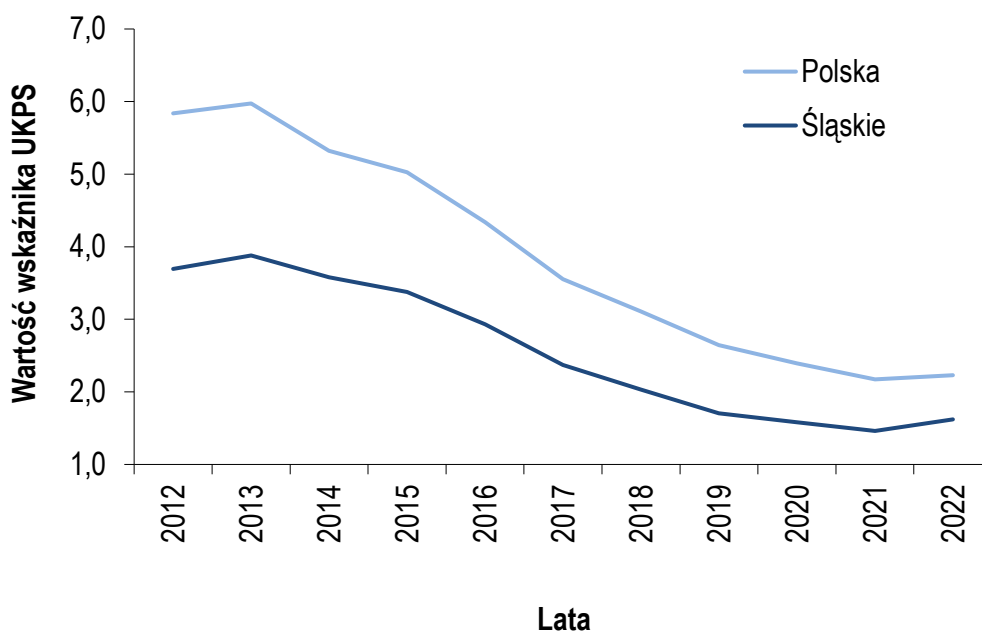
Wykres 7. Zagrożenie ubóstwem w Polsce w latach 2012-2022 (według przyjętych w danym roku granic ubóstwa*)

* Odsetek osób w gospodarstwach domowych zagrożonych ubóstwem wg rodzajów granic ubóstwa.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2022 r.* Informacje sygnałne, 30.06.2023 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoeczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2022-roku,14,10.html> [odczyt: 27.03.2024], s. 3.

Wykres 8. Osoby w gospodarstwach domowych korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej, znajdujące się poniżej kryterium dochodowego, jako odsetek ogółu mieszkańców w województwie śląskim oraz w Polsce w latach 2012-2022.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt: 27.03.2024].

2.2.4. Przestępczość

W województwie śląskim w 2022 roku w zakończonych przez Policję postępowaniach przygotowawczych stwierdzono 152 964 przestępstwa. Ich liczba w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosła 35,2 (w Polsce 22,9). W stosunku do 2021 roku liczba przestępstw wzrosła o 31 748, czyli o 26,2%, natomiast w stosunku do roku 2012 spadła o 14 609 (8,7%). W 2022 roku wśród ogółu tego rodzaju czynów największy udział miały przestępstwa o charakterze gospodarczym (50,7%), o charakterze kryminalnym (41,0%) i przeciwko mieniu (40,8%). Mniejszy odsetek stanowiły natomiast przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji⁶¹ (5,4%), drogowe (4,8%), przeciwko rodzinie i opiece (4,5%), przeciwko wolności, wolności sumienia, wolności seksualnej i obyczajności (2,6%) oraz życiu i zdrowiu (1,3%)⁶². Wskaźnik wykrywalności sprawców w województwie śląskim w 2022 roku wyniósł 80,0% (w Polsce 71,1%) i był wyższy niż rok wcześniej o 4,7 punktu proc.⁶³, a w stosunku do roku 2012 zwiększył się o 13,7 punktów proc.

2.2.5. Rynek pracy

Liczba bezrobotnych ogółem

Dane o liczbie bezrobotnych obejmują osoby zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy jako bezrobotne, zgodnie z definicją zawartą w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 735). W województwie śląskim, wg stanu na koniec grudnia 2023 roku, liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła 62 445 osób⁶⁴. W porównaniu z tym samym okresem ubiegłego roku stan bezrobocia zmniejszył się o 2 458 osób, tj. o 3,8%. W całym kraju analogiczny wskaźnik wyniósł średnio 3,0%⁶⁵.

Stopa bezrobocia

Stopa bezrobocia jest definiowana jako procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo. Wysokość stopy bezrobocia w województwie śląskim, według stanu na koniec grudnia 2023 r., kształtowała się na poziomie 3,6% (w Polsce 5,1%). Rok wcześniej wskaźnik ten wynosił 3,7%, co oznacza spadek o 0,1 punktu procentowego⁶⁶.

Osoby długotrwale bezrobotne

Według *ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, są to osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich

---

⁶¹ Sprowadzenie niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób albo mienia w znacznych rozmiarach lub sprowadzenie katastrofy w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym zagrażającej życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach (art. 163 - 172 k.k. oraz art. 173 - 180 k.k.), <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1513,pojecie.html> [odczyt: 27.03.2024].

⁶² Odsetki nie sumują się do 100%, gdyż dane przestępstwo mogło zostać zakwalifikowane do więcej niż jednej kategorii.

⁶³ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt: 27.03.2024].

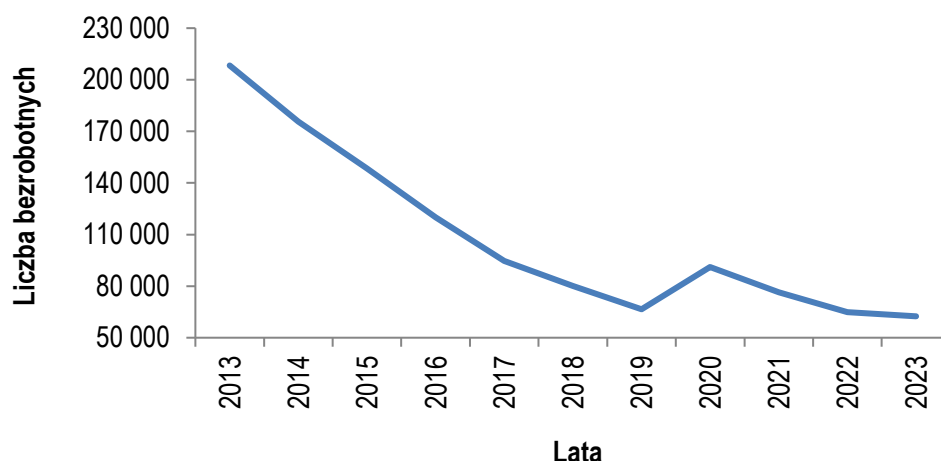
⁶⁴ Portal Publicznych Służb Zatrudnienia, <https://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analazy/bezrobocie-rejestrowane> [odczyt: 27.03.2024].

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ Ibidem.

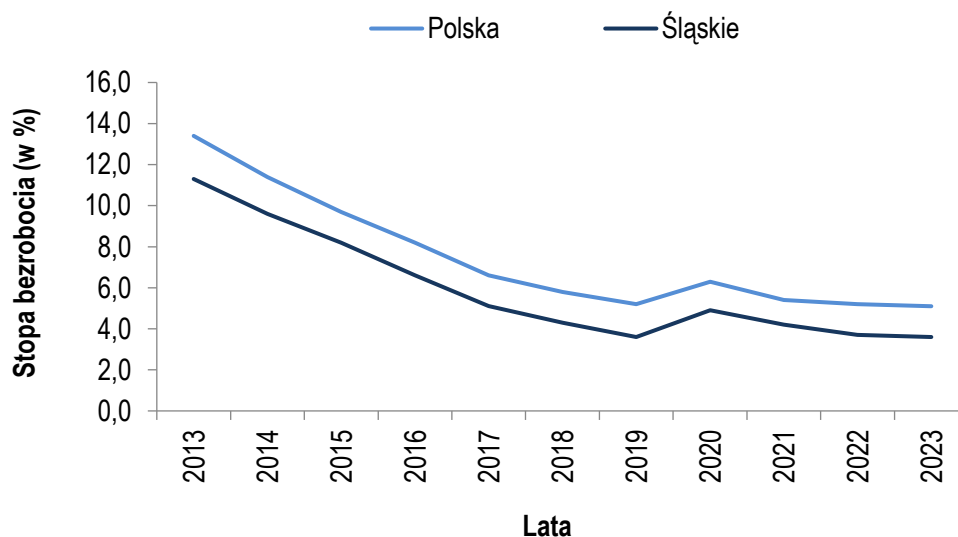
2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych⁶⁷. W województwie śląskim na koniec grudnia 2023 r. długotrwałym bezrobociem dotkniętych było 26 456 osób. Stanowiły one 42,4% ogółu bezrobotnych (w kraju 49,0%). Rok wcześniej wskaźnik ten kształtował się na poziomie 46,0%, co oznacza spadek o 3,6 punktu procentowego⁶⁸.

Wykres 9. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych, województwo śląskie, lata 2013-2023, stan na koniec danego roku.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach, <https://wupkatowice.praca.gov.pl/-/887888-ogolne-dane-dotyczace-bezrobocia#003> [odczyt: 27.03.2024].

Wykres 10. Stopa bezrobocia, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023, stan na koniec danego roku.

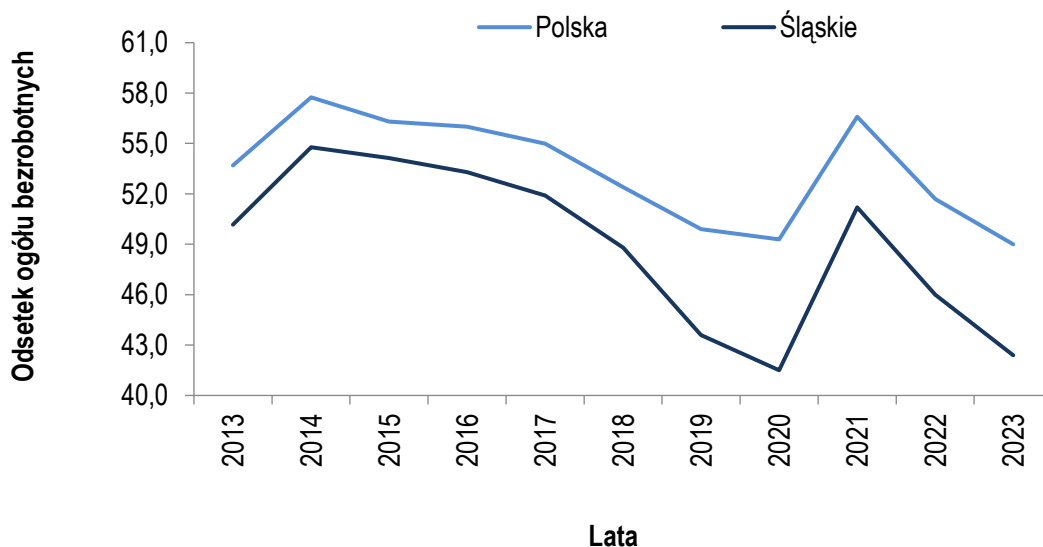

Źródło: Wortal Publicznych Służb Zatrudnienia, <https://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analazy/bezrobocie-rejestrowane/> [odczyt: 27.03.2024].

⁶⁷ Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r. (t.j.: Dz.U. z 2023 r., poz. 735), art. 2, ust. 1, pkt 5.

⁶⁸ Wortal Publicznych Służb Zatrudnienia..., op. cit. [odczyt: 27.03.2024].

Wykres 11. Osoby długotrwale bezrobotne* jako odsetek ogółu bezrobotnych, województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023, stan na koniec danego roku.

* Według ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy są to osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego w miejscu pracy.

Źródło: Wortal Publicznych Służb Zatrudnienia, <https://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analazy/bezrobocie-rejestrowane/> [odczyt: 27.03.2024].

2.2.6. Migranci

Status uchodźcy i ochrona uzupełniająca są formami ochrony międzynarodowej, którą otrzymują cudzoziemcy, jeśli w ich kraju pochodzenia grozi im prześladowanie lub rzeczywiste ryzyko utraty życia czy zdrowia. Wobec takich osób nie mogą przy tym występować okoliczności wskazujące, na to, iż mogłyby stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa⁶⁹.

W 2023 roku w Polsce 9,5 tys. cudzoziemców złożyło wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej. Spośród nich największą część stanowili obywatele: Białorusi – 3,7 tys. osób, Ukrainy – 1,8 tys. osób, Rosji – 1,8 tys. osób, Turcji – 0,3 tys. osób i Egiptu – 0,2 tys. osób. Liczba złożonych wniosków była o 4% niższa niż w 2022 roku⁷⁰.

Urząd do Spraw Cudzoziemców wydał w 2023 roku decyzje wobec 8,8 tys. osób. W 2023 roku warunki przyznania ochrony międzynarodowej spełniało prawie 4,6 tys. cudzoziemców. Byli to przede wszystkim obywatele Białorusi – 2,9 tys. osób i Ukrainy – 1,1 tys. osób. Kolejną z liczniejszych grup byli obywatele Rosji – 0,2 tys. osób. Decyzje negatywne otrzymało 1,9 tys. cudzoziemców. Dotyczyły one najczęściej obywateli: Rosji – 880 osób, Egiptu – 130 osób i Tadżykistanu – 115 osób. Natomiast postępowania dotyczące 2,3 tys. osób zakończyły się umorzeniem, m.in. z powodu opuszczenia Polski przez wnioskodawców przed wydaniem decyzji

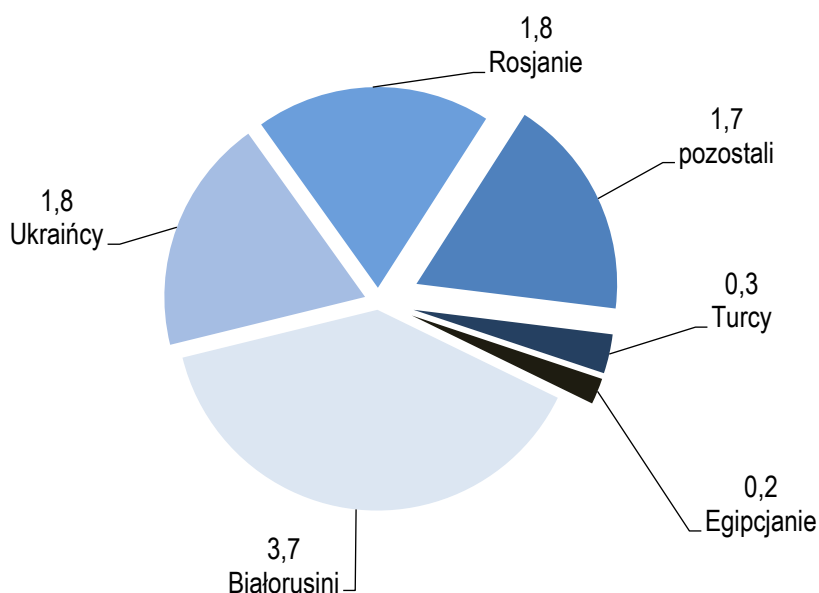
⁶⁹ Urząd do Spraw Cudzoziemców, *Ochrona międzynarodowa w 2023 r.*, <https://www.gov.pl/web/udsc/ochrona-miedzynarodowa-w-2023-r> [odczyt: 28.03.2024].

⁷⁰ Ibidem.

lub wycofania przez nich wniosków. Dotyczyło to przede wszystkim obywateli: Rosji – 870 osób, Turcji – 170 osób i Ukrainy – 155 osób⁷¹.

Według stanu na koniec listopada 2023 roku aktualny dokument pobytowy w Polsce posiadało 1 486 441 obywateli Ukrainy oraz 385 815 pozostałych cudzoziemców⁷². W latach 2014-2021 liczba osób posiadających wyżej wymieniony dokument stopniowo wzrastała z 40 979 Ukraińców w 2014 roku do 307 735 w 2021 roku (wzrost o 651%) oraz ze 134 087 pozostałych osób w 2014 roku do 238 259 w 2021 roku (wzrost o 78%). W porównaniu z 2021 rokiem, w 2022 roku nastąpiło gwałtowne zwiększenie liczby obywateli Ukrainy posiadających aktualny dokument pobytowy w Polsce o 346% (przeskok z 307 735 w 2021 roku do 1 373 461 w 2022 roku, co było spowodowane wybuchem wojny na Ukrainie) oraz o 25% w przypadku pozostałych osób. W 2023 roku liczba cudzoziemców posiadających ww. dokument zwiększyła się, lecz w mniejszym stopniu – o 8% w przypadku Ukraińców oraz o 30% w przypadku pozostałych cudzoziemców⁷³.

Wykres 12. Cudzoziemcy, którzy złożyli wnioski o ochronę międzynarodową w Polsce w 2023 roku (w tys.).

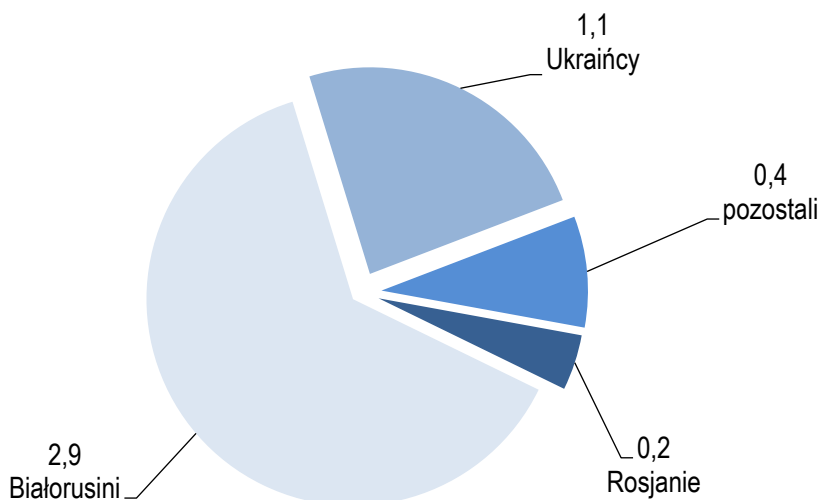
Źródło: Urząd do Spraw Cudzoziemców, *Ochrona międzynarodowa w 2023 r.*, <https://www.gov.pl/web/udsc/ochrona-miedzynarodowa-w-2023-r> [odczyt: 28.03.2024].

⁷¹ Urząd do Spraw Cudzoziemców, *Ochrona międzynarodowa...*, op. cit. [odczyt: 28.03.2024].

⁷² Urząd do Spraw Cudzoziemców, *Raport na temat obywateli Ukrainy* (wg stanu na dzień 30 listopada 2023 r.), s. 7.

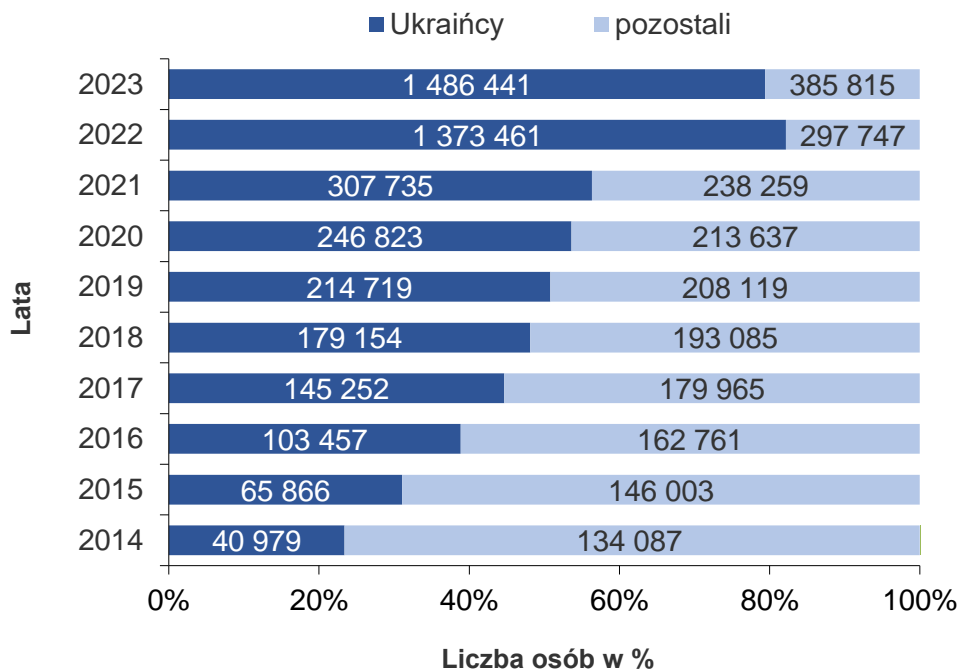
⁷³ Ibidem.

Wykres 13. Pozytywne decyzje wydane cudzoziemcom w sprawie ochrony międzynarodowej w Polsce w 2023 roku (w tys.).

Źródło: Urząd do Spraw Cudzoziemców, *Ochrona międzynarodowa w 2023 r.*, <https://www.gov.pl/web/udsc/ochrona-miedzynarodowa-w-2023-r> [odczyt: 28.03.2024].

Wykres 14. Liczba osób posiadających aktualny dokument pobytowy w Polsce w latach 2014-2023.

Źródło: Urząd do Spraw Cudzoziemców, *Raport na temat obywateli Ukrainy (wg stanu na dzień 30 listopada 2023 r.)*, s. 7.

Uchodźcy i migranci przedwojenni z Ukrainy w Polsce

Od rozpoczęcia przez Federację Rosyjską inwazji na Ukrainę, tj. od dnia 24 lutego 2022 r., sytuacja migracyjna w Polsce została zdominowana przez ogromny napływ uchodźców z Ukrainy. Zasadniczy wpływ na cechy i skalę tej fali miało otwarcie granic Polski z Ukrainą, bliskość geograficzna, a także podobieństwa kulturowe. Oczywiście nie wszystkie osoby wybrały Polskę jako swój kraj docelowy. Pewna część z nich udała się w dalszą podróż do krajów Unii Europejskiej, Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych, Kanady i innych, a kolejna część pozostała na jakiś czas w naszym kraju, by następnie powrócić na Ukrainę.

Według Urzędu do Spraw Cudzoziemców w okresie od 2014 r. do 30.11.2023 r. liczba obywateli Ukrainy posiadających ważne zezwolenia na pobyt w Polsce wzrosła z 41 tys. do 1,5 mln. Na dzień 30.11.2023 r. stanowili oni 79% populacji cudzoziemców⁷⁴.

Od początku wojny do dnia 30.11.2023 r. do Polski z Ukrainy wjechało 17,4 mln osób⁷⁵. Wśród tych osób 1,8 mln zostało zarejestrowanych na ochronę czasową. Z 951 762 obywateli Ukrainy, którzy zostali objęci ochroną czasową 63% (604 173) stanowiły kobiety. Jednocześnie wśród osób pełnoletnich odsetek kobiet wyniósł 76%, natomiast co drugi zarejestrowany obywatel Ukrainy był dzieckiem⁷⁶.

Znaczny napływ cudzoziemców (głównie z Ukrainy) oraz organizacja ich pobytu na terytorium RP w dalszym ciągu stanowią wyzwanie dla organów administracji publicznej. Najważniejszymi elementami wymagającymi dostosowania pod tym kątem są: rynek pracy, edukacja, ochrona zdrowia i mieszkalnictwo⁷⁷.

Dodatkowych informacji na temat uchodźców, jak i migrantów przedwojennych z Ukrainy dostarcza badanie przeprowadzone przez Narodowy Bank Polski w dniach od 8 maja 2023 r. do 7 kwietnia 2023 r. pt.: *Sytuacja życiowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce w 2023 roku*. Badanie zostało przeprowadzone w każdym z województw w co najmniej czterech spośród ośmiu wyszczególnionych kategorii miejsc (np. w firmach, w urzędach, punktach zbiorowego zakwaterowania). W badaniu wzięło udział 3 658 ankietowanych. Niezbędne informacje zgromadzono przy użyciu kwestionariuszy w języku ukraińskim, polskim oraz rosyjskim⁷⁸.

W stosunku do listopada 2022 roku struktura demograficzna migrantów z Ukrainy przebywających w Polsce nie uległa istotnej zmianie. W dalszym ciągu to co odróżniało uchodźców od migrantów przedwojennych to zróżnicowanie ze względu na płeć. Większość dorosłych migrantów z Ukrainy to kobiety, stanowiące około 68% (w grupie migrantów przedwojennych stanowiły one 55%, natomiast w grupie uchodźców 78%). Ponad połowa z nich mieściła się w przedziale wiekowym od 27 do 44 lat. Około 48% migrantów przedwojennych i 29% uchodźców mieszkała w Polsce ze swoim małżonkiem lub partnerem, podczas gdy ponad 40% uchodźców i 30% migrantów przedwojennych mieszkała z niepełnoletnimi dziećmi. Większość obywateli Ukrainy, którzy przebywali w Polsce z niepełnoletnimi dziećmi posyłała je do polskich szkół lub przedszkoli.

---

⁷⁴ Urząd do Spraw Cudzoziemców, *Raport na temat obywateli Ukrainy (wg stanu na dzień 30 listopada 2023 r.)*, s. 7.

⁷⁵ Dana osoba mogła przekraczać granice więcej niż jeden raz. Ponadto granicę pomiędzy Polską a Ukrainą mogły przekraczać osoby nie będące obywatelami Ukrainy (tranzyt).

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ Ibidem.

⁷⁸ Narodowy Bank Polski, Departament Statystyki, *Sytuacja życiowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce w 2023 roku. Raport z badania ankietowego*, Warszawa, 2023 r., https://nbp.pl/wp-content/uploads/2024/01/raport_migranci_z-Ukrainy_2023.pdf, [odczyt: 09.04.2024].

Z przeprowadzonych badań wynika, że migranci to osoby dobrze wykształcone: 42% migrantów przedwojennych i 48% uchodźców deklaruje posiadanie wykształcenia wyższego. Ponadto wraz z upływem miesięcy nastąpiła poprawa znajomości języka polskiego wśród uchodźców, gdyż tylko 13% z nich zadeklarowało brak jego znajomości. Z kolei prawie 60% migrantów przedwojennych oceniała swoją znajomość języka polskiego jako bardzo dobrą.

Badania wykazały, że podstawowym źródłem utrzymania migrantów była praca, a w najgorszej sytuacji ekonomicznej znajdowali się uchodźcy. Tylko 64% uchodźców było zatrudnionych (w tym 36% na stałe), natomiast aż 94% migrantów przedwojennych, z których 77% zatrudnionych było na stałe. Istotną część uchodźców stanowiły osoby bezrobotne – poszukujące pracy na cały etat lub na część etatu.

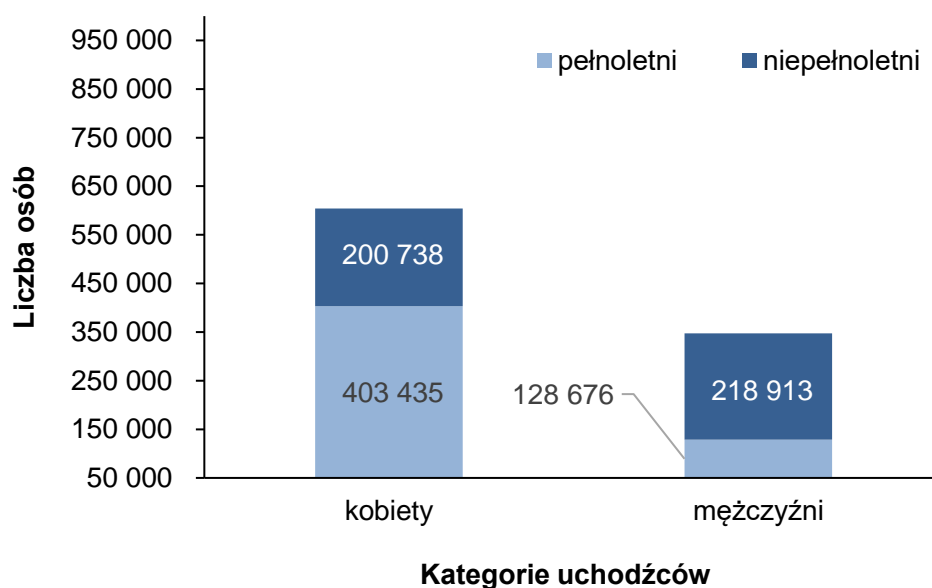
Kolejnym źródłem dochodu migrantów (przede wszystkim uchodźców) były środki finansowe uzyskiwane z Ukrainy, tj. pomoc finansową od rodziny i/lub emeryturę. Z powyższych środków finansowych korzystało 34% ankietowanych uchodźców i 8% migrantów przedwojennych.

Podczas badań zaobserwowano dynamiczny proces usamodzielniania się uchodźców w Polsce. Dłuższy okres przebywania w kraju oraz zmiany przepisów z 2023 roku, które ograniczyły możliwość korzystania z bezpłatnych miejsc zorganizowanego zamieszkiwania oferowanych przez państwo, spowodowały znaczny wzrost odsetka uchodźców wynajmujących samodzielnie mieszkania z 52% do 68%. W tym samym czasie odsetek uchodźców mieszkających w miejscach zorganizowanego zakwaterowania spadł z 19% do 6%. Z powyższych badań wynika, że posiadanie rodziny ma istotny wpływ na sytuację mieszkaniową migrantów, którzy przebywając w Polsce z partnerem lub z partnerem i dziećmi częściej decydują się na wynajem mieszkania lub posiadanie własnego lokum w Polsce.

Osoby, które przybyły przed wybuchem wojny nie wykazały istotnych zmian w skłonności do przekazywania środków finansowych za granicę (ponad 60% z nich nadal to robi). Odsetek uchodźców, którzy dokonują przelewów do Ukrainy, jest o prawie połowę niższy niż u migrantów, którzy przybyli przed wojną. Ponadto oprócz pomocy finansowej inną istotną formą jest wsparcie rzeczowe migrantów wysyłane do Ukrainy, głównie dla rodzin, ale również dla organizacji charytatywnych.

W świetle uzyskanych wyników badań, utrzymuje się zróżnicowanie w strategiach dotyczących przyszłego pobytu w Polsce między migrantami przedwojennymi a uchodźcami, chociaż wśród tych ostatnich nieznacznie wzrósł odsetek osób deklarujących dłuższy pobyt w Polsce. Jeśli chodzi o migrantów przedwojennych, to w znacznym stopniu można mówić o migracji osiedleńczej. 61% migrantów przedwojennych i 39% uchodźców zakładało, że pozostanie w Polsce na stałe lub dłużej niż rok, natomiast odsetek osób, które chciały wyjechać z Polski do innego kraju niż Ukraina, utrzymywał się na bardzo niskim poziomie. Ponadto spadł także odsetek osób, które chciały szybko wrócić do Ukrainy. W związku z obecną sytuacją na Ukrainie utrzymywała się duża niepewność dotycząca przyszłości, wyrażająca się w trudności w określeniu jak długo będzie trwał ich pobyt w Polsce (sytuacja ta dotyczyła w szczególności uchodźców). Kluczowym czynnikiem wpływającym na deklaracje uchodźców odnośnie ich przyszłości są przewidywania dotyczące zakończenia wojny. Wyniki badań potwierdziły, że sytuacja rodzinna i wiek najczęściej determinują postawy migrantów. Rodziny z dziećmi, w porównaniu z innymi grupami, wykazują zdecydowanie większą skłonność do pozostania w Polsce na stałe lub dłużej niż rok. Natomiast osoby starsze, szczególnie te powyżej 60 roku życia, częściej rozważają wyjazd z Polski.

Wykres 15. Uchodźcy z Ukrainy objęci ochroną czasową w Polsce – stan na 30.11.2023 roku.

Źródło: Urząd do Spraw Cudzoziemców, *Raport na temat obywateli Ukrainy (wg stanu na dzień 30 listopada 2023 r.)*, s. 8.

Uchodźcy i migranci przedwojenni z Ukrainy w województwie śląskim

Badanie przeprowadzone przez Narodowy Bank Polski w dniach od 8 maja 2023 r. do 7 kwietnia 2023 r. pt.: *Sytuacja życiowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce w 2023 roku* skupiło się również na wybranych aspektach dotyczących sytuacji migrantów z Ukrainy w województwie śląskim⁷⁹.

Wyniki analizy pokazały, że migranci, którzy osiedlili się na terenie województwa śląskiego reprezentowali wszystkie regiony Ukrainy. Spośród nich najwięcej osób przyjechało z regionu centralnego (35% migrantów przedwojennych i 26% uchodźców) i z regionu zachodniego (23% migrantów przedwojennych i 21% uchodźców), przy czym uchodźcy z terenów objętych największymi walkami, tj. z regionu wschodniego i południowego stanowili 30%. Najmniej migrantów przybyło z regionu północnego (po 9%). Miejsce, z którego przyjechali migranci jest istotne z punktu widzenia przyszłej integracji. Osobom z zachodniej Ukrainy, posługujących się językiem ukraińskim, łatwiej jest zintegrować się w sferze kulturowej w stosunku do osób mieszkających we wschodniej części i posługujących się językiem rosyjskim. Wynika to z faktu, że język ukraiński jest bliższy polskiemu niż język rosyjski, a mieszkańcy zachodniej części Ukrainy, częściej niż wschodniej, mieli osobę w rodzinie o polskich korzeniach i częściej wyjeżdżali przed wojną do Polski.

Przytoczone badania wykazały, że w województwie śląskim migranci przedwojenni zamieszkiwali najczęściej bez rodziny lub z partnerem / bez dzieci – stanowili oni odpowiednio 31% i 28%, podczas gdy uchodźcy 24% i 10%. Wśród uchodźców dominowała natomiast tendencja osiedlania

⁷⁹ Narodowy Bank Polski, Departament Statystyki, *Sytuacja życiowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce w 2023 roku. Raport z badania ankietowego*, Warszawa, 2023 r., https://nbp.pl/wp-content/uploads/2024/01/raport_migranci_z-Ukrainy_2023.pdf, [odczyt: 09.04.2024].

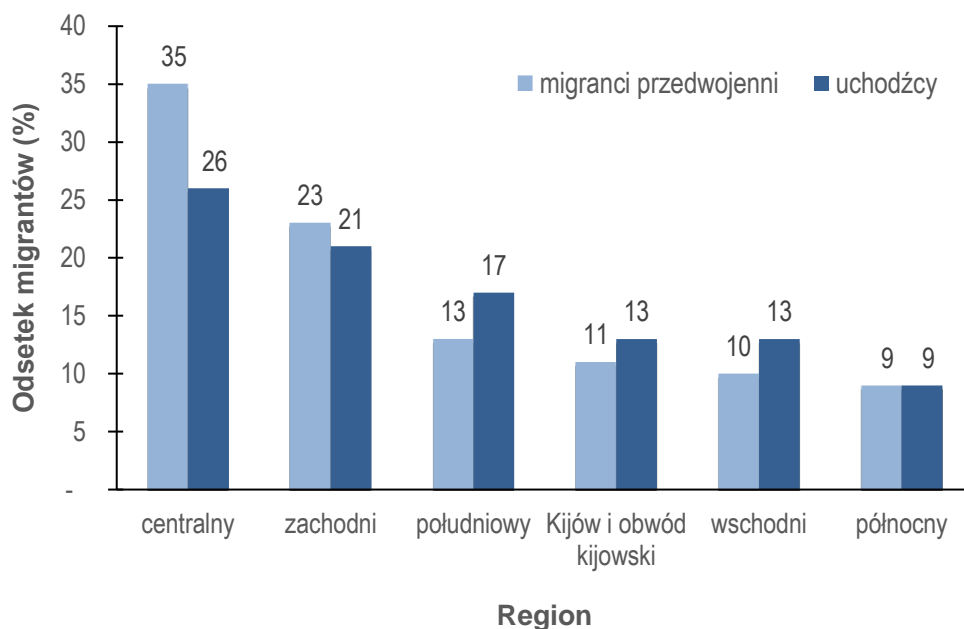

się bez partnera / z dziećmi – 29% oraz z innymi krewnymi niż partner i z dziećmi – 27%. Wynikało to z konieczności pozostania mężczyzn na Ukrainie celem obrony kraju przed Federacją Rosyjską.

W województwie śląskim migranci z Ukrainy wykazywali wysokie zainteresowanie aktywnością na rynku pracy. Około 91% migrantów przedwojennych i 55% uchodźców pracowało na stałe na terenie Polski (odpowiednio 77% i 36% ogółem migrantów zamieszkujących w Polsce), a tylko 10% uchodźców było bezrobotnych, podczas gdy druga ww. grupa nie deklarowała występowania problemu bezrobocia.

W województwie śląskim, podobnie jak i w całej Polsce, zaobserwowano rosnącą samodzielność migrantów. 72% migrantów przedwojennych oraz 68% uchodźców wynajmowało mieszkanie na własny rachunek.

Wykres 16. Regiony⁸⁰ Ukrainy, z których pochodzą migranci, województwo śląskie – stan na 30.11.2023 rok.

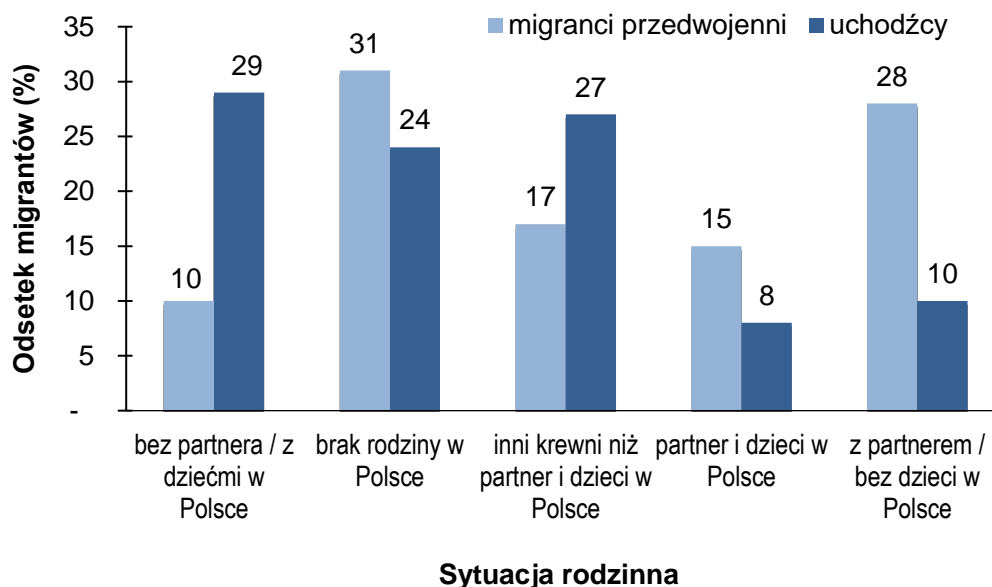

* Wartości nie sumują się do 100 z uwagi na zaokrąglenia.

Źródło: Narodowy Bank Polski, Departament Statystyki, *Sytuacja życiowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce w 2023 roku. Raport z badania ankietowego*, Warszawa, 2023 r., https://nbp.pl/wp-content/uploads/2024/01/raport_migranci_z-Ukrainy_2023.pdf, s. 41 [odczyt: 09.04.2024].

⁸⁰ Nomenklatura stosowana przez autorów badania.

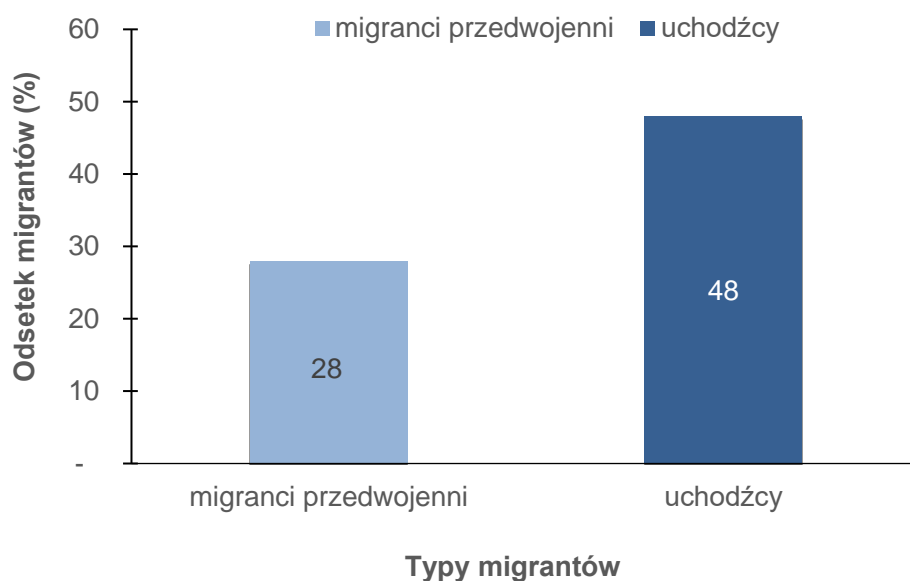
Wykres 17. Sytuacja rodzinna migrantów z Ukrainy, województwo śląskie – stan na 30.11.2023 rok.

* Wartości nie sumują się do 100 z uwagi na zaokrąglenia.

Źródło: Narodowy Bank Polski, Departament Statystyki, *Sytuacja życiowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce w 2023 roku. Raport z badania ankietowego*, Warszawa, 2023 r., https://nbp.pl/wp-content/uploads/2024/01/raport_migranci_z-Ukrainy_2023.pdf, s. 42 [odczyt: 09.04.2024].

Wykres 18. Odsetek migrantów deklarujących powrót na Ukrainę w ciągu 3 miesięcy w przypadku zakończenia wojny, województwo śląskie – stan na 30.11.2023 rok.

Źródło: Narodowy Bank Polski, Departament Statystyki, *Sytuacja życiowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce w 2023 roku. Raport z badania ankietowego*, Warszawa, 2023 r., https://nbp.pl/wp-content/uploads/2024/01/raport_migranci_z-Ukrainy_2023.pdf, s. 44 [odczyt: 09.04.2024].

3. OSOBY I RODZINY KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ

Pomoc społeczna jest instrumentem polityki społecznej państwa służącym do wspierania osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych, z którymi nie są w stanie poradzić sobie samodzielnie. Podejmuje ona działania w sytuacjach zagrożenia podstawowych potrzeb życiowych oraz obniżenia jakości życia poniżej społecznie akceptowanego minimum. Pomoc społeczna pomaga zarówno tworzyć warunki umożliwiające godną egzystencję, jak również przyczynia się do wyrównywania nadmiernych różnicowań społecznych. Instrument ten służy także do kompensowania różnorodnych szkód, np. wynikających z bezrobocia, sieroctwa, niepełnosprawności, chorób. Ponadto pomoc społeczna zapewnia poczucie bezpieczeństwa socjalnego poprzez udzielanie różnego rodzaju zasiłków i świadczeń uzupełniających dochody z pracy, systemu emerytalno-rentowego oraz innych systemów zabezpieczenia społecznego. Skutkiem działań pomocy społecznej powinno być eliminowanie wykluczenia społecznego oraz usamodzielnianie się jej beneficjentów⁸¹.

Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- 1) przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń;
- 2) pracy socjalnej;
- 3) prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej;
- 4) analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej;
- 5) realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych;
- 6) rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb⁸².

W 2023 r. w województwie śląskim pomocą społeczną objęte były 73 262 rodziny⁸³. Liczyły one 137 644 osoby⁸⁴. Odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej był niższy niż przeciętnie w kraju i kształtował się na poziomie 3,2% (w całej Polsce było to 4,6%)⁸⁵. W 2023 roku w stosunku do 2022 roku liczba wspieranych rodzin zmniejszyła się o 3 339, tj. o 4,4%, natomiast liczba osób w tychże rodzinach zmniejszyła się o 6 112, tj. o 4,3%⁸⁶.

Do szczególnych typów rodzin objętych pomocą społeczną w województwie śląskim w 2023 roku należały:

- **Rodziny zamieszkujące wieś** – ta kategoria liczyła 14 406 rodzin. Stanowiły one 19,7% ogółu wspieranych rodzin. Rok wcześniej liczba rodzin zamieszkujących wieś była niższa o 65, czyli o 0,5%;
- **Jednoosobowe**⁸⁷ – ich liczba wyniosła 45 175, czyli 61,7% ogółu rodzin objętych pomocą społeczną. W porównaniu z rokiem 2022 ich liczba zmniejszyła się o 1 620, tj. o 3,5%;
- **Rodziny z dziećmi** – ta kategoria liczyła 16 349 rodzin, które stanowiły 22,3% ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej. W porównaniu z rokiem 2022 ich liczba zmniejszyła się o 979, tj. o 5,6%. Do szczególnych przedstawicieli tej kategorii należą rodziny wielodzietne, czyli takie, które posiadają w swym składzie co najmniej trójkę dzieci. W 2023 roku w województwie śląskim pomocą społeczną objęto 5 345 tego rodzaju rodzin. Liczyły

⁸¹ Główny Urząd Statystyczny, *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2020 roku*, Warszawa 2021, s. 54.

⁸² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 901), art. 15.

⁸³ Ustawa o pomocy społecznej definiuje rodzinę jako „osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące” (art. 6 ust. 14).

⁸⁴ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

⁸⁵ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

⁸⁶ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2022-2023.

⁸⁷ Kategoria stosowana w sprawozdaniach Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

one łącznie 29 001 osób. Rodziny wielodzietne stanowiły 7,3% ogółu rodzin korzystających z pomocy. W porównaniu z rokiem 2022 ich liczba zmniejszyła się o 54, tj. o 1,0%.

- **Rodziny niepełne** – to kategoria licząca 6 919 rodzin, stanowiła 9,4% ogółu rodzin objętych wsparciem. W latach 2022-2023 ich liczba zmniejszyła się o 892, czyli o 11,4%;
- **Rodziny emerytów i rencistów** – odnotowano ich 18 139 (udział wyniósł 24,8%). W porównaniu z rokiem 2022 liczebność tej kategorii zmniejszyła się o 263 osoby, tj. o 1,4%.

W 2023 r. w województwie śląskim osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną stanowiły 3,2% ogółu mieszkańców. Na poziomie podregionów najwyższe wartości tego wskaźnika odnotowano w: bytomskim i katowickim (po 3,8%) oraz sosnowieckim (3,5%). W miastach na prawach powiatu analizowany wskaźnik był nieznacznie wyższy niż w powiatach ziemskich (odpowiednio 3,2% i 3,1%). W przypadku gmin najwyższym jego poziomem charakteryzowały się gminy miejsko-wiejskie (3,3%). Dla porównania w gminach miejskich wskaźnik ten wyniósł 3,2%, natomiast w gminach wiejskich 2,9%. Na poziomie powiatów najwyższe wartości osiągnęły: m. Bytom (4,9%), m. Chorzów (4,6%) oraz powiat będziński (4,5%), zaś najniższe – m. Dąbrowa Górnicza (1,6%), m. Gliwice i powiat bieruńsko-lędziński (po 1,9%) oraz pszczyński (2,0%). Gminami o najwyższym odsetku osób w rodzinach objętych pomocą społeczną były: Krzanowice (9,0%), Radziechowy-Wieprz (7,9%) oraz Żarki (7,7%), zaś o najniższym: Łodygowice i Gierałtowice (po 0,8%), Pawonków (0,9%) oraz Bobrowniki i Boronów (po 1,0%)⁸⁸.

Wskaźnik obrazujący udział mieszkańców objętych pomocą społeczną, choć niezwykle ważny, nie może być traktowany jako decydujący wyznacznik sytuacji w obszarze pomocy społecznej. Wynika to z faktu, iż jest on wypadkową wielu czynników, w tym: społecznych, ekonomicznych, demograficznych, kulturowych, infrastrukturalnych czy też prawnych. Wzrost jego wartości może być spowodowany zarówno czynnikami niekorzystnymi, np. wzrostem poziomu bezrobocia, jak i korzystnymi np. rozwojem infrastruktury pomocy społecznej. Z kolei spadek wartości opisywanego wskaźnika może wynikać zarówno z poprawy sytuacji na rynku pracy, jak też ze wzrostu poziomu migracji zarobkowych, przeniesienia części zadań pomocy społecznej do innych obszarów administracji, bądź też braku weryfikacji w danym roku wysokości kryteriów dochodowych uprawniających do ubiegania się o wsparcie. W celu uzyskania dokładniejszego obrazu sytuacji w regionie warto przyjrzeć się rozkładowi przyczyn korzystania z pomocy społecznej.

Zgodnie z treścią art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, wsparcia udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- 1) ubóstwa;
- 2) sieroctwa;
- 3) bezdomności;
- 4) bezrobocia;
- 5) niepełnosprawności;
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- 7) przemocy domowej;
- 8) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;
- 9) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- 10) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- 11) trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy;

⁸⁸ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 13) alkoholizmu lub narkomanii;
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej⁸⁹.

Najczęstszym powodem korzystania z pomocy społecznej w województwie śląskim w 2023 r. była długotrwała lub ciężka choroba. Pomocą z tego tytułu objęto 46 911 osób w rodzinach korzystających ze wsparcia⁹⁰. Powód ten po raz pierwszy stał się dominujący. Przez lata wiodącymi przyczynami były ubóstwo czy też bezrobocie.

Kolejnymi powodami korzystania z pomocy społecznej były: ubóstwo (45 926 osób), niepełnosprawność (38 500 osób), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (36 508 osób) oraz bezrobocie (36 277 osób). Z kolei najrzadziej korzystano ze wsparcia systemu pomocy społecznej z powodu klęski żywiołowej lub ekologicznej (9 osób), potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi (39 osób), sieroctwa (62 osoby) oraz z uwagi na trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy (195 osób)⁹¹.

W latach 2022-2023 największy spadek liczby korzystających wystąpił w przypadku: bezrobocia (o 3 929), ubóstwa (o 3 750) oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby (o 1 621). Natomiast w analizowanym okresie wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej zanotowano w przypadku: przemocy domowej (o 529), bezdomności (o 430), potrzeby ochrony macierzyństwa (o 155), trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego (o 28), alkoholizmu (o 16) oraz klęski żywiołowej lub ekologicznej (o 3)⁹².

Porównując wskaźniki liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej według przyczyn jej udzielenia, w odniesieniu do liczby ludności w województwie śląskim i w całym kraju, można stwierdzić, że w 2023 r. większość wskaźników dla województwa śląskiego była niższa, czasem znacznie, od analogicznych dla całej Polski, z wyjątkiem trzech: jeden z nich tj. bezdomność był w województwie śląskim wyższy, natomiast dwa pozostałe tj. sieroctwo i potrzeba ochrony handlu ludźmi były na tym samym poziomie co w Polsce⁹³.

Ważnym wyznacznikiem sytuacji społecznej w regionie jest odsetek osób, które otrzymały wsparcie z tytułu ubóstwa. Zjawisko to jest bowiem przyczyną wielu negatywnych skutków. Osoby ubogie są spychane na peryferie życia społecznego. Niskie dochody uniemożliwiają wielu rodzinom regulowanie opłat za mieszkanie bądź media. Z kolei skutkiem długotrwałego zalegania z opłatami za mieszkanie często bywa eksmisja, a w skrajnych przypadkach nawet bezdomność. Ceną za życie w ubóstwie jest w wielu wypadkach utrata lub pogorszenie się stanu zdrowia, gdyż dla osoby dysponującej niskimi dochodami problemem staje się wykupienie zalecanych leków czy też skorzystanie z pomocy lekarza. Niski poziom dochodów negatywnie wpływa na możliwość dostępu do edukacji i często jest jedną z najważniejszych barier w rozwoju młodych ludzi. Ponadto pozostawanie w biedzie w wielu wypadkach skutkuje wycofaniem się z udziału w życiu kulturalnym oraz ograniczeniem dostępu do wypoczynku.

---

⁸⁹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 7.

⁹⁰ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

⁹¹ Ibidem.

⁹² Ibidem.

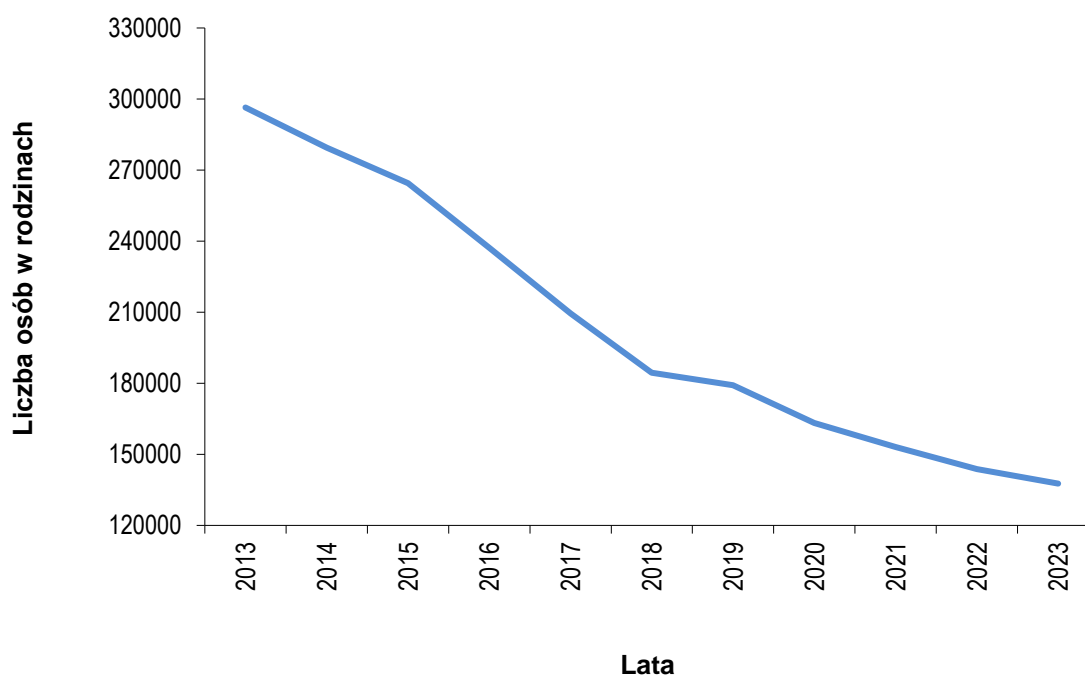
⁹³ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Ubóstwo, oprócz aktualnych problemów, powoduje również negatywne zjawiska, które będą odczuwane dopiero za kilkanaście bądź kilkadziesiąt lat. Przykładem może być niskopłatna praca, często w szarej strefie, która w przyszłości skutkować będzie niskimi emeryturami lub ich brakiem. Osoby wykonujące taką pracę zasilą kategorię społeczno-ekonomiczną osób utrzymujących się ze świadczeń społecznych. Ponadto nagromadzenie problemów wynikających z ubóstwa sprzyja procesom utrwalania, a nawet społecznego „dziedziczenia” tych negatywnych zjawisk.

W 2023 r. w województwie śląskim osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa stanowiły 1,1% ogółu mieszkańców. Na poziomie podregionów najwyższe wartości tego wskaźnika odnotowano w: bytomskim (1,7%) oraz częstochowskim i katowickim (po 1,2%); na poziomie powiatów w: m. Bytom (2,7%), m. Siemianowice Śląskie (2,5%) i m. Chorzów (2,1%), natomiast na poziomie gmin w: Rajczy (4,5%) i Lubomi (2,8%)⁹⁴.

Mimo, iż w latach 2013-2023 odsetek osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa był w województwie śląskim niższy niż średnio w kraju, to jednak różnica ta wykazuje tendencję malejącą⁹⁵.

Wykres 19. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną ogółem w województwie śląskim w latach 2013-2023.

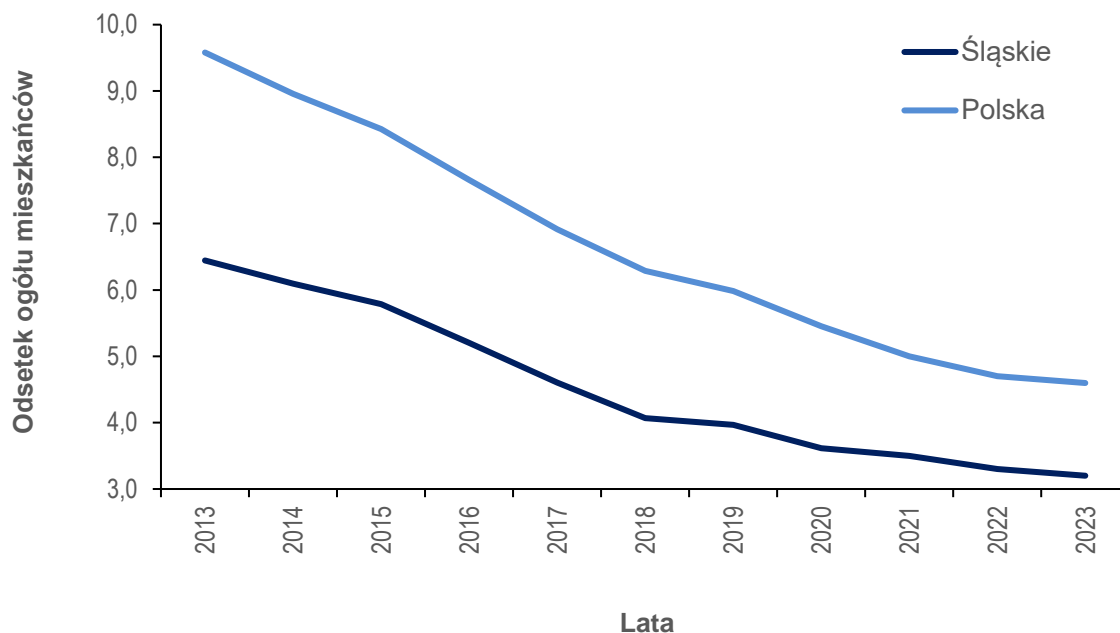

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2023.

⁹⁴ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

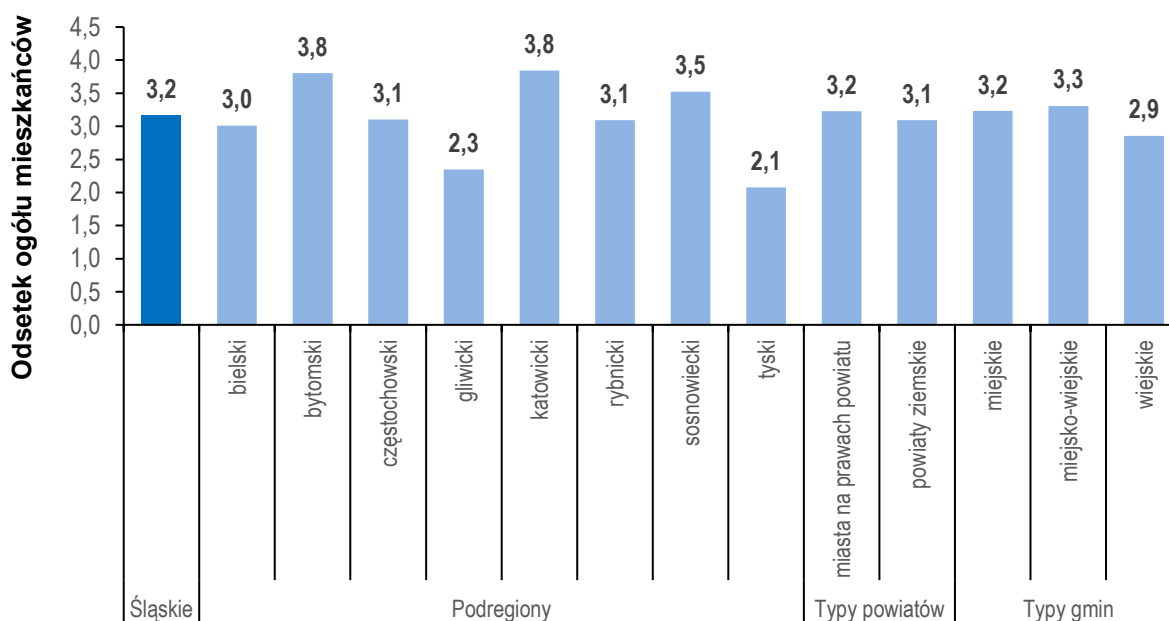
⁹⁵ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2023, <http://www.mpips.gov.pl>; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Wykres 20. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną ogółem jako odsetek ogółu mieszkańców – województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

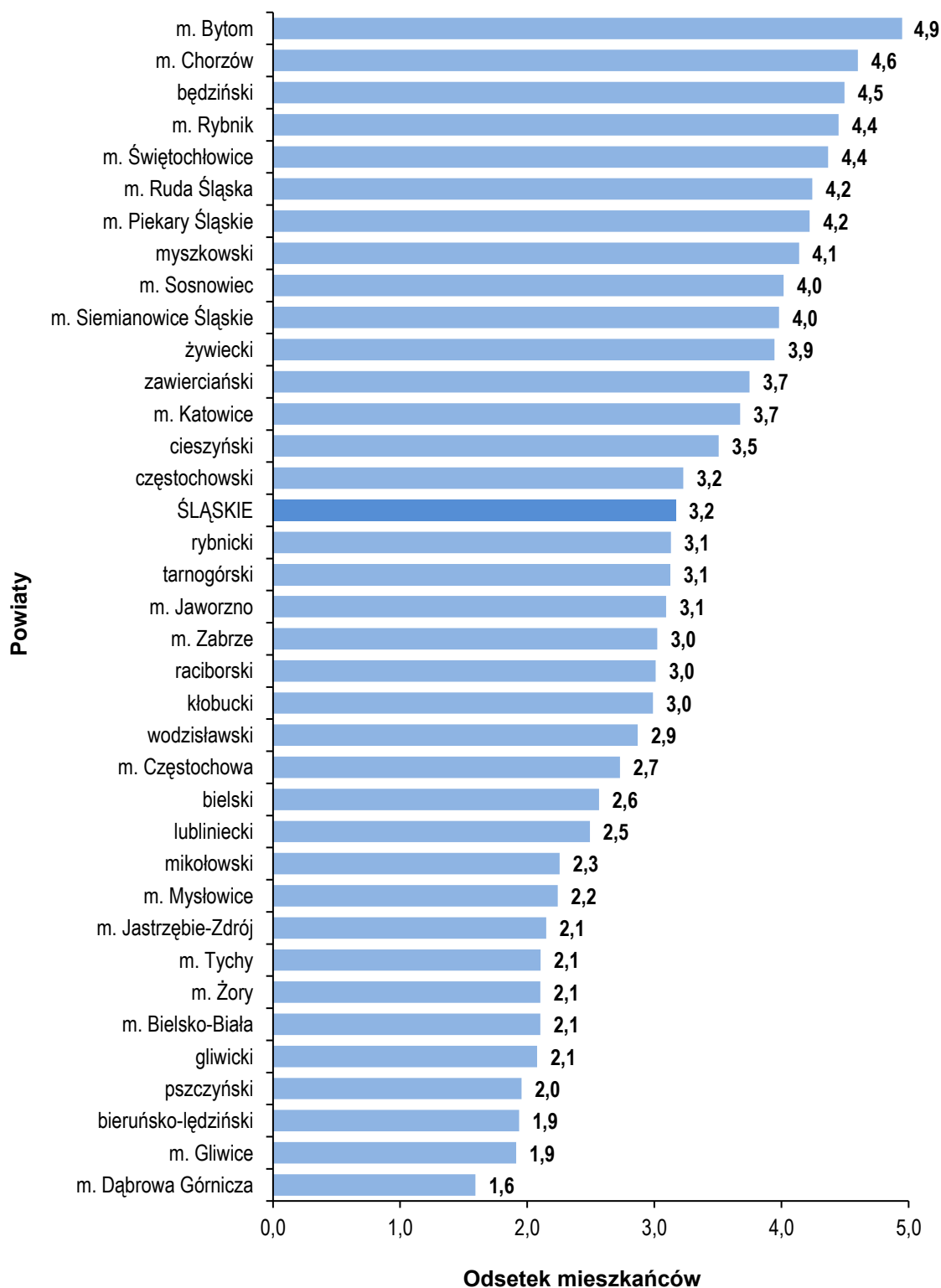
Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2023, 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Wykres 21. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną ogółem jako odsetek mieszkańców poszczególnych terytoriów – województwo śląskie, 2023 rok.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

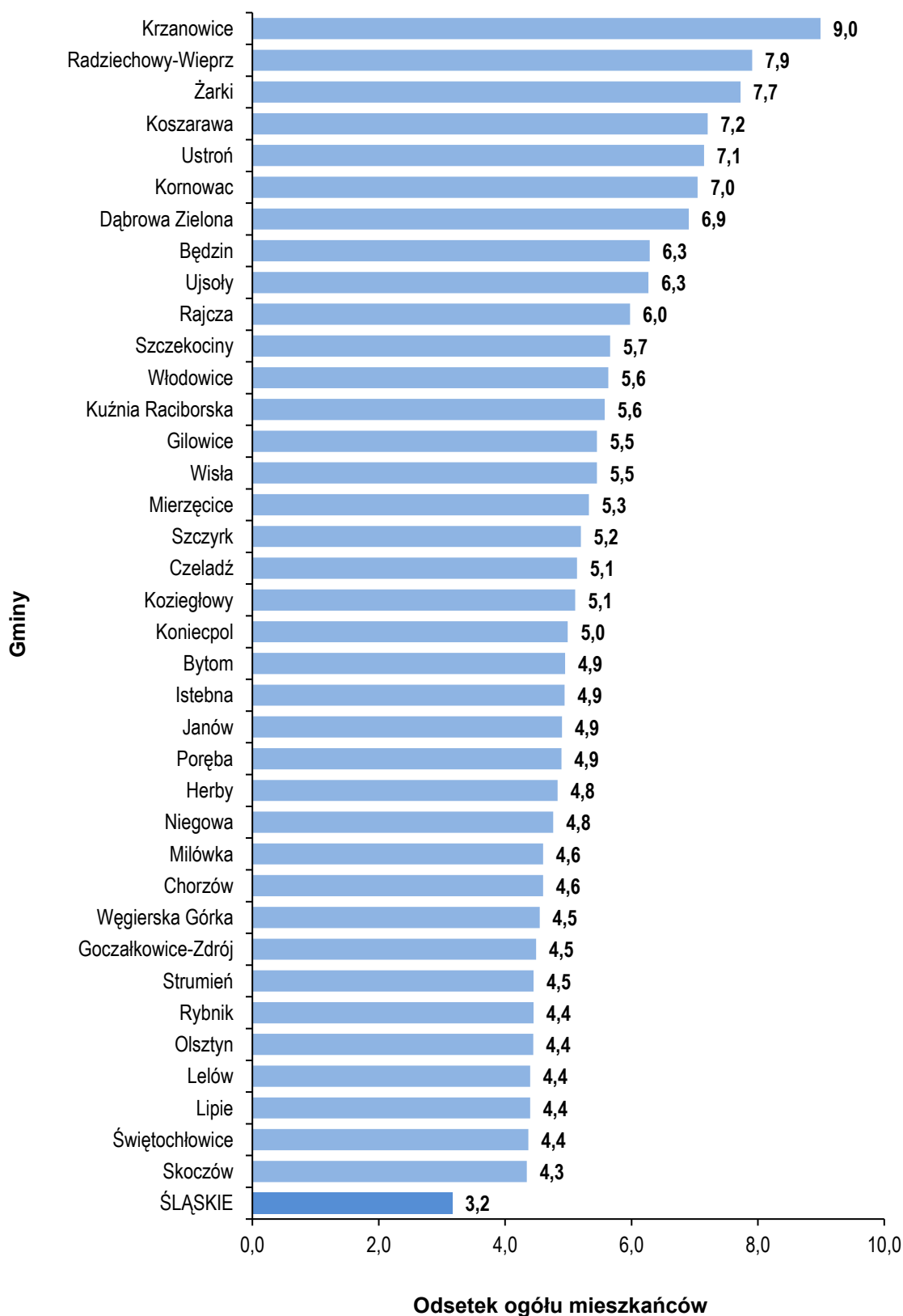
Wykres 22. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną ogółem jako odsetek mieszkańców powiatów – województwo śląskie, 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

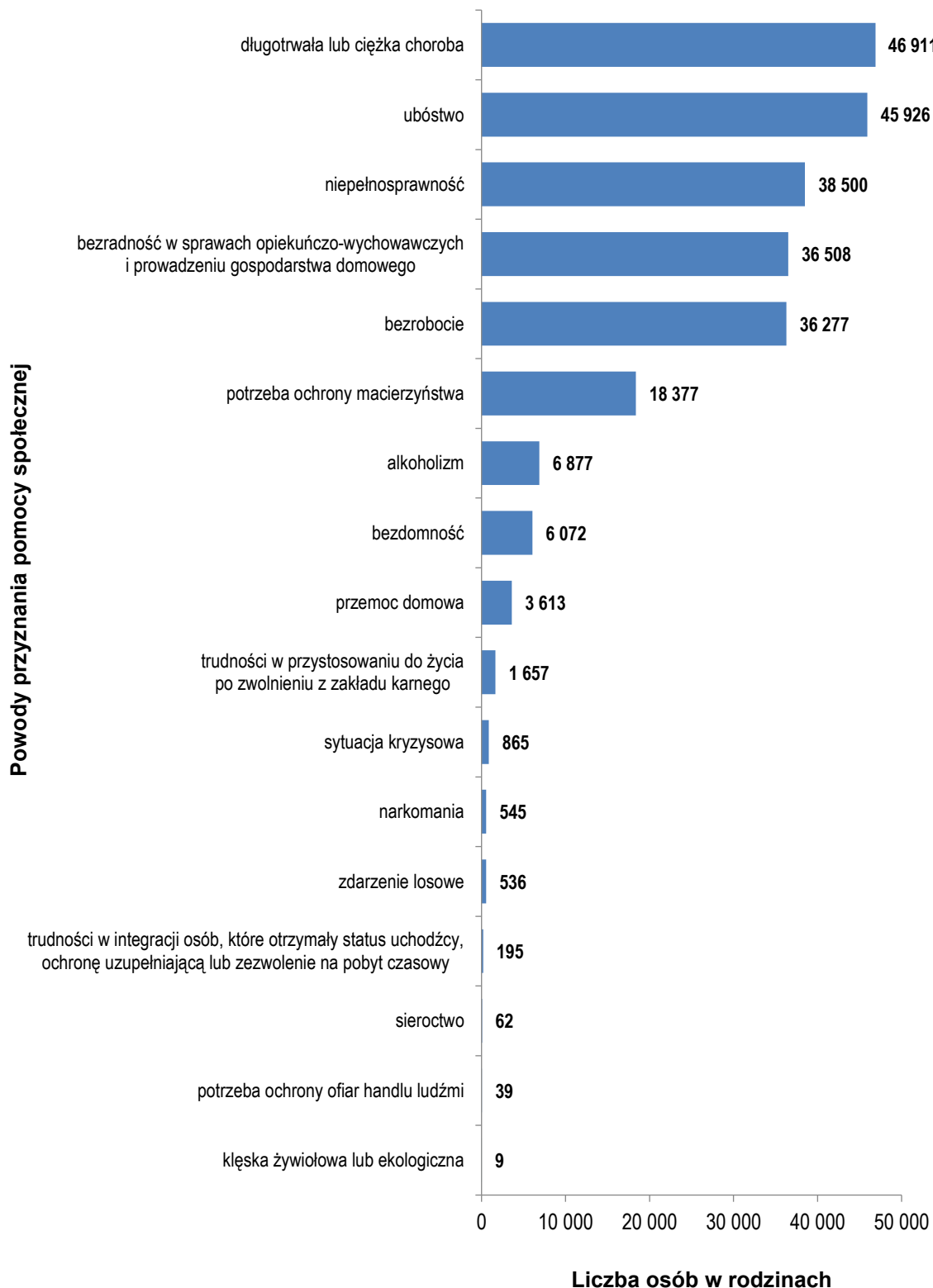

Wykres 23. Gminy o najwyższym odsetku mieszkańców objętych pomocą społeczną ogółem – województwo śląskie, 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

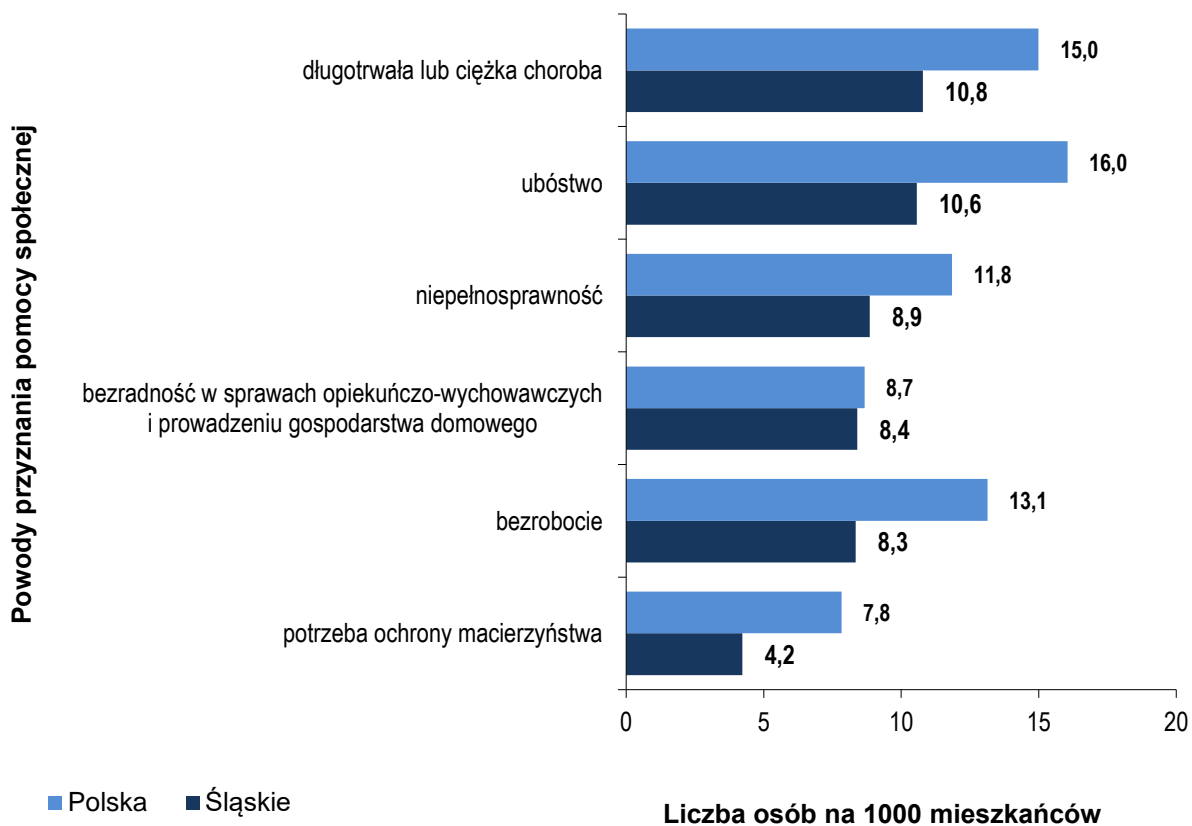
Wykres 24. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną wg powodów udzielenia pomocy – województwo śląskie, 2023 r.

Uwaga: Dana rodzina i jej członkowie mogli być objęci pomocą z więcej niż jednego powodu.

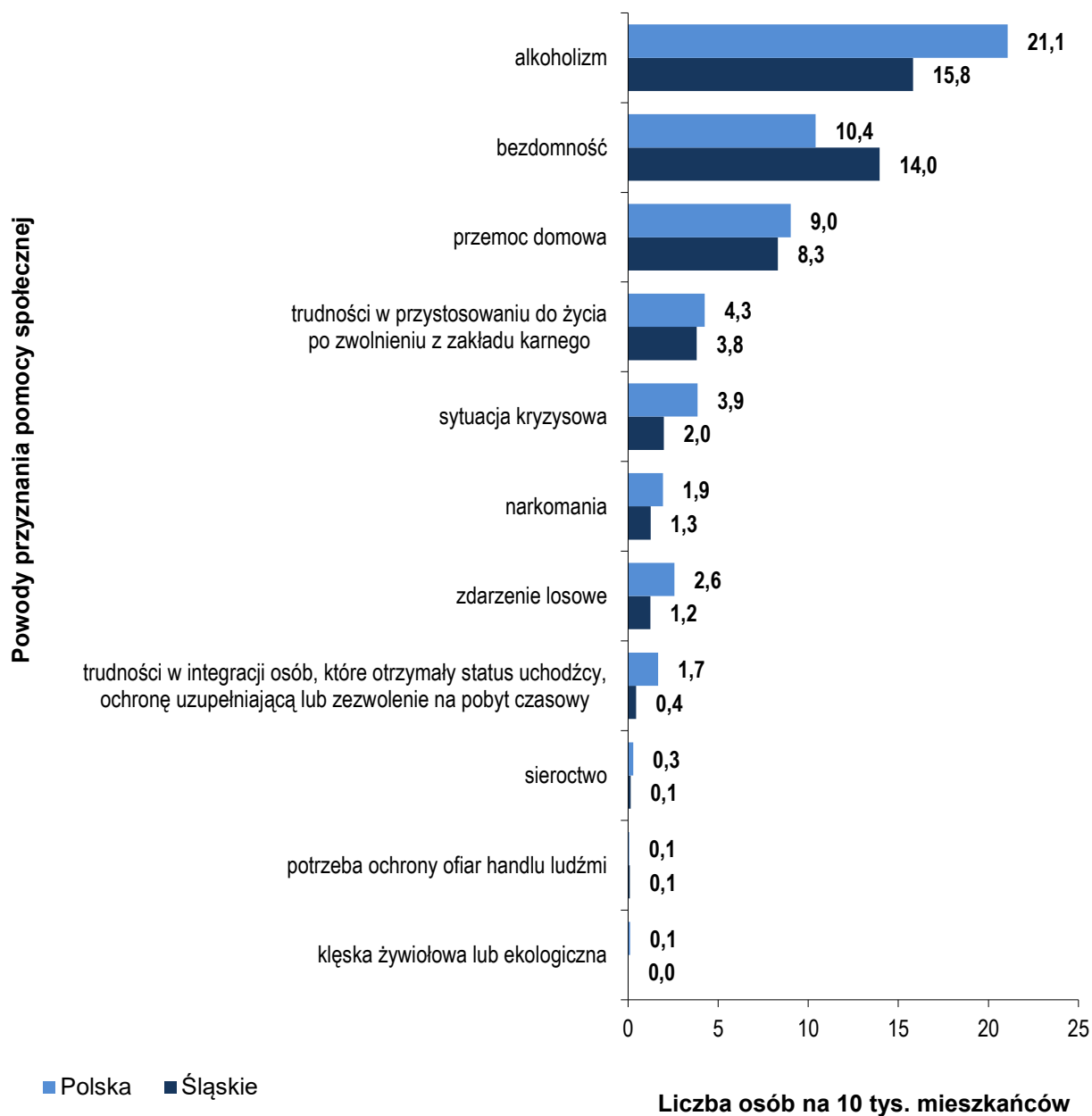
Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

Wykres 25. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną w odniesieniu do liczby mieszkańców wg powodów udzielenia pomocy – województwo śląskie i Polska, 2023 r., cz. 1.

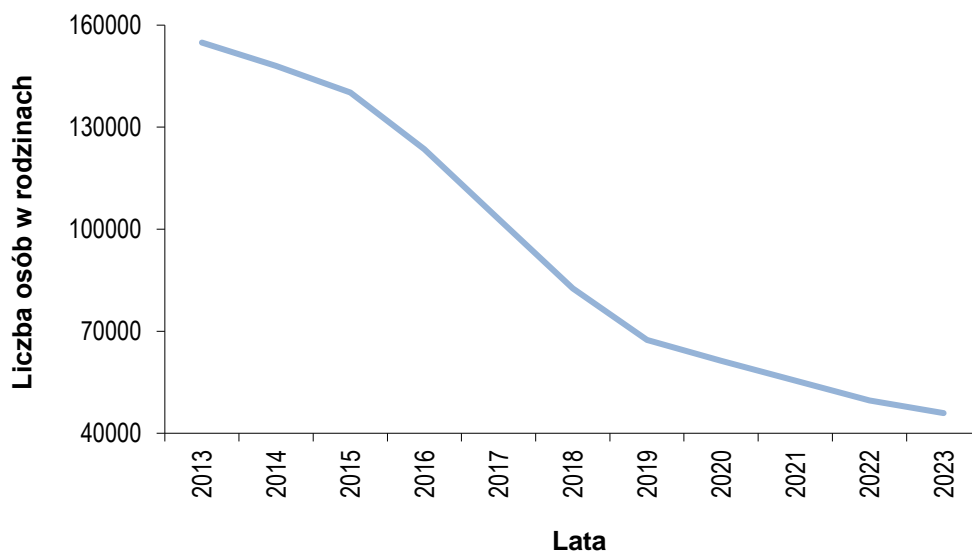
Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl/bdl>.

Wykres 26. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną w odniesieniu do liczby mieszkańców wg powodów udzielenia pomocy – województwo śląskie i Polska, 2023 r., cz. 2.

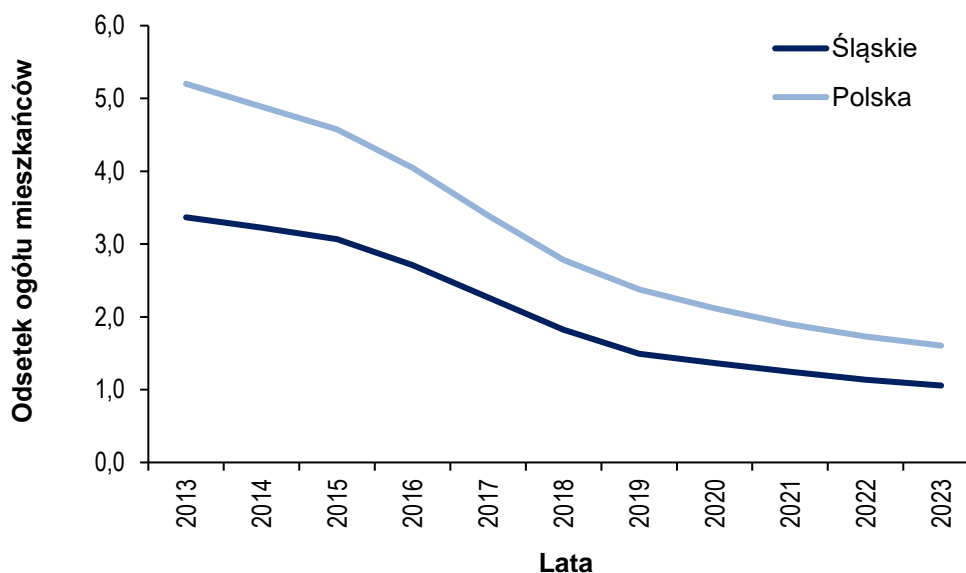
Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl/bdl>.

Wykres 27. Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa – województwo śląskie, lata 2013-2023.

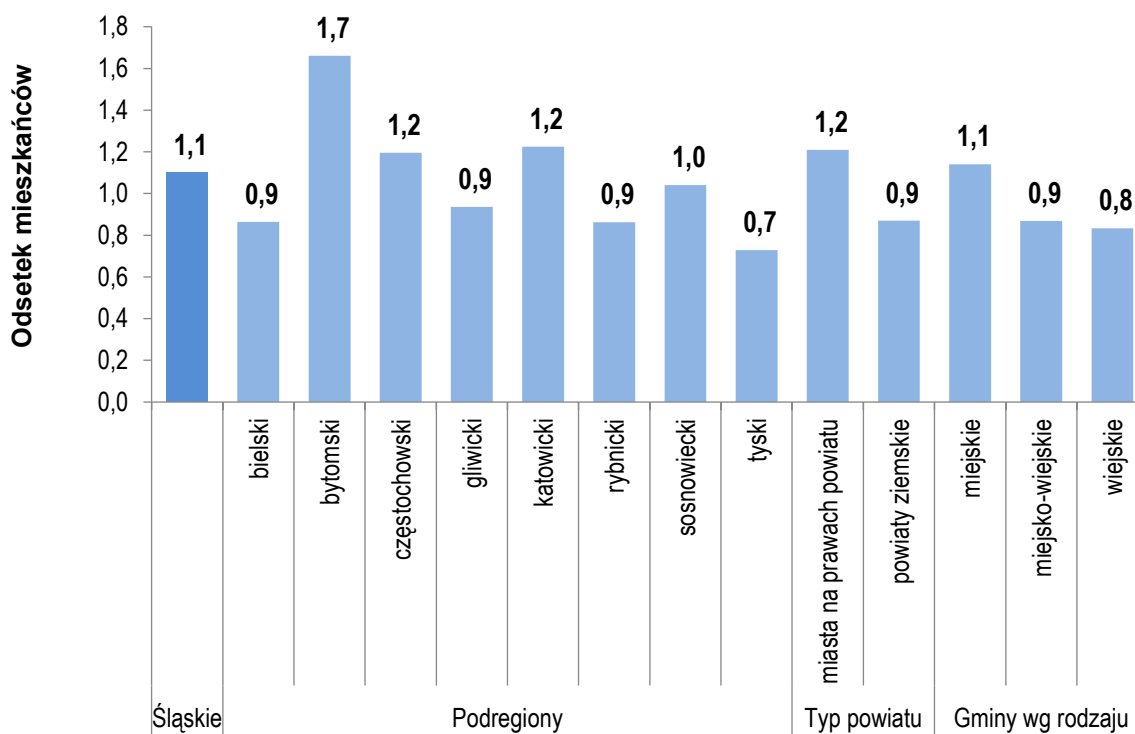
Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2023.

Wykres 28. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa jako odsetek ogółu mieszkańców – województwo śląskie i Polska, lata 2013-2023.

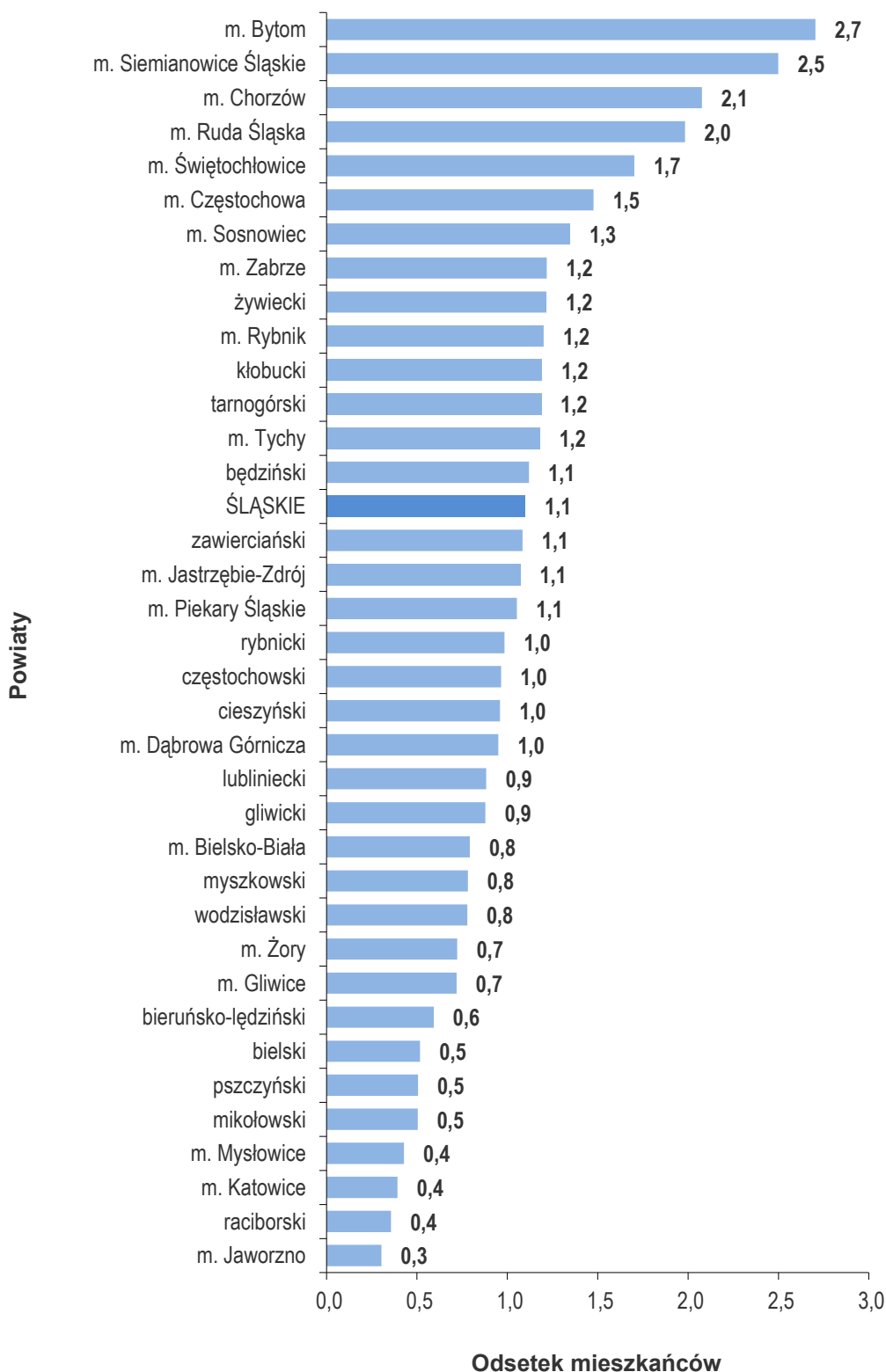
Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2023, 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl/bdl>.

Wykres 29. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa jako odsetek ogółu mieszkańców poszczególnych terytoriów – województwo śląskie, 2023 r.

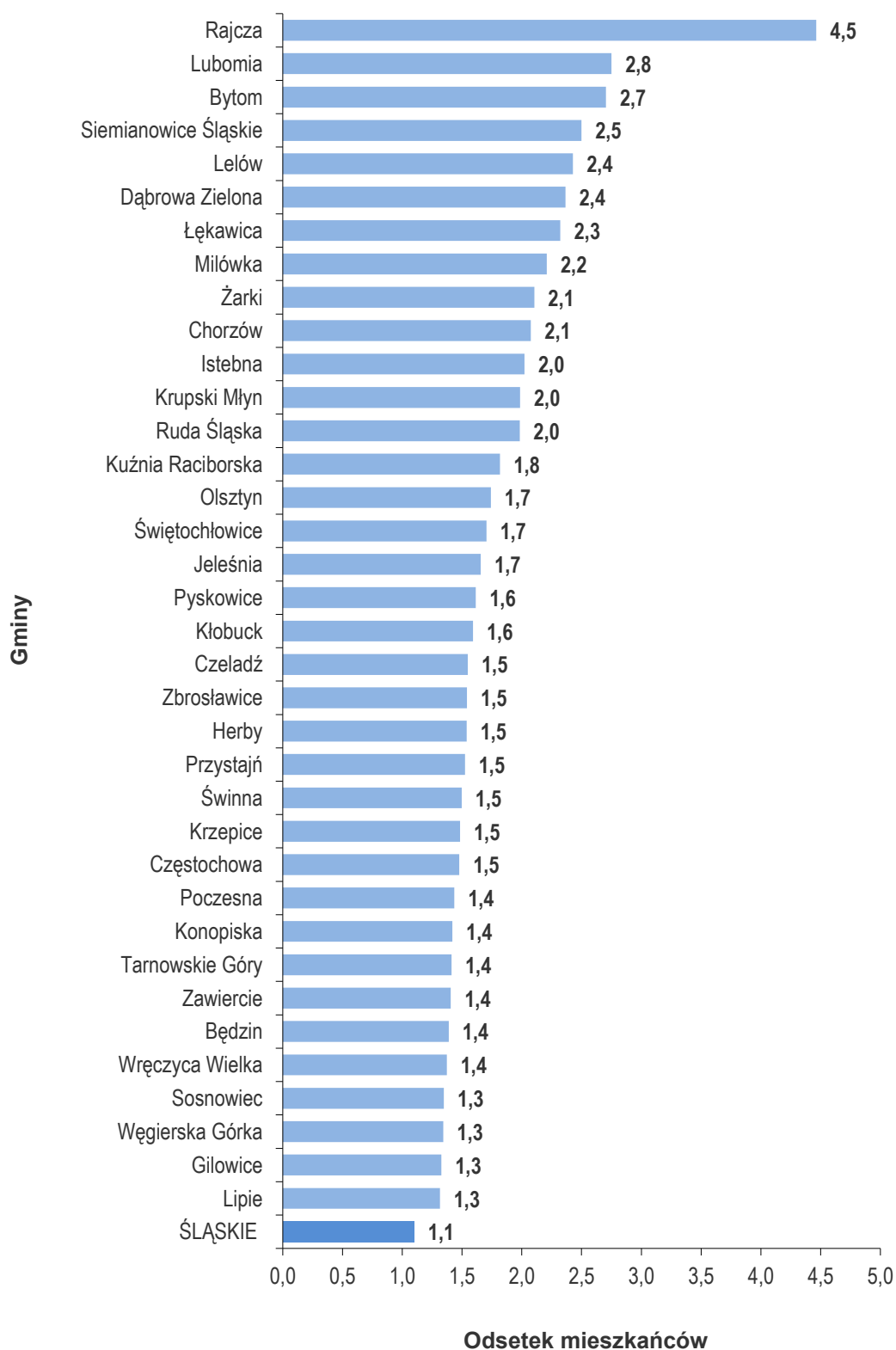
Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl/bdl>.

Wykres 30. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa jako odsetek ogółu mieszkańców powiatów – województwo śląskie, 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl/bdl>.

Wykres 31. Gminy o najwyższym odsetku mieszkańców objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa – województwo śląskie, 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl/bdl>.

4. INFRASTRUKTURA POMOCY SPOŁECZNEJ

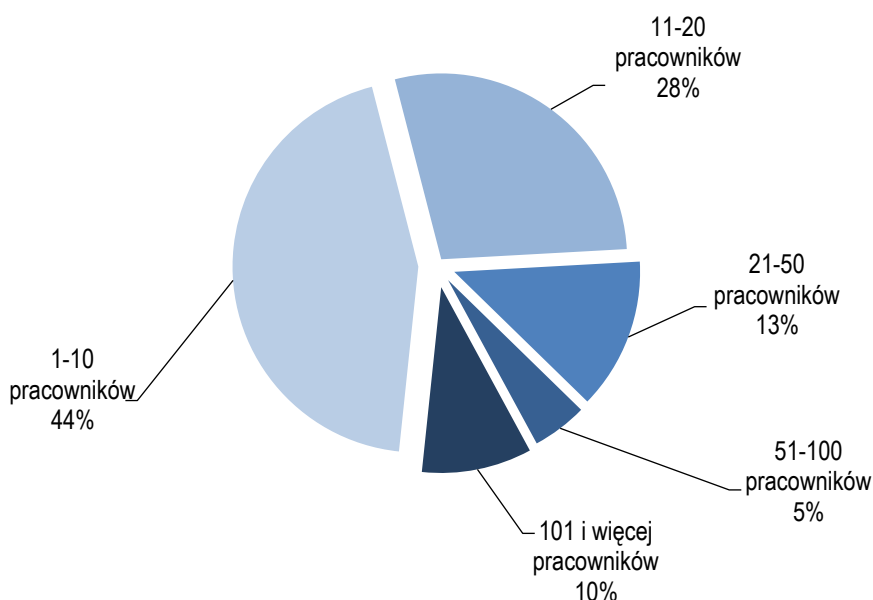
Zadania z zakresu pomocy społecznej w województwie śląskim realizowane są na wszystkich poziomach podziału administracyjnego. Na szczycie województwa funkcjonuje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego będący jednostką organizacyjną Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego oraz Wydział Rodziny i Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

Na szczeblach gminy i powiatu działa cały wachlarz instytucji świadczących szeroki zakres usług osobom, rodzinom i grupom wymagającym wsparcia. Do usług tych należą w szczególności: wypłacanie pomocy finansowej, udzielanie pomocy rzeczowej, poradnictwo specjalistyczne, praca socjalna, zapewnienie posiłku, opieka stacjonarna (całodobowa), środowiskowa oraz rodzinna.

Zadania pomocy społecznej w gminach koordynują ośrodki pomocy społecznej i centra usług społecznych⁹⁶, natomiast w powiatach – powiatowe centra pomocy rodzinie. W miastach na prawach powiatu zadania OPS-ów / CUS-ów i PCPR-ów realizują miejskie ośrodki pomocy społecznej, które mogą być nazwane "miejskimi ośrodkami pomocy rodzinie".

Ośrodki pomocy społecznej i centra usług społecznych stanowią kategorię jednostek charakteryzujących się ogromnym zróżnicowaniem. Najmniejszy OPS (w Koszarawie) zatrudniał na koniec 2023 roku 3 osoby, największy (w Bytomiu) posiadał w tym czasie 296 pracowników.

Wykres 32. Struktura ośrodków pomocy społecznej i centrów usług społecznych* wg liczby pracowników – województwo śląskie, stan na koniec 2023 r. (N=167).

* Na wykresie uwzględniono ośrodki działające w gminach powiatów ziemskich, w miastach na prawach powiatu oraz centra usług społecznych realizujące zadania OPS-ów.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

⁹⁶ Według stanu na dzień 31.12.2023 r. w województwie śląskim funkcjonowały 164 ośrodki pomocy społecznej oraz 3 centra usług społecznych - w: Bojszowach, Goleszowie oraz Łaziskach Górnych.

W samorządach miast / gmin funkcjonują różne modele działania ośrodków pomocy społecznej. Niektóre samorządy powierzają im realizację wszystkich zadań z obszaru pomocy i wsparcia, w innych natomiast działania OPS-ów ograniczają się wyłącznie do realizacji tych, które wynikają z ustawy o pomocy społecznej, podczas gdy pozostałe zadania są obsługiwane przez odpowiednie wydziały urzędów miast / gmin. Pomiędzy tymi dwoma skrajnymi modelami istnieje cały wachlarz rozwiązań pośrednich.

Gmina, powiat i miasto w celu realizacji zadań pomocy społecznej mogą tworzyć również inne podmioty, w tym posiadające status jednostek organizacyjnych pomocy społecznej⁹⁷. Poniżej przedstawiono (w kolejności alfabetycznej) charakterystyki wybranych instytucji funkcjonujących na terenie województwa śląskiego w 2023 r.

Centrum usług społecznych (CUS) – to nowa jednostka organizacyjna gminy i nowa instytucja lokalnej polityki społecznej, która ma służyć rozwojowi i integracji usług społecznych organizowanych i świadczonych na poziomie lokalnym. Centra usług społecznych są także źródłem kompletnych informacji o usługach społecznych. Tworzony program usług społecznych może być skierowany do osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców. W centrach mogą być prowadzone także działania adresowane do całej społeczności lokalnych, a ukierunkowane na integrację mieszkańców oraz podniesienie spójności społecznej. Za realizację tych działań jest odpowiedzialny organizator społeczności lokalnej. Dzięki temu w indywidualnych planach usług społecznych są uwzględniane nie tylko usługi społeczne, ale także dostępne bezpłatnie działania wspierające o charakterze samopomocowym i wolontaryjnym, prowadzone przez samych mieszkańców, np. pomoc sąsiadka⁹⁸.

Dom pomocy społecznej (DPS) – świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne, na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających⁹⁹. Dom pomocy społecznej może również świadczyć usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób w nim niezamieszkujących¹⁰⁰. Prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej przysługuje osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogących samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych¹⁰¹. Domy pomocy społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na następujące typy, dla: 1) osób w podeszłym wieku, 2) osób przewlekle somatycznie chorych, 3) osób przewlekle psychicznie chorych, 4) dorosłych niepełnosprawnych

---

⁹⁷ Ustawa o pomocy społecznej, w treści art. 6 ust. 5, do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej zalicza: regionalny ośrodek polityki społecznej, powiatowe centrum pomocy rodzinie, ośrodek pomocy społecznej, centrum usług społecznych - w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. 2019 r. poz. 1818), dom pomocy społecznej, placówkę specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, ośrodek wsparcia i ośrodek interwencji kryzysowej. Zgodnie z treścią art. 51 ust. 4 i 5 ośrodkiem wsparcia może być ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienny dom pomocy, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi oraz klub samopomocy. Za ośrodek wsparcia uznaje się również schronisko dla osób bezdomnych pomimo nieświadczania w nim usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych. Natomiast art. 51a ust. 1 do ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi zalicza: środowiskowy dom samopomocy lub klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W tej części opracowania, w ślad za sprawozdaniem *Wybrane jednostki organizacyjne pomocy społecznej i inne jednostki pomocy społecznej oraz zatrudnienie w systemie pomocy społecznej (MRIPS-06)*, ujęto również informacje dotyczące innych jednostek i form pomocy społecznej, takich jak: mieszkania treningowe / wspomagane, noclegownie, ogrzewalnie oraz rodzinne domy pomocy.

⁹⁸ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <https://www.gov.pl/web/rodzina/co-to-jest-cus> [odczyt: 27.04.2024 r.].

⁹⁹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 55, ust. 1.

¹⁰⁰ Ibidem, art. 55, ust. 3.

¹⁰¹ Ibidem, art. 54, ust. 1.

intelektualnie, 5) dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, 6) osób niepełnosprawnych fizycznie oraz 7) osób uzależnionych od alkoholu¹⁰². DPS może być prowadzony w jednym budynku łącznie dla: 1) osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych, 2) osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób niepełnosprawnych fizycznie, 3) osób w podeszłym wieku oraz osób niepełnosprawnych fizycznie, 4) osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie. Typy domów pomocy społecznej mogą być łączone również w inny sposób, pod warunkiem usytuowania każdego z nich w odrębnym budynku¹⁰³.

Mieszkanie treningowe lub wspomagane – są formą pomocy społecznej przygotowującą, przy wsparciu specjalistów, osoby w nich przebywające do prowadzenia niezależnego życia lub wspierającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu¹⁰⁴. Ta forma wsparcia może być przyznana osobie pełnoletniej, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie bezdomnej, osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy, schronisko dla nieletnich, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy¹⁰⁵. W mieszkaniu treningowym świadczy się usługi bytowe, pracę socjalną oraz naukę w obszarze rozwijania lub utrwalania niezależności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia niezależnego życia. W mieszkaniu wspomaganym świadczy się usługi bytowe, pracę socjalną oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu i realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania niezależności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości. Mieszkanie wspomagane jest przeznaczone w szczególności dla: 1) osoby niepełnosprawnej, w tym osoby niepełnosprawnej fizycznie lub osoby z zaburzeniami psychicznymi, 2) osoby w podeszłym wieku lub przewlekle chorej¹⁰⁶.

Noclegownia – zapewnia schronienie osobom bezdomnym, świadcząc tymczasową pomoc w postaci miejsca noclegowego, w ramach której umożliwia spędzenie nocy w warunkach gwarantujących ochronę życia i zdrowia¹⁰⁷.

Ogrzewalnia – jednostka przeznaczona dla osób bezdomnych. Umożliwia interwencyjny, bezpieczny pobyt w ogrzewanych pomieszczeniach wyposażonych co najmniej w miejsca siedzące¹⁰⁸.

Ośrodek interwencji kryzysowej (OIK) – to jednostka organizacyjna pomocy społecznej wyspecjalizowana w zakresie udzielania wsparcia stanowiącego zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. W ramach tej formy wsparcia udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy

---

¹⁰² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit, art. 56.

¹⁰³ Ibidem, art. 56a, ust 1 i 2.

¹⁰⁴ Ibidem, art. 53, ust. 2.

¹⁰⁵ Ibidem, art. 53, ust. 1.

¹⁰⁶ Ibidem, art. 53, ust. 4-6.

¹⁰⁷ Ibidem, art. 48a, ust. 3.

¹⁰⁸ Ibidem, art. 48a, ust. 4.

psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych – schronienia do 3 miesięcy¹⁰⁹.

Ośrodki wsparcia:

- **Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży** – zapewnia całodobowy, okresowy pobyt matkom z małoletnimi dziećmi, kobietom w ciąży, ojcom z małoletnimi dziećmi oraz innym osobom sprawującym opiekę prawną nad małoletnimi dziećmi. Ponadto dom zapewnia odpowiednie do potrzeb mieszkańców wsparcie specjalistyczne mające na celu przezwyciężenie sytuacji kryzysowej, która była przyczyną skierowania do domu¹¹⁰.
- **Dzienny dom pomocy (DDP)** – jest ośrodkiem wsparcia przeznaczonym dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, zapewniającym całodzienne usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz aktywizację w sferze fizycznej, intelektualnej oraz społecznej. DDP funkcjonuje przez cały rok, we wszystkie dni robocze, co najmniej 8 godzin dziennie, w godzinach dostosowanych do potrzeb uczestników i ich rodzin. W wyjątkowych przypadkach liczba dni i godzin funkcjonowania dziennego domu pomocy może zostać dostosowana do lokalnych potrzeb¹¹¹.
- **Schronisko dla osób bezdomnych** – zapewnia osobom bezdomnym, które podpisały kontrakt socjalny, całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej, wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej¹¹².
- **Schronisko dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi** - zapewnia osobom bezdomnym, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, ale nie wymagają usług w zakresie świadczonej przez jednostkę całodobowej opieki, zakład opiekuńczo-leczniczy lub zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy, tymczasowe schronienie wraz z usługami opiekuńczymi oraz usługami ukierunkowanymi na wzmacnianie aktywności społecznej, w miarę możliwości wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. W szczególnie uzasadnionych przypadkach przebywającym w nim osobom bezdomnym zapewnia się posiłek lub całodzienne wyżywienie¹¹³.
- **Środowiskowy dom samopomocy (ŚDS)** – świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. ŚDS może prowadzić również miejsca całodobowego pobytu. Okres korzystania z tego rodzaju miejsc nie może być jednorazowo dłuższy niż 3 miesiące, z możliwością przedłużenia do 6 miesięcy w uzasadnionych przypadkach, przy czym maksymalny okres pobytu całodobowego osoby w roku kalendarzowym nie może być dłuższy niż 8 miesięcy¹¹⁴.

¹⁰⁹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 47, ust. 1-3.

¹¹⁰ Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży z dnia 7 lutego 2024 r. (Dz.U. z 2024 r. poz. 169), §2.

¹¹¹ Minister Funduszy i Polityki Regionalnej, *Wytyczne dotyczące realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027*, Warszawa, 6 grudnia 2023 r., s. 55-56.

¹¹² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 48a, ust. 2.

¹¹³ Ibidem, art. 48a, ust. 2b i 2c.

¹¹⁴ Ibidem, art. 51a, ust. 2-3.

Placówka specjalistycznego poradnictwa – to jednostka organizacyjna pomocy społecznej wyspecjalizowana w zakresie świadczenia osobom i rodzinom - które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych - poradnictwa, w tym prawnego, psychologicznego i rodzinnego. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów, natomiast poradnictwo psychologiczne przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Z kolei poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną¹¹⁵.

Rodzinny dom pomocy (RDP) – stanowi formę usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub podmiot uprawniony dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie¹¹⁶.

Na koniec 2023 r. w województwie śląskim, na poziomie gminy i powiatu, działało ogółem 790 jednostek pomocy społecznej. Wśród nich znalazły się 164 ośrodki pomocy społecznej, 3 centra usług społecznych oraz 17 powiatowych centrów pomocy rodzinie¹¹⁷. Liczba i rozmieszczenie trzech ostatnich rodzajów jednostek ma charakter stały, dlatego też umownie można nazwać je podstawowymi. Dla odróżnienia pozostałe rodzaje jednostek pomocy społecznej w niniejszym rozdziale określono jako specjalistyczne i to właśnie im poświęcono dalszą jego część.

Wśród 606 specjalistycznych jednostek pomocy społecznej działających na terenie województwa śląskiego na koniec 2023 r. znalazło się (w kolejności od najliczniejszych)¹¹⁸:

- 241 mieszkań treningowych / wspomaganych (w tym 152 mieszkania treningowe i 89 mieszkań wspomaganych);
- 219 ośrodków wsparcia, w tym¹¹⁹:
  - 72 dzienne domy pomocy;
  - 59 klubów samopomocy (innych niż kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi);
  - 49 środowiskowych domów samopomocy;
  - 20 schronisk dla osób bezdomnych;
  - 7 domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży;
  - 7 schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi;
  - 6 „innych ośrodków wsparcia”;
  - 1 klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 96 domów pomocy społecznej¹²⁰;
- 17 ośrodków interwencji kryzysowej (w tym¹²¹: 17 dla ofiar przemocy w rodzinie, a 15 dla ofiar handlu ludźmi);

---

¹¹⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 46.

¹¹⁶ Ibidem, art. 52, ust. 2.

¹¹⁷ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

¹¹⁸ Na koniec 2023 r. w województwie śląskim nie funkcjonował żaden rodzinny dom pomocy.

¹¹⁹ Poniższa liczba ośrodków wsparcia wg rodzajów nie sumuje się do ogólnej liczby tego rodzaju jednostek, gdyż dany ośrodek mógł należeć do więcej niż jednej kategorii.

¹²⁰ Wartość odnosi się do jednostek prowadzonych na zlecenie powiatu / gminy. Oprócz nich na terenie województwa śląskiego działają DPS prowadzone przez stowarzyszenia / fundacje lub też w ramach działalności gospodarczej - bez zlecenia powiatu lub gminy. Według stanu na 04.04.2024 r. 8 tego rodzaju jednostek dysponowało 425 miejscami. Źródło: Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach, *Rejestr domów pomocy społecznej*, <https://www.katowice.uw.gov.pl/wydzial/wydzial-rodziny-i-polityki-spoecznej/wykazy-i-rejestry> [odczyt 30.04.2023 r.].

¹²¹ Liczba ośrodków interwencji kryzysowej dla ofiar przemocy w rodzinie i dla ofiar handlu ludźmi nie sumuje się do ogólnej liczby ośrodków interwencji kryzysowej, gdyż dany ośrodek mógł jednocześnie udzielać wsparcia obu ww. grupom osób potrzebujących.

- 16 noclegowni;
- 14 ogrzewalni;
- 3 placówki specjalistycznego poradnictwa (wśród nich 2 miały charakter jednostek specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, a spośród tych ostatnich wszystkie świadczyły usługi w postaci terapii rodzinnej)¹²².

Generalnie w latach 2013-2023, w zakresie liczby specjalistycznych jednostek pomocy społecznej, obserwuje się trend wzrostowy. W analizowanym okresie największą ich liczbę zanotowano w 2023 roku – 606, natomiast najmniejszą w roku 2015 roku – 420¹²³. W latach 2022-2023 bilans liczby jednostek pomocy społecznej zwiększył się o 76, tj. o 14,4%. W tym czasie przybyło:

- klubów samopomocy innych niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi (36),
- mieszkań treningowych (26),
- mieszkań wspomaganych (18),
- dziennych domów pomocy (9),
- środowiskowych domów samopomocy (1),
- klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (1),
- schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi (1).

Spadki w analizowanym okresie dotyczyły:

- „innych ośrodków wsparcia” (4),
- placówek specjalistycznego poradnictwa (2),
- ogrzewalni (2),
- rodzinnych domów pomocy (2),
- domów pomocy społecznej (1),
- schronisk dla osób bezdomnych (1),
- noclegownie (1).

W przypadku domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz ośrodków interwencji kryzysowej w latach 2022-2023 nie stwierdzono zmiany liczby jednostek¹²⁴.

Jednostki pomocy społecznej mogą charakteryzować się zasięgiem lokalnym (z reguły nie przekraczającym jednej gminy) lub ponadlokalnym. Na koniec 2023 r. na terenie województwa śląskiego dominowały jednostki o zasięgu lokalnym (436 jednostek), które stanowiły 72,1% ogółu (w Polsce 69,8%). Podmioty o zasięgu ponadlokalnym w liczbie 169 miały 27,9% udziału (w Polsce 30,2)¹²⁵. W latach 2013-2023 mieliśmy do czynienia ze wzrostem zarówno liczby jednostek o zasięgu lokalnym (o 113 jednostek, tj. o 35,1%), jak i ponadlokalnym (o 44 jednostki, tj. o 34,6%)¹²⁶.

Liczba miejsc, którymi na koniec 2023 r. dysponowały placówki całodobowe, środowiskowe oraz mieszkanie treningowe / wspomagane wyniosła 18 496. Struktura miejsc ze względu na rodzaj jednostki przedstawiała się następująco (w kolejności od najliczniejszych)¹²⁷:

- domy pomocy społecznej – 8 537;
- ośrodki wsparcia – 8 161;

¹²² Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

¹²³ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

¹²⁴ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-06* za lata 2022-2023.

¹²⁵ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

¹²⁶ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

¹²⁷ Liczba miejsc wg statutów jednostek. Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

- mieszkania treningowe oraz wspomagane – 809 (w tym treningowe – 572, wspomagane – 237);
- noclegownie – 721;
- ogrzewalnie – 268.

W przypadku ośrodków wsparcia ich struktura wg liczby miejsc przedstawiała się w następujący sposób:

- dzienne domy pomocy – 2 461;
- środowiskowe domy samopomocy – 2 187;
- kluby samopomocy (inne niż te dla osób z zaburzeniami psychicznymi) – 1 575;
- schroniska dla osób bezdomnych – 996;
- „inne ośrodki wsparcia” – 506;
- schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi – 277;
- domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży – 144;
- kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi – 15.

W latach 2013-2023 w zakresie liczby miejsc jakimi dysponowały jednostki pomocy społecznej mieliśmy generalnie do czynienia z trendem malejącym (z dość silnymi wahaniami), choć w latach 2022-2023 nastąpiło silne odbicie. W analizowanym okresie najwyższą wartość zanotowano w 2017 roku – 19 936, natomiast najniższą w 2022 roku – 17 321. W latach 2022-2023 bilans liczby miejsc jakimi dysponowały jednostki pomocy społecznej zwiększył się o 1 175, tj. o 6,8%. W tym czasie spadki zanotowano w przypadku:

- „innych ośrodków wsparcia” – 76 (13,1%);
- schronisk dla osób bezdomnych – 49 (4,7%);
- domów pomocy społecznej - 36 (0,4%);
- noclegowni – 34 (4,5%);
- rodzinnych domów pomocy – 16 (spadek do 0);
- ogrzewalni – 4 (1,5%).

Wzrosty dotyczyły natomiast:

- klubów samopomocy innych niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi – 933 (145,3%);
- dziennych domów pomocy - 226 (10,1%);
- środowiskowych domów samopomocy - 93 (4,4%);
- mieszkań treningowych - 55 (10,6%);
- mieszkań wspomaganych¹²⁸ - 30 (14,5%);
- schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi - 20 (7,8%);
- klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi - 15 (wzrost od 0);
- domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży - 8 (5,9%)¹²⁹.

W 2023 roku ogólny wskaźnik liczby miejsc w jednostkach pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców był w województwie śląskim znacznie niższy niż w Polsce i wynosił 42,6 wobec 47,1 dla całego kraju¹³⁰. W miastach na prawach powiatu jego wartość kształtowała się na poziomie 43,8, a w powiatach ziemskich - 41,0. W 2023 r. najniższe jego wartości zanotowano w podregionach: tyskim (32,8), rybnickim (35,9) i gliwickim (37,6); natomiast na poziomie powiatów w: kłobuckim (5,1), m. Żory (20,7) oraz rybnickim (22,7). Przez cały okres 2013-2023 województwo śląskie charakteryzowało się niższymi od ogólnopolskich wartościami wskaźnika liczby miejsc

¹²⁸ Poprzednio określanymi jako „wspierane”.

¹²⁹ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-06* za lata 2022-2023.

¹³⁰ Przy obliczaniu wskaźnika uwzględniono: domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia, noclegownie, ogrzewalnie, rodzinne domy pomocy oraz mieszkania treningowe / wspomagane.

w jednostkach pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, choć w 2023 roku, zwłaszcza w porównaniu z rokiem 2022, różnica ta zmniejszyła się¹³¹.

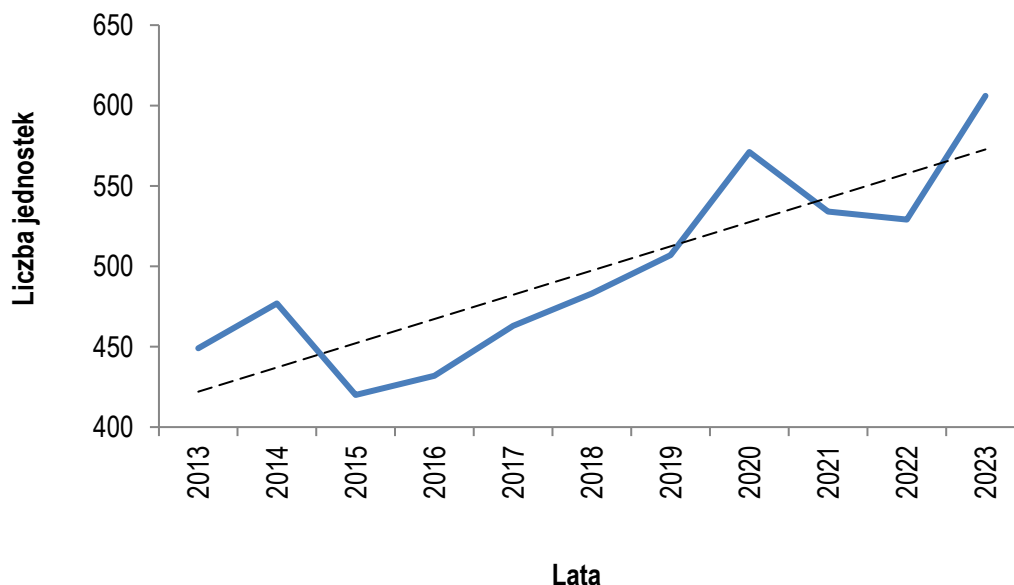
Niższe od ogólnopolskich poziomy analizowanych wskaźników występowały w przypadku (w kolejności od największej różnicy procentowej):

- rodzinnych domów pomocy (śląskie 0,00; Polska 0,09);
- klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (śląskie 0,03; Polska 0,19);
- środowiskowych domów samopomocy (śląskie 5,0; Polska 8,9);
- klubów samopomocy innych niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi (śląskie 3,6; Polska 5,5);
- „innych ośrodków wsparcia (śląskie 1,2; Polska 1,4);
- mieszkań wspomaganych (śląskie 0,55; Polska 0,63);
- domów pomocy społecznej (śląskie 19,6; Polska 21,1)¹³².

Wyższe, od średniej krajowej, wartości wskaźników liczby miejsc na 10 tys. mieszkańców dotyczyły (w kolejności od największej różnicy procentowej):

- schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi (śląskie 0,62; Polska 0,22);
- noclegowni (śląskie 1,66; Polska 0,79);
- mieszkań treningowych (śląskie 1,33; Polska 0,70);
- schronisk dla osób bezdomnych (śląskie 2,3 ; Polska 1,5);
- domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (śląskie 0,33; Polska 0,22);
- ogrzewalni (śląskie 0,59; Polska 0,43);
- dziennych domów pomocy (śląskie 5,7; Polska 5,6)¹³³.

Wykres 33. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej w województwie śląskim w latach 2013-2023.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

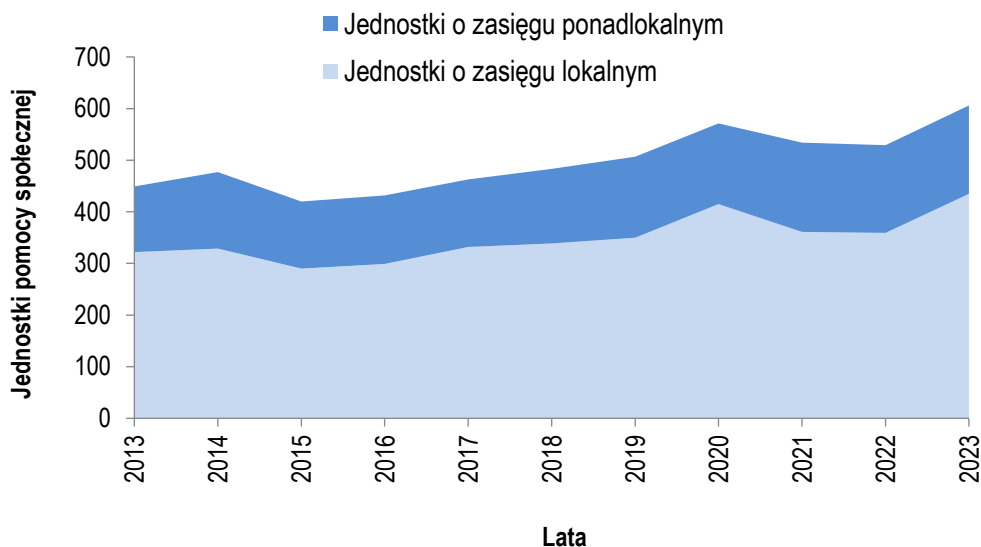
¹³¹ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

¹³² Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

¹³³ Ibidem.

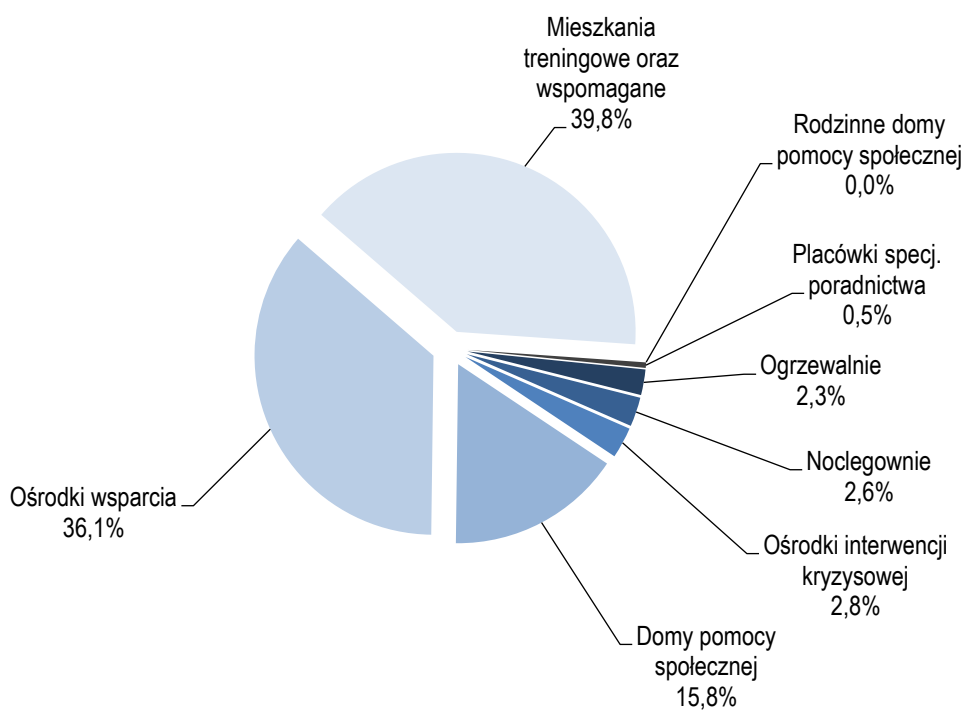

Wykres 34. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej wg zasięgu działania – województwo śląskie w latach 2013-2023, stan na koniec danego roku.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

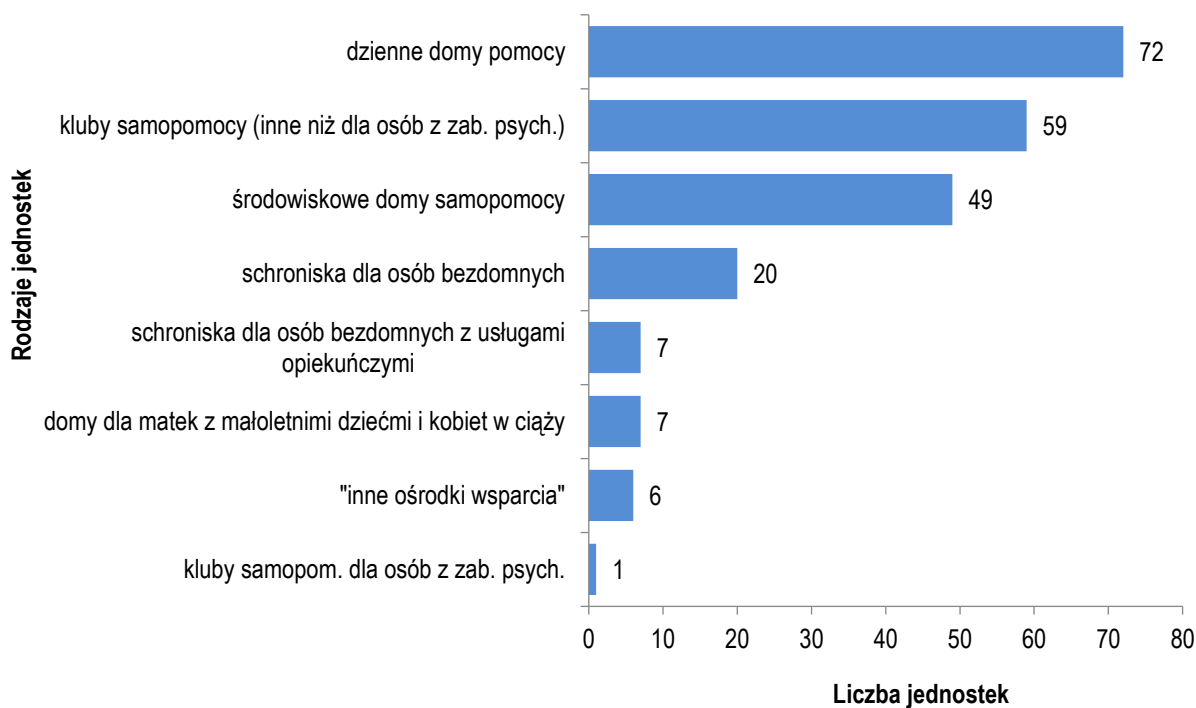
Wykres 35. Struktura specjalistycznych jednostek pomocy społecznej – województwo śląskie, stan na koniec 2023 r. (N=606).

Uwaga: W 2023 r. na terenie województwa śląskiego nie funkcjonował żaden rodzinny dom pomocy społecznej.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

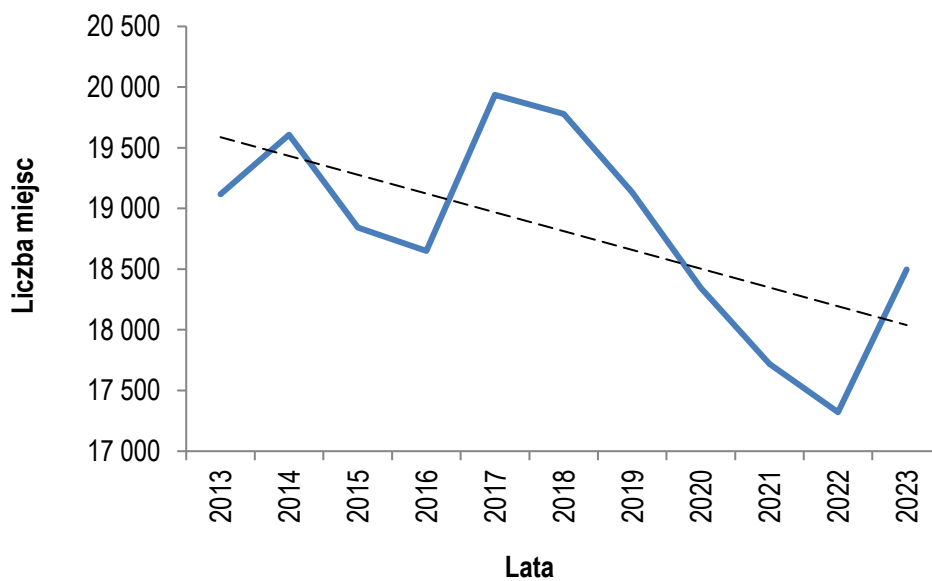
Wykres 36. Ośrodki wsparcia w województwie śląskim, stan na koniec 2023 r., N=219.

Uwaga: liczba ośrodków wsparcia wg rodzajów nie musi sumować się do ogólnej liczby tego rodzaju jednostek, gdyż dany ośrodek mógł należeć do więcej niż jednej kategorii.

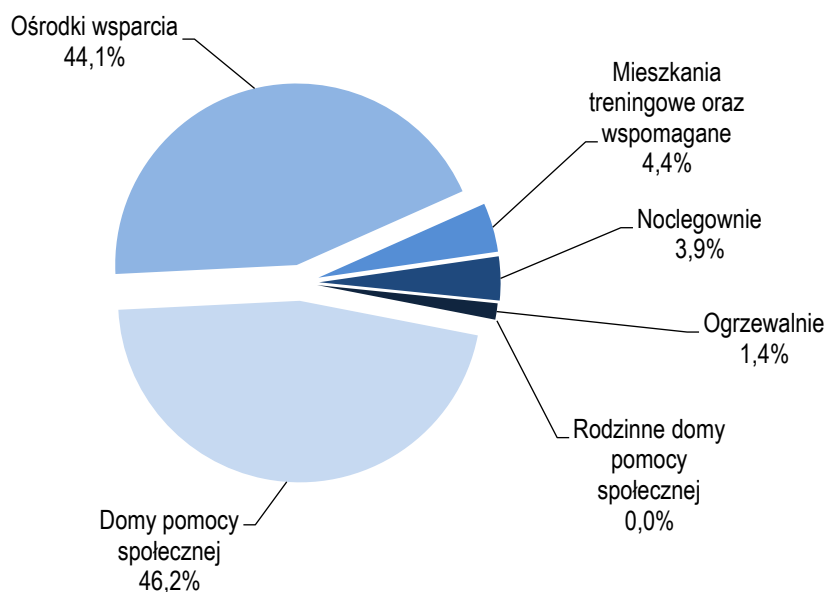
Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

Wykres 37. Liczba miejsc w jednostkach pomocy społecznej w województwie śląskim w latach 2013-2023.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

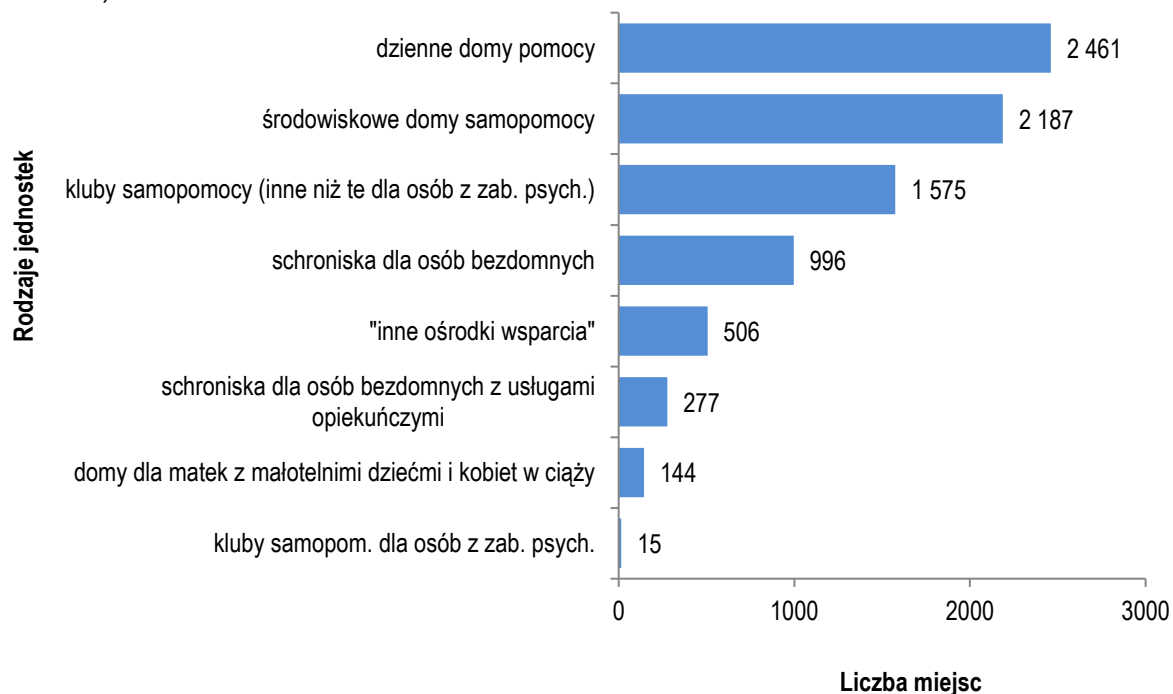
Wykres 38. Struktura miejsc w specjalistycznych jednostkach pomocy społecznej – województwo śląskie, stan na koniec 2023 r. (N=18 496).

Uwaga: W 2023 r. na terenie województwa śląskiego nie funkcjonował żaden rodzinny dom pomocy społecznej.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRIPS-06* za okres I-XII 2023 r.

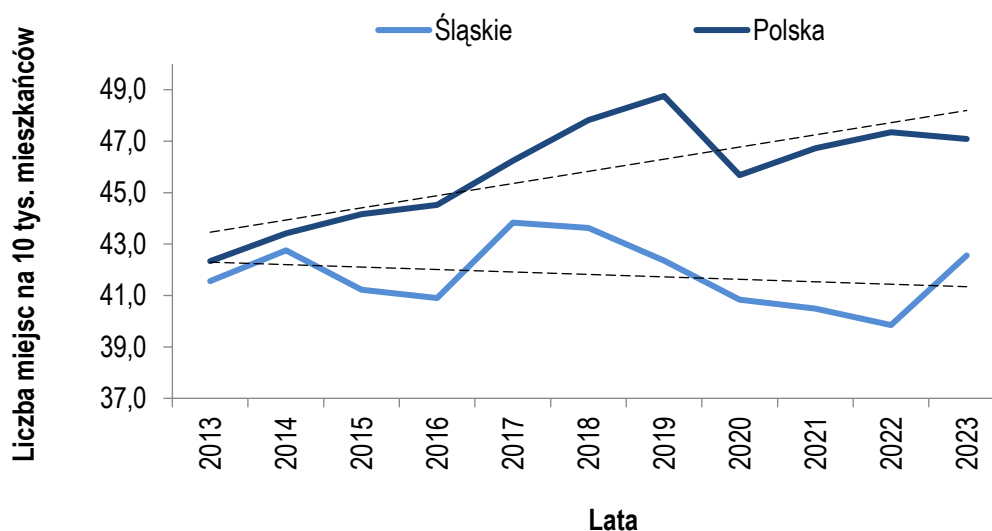
Wykres 39. Miejsca w ośrodkach wsparcia – województwo śląskie, stan na koniec 2023 roku, (N=8 161).

Uwaga: liczba miejsc w ośrodkach wsparcia wg rodzajów może nie sumować się do ogólnej liczby miejsc w tego rodzaju jednostkach, gdyż dany ośrodek mógł należeć do więcej niż jednej kategorii.

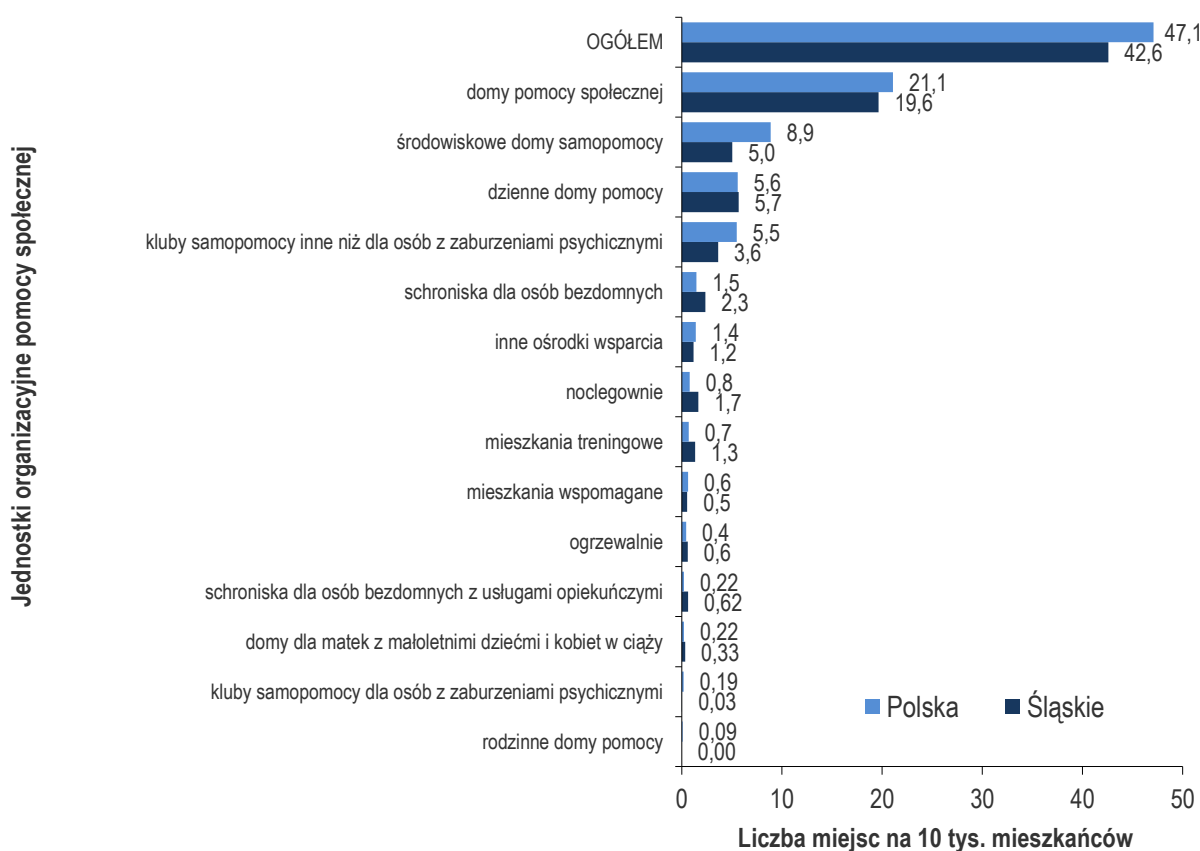
Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRIPS-06* za okres I-XII 2023 r.

Wykres 40. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej – liczba miejsc na 10 tys. mieszkańców w województwie śląskim i w Polsce w latach 2013-2023.

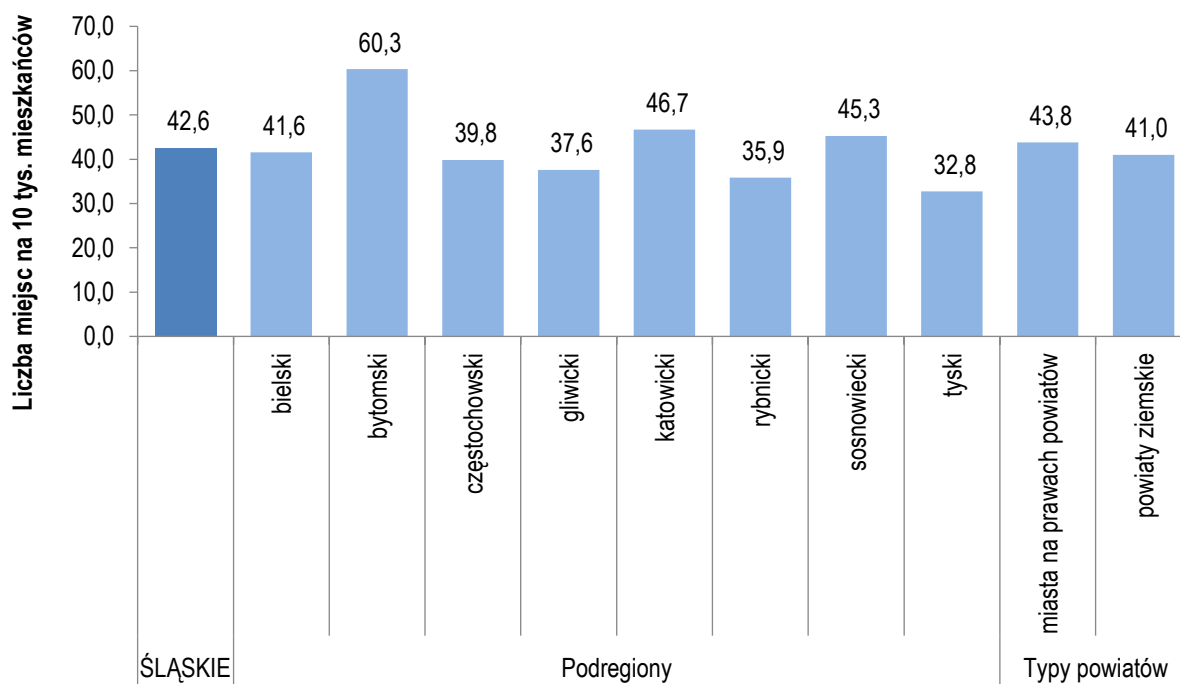
Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023, 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Wykres 41. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej – liczba miejsc na 10 tys. mieszkańców, stan na koniec 2023 roku.

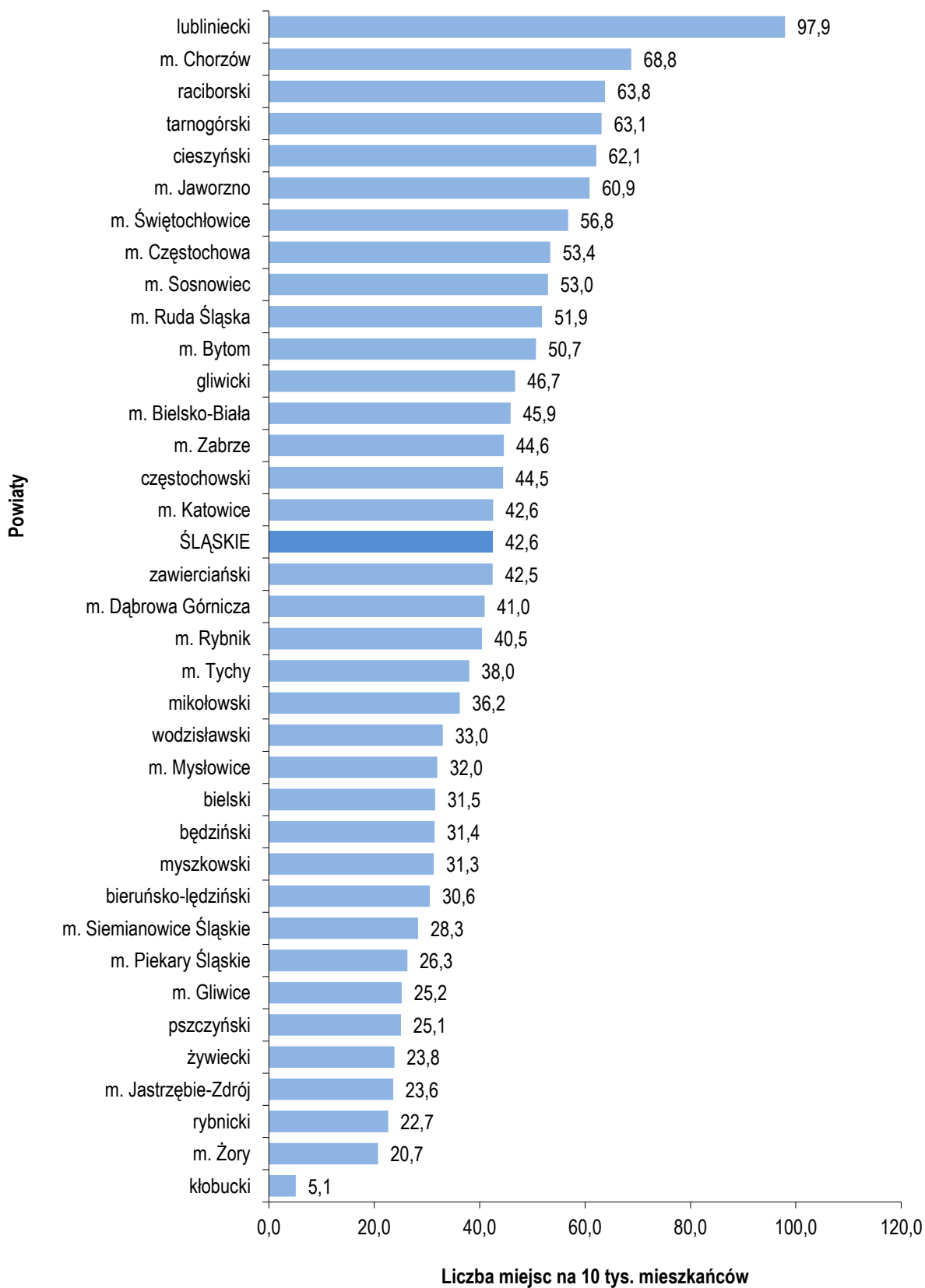
Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Wykres 42. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej – liczba miejsc na 10 tys. mieszkańców w województwie śląskim, stan na koniec 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Wykres 43. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej – liczba miejsc na 10 tys. mieszkańców w województwie śląskim, stan na koniec 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

5. KADRY POMOCY SPOŁECZNEJ

5.1. Liczebność i struktura zasobów kadrowych JOPS

Odpowiednia liczebność oraz właściwa struktura zasobów kadrowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej ma duże znaczenie dla skutecznej realizacji zadań wynikających z ustawy o pomocy społecznej. Według danych pochodzących ze sprawozdania *MRiPS-06*, aktualnych na koniec 2023 r., w województwie śląskim zadania z zakresu pomocy społecznej realizowało 13 126 osób¹³⁴, w tym na szczeblu wojewódzkim 57 (30 w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej Województwa Śląskiego i 27 w Śląskim Urzędzie Wojewódzkim w Katowicach), a na szczeblach gminnym i powiatowym 13 069¹³⁵. Dalszą część niniejszego rozdziału poświęcono pracownikom JOPS działającym na poziomie gmin i powiatów, realizującym zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej.

Na koniec 2023 r. w województwie śląskim na 10 tys. mieszkańców przypadało przeciętnie 30,1 pracowników JOPS (w Polsce 32,3). W miastach na prawach powiatu wskaźnik ten wynosił 29,5, natomiast w powiatach ziemskich 30,8. Najniższe jego wartości zanotowano w podregionach: rybnickim (23,9), tyskim (24,6) oraz sosnowieckim (25,9), a na poziomie powiatowym w m. Jastrzębie-Zdrój (14,0), m. Żory (14,9) oraz powiecie kłobuckim (18,6)¹³⁶.

Wśród pracowników jednostek szczebla gminnego i powiatowego na koniec 2023 r. najwięcej zatrudnionych było w:

- domach pomocy społecznej (5 655 osób),
- ośrodkach pomocy społecznej / centrach usług społecznych (5 466 osób),
- środowiskowych domach samopomocy (610 osób),
- powiatowych centrach pomocy rodzinie (432 osoby).

Spośród jednostek, które zatrudniały jakichkolwiek pracowników¹³⁷ najmniej liczna kadra wystąpiła w przypadku:

- placówek specjalistycznego poradnictwa (28 osób),
- domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (30 osób),
- „innych ośrodków wsparcia” (40 osób),
- klubów samopomocy innych niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi (47 osób)¹³⁸.

W 2023 roku, w stosunku do roku 2022, ogólna liczba pracowników jednostek pomocy społecznej szczebla gminnego i powiatowego zmniejszyła się o 455 osób, tj. o 3,4% (w Polsce spadek wyniósł 3,5%). W latach 2013-2019 mieliśmy w województwie śląskim do czynienia z silnym trendem wzrostowym, po którym w latach 2019-2021 nastąpił jeszcze gwałtowniejszy spadek. Następnie w 2022 roku zanotowano niewielki wzrost, po którym doszło do ponownego spadku, w rezultacie którego poziom zasobów kadrowych w 2023 r. był niższy od tego z roku 2013¹³⁹.

¹³⁴ Wszystkie dane zawarte w niniejszym podrozdziale dotyczą liczby osób w przeliczeniu na pełne etaty, w zaokrągleniu do pełnego etatu.

¹³⁵ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

¹³⁶ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

¹³⁷ W województwie śląskim na koniec 2023 r. w klubach samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi nie zatrudniano żadnego pracownika. Tego rodzaju pracownicy mogli być np. oddelegowani do pracy z innych jednostek pomocy społecznej.

¹³⁸ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

¹³⁹ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03 za lata 2013-2020 oraz MRiPS-06 za lata 2021-2023.

Wśród poszczególnych rodzajów jednostek największy spadek liczby zatrudnionych dotyczył:

- ośrodków pomocy społecznej / centrów usług społecznych (410 osób),
- domów pomocy społecznej (50 osób),
- powiatowych centrów pomocy rodzinie (37 osób),
- „innych ośrodków wsparcia” (32 osoby).

Największy liczbowy wzrost zasobów kadrowych zanotowano w przypadku:

- dziennych domów pomocy (40 osób),
- środowiskowych domów samopomocy (26 osób),
- klubów samopomocy innych niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi (15 osób),
- placówek specjalistycznego poradnictwa (13 osób)¹⁴⁰.

Porównując wskaźniki liczby pracowników JOPS przypadających na 10 tys. mieszkańców w województwie śląskim oraz w kraju można stwierdzić, że w 2023 roku były one niższe dla województwa w przypadku (w kolejności od największej różnicy procentowej):

- „innych ośrodków wsparcia” (śląskie 0,09; Polska 0,26),
- ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi (śląskie 1,40; Polska 2,36),
- środowiskowych domów samopomocy (śląskie 1,40; Polska 2,35),
- powiatowych centrów pomocy rodzinie (śląskie 0,99; Polska 1,64),
- klubów samopomocy innych niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi (śląskie 0,11; Polska 0,15),
- ośrodków wsparcia (śląskie 3,04; Polska 3,72),
- domów pomocy społecznej (śląskie 13,01; Polska 13,91),
- ośrodków pomocy społecznej / centrów usług społecznych (śląskie 12,57; Polska 12,81).

W województwie śląskim wyższe niż w Polsce wskaźniki liczby pracowników JOPS przypadających na 10 tys. mieszkańców zanotowano w przypadku (w kolejności od największej różnicy procentowej):

- schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi (śląskie 0,17; Polska 0,04),
- ośrodków interwencji kryzysowej (śląskie 0,39; Polska 0,19),
- domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (śląskie 0,07; Polska 0,03),
- schronisk dla osób bezdomnych (śląskie 0,31; Polska 0,19),
- dziennych domów pomocy (śląskie 0,88; Polska 0,69),
- placówek specjalistycznego poradnictwa (śląskie 0,06; Polska 0,05)¹⁴¹.

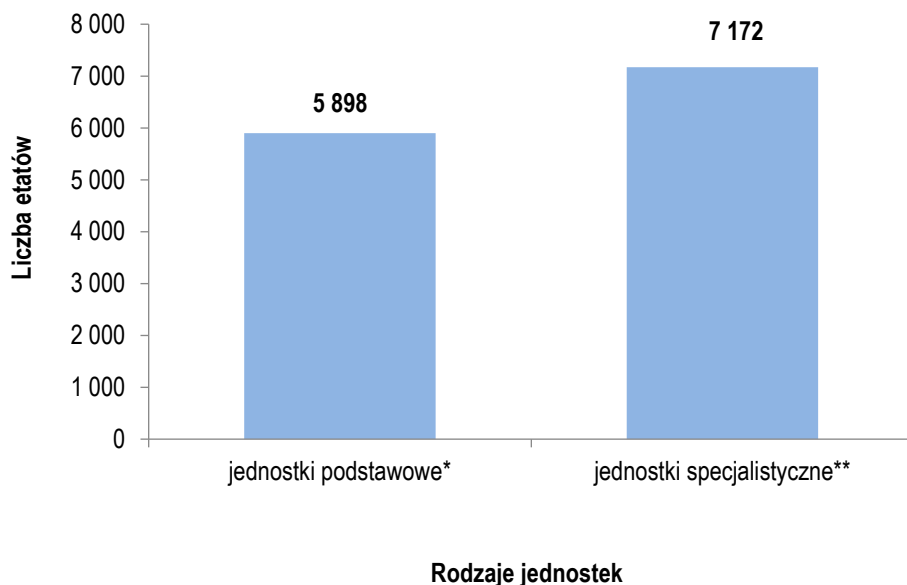
---

¹⁴⁰ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-06* za lata 2022-2023.

¹⁴¹ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Wykres 44. Pracownicy podstawowych* i specjalistycznych** JOPS szczebla gminnego i powiatowego – województwo śląskie, liczba etatów wg stanu na koniec 2023 roku.

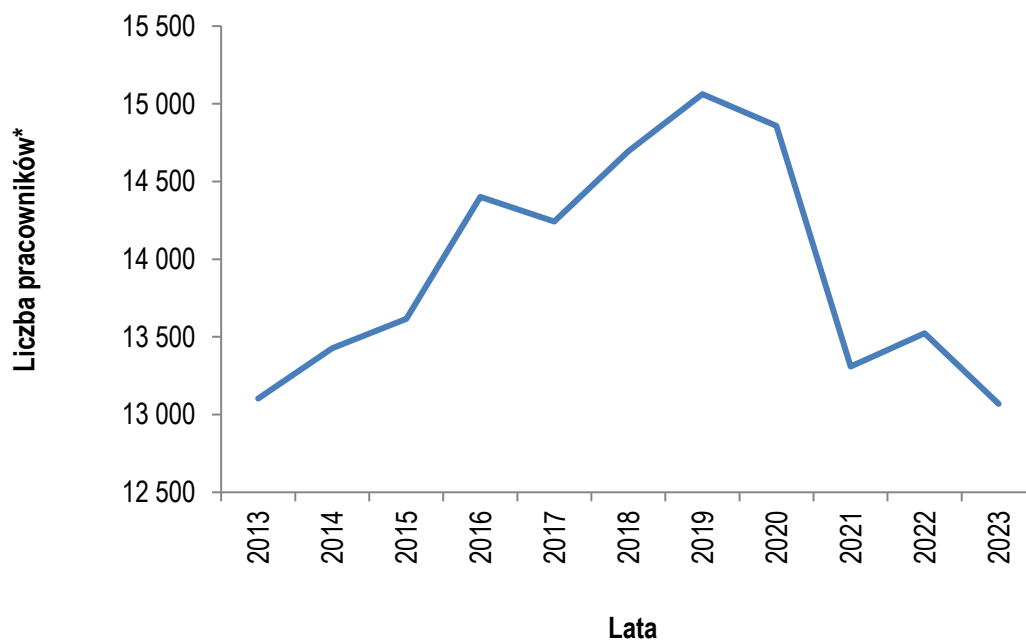

* OPS / CUS i PCPR

** Pozostałe JOPS

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

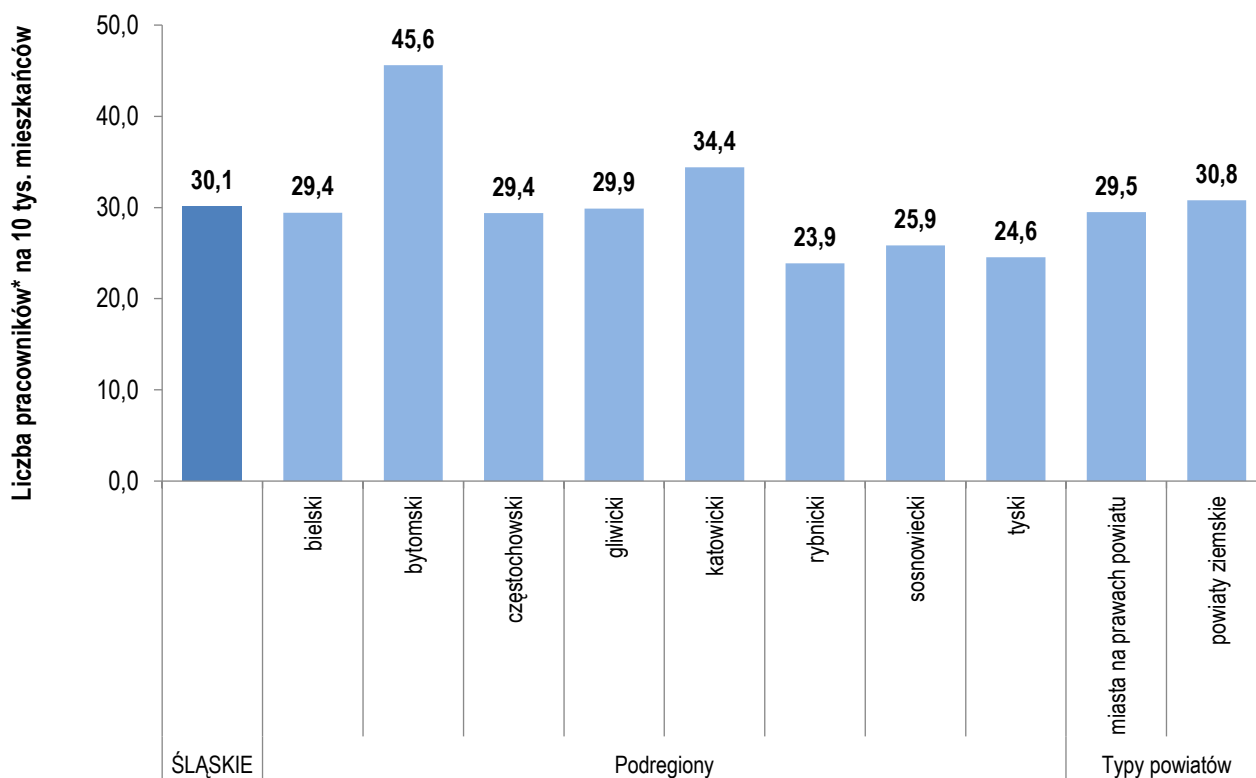
Wykres 45. Liczba pracowników* JOPS szczebla gminnego i powiatowego w województwie śląskim w latach 2013-2023, stan na koniec danego roku.

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

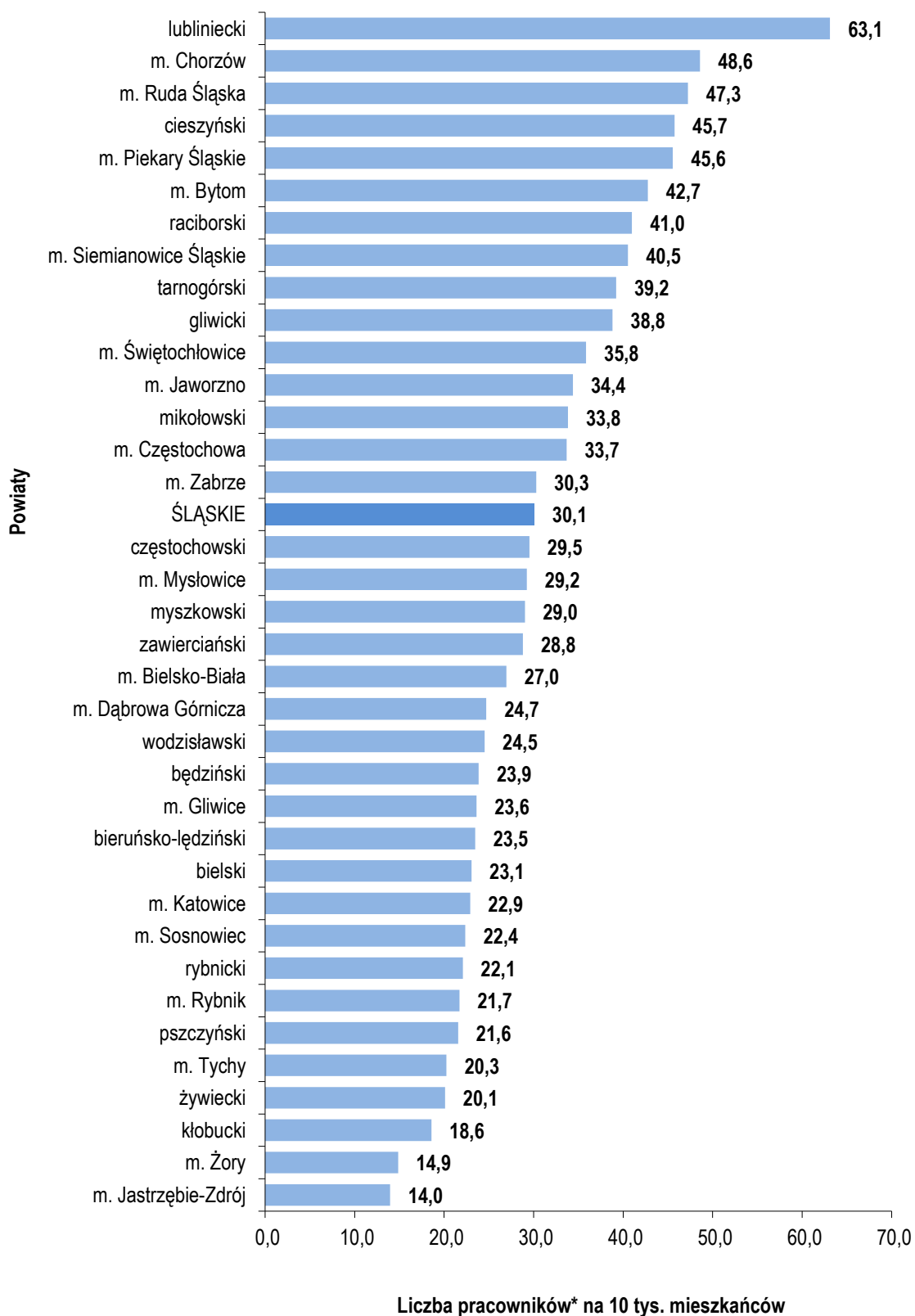
Wykres 46. Liczba pracowników* JOPS szczebla gminnego i powiatowego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców – województwo śląskie wg terytoriów, stan na koniec 2023 roku.

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, www.stat.gov.pl/bdl.

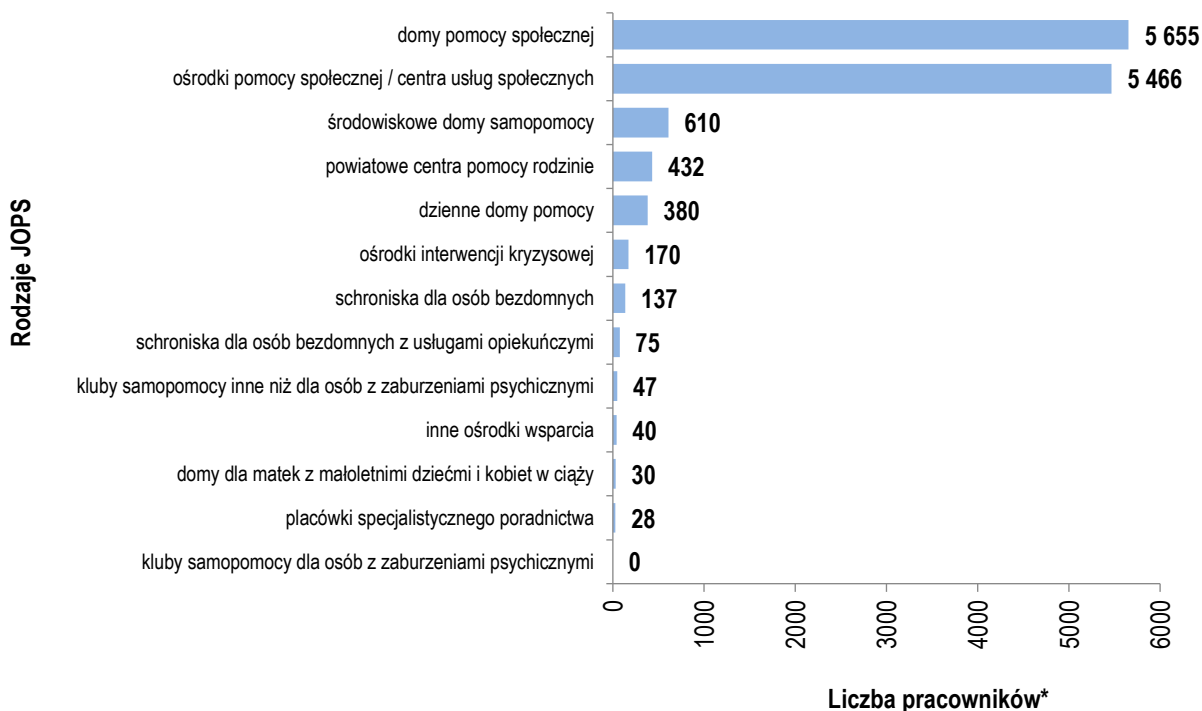
Wykres 47. Liczba pracowników* JOPS szczebla gminnego i powiatowego na 10 tys. mieszkańców – województwo śląskie wg powiatów, stan na koniec 2023 roku.

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, www.stat.gov.pl/bdl.

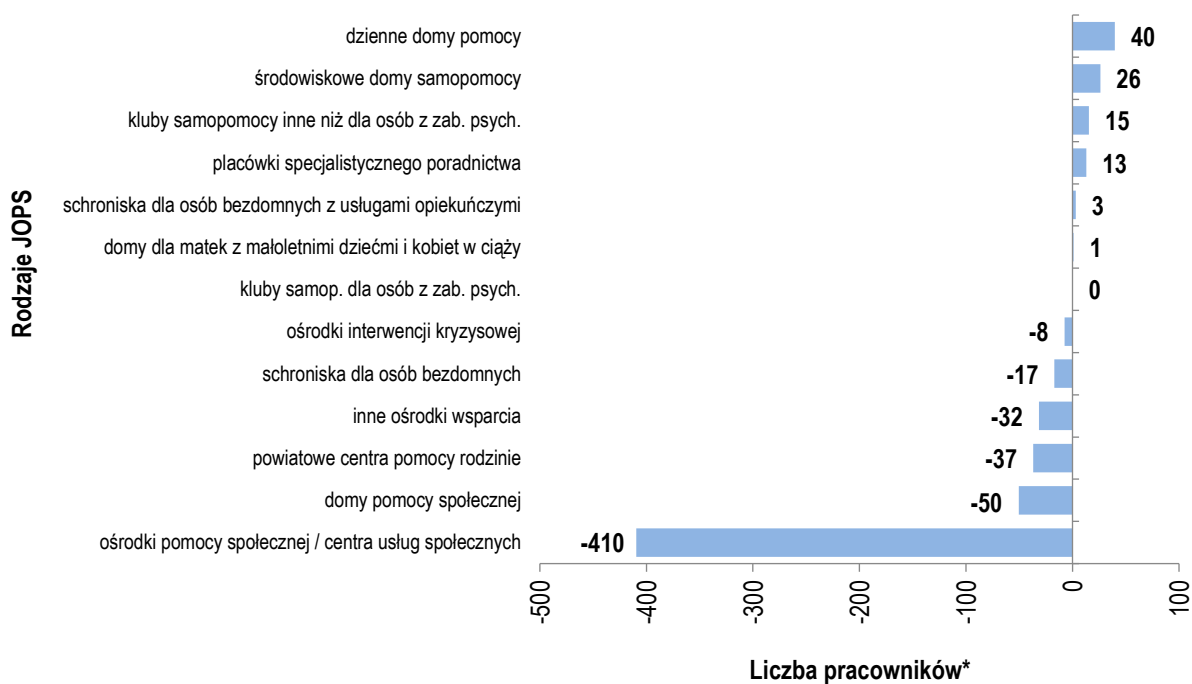
Wykres 48. Liczba pracowników* poszczególnych typów JOPS szczebla gminnego i powiatowego – województwo śląskie, stan na koniec 2023 roku.

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

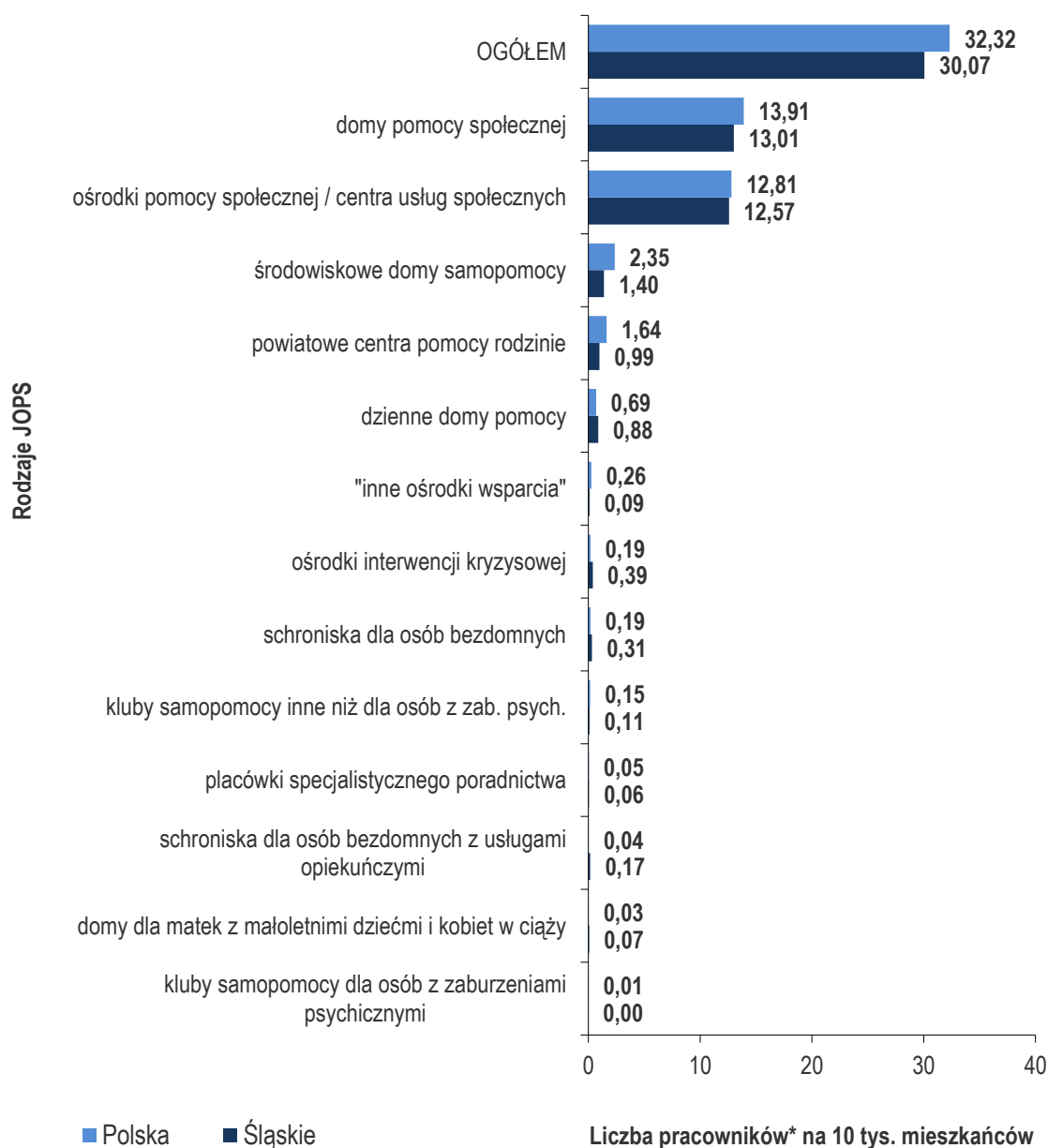
Wykres 49. Zmiana liczby pracowników* poszczególnych typów JOPS szczebla gminnego i powiatowego w województwie śląskim w latach 2022-2023.

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-06* za lata 2022-2023.

Wykres 50. Liczba pracowników* poszczególnych typów JOPS szczebla gminnego i powiatowego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w województwie śląskim i w Polsce – stan na koniec 2023 roku.

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, www.stat.gov.pl/bdl.

5.2. Pracownicy OPS / CUS i PCPR

Ważną rolę w systemie pomocy społecznej pełnią ośrodki pomocy społecznej¹⁴² / centra usług społecznych¹⁴³ oraz powiatowe centra pomocy rodzinie. Do nich należy zwykle koordynacja działań pozostałych jednostek działających na terenie danej gminy / powiatu. W przypadku mniejszych gmin zdarza się, że ośrodek pomocy społecznej lub centrum usług społecznych jest jedyną instytucją realizującą zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej.

W 2023 r. w wyżej wymienionych rodzajach instytucji usytuowanych na terenie województwa śląskiego zatrudnionych było łącznie 5 898 osób¹⁴⁴ realizujących zadania z ustawy o pomocy społecznej¹⁴⁵. W stosunku do roku 2022 zanotowano spadek zatrudnienia wynoszący 447 osób, tj. o 7,0% (w całym kraju poziom zatrudnienia zmniejszył się o 7,1%)¹⁴⁶.

Wskaźnik liczby pracowników OPS / CUS i PCPR przypadających na 10 tys. mieszkańców wyniósł 13,6 (w Polsce 14,4)¹⁴⁷. W miastach na prawach powiatu i powiatach ziemskich wartości analizowanego wskaźnika wyniosły odpowiednio 13,7 i 13,4. Najmniejsze jego poziomy zanotowano w podregionach: rybnickim (9,9), gliwickim (12,0) i bielskim (12,7), a na poziomie powiatów w m. Żory (7,0), m. Jastrzębie-Zdrój i m. Rybnik (po 8,3) oraz w powiecie pszczyńskim (10,0)¹⁴⁸.

Ośrodki pomocy społecznej / centra usług społecznych oraz powiatowe centra pomocy rodzinie zatrudniają zarówno osoby bezpośrednio realizujące zadania z zakresu polityki społecznej, jak też pracowników zajmujących się administracyjną, finansową, prawną i techniczną obsługą realizacji wyżej wymienionych zadań. Do pierwszej grupy należą w szczególności:

- kadra kierownicza: dyrektorzy i kierownicy jednostek oraz ich zastępcy, kierownicy działów i sekcji;
- pracownicy socjalni;
- aspiranci pracy socjalnej;
- konsultanci;
- pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne;
- organizatorzy pomocy społecznej.

Do pracowników zajmujących się techniczną i prawną obsługą realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej można zaliczyć koordynatorów do spraw komputeryzacji oraz radców prawnych. Oprócz tych dwóch stanowisk statystyki zatrudnienia w podstawowych jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej uwzględniają jeszcze kategorię „pozostali pracownicy”¹⁴⁹, w skład której wchodzi między innymi pracownicy działów kadr, księgowości itp. Ponadto w ośrodkach pomocy społecznej / centrach usług społecznych oraz powiatowych centrach pomocy rodzinie zatrudnione są osoby realizujące zadania wynikające z innych ustaw z obszaru polityki społecznej, np. ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

---

¹⁴² Niniejsze opracowanie uwzględnia podział kategorii „ośrodki pomocy społecznej” na miejskie ośrodki pomocy rodzinie (MOPR) działające w miastach na prawach powiatu oraz ośrodki pomocy społecznej (GOPS) funkcjonujące w pozostałych gminach.

¹⁴³ W przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych.

¹⁴⁴ Wszystkie dane zawarte w niniejszym podrozdziale dotyczą liczby osób w przeliczeniu na pełne etaty, w zaokrągleniu do pełnego etatu.

¹⁴⁵ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

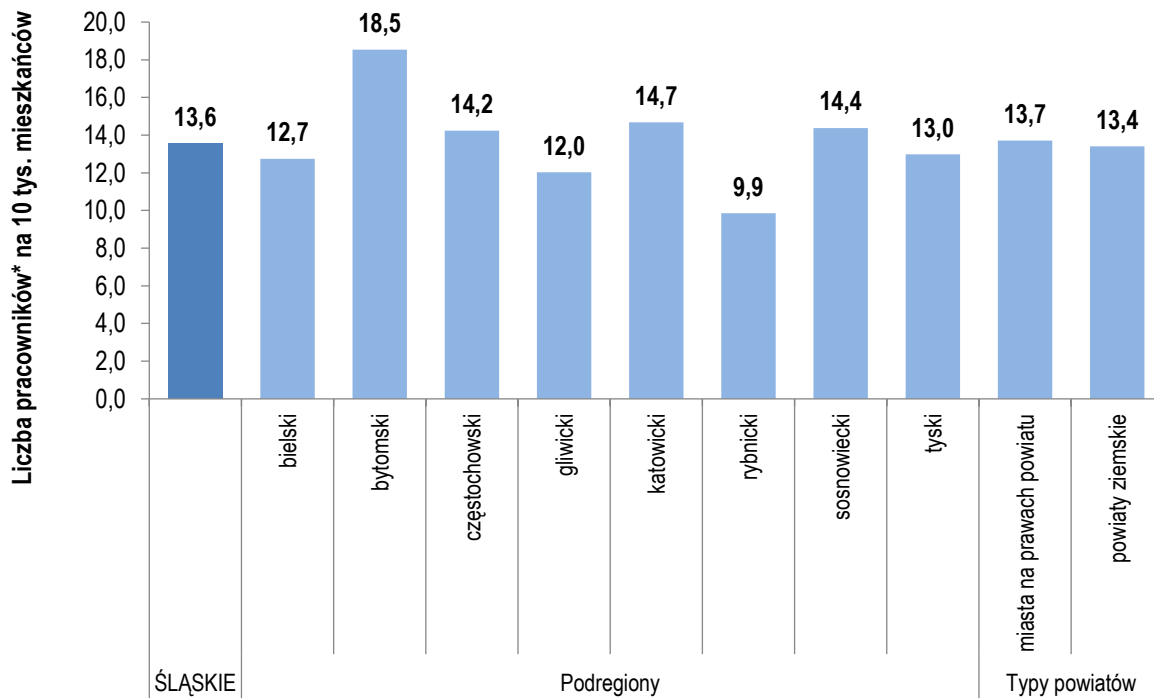
¹⁴⁶ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-06* za lata 2022-2023.

¹⁴⁷ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

¹⁴⁸ Ibidem.

¹⁴⁹ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

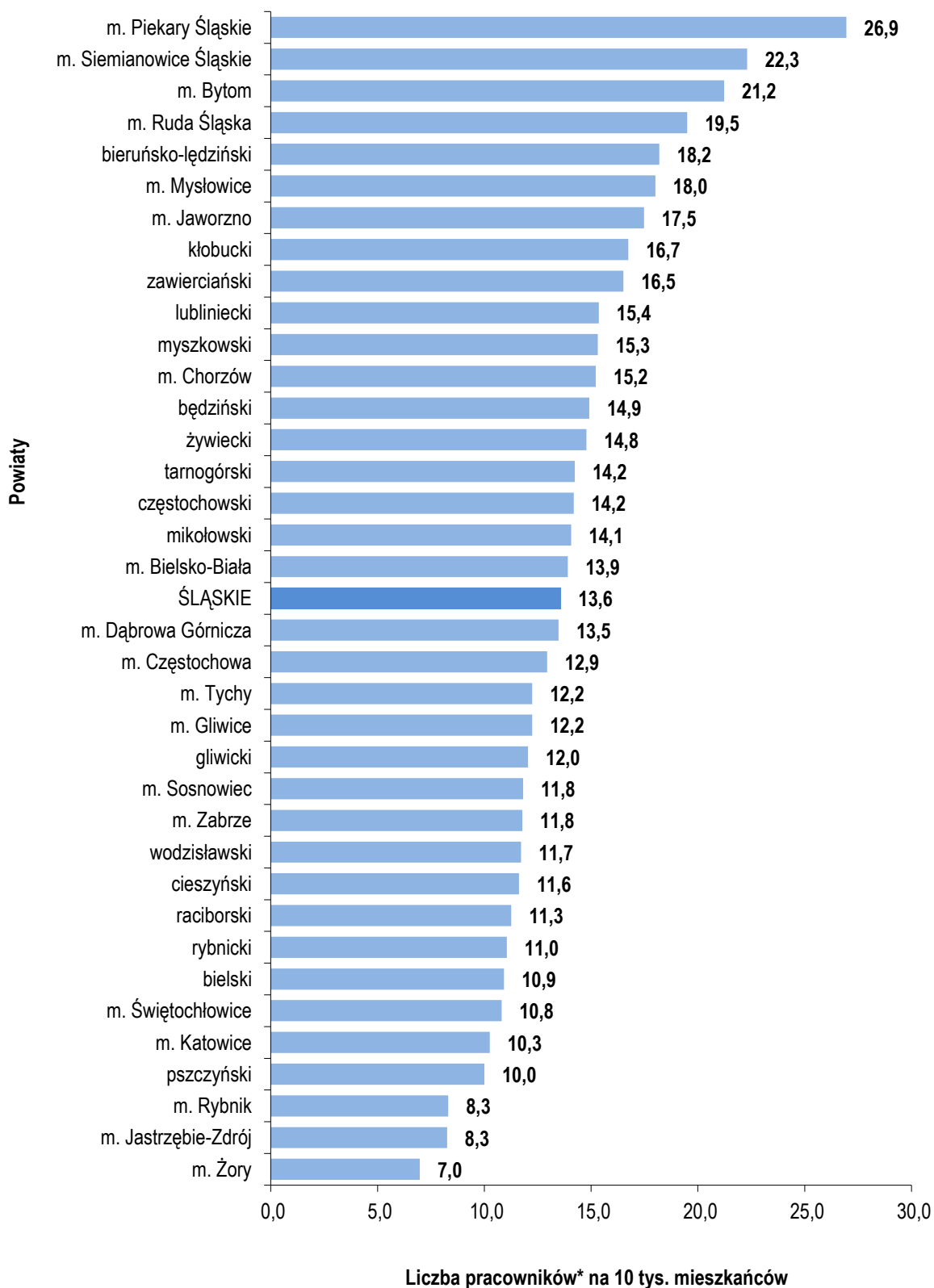
Wykres 51. Liczba pracowników OPS / CUS / PCPR w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców – województwo śląskie wg terytoriów, stan na koniec 2023 roku.

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, www.stat.gov.pl/bdl.

Wykres 52. Liczba pracowników* OPS / CUS / PCPR na 10 tys. mieszkańców – województwo śląskie wg powiatów, stan na koniec 2023 roku.

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, www.stat.gov.pl/bdl.

Oprócz pracowników zatrudnionych na podstawie umów o pracę podstawowe jednostki organizacyjne pomocy społecznej zatrudniają także m.in. wolontariuszy, stażystów oraz osoby wykonujące pracę w ramach zatrudnienia subsydiowanego. Według informacji udostępnionych przez 152 podstawowe jednostki organizacyjne pomocy społecznej, za pośrednictwem ankiety przeprowadzonej w ramach *Badania potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne (PZW-2024)*, mającej na celu m.in. zebranie informacji uzupełniających do przygotowania tegorocznej oceny zasobów pomocy społecznej, w województwie śląskim w 2023 roku w tego rodzaju instytucjach odnotowano: 438 wolontariuszy, 101 osób zaangażowanych w ramach zatrudnienia subsydiowanego¹⁵⁰ oraz 126 stażystów.

Współpracę z wolontariuszami w 2023 r. deklarowało co najmniej 30 podstawowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i centrów usług społecznych (tj. 19,7% ze 152 badanych jednostek). Wskaźnik liczby wolontariuszy przypadających na 100 pracowników tego rodzaju instytucji wyniósł w województwie śląskim w 2023 r. przeciętnie 6,4. Najwyższe jego wartości zanotowano w PCPR-ach ze wskaźnikiem na poziomie 12,1. W MOPR-ach wyniósł on 6,7, natomiast w GOPS-ach / CUS-ach – 5,1.

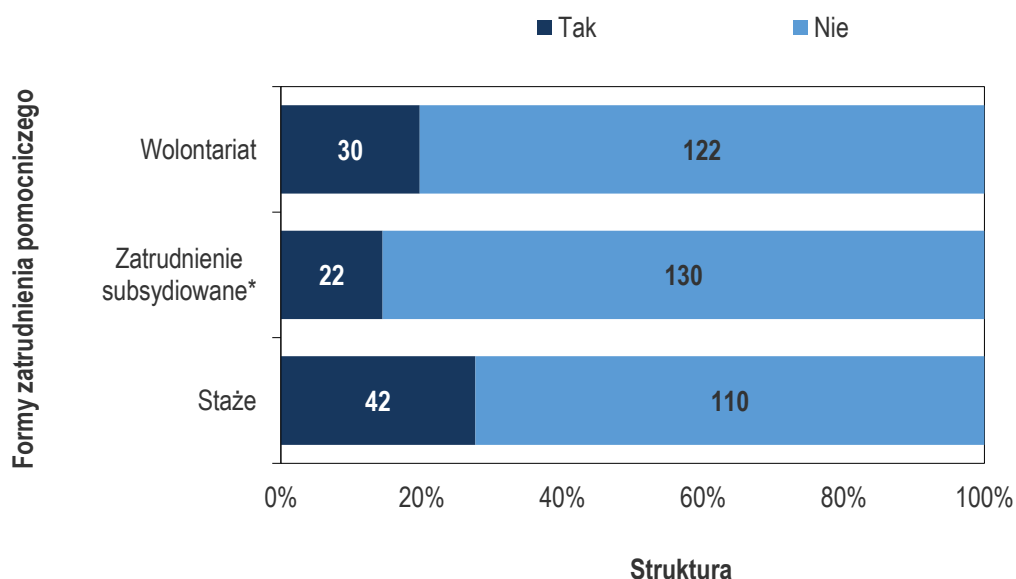
Stosowanie w 2023 r. zatrudnienia subsydiowanego deklarowały co najmniej 22 podstawowe jednostki organizacyjne pomocy społecznej i centra usług społecznych (tj. 14,5% ze 152 badanych jednostek). Wskaźnik liczby osób zatrudnionych w ramach zatrudnienia subsydiowanego na 100 pracowników wyniósł dla całego województwa 1,5. Najwyższymi jego wartościami cechowały się PCPR-y – 2,2 i MOPR-y – 2,0. Znacznie mniejszy poziom zanotowano w GOPS-ach / CUS-ach – 0,6.

W województwie śląskim w 2023 r. stażyści byli zatrudniani w co najmniej 42 podstawowych jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej i centrach usług społecznych (tj. w 27,6% ze 152 badanych jednostek). Wskaźnik zatrudnienia stażystów, obrazujący ilu z nich przypada na 100 pracowników, wyniósł dla całego województwa 1,8. Stażystów najchętniej zatrudniały powiatowe centra pomocy rodzinie, dla których wartość analizowanego wskaźnika wyniosła 3,0, następnie miejskie ośrodki pomocy rodzinie – 2,1. Znacznie mniejszy poziom ww. wskaźnika zanotowano w gminnych ośrodkach pomocy społecznej / centrach usług społecznych – 1,2.

---

¹⁵⁰ Roboty publiczne, prace interwencyjne i inne.

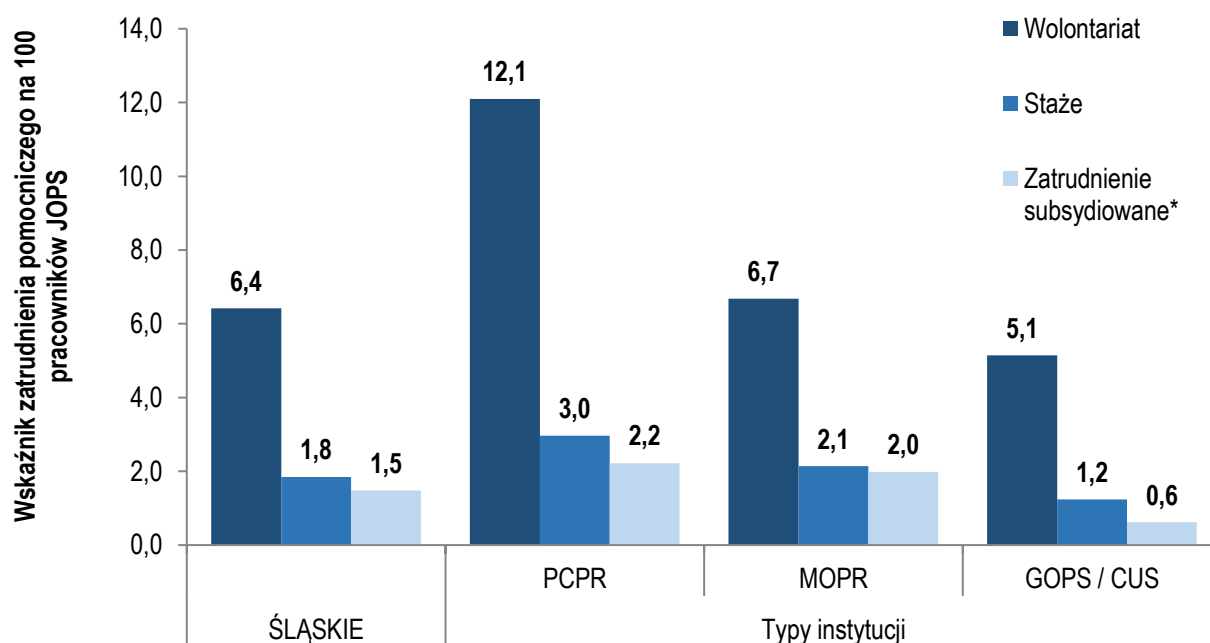
Wykres 53. Stosowanie zatrudnienia pomocniczego w podstawowych JOPS, województwo śląskie, stan na koniec 2023 roku (N=152).

* Roboty publiczne, prace interwencyjne i inne.

Źródło: ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych i powiatowe centra pomocy rodzinie, *Badanie potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne (PZW-2024)*.

Wykres 54. Wskaźnik zatrudnienia pomocniczego na 100 pracowników JOPS, województwo śląskie w 2023 r. (N=152).

* Roboty publiczne, prace interwencyjne i inne.

Źródło: ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych i powiatowe centra pomocy rodzinie, *Badanie potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne (PZW-2024)*.

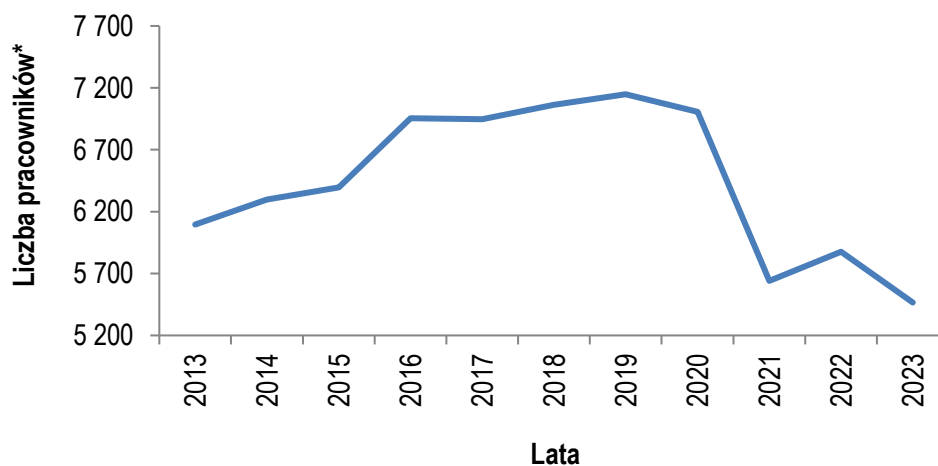
5.2.1. Pracownicy ośrodków pomocy społecznej i centrów usług społecznych

W województwie śląskim na koniec 2023 r. w ośrodkach pomocy społecznej / centrach usług społecznych pracowało ogółem 5 466 osób, z tego w OPS-ach – 5 402, a w CUS-ach – 64 osoby¹⁵¹ realizujące zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej¹⁵². Stanowiły one 41,8% ogółu zatrudnionych w JOPS na szczeblu gminnym i powiatowym. W latach 2022-2023 poziom zatrudnienia w przypadku tej kategorii pracowników zmniejszył się o 410 osób, tj. 7,0% (w Polsce zanotowano spadek o 6,2%). W latach 2013-2019 w analizowanej dziedzinie zanotowano silny trend wzrostowy. W latach 2019-2021 nastąpił jednak spadek (szczególnie silny w latach 2020-2021). Następnie w 2022 roku zanotowano niewielki wzrost, po którym doszło do ponownego spadku, w rezultacie którego poziom zasobów kadrowych w 2023 r. był niższy od tego z roku 2013¹⁵³.

W strukturze pracowników OPS / CUS według stanowisk pracy w 2023 r. zdecydowanie dominowali „pozostali pracownicy” liczący 2 475 osób (45,3%). Drugą pod względem liczebności kategorią byli pracownicy socjalni – 2 006 osób (36,7%). Na trzecim miejscu znalazła się kadra kierownicza – 529 osób (9,7%). Pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze (podstawowe i specjalistyczne) tworzyły frakcję liczącą 351 osób (6,4%)¹⁵⁴.

W ośrodkach pomocy społecznej i centrach usług społecznych zatrudnione są również osoby realizujące zadania z innych niż pomoc społeczna obszarów polityki społecznej. Wśród nich ważną rolę odgrywają asystenci rodziny. Na koniec 2023 r. w gminach województwa śląskiego zatrudnionych było 399 przedstawicieli tej kategorii, z tego przez jednostkę organizacyjną samorządu terytorialnego – 383 osoby, w tym przez OPS / CUS – 362 osoby, a przez inny podmiot na zlecenie gminy – 16 osób¹⁵⁵.

Wykres 55. Liczba pracowników* OPS / CUS w województwie śląskim w latach 2013-2023, stan na koniec danego roku.

* W przeliczeniu na pełne etaty.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

¹⁵¹ Wszystkie dane zawarte w niniejszym podrozdziale dotyczą liczby osób w przeliczeniu na pełne etaty, w zaokrągleniu do pełnego etatu.

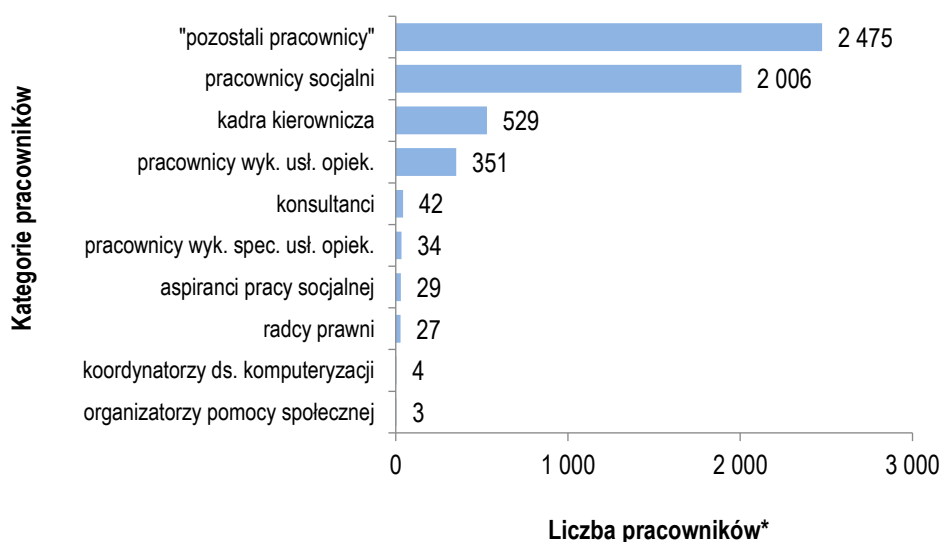
¹⁵² Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

¹⁵³ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

¹⁵⁴ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

¹⁵⁵ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *WRiSPZ-G* za II poł. 2023 r.

Wykres 56. Pracownicy* OPS / CUS wg stanowisk – województwo śląskie, stan na koniec 2023 roku (N= 5 466).

* W przeliczeniu na etaty.

Uwaga: liczba pracowników wg stanowisk może nie sumować się do ogólnej ich liczby, gdyż dana osoba mogła być zaliczona do więcej niż jednej kategorii.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

5.2.2. Pracownicy powiatowych centrów pomocy rodzinie

W województwie śląskim pod koniec 2023 r. w powiatowych centrach pomocy rodzinie pracowały łącznie 432 osoby realizujące zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej. Stanowiły one 3,3% ogółu zatrudnionych w JOPS na szczeblu gminnym i powiatowym¹⁵⁶. W latach 2022-2023 spadł poziom zatrudnienia. W tym czasie ubyło 37 pracowników, co przełożyło się na 7,9% spadku (w Polsce spadek wyniósł 13,8%)¹⁵⁷. Podobnie jak w przypadku ośrodków pomocy społecznej w latach 2013-2019 w analizowanym obszarze zanotowano silny trend wzrostowy. W latach 2019-2021 nastąpił jednak spadek (szczególnie silny w latach 2020-2021). Następnie w 2022 roku zanotowano niewielki wzrost, po którym doszło do ponownego spadku, w rezultacie którego poziom zasobów kadrowych w 2023 r. był niższy od tego z roku 2013¹⁵⁸.

Wśród osób zatrudnionych w powiatowych centrach pomocy rodzinie w 2023 r. zdecydowanie dominowali „pozostali pracownicy” – 300 osób (69,5%). Drugą pod względem liczebności kategorią byli pracownicy socjalni – 70 osób (16,2%). Na trzecim miejscu, z liczbą 57 osób (13,1%), znalazła się kadra kierownicza, w skład której wchodziła: dyrektorzy, zastępcy dyrektorów, kierownicy i ich zastępcy oraz kierownicy działów i sekcji¹⁵⁹.

Oprócz wyżej wymienionych kategorii pracowników w powiatowych centrach pomocy rodzinie zatrudnione są osoby realizujące zadania z innych niż pomoc społeczna obszarów polityki społecznej, w tym m.in. z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Wśród nich ważne miejsce zajmują koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej. Na koniec 2023 r.

¹⁵⁶ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

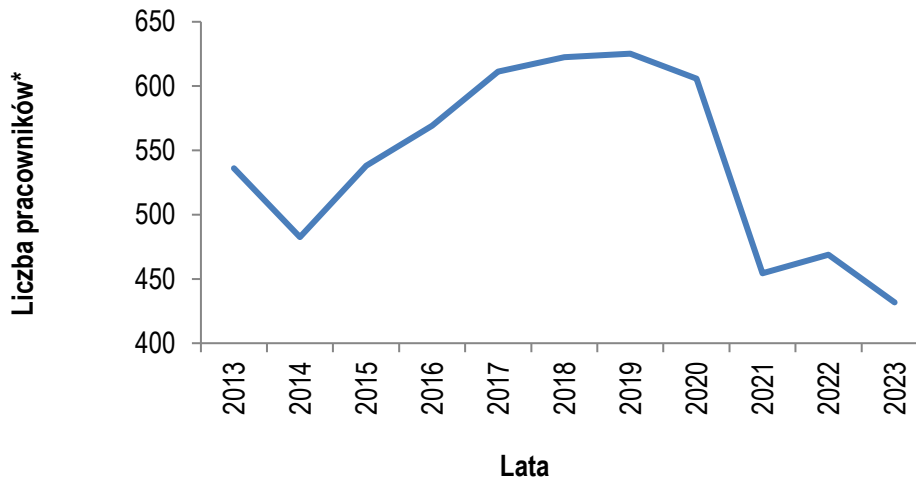
¹⁵⁷ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-06* za lata 2022-2023.

¹⁵⁸ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

¹⁵⁹ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

w województwie śląskim zatrudnionych było 231 przedstawicieli tej kategorii, z tego 221 przez jednostkę organizacyjną powiatu¹⁶⁰.

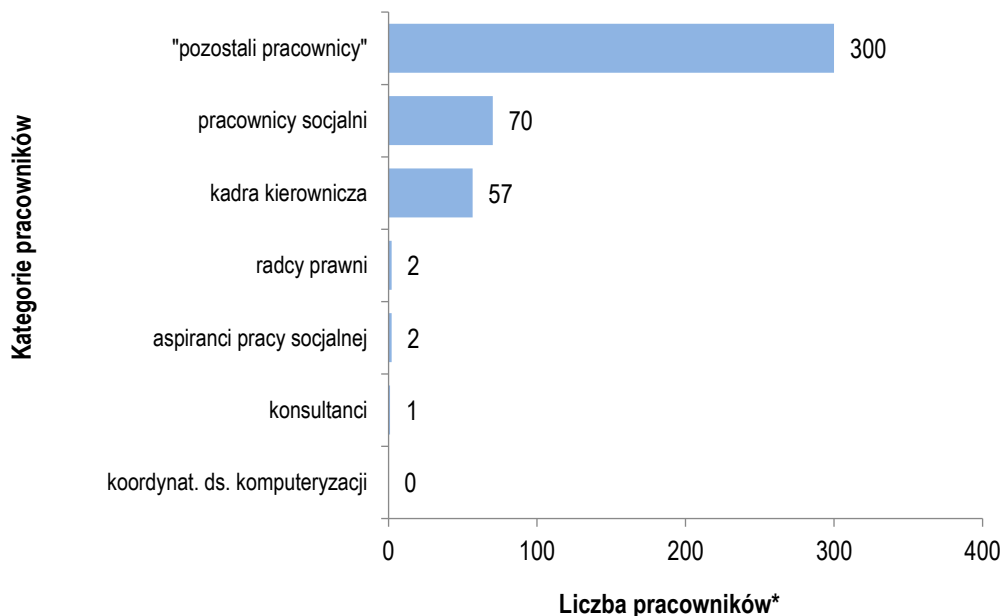
Wykres 57. Liczba pracowników* PCPR w województwie śląskim w latach 2013-2023, stan na koniec danego roku.

* W przeliczeniu na pełne etaty.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

Wykres 58. Struktura pracowników* PCPR wg stanowisk, województwo śląskie, stan na koniec 2022 roku (N=432).

* W przeliczeniu na etaty.

Uwaga: liczba pracowników wg stanowisk może nie sumować się do ogólnej ich liczby, gdyż dana osoba mogła być zaliczona do więcej niż jednej kategorii.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

¹⁶⁰ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *WRiSPZ-P* za II poł. 2023 r.

5.2.3. Poziom wykształcenia pracowników OPS, PCPR i CUS

Ważny aspekt diagnozy zasobów kadrowych stanowi analiza kwalifikacji pracowników. Niniejszy podrozdział prezentuje dane w zakresie poziomu wykształcenia i specjalizacji pracowników podstawowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i centrów usług społecznych zebrane za pomocą ankiety przeprowadzonej w ramach *Badania potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne (PZW-2024)*¹⁶¹.

Zakres tematyczny ankiety w części dotyczącej kwalifikacji kadr OPS, PCPR i CUS obejmował w 2023 r. m.in.:

- liczbę pracowników (ogółem oraz w podziale na: kadrę kierowniczą, pracowników socjalnych i pozostałych pracowników);
- liczbę zatrudnionych posiadających wykształcenie wyższe oraz wykształcenie średnie;
- liczbę pracowników socjalnych „posiadających specjalizację I i II stopnia” w zawodzie pracownika socjalnego;
- liczbę pracowników posiadających specjalizację z organizacji pomocy społecznej.

Według informacji udostępnionych przez 152 podstawowe JOPS na koniec 2023 roku 75,2% ogółu ich pracowników legitymowało się wyższym wykształceniem. Średnie wykształcenie posiadało 19,8%. Inne niż wyżej wymienione poziomy wykształcenia posiadało 5,0% pracowników. Najwyższym odsetkiem osób z wyższym wykształceniem charakteryzowały się powiatowe centra pomocy rodzinie – 89,9%. Niższy poziom analizowanego wskaźnika zanotowano w gminnych ośrodkach pomocy społecznej / centrach usług społecznych (76,8%), a najniższy w miejskich ośrodkach pomocy rodzinie (72,6%).

Ustawa o pomocy społecznej ustala dwa stopnie specjalizacji zawodowej z zakresu pracy socjalnej:

- I stopień specjalizacji, mający na celu uzupełnienie wiedzy i doskonalenie umiejętności zawodowych pracowników socjalnych;
- II stopień specjalizacji, mający na celu pogłębienie wiedzy i doskonalenie umiejętności pracy z wybranymi grupami osób korzystających z pomocy społecznej¹⁶².

Na koniec 2023 r. specjalizację I i/lub II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego posiadało 555 pracowników socjalnych podstawowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i centrów usług społecznych. Stanowili oni 31,1% analizowanej kategorii zawodowej. Najwyższą wartością wyżej wymienionego wskaźnika charakteryzowały się gminne ośrodki pomocy społecznej / centra usług społecznych – 43,5%. W powiatowych centrach pomocy rodzinie wyniósł on nieco mniej – 37,5%, natomiast w miejskich ośrodkach pomocy rodzinie znacznie mniej – bo jedynie 22,6%¹⁶³.

Osoby kierujące jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, z wyjątkiem osób kierujących placówkami rodzinnymi oraz centrami usług społecznych, zobowiązane są posiadać co najmniej 3-letni staż pracy w pomocy społecznej oraz specjalizację z zakresu organizacji pomocy społecznej¹⁶⁴. Informacje uzyskane od 152 podstawowych JOPS oraz CUS wskazują, że tego rodzaju specjalizację na koniec 2023 roku posiadało 618 osób, które stanowiły 9,1% ich pracowników. Analizowany wskaźnik najwyższą wartość przyjmował w gminnych ośrodkach pomocy społecznej / centrach usług społecznych (11,8%) i powiatowych centrach pomocy rodzinie

¹⁶¹ Celem zastosowania *Ankiety PZW-2024* było zebranie porównywalnych danych ilościowych, gdyż oryginalny formularz zawierał jedynie szablony opisów, które jednostki mogły dowolnie modyfikować.

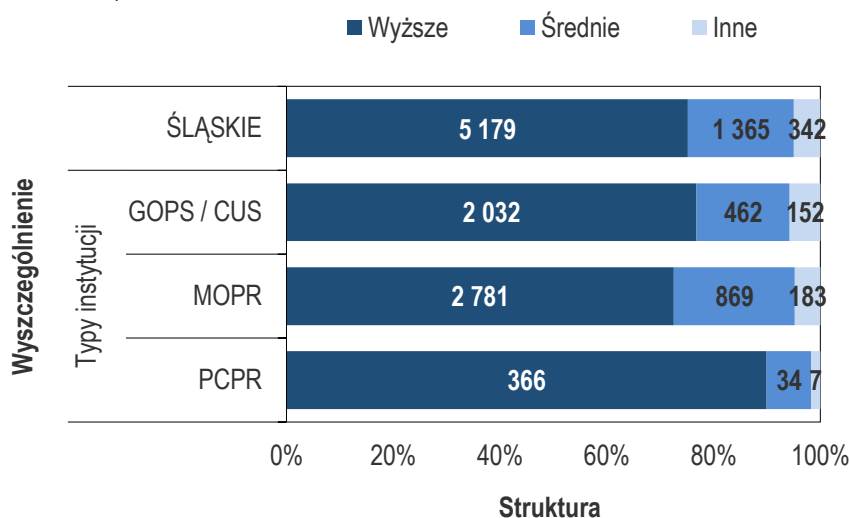
¹⁶² Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 116 ust. 2.

¹⁶³ Według danych pochodzących ze 152 jednostek.

¹⁶⁴ Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 122 ust. 1 i 2.

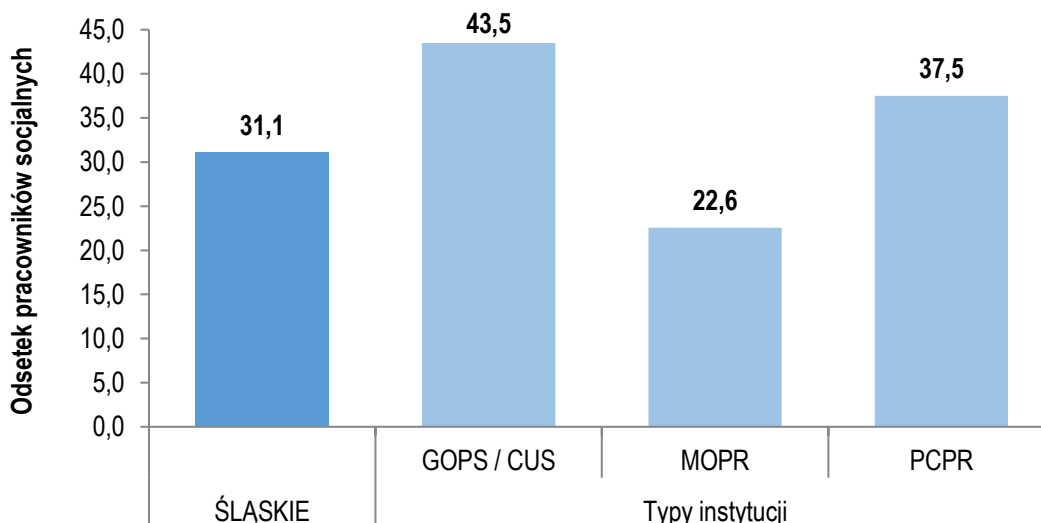
(11,4%). Zdecydowanie niższy jego poziom (7,0%) zanotowano w miejskich ośrodkach pomocy rodzinie.

Wykres 59. Struktura wykształcenia pracowników podstawowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i centrów usług społecznych – województwo śląskie, stan na koniec 2023 roku (N=152, n=6 886).

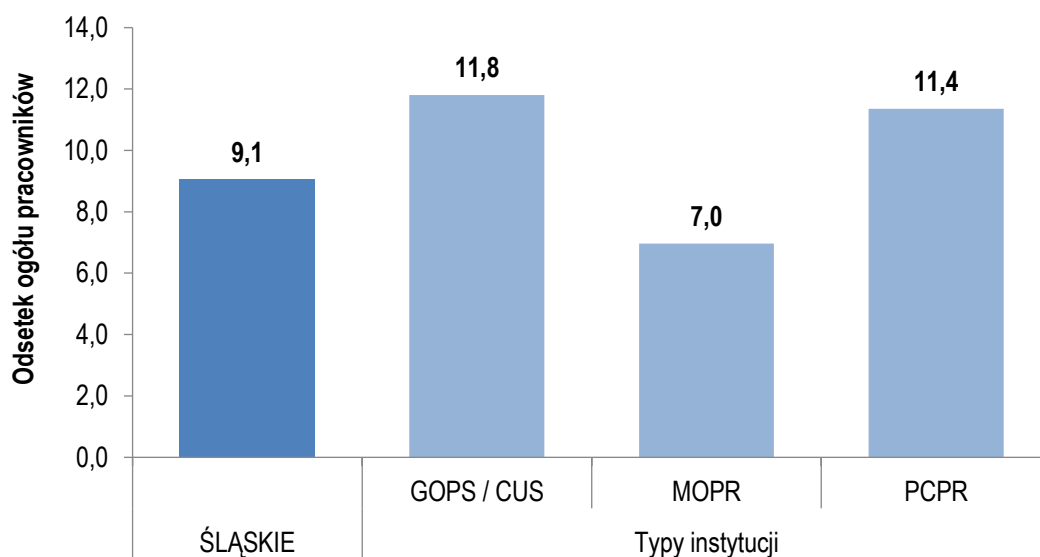
Źródło: ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych i powiatowe centra pomocy rodzinie, *Badanie potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne (PZW-2024)*.

Wykres 60. Specjalizacje I i/lub II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego na 100 pracowników socjalnych podstawowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i centrów usług społecznych – województwo śląskie, stan na koniec 2023 roku (N=152, n=555).

Źródło: ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych i powiatowe centra pomocy rodzinie, *Badanie potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne (PZW-2024)*.

Wykres 61. Specjalizacje z organizacji pomocy społecznej na 100 pracowników podstawowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i centrów usług społecznych – województwo śląskie, stan na koniec 2023 roku (N=152, n= 618).

Źródło: ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych i powiatowe centra pomocy rodzinie, *Badanie potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne (PZW-2024)*.

5.3. Pracownicy socjalni

Kluczową grupę osób zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej i centrach usług społecznych stanowią pracownicy socjalni. Do zadań pracownika socjalnego należy w szczególności:

1. praca socjalna;
2. przeprowadzanie rodzinnych wywiadów środowiskowych;
3. dokonywanie analizy, diagnozy i oceny zjawisk indywidualnych i społecznych, a także formułowanie opinii w zakresie zapotrzebowania na świadczenia z pomocy społecznej oraz kwalifikowanie do uzyskania tych świadczeń;
4. udzielanie informacji, wskazówek, porad i pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych osobom, rodzinom, grupom i społecznościom, które dzięki tej pomocy będą zdolne samodzielnie rozwiązywać problemy będące przyczyną ich trudnej sytuacji lub zaspokajać niezbędne potrzeby życiowe;
5. pomoc w uzyskaniu dla osób lub rodzin będących w trudnej sytuacji życiowej specjalistycznego poradnictwa, terapii lub innych form pomocy w zakresie możliwości rozwiązywania problemów przez właściwe instytucje państwowe, samorządowe i organizacje pozarządowe;
6. udzielanie pomocy zgodnie z zasadami etyki zawodowej;
7. pobudzanie społecznej aktywności i inspirowanie działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób, rodzin, grup i środowisk społecznych;
8. współpraca i współdziałanie z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania problemów oraz skutków negatywnych zjawisk społecznych, łagodzenie konsekwencji ubóstwa;

9. inicjowanie nowych form pomocy osobom i rodzinom mającym trudną sytuację życiową oraz inspirowanie powołania instytucji świadczących usługi służące poprawie sytuacji takich osób i rodzin;
10. współuczestniczenie w inspirowaniu, opracowaniu, wdrożeniu oraz rozwijaniu regionalnych i lokalnych programów pomocy społecznej ukierunkowanych na podniesienie jakości życia;
11. inicjowanie lub współuczestniczenie w działaniach profilaktycznych nakierowanych na zapobieganie lub łagodzenie problemów społecznych¹⁶⁵.

W województwie śląskim na koniec 2023 r. w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej i centrach usług społecznych pracowało ogółem 2 356 pracowników socjalnych. Stanowili oni 18,0% ogółu zatrudnionych w JOPS na szczeblu gminnym i powiatowym. Zdecydowanie najwięcej pracowników socjalnych zatrudnionych było w ośrodkach pomocy społecznej / centrach usług społecznych – 2 006 osób (85,1%). Na drugim miejscu, ze znacznie mniejszym udziałem, znalazły się domy pomocy społecznej – 193 osoby (8,2%), a na trzecim – powiatowe centra pomocy rodzinie – 70 osób (3,0%). W środowiskowych domach samopomocy zatrudnionych było 25 pracowników socjalnych (1,0%), a w ośrodkach interwencji kryzysowej – 23 (1,0%). W pozostałych rodzajach JOPS pracowało łącznie 40 przedstawicieli tej kategorii zawodowej. Stanowili oni 1,7% ogółu pracowników socjalnych¹⁶⁶.

Bardzo istotną rolę pracownicy socjalni pełnią w ośrodkach pomocy społecznej i centrach usług społecznych. Na koniec 2023 r. stanowili oni 36,7% kadry tego rodzaju instytucji. Pracę socjalną poza siedzibą jednostki świadczyło 120 osób (6,0%), rodzinne wywiady środowiskowe poza siedzibą jednostki przeprowadzało 116 osób (5,8%), natomiast świadczeniem pracy socjalnej i przeprowadzaniem rodzinnych wywiadów środowiskowych poza siedzibą jednostki zajmowało się 1 664 pracowników socjalnych zatrudnionych w OPS / CUS (82,9%).

Wśród przedstawicieli tej kategorii zawodowej dominowały osoby zatrudnione na stanowisku „specjalista pracy socjalnej” – 599 osób (29,8%). Kolejne miejsca zajmowali: „starsi pracownicy socjalni” – 459 osób (22,9%), „pracownicy socjalni” – 414 osób (20,6%) oraz „starsi specjaliści pracy socjalnej” – 396 osób (19,7%). Ponadto 76 pracowników socjalnych (3,8%) było zatrudnionych na stanowisku „starszy specjalista pracy socjalnej – koordynator”, a 63 osoby na stanowisku „główny specjalista pracy socjalnej” (3,1)¹⁶⁷.

Ustawa o pomocy społecznej w treści art. 110 ust. 11 stanowi, że: *Ośrodek pomocy społecznej, a w przypadku przekształcenia ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych – centrum usług społecznych, zatrudnia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000 mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących*¹⁶⁸.

---

¹⁶⁵ Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 119 ust. 1.

¹⁶⁶ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r. Wszystkie dane zawarte w niniejszym rozdziale dotyczą liczby osób w przeliczeniu na pełne etaty, w zaokrągleniu do pełnego etatu.

¹⁶⁷ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

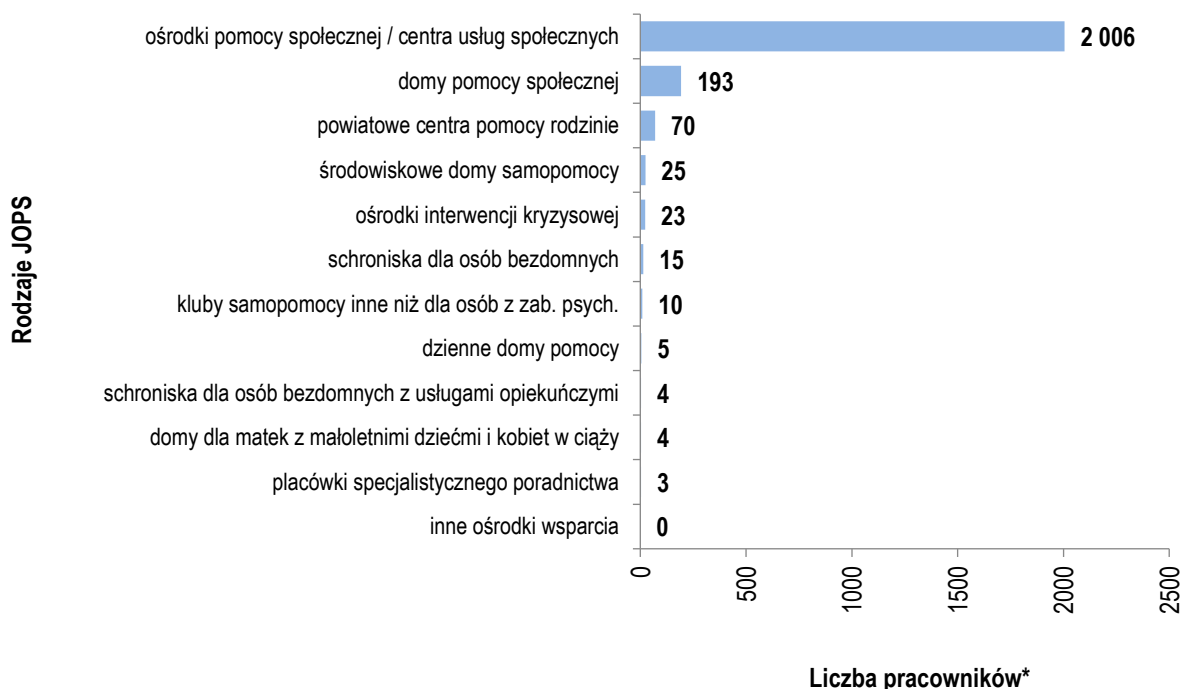
¹⁶⁸ Analiza danych statystycznych ujętych w sprawozdaniach *MRiPS-06* wykazała, że wskaźnik obliczony w oparciu o liczbę rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną, charakteryzuje się bardzo wysoką zmiennością utrudniającą dokonywanie wiarygodnych porównań. W związku z powyższym w dalszych analizach do zobrazowania sytuacji zastosowano wskaźnik liczby mieszkańców przypadającej na 1 pracownika socjalnego OPS / CUS.

W 2023 roku na 1 pracownika socjalnego OPS / CUS, zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy, przypadło 2 167 osób (w Polsce 2 072). W miastach na prawach powiatu wartość tego wskaźnika była korzystniejsza niż w powiatach ziemskich (2 070 wobec 2 298). Spośród trzech rodzajów gmin najkorzystniejszy poziom analizowany wskaźnik przyjmował w gminach miejskich (2 094). W gminach miejsko-wiejskich wynosił on 2 509, a w wiejskich (2 320). Porównując dane w ramach podregionów, można stwierdzić, że najmniej korzystne wartości analizowanego wskaźnika zanotowano w tuskim (2 648), gliwickim (2 571) oraz rybnickim (2 483)¹⁶⁹.

Od 2016 roku w analizowanym obszarze mamy do czynienia z trendem wzrostowym, a od 2018 r. z przekroczeniem granicy 2000 mieszkańców. Jej przekroczenie samo w sobie nie stanowi problemu, gdyż wraz z poprawianiem się sytuacji ekonomicznej i zmniejszaniem się liczby klientów pomocy społecznej, zmniejsza się również zapotrzebowanie na usługi świadczone przez pracowników socjalnych, co może powodować zmniejszenie średniej liczby klientów przypadającej na 1 przedstawiciela tej kategorii zawodowej. Dlatego też ważne jest analizowanie obydwu wymogów jednocześnie.

Z analizy tej wynika, że na koniec 2023 r. jedynie 90,4% gmin spełniało, którykolwiek z wyżej wymienionych wymogów ustawowych. Wartość analizowanego wskaźnika najmniej korzystnie kształtowała się w podregionach: katowickim (83,3%), rybnickim (84,0%) oraz sosnowieckim (85,7%). Gorzej wypadły w tym względzie powiaty ziemskie (89,9%) w stosunku do miast na prawach powiatów (94,7%). W gminach miejskich odsetek spełniających ustawowe wymogi wynosił 89,8%, w gminach miejsko-wiejskich 69,6%, a w wiejskich 95,8%¹⁷⁰.

Wykres 62. Struktura pracowników socjalnych* wg rodzaju JOPS – województwo śląskie, stan na koniec 2023 roku.

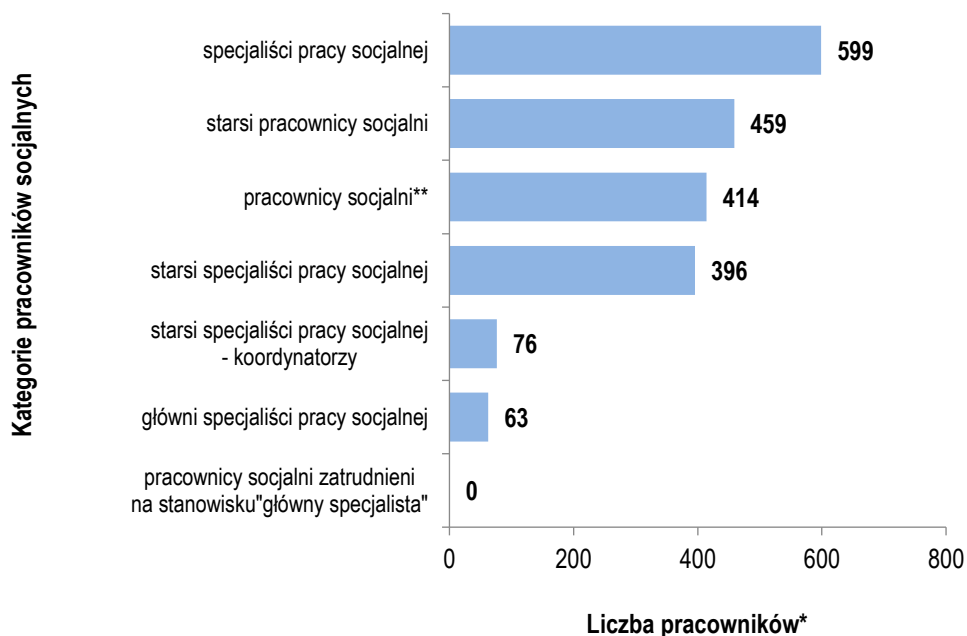
* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

¹⁶⁹ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r., Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

¹⁷⁰ Ibidem.

Wykres 63. Pracownicy socjalni* OPS / CUS wg stanowisk – województwo śląskie, stan na koniec 2023 roku (N=2 006).

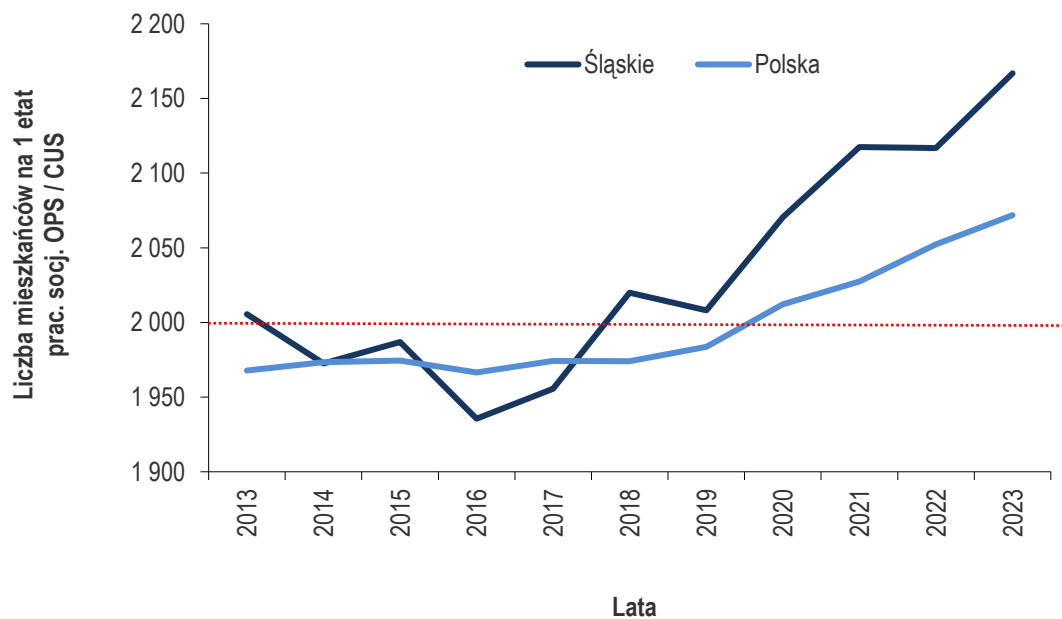
* W przeliczeniu na etaty.

** Nazwa jednego ze stanowisk zajmowanych przez pracowników socjalnych.

Uwaga: liczba pracowników socjalnych wg stanowisk może nie sumować się do ogólnej ich liczby, gdyż dana osoba mogła być zaliczona do więcej niż jednej kategorii.

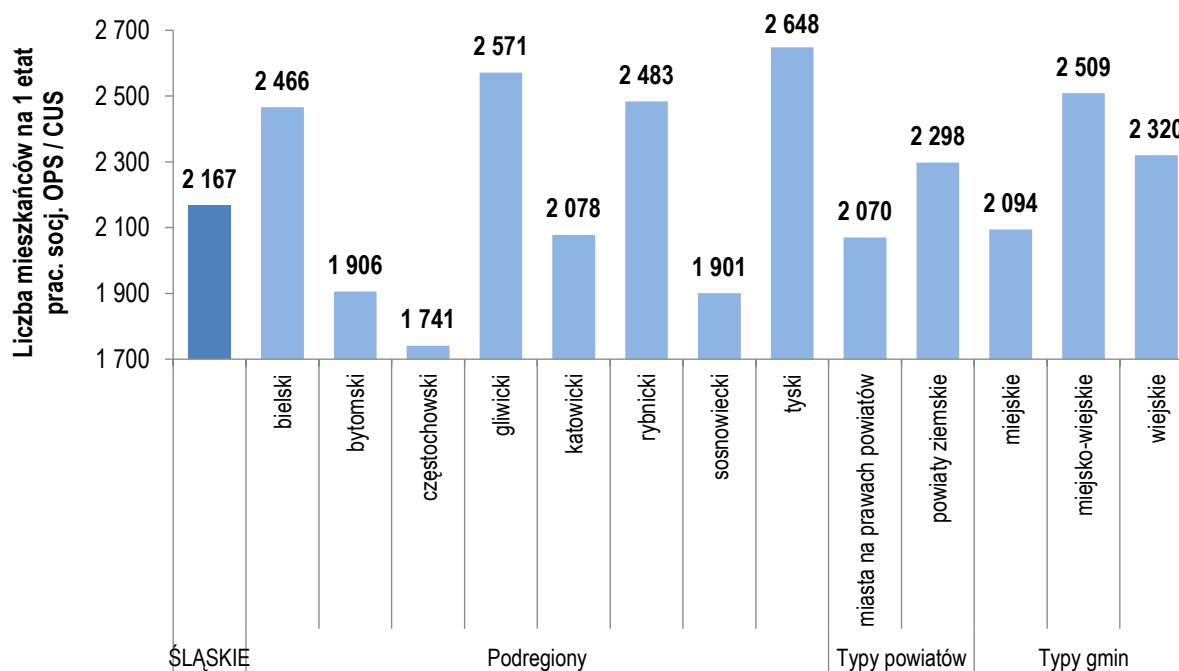
Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

Wykres 64. Liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego OPS / CUS zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy w latach 2013-2023, stan na koniec danego roku.

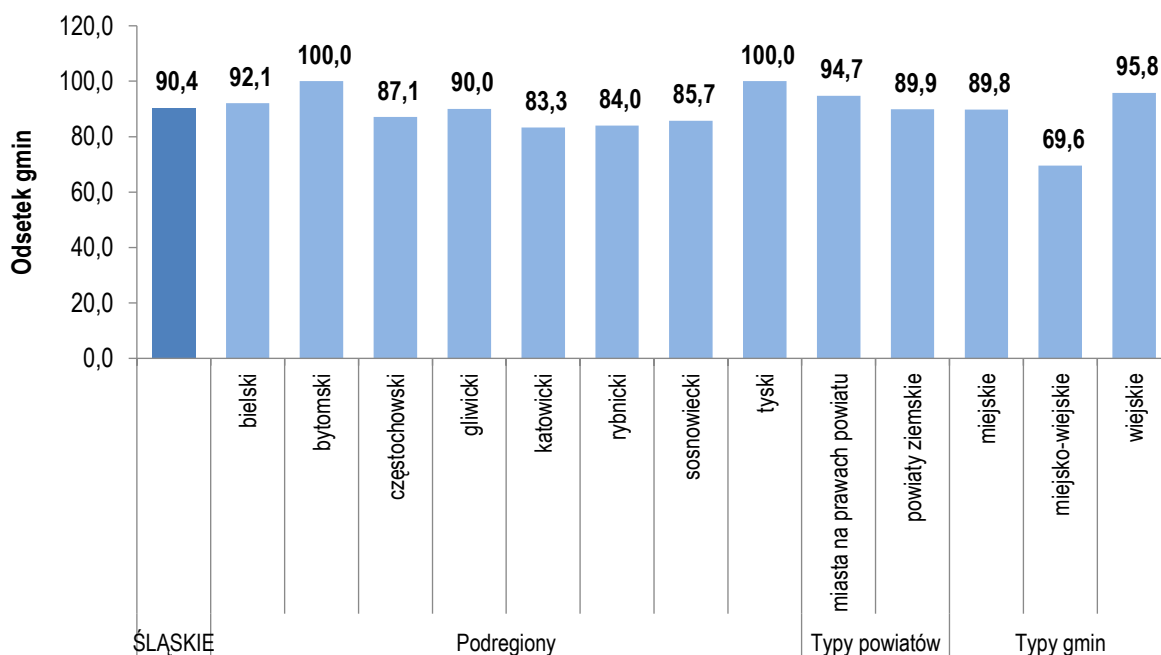
Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023; 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, www.stat.gov.pl/bdl.

Wykres 65. Liczba mieszkańców na 1 pracownika socjalnego OPS zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy – województwo śląskie, stan na koniec 2023 roku.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023, 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, www.stat.gov.pl/bdl

Wykres 66. Odsetek gmin spełniających ustawowe wymogi dotyczące liczby mieszkańców lub środowisk przypadających na 1 pracownika socjalnego – województwo śląskie, stan na koniec 2023 roku.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023, 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, www.stat.gov.pl/bdl

5.4. Kształcenie oraz szkolenie zawodowe kadr pomocy i integracji społecznej

Jednym z podstawowych warunków skutecznej integracji społecznej jest zapewnienie wysokiego poziomu kwalifikacji kadr instytucji zajmujących się realizacją tego zadania. Z kolei wzrostowi kompetencji pracowniczych sprzyja dostęp do bezpłatnych szkoleń, studiów, kursów specjalizacyjnych, specjalistycznego doradztwa, coachingu oraz superwizji. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, realizując swoje ustawowe kompetencje¹⁷¹ oraz wykorzystując różnorodne źródła finansowania zapewnia kadrze podmiotów działających w obszarze pomocy i integracji społecznej możliwość bezpłatnego podnoszenia kwalifikacji.

Kiedy w tym rozdziale mowa jest o uczestniku chodzi o osobę, która faktycznie wzięła udział w danej formie wsparcia. Dana osoba mogła być liczona wielokrotnie – przy każdej formie, z której skorzystała.

5.4.1. Ekonomia społeczna

W ramach projektu *Współpraca się opłaca – koordynacja sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim* w 2023 roku zrealizowano doradztwo specjalistyczne dla JST, w tym kadr pomocy i integracji społecznej w zakresie:

- zlecenia realizacji zadań publicznych podmiotom ekonomii społecznej w wymiarze 25 godzin zegarowych z udziałem 31 osób;
- aspektów społecznych w zamówieniach publicznych w wymiarze 25 godzin zegarowych z udziałem 22 osób;
- współdziałania administracji publicznej i sektora ekonomii społecznej na terenie gminy w wymiarze 39 godzin zegarowych z udziałem 24 osób.

Łącznie dla przedstawicieli JST w 2023 r. zrealizowano 89 godzin doradczych z udziałem 77 osób z 25 instytucji z województwa śląskiego.

5.4.2. Profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy domowej

W 2023 roku, szkolenia realizowane w ramach *Programu przeciwdziałania uzależnieniom w województwie śląskim na lata 2022-2030* zostały zlecone organizacjom pozarządowym i podmiotom, o których mowa w art. 3 ust. 2 i 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w ramach *Konkursu ofert na realizację zadań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom w województwie śląskim w 2023 roku – edukacja publiczna*.

W ramach wdrażania projektów konkursowych na podstawie umów dotacyjnych, dofinansowane podmioty zrealizowały 4 szkolenia:

- dwudniowe szkolenie pn. *Pierwsza Pomoc Psychologiczna osobom doświadczającym przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym*,
- trzydniowe szkolenie pn. *Pomoc osobie doświadczającej przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym*,
- trzydniowe szkolenie pn. *Szkolenie z metody Kids' Skills*,
- trzydniowe szkolenie pn. *Szkolenie z metody Skillful CLASS*.

---

¹⁷¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 21, pkt. 2.

W wyżej wymienionych szkoleniach wzięło udział łącznie 139 osób, w tym przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej oraz systemu oświaty. Organizacja warsztatów umożliwiła wzrost wiedzy oraz umiejętności zawodowych, w szczególności w zakresie pracy z osobą doświadczającą przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym oraz pracy z problemami emocjonalnymi i behawioralnymi dzieci i młodzieży, a także wymianę doświadczeń osób pracujących w tym obszarze.

W 2023 roku podjęto współpracę z Komendą Wojewódzką Policji w Katowicach oraz Biurem Karier Uniwersytetu Śląskiego, której efektem była organizacja Seminarium pn. *Interdyscyplinarność warunkiem skutecznej pomocy – przemoc w rodzinie z problemem alkoholowym*. Celem przedsięwzięcia było przedstawienie i omówienie możliwości zwiększenia efektywności działań instytucji udzielających pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem, w tym doświadczającym przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym. W przedsięwzięciu wzięły udział łącznie 252 osoby, w tym przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, jednostek samorządu terytorialnego, systemu oświaty, policji, jak również studenci oraz kadra Uniwersytetu Śląskiego.

W 2023 roku kontynuowano współpracę z Wojewódzką Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w Katowicach w zakresie organizacji VIII Wojewódzkiej Konferencji pt. *#Nowe Narkotyki #Nowe Zagrożenia – jak nie wpaść w sieć uzależnień*. W spotkaniu wzięło udział 348 osób, w tym przedstawiciele systemu oświaty, pracownicy powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych, policjanci, strażnicy miejscy oraz pracownicy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. Celem konferencji była profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu środków psychoaktywnych w środowisku dzieci i młodzieży oraz zwrócenie uwagi na problemy zdrowotne wynikające z ich korzystania.

W 2023 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej współorganizował wraz z Regionalnym Związkiem Stowarzyszeń Abstynenckich Województwa Śląskiego XVII *Śląskie Forum Abstynenckie – Zawiercie – 2023* na temat: *Kryzys psychiczny w uzależnieniu i trzeźwieniu*. Celem przedsięwzięcia była edukacja publiczna na temat zachowań dorosłych osób uzależnionych znajdujących się w kryzysie psychicznym, doświadczeń ich rodzin oraz genezy kryzysów psychicznych dotyczących młodzieży. Uczestnikami spotkania byli m.in. przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, terapeuci, psychologowie, przedstawiciele systemu oświaty oraz organizacji pozarządowych województwa śląskiego, w tym ruchu abstynenckiego – 168 osób.

W ramach realizacji *Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim na lata 2021-2025*, przy współudziale środków finansowych w formie dotacji otrzymanej z budżetu państwa, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego zorganizował następujące szkolenia:

- 50. godzinny cykl szkoleniowy pn. *Praca z osobami stosującymi przemoc w rodzinie* dla 2 grup,
- 28. godzinny cykl szkoleniowy pn. *Prawne aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie – omówienie zmian w ustawodawstwie* dla 1 grupy,
- 24. godzinne szkolenie pn. *Praca z rodziną w oparciu o procedurę Niebieskie Karty – zmiany w ustawodawstwie* dla 1 grupy,
- 24. godzinne szkolenie pn. *Praca z rodziną w oparciu o procedurę Niebieskie Karty – zmiany w ustawodawstwie* dla 1 grupy.

W szkoleniach wzięło udział łącznie 98 osób – przedstawiciele instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w tym w szczególności jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,

organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, ochrony zdrowia, oświaty, jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.

5.4.3. Pomoc społeczna oraz system wspierania rodziny i pieczy zastępczej

Projekt pn. *Kooperacje 3D – model wielosektorowej współpracy na rzecz wsparcia osób i rodzin*

Projekt realizowany jest w ramach osi priorytetowej II *Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji*, działania 2.5 *Skuteczna pomoc społeczna w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój*. Realizację projektu przewidziano na okres od 1 kwietnia 2018 roku do 30 września 2023 roku.

Celem projektu było wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji dla miast (20 powiatów i 30 gmin powyżej 20 tys. mieszkańców) pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, a podmiotami innych polityk sektorowych, ds. pomocy społecznej, edukacji, zdrowia, sądownictwa i Policji. Model kooperacji uwzględnia całościowe, międzysektorowe wsparcie na poziomie gminy i powiatu, mające na celu włączenie społeczne osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Projekt realizowano w partnerstwie, w którym brały udział cztery ośrodki polityki społecznej z makroregionu. Liderem projektu był Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, zaś Partnerami: Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie oraz Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu.

W ramach ww. projektu w 2023 roku przeprowadzono następujące działania edukacyjne:

- Szkolenia specjalistyczne dla pracowników CUS oraz JST - zgodne z zasadami określonymi w *rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 30 marca 2020 r. w sprawie szkoleń dla pracowników centrów usług społecznych*. Zorganizowano następujące moduły:
  - moduł I - *Zarządzanie i organizacja usług społecznych*,
  - moduł II - *Opracowanie i realizacja indywidualnych planów usług społecznych*,
  - moduł III - *Organizacja społeczności lokalnej*.

W szkoleniach tych wzięło udział 114 osób – czas realizacji 356 godzin.

- Warsztaty pt.: *Działania upowszechniające w obszarze deinstytucjonalizacji*. W warsztatach wzięło udział 213 osób – czas realizacji 88 godzin.
- Spotkanie kompetencyjne dotyczące modelu kooperacji dla pracowników regionalnych ośrodków polityki społecznej, doradców oraz ekspertów, w którym udział wzięło 19 osób.
- Wizytę studyjną do Centrum Usług Społecznych oraz innych podmiotów realizujących zadania z zakresu deinstytucjonalizacji, w której wzięło udział 25 osób.

W powyższych działaniach udział brały osoby reprezentujące przedstawicieli instytucji pomocy i integracji społecznej, w tym Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, domów pomocy społecznej oraz podmiotów innych polityk sektorowych, organizacji pozarządowych z gmin i powiatów z terenu województwa śląskiego zaangażowanych w zadania na rzecz wspierania osób i rodzin.

Forum Jednostek Organizacyjnych Pomocy Społecznej

W dniach 14-15 grudnia 2023 roku w Szczyrku zorganizowano Forum Jednostek Organizacyjnych Pomocy Społecznej. Spotkanie skierowane było w szczególności do dyrektorów i kierowników ośrodków pomocy społecznej oraz domów pomocy społecznej z terenu województwa śląskiego. Podczas Forum omówione zostały kwestie związane z funkcjonowaniem instytucji w obliczu zmian systemowych, w tym procesu deinstytucjonalizacji, obszarów rozwoju usług społecznych przy współpracy różnych podmiotów działających w środowisku lokalnym. Przedstawione zostały także możliwości wykorzystania środków finansowych z nowej perspektywy funduszy unijnych na zadania realizowane przez instytucje pomocy społecznej. W wydarzeniu łącznie udział wzięło ok. 120 przedstawicieli systemu pomocy społecznej. Ponadto w ramach ww. Forum zorganizowano coaching w tematyce budowania konstruktywnych relacji zawodowych, w którym wzięło udział 25 osób.

Projekt pn. *Wsparcie pieczy zastępczej w województwie śląskim*

W 2023 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej kontynuował i zakończył realizację projektu pn. *Wsparcie pieczy zastępczej w województwie śląskim*. Celem projektu było zwiększenie szans na pozyskanie środowiska rodzinnego przez wychowanków pieczy zastępczej poprzez realizację usług diagnostyczno-terapeutycznych przeciwdziałających ich wykluczeniu społecznemu oraz wsparcie procesu deinstytucjonalizacji wojewódzkiej pieczy zastępczej poprzez adaptację dwóch Regionalnych Placówek Opiekuńczo-Terapeutycznych w Bytomiu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz wsparcie realizatorów usług pieczy zastępczej.

W ramach projektu realizowane były szkolenia, superwizja indywidualna oraz grupowa, doradztwo psychologiczne oraz prawne. Działania te skierowane były do rodziców zastępczych i pracowników systemu pieczy zastępczej. Dodatkowo w ramach projektu organizowane były spotkania sieciujące organizatorów pieczy zastępczej oraz fora pieczy zastępczej, będące miejscem wymiany doświadczeń specjalistów pracujących w systemie pieczy zastępczej. Celem realizacji powyższych działań było doskonalenie kwalifikacji zawodowych oraz rozwijanie współpracy międzyinstytucjonalnej w obszarze pieczy zastępczej, co przyczyni się do wysokiej jakości świadczonych przez nie usług społecznych.

W ramach projektu realizowane były szkolenia:

- *Zespoły hiperkinetyczne ADHD u dzieci i młodzieży – jak postępować i pomóc dziecku* – 5 szkoleń, każde w wymiarze 8 godzin dydaktycznych, w których łącznie udział wzięło 70 osób;
- *Jak radzić sobie z dzieckiem autystycznym – całościowe zaburzenia rozwojowe* – 5 szkoleń, każde w wymiarze 8 godzin dydaktycznych, w których udział wzięło 71 osób;
- *Depresja u dzieci – symptomy i metody wsparcia* – 5 szkoleń, każde w wymiarze 8 godzin dydaktycznych, w których udział wzięły 73 osoby;
- *Przemoc wobec dzieci ze szczególnym uwzględnieniem przemocy seksualnej – praca z dzieckiem doświadczającym przemocy* – 4 szkolenia, każde w wymiarze 8 godzin dydaktycznych, w których udział wzięło 58 osób;
- *Zaburzenia więzi RAD – jak pracować z dzieckiem* – 5 szkoleń, każde w wymiarze 8 godzin dydaktycznych, w których udział wzięło 68 osób;
- *FAS/FASD – metody pracy wspierające rozwój dziecka* – 5 szkoleń, każde w wymiarze 8 godzin dydaktycznych, w których udział wzięło 70 osób;
- *Cyberprzemoc wśród dzieci i młodzieży – jak reagować wobec dzieci doświadczających i stosujących cyberprzemoc* – 4 szkolenia, każde w wymiarze 8 godzin dydaktycznych, w których udział wzięły 44 osoby;

- *Dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE). Charakterystyka, opieka, i praca z dzieckiem z SPE* – 2 szkolenia, każde w wymiarze 8 godzin dydaktycznych, w których udział wzięły 24 osoby;
- *Warsztat umiejętności wychowawczych dla rodziców zastępczych i wychowawców – praca z rodzeństwem* – 1 szkolenie, w wymiarze 8 godzin dydaktycznych, w którym udział wzięło 11 osób;
- *Satysfakcja i sukces zawodowy – charakterystyka zjawiska wypalenia zawodowego i metody radzenia sobie z syndromem wypalenia* – 1 szkolenie, w wymiarze 8 godzin dydaktycznych, w którym udział wzięło 13 osób.

W 2023 roku realizowano indywidualne oraz grupowe superwizje Regionalnych Placówek Opiekuńczo-Terapeutycznych oraz Interwencyjnego Ośrodka Preadopcyjnego (52 godziny superwizji indywidualnej oraz 37 godzin superwizji grupowej).

W 2023 roku zrealizowano 103 godziny indywidualnego doradztwa prawnego oraz 106 godzin indywidualnego doradztwa psychologicznego. Usługami doradztwa objęci byli rodzice zastępczy i pracownicy systemu pieczy zastępczej.

W dniu 27 czerwca 2023 roku w Muzeum Śląskim w Katowicach odbyło się Forum Pieczy Zastępczej. W trakcie Forum poruszane były m.in. tematy postępowania mediacyjnego w zabezpieczeniu rodziny zastępczej w świetle przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz promocji rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej.

W 2023 roku odbyły się 4 spotkania sieciujące organizatorów pieczy zastępczej, w których udział wzięło łącznie 111 osób.

5.4.4. Najbliższa przyszłość

W perspektywie kilku najbliższych lat (2024-2029) Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego będzie realizował szereg działań ukierunkowanych na rozwój kompetencji kadr pomocy i integracji społecznej, jak również na wsparcie wdrożeniowe gmin zainteresowanych utworzeniem centrów usług społecznych na swoim terenie, które w zdecydowanej większości finansowane będą ze środków unijnych w ramach programów: *Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027* oraz *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027*. Wyżej wymienione działania będą podejmowane w ramach poniższych projektów.

[Projekt pn. *Koordinacja działań w zakresie polityki społecznej - ROPS WSL \(Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego – 2021-2027\)*](#)

Głównym celem projektu jest uspołnienie, skoordynowanie i poprawa efektywności działań w zakresie włączenia społecznego na terenie województwa śląskiego.

Wśród wielu działań przewidzianych w przedmiotowym projekcie zaplanowano organizację studiów, studiów podyplomowych, szkoleń specjalizacyjnych oraz innych form kształcenia dla pracowników podmiotów działających na rzecz włączenia społecznego, szczególnie kadr pomocy i integracji społecznej.

Projekt pn. Kształcenie kadr i wsparcie nowych pracowników systemu pomocy i integracji społecznej (Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027)

Celem projektu jest podniesienie kompetencji i kwalifikacji kadr na potrzeby świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej.

W ramach projektu przewiduje się realizację różnorodnych form wsparcia tj. udział w superwizji, konferencjach oraz innych formach kształcenia, w tym: szkoleniach, warsztatach, coachingu i mentoringu. Projekt znajduje się w trakcie oceny merytorycznej (stan na dzień 18.04.2024 r.).

Projekt pn. CUS – Nowe spojrzenie na usługi społeczne (Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027)

Celem projektu jest zmiana sposobu realizacji usług społecznych w kierunku ich skoordynowania poprzez utworzenie i wsparcie funkcjonowania centrów usług społecznych na terenie 10 gmin województwa śląskiego tj. w: Rudzie Śląskiej, Czechowicach-Dziedzicach, Jaworzu, Mikołowie, Konopiskach, Woźnikach, Czeladzi, Łazach, Radzionkowie i Kamienicy-Polskiej. Projekt realizowany jest w okresie od 01.01.2024 roku do 31.12.2027 roku.

W ramach wsparcia partnerów, w działaniach w zakresie utworzenia CUS, zostaną zorganizowane następujące formy wsparcia wdrożeniowego m.in.:

- wsparcie prawne w zakresie utworzenia i ustanowienia zasad działania CUS,
- doradztwo specjalistyczne w zakresie diagnozy potrzeb i potencjału społeczności lokalnej,
- warsztaty grupowe i indywidualne dotyczące opracowania programu usług społecznych,
- wizyty studyjne, które będą organizowane przez dwa lata trwania projektu.

Rezultatem Projektu będzie stworzenie oferty różnorodnych usług środowiskowych dostosowanych do potrzeb osób wymagających wsparcia na terenie każdej z 10 gmin partnerskich, dzięki czemu usługami świadczonymi w społeczności lokalnej zostaną objęte wszystkie osoby, które potrzebują pomocy i wsparcia. Działania związane z tworzeniem CUS oraz wsparciem świadczonych przez nie usług społecznych realizowane są zgodnie z ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych.

6. ŚWIADCZENIA POMOCY SPOŁECZNEJ

Osoby i rodziny, które nie są w stanie same pokonać trudnych sytuacji życiowych, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, mogą ubiegać się o przyznanie świadczeń pomocy społecznej. Dzielią się one na pieniężne i niepieniężne¹⁷².

Do świadczeń pieniężnych należą:

- a) zasiłek stały;
- b) zasiłek okresowy;
- c) zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy;
- d) zasiłek i pożyczka na ekonomiczne usamodzielnienie;
- e) pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki;
- f) świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach;
- g) wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd.

Do świadczeń niepieniężnych zaliczają się:

- a) praca socjalna;
- b) bilet kredytowany;
- c) składki na ubezpieczenie zdrowotne;
- d) składki na ubezpieczenia społeczne;
- e) pomoc rzeczowa, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie;
- f) sprawienie pogrzebu;
- g) poradnictwo specjalistyczne;
- h) interwencja kryzysowa;
- i) schronienie;
- j) posiłek;
- k) niezbędne ubranie;
- l) usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia i w rodzinnych domach pomocy oraz usługi sąsiedzkie;
- m) specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia;
- n) mieszkanie treningowe lub wspomagane;
- o) pobyt i usługi w domu pomocy społecznej, w tym usługi wsparcia krótkoterminowego;
- p) pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu treningowym lub wspomaganym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych.

Podstawowym warunkiem przyznania pomocy jest zaistnienie jednego z problemów określonych w ustawie oraz – w przypadku świadczeń pieniężnych – dochód, którego wysokość nie przekracza określonych progów (tzw. kryteriów dochodowych)¹⁷³.

W 2023 r. w województwie śląskim świadczenia pomocy społecznej, realizowane w ramach zadań własnych lub zleconych, przyznano w trybie decyzji 73 275 osobom. Stanowiły one 1,7% ogółu ludności (w Polsce 2,4%). Świadczenia **pieniężne** decyzją przyznano 44 052 osobom, natomiast

¹⁷² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 36.

¹⁷³ Dla osoby samotnie gospodarującej kryterium dochodowe wynosi 776 zł, dla osoby w rodzinie 600 zł. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz.U. z 2021 r., poz. 1296).

niepieniężne 37 944 osobom. Wśród ogółu osób, którym w trybie decyzji przyznano świadczenie pomocy społecznej udział pierwszej z wyżej wymienionej kategorii wyniósł 60,1% (w Polsce 59,9%), natomiast drugiej 51,8% (w Polsce 48%)¹⁷⁴. W stosunku do roku 2022 liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenia realizowane w ramach zadań zleconych lub zadań własnych spadła o 3 445 (4,5%). W przypadku świadczeń pieniężnych nastąpił spadek o 3 547 osób (7,5%), natomiast jeśli chodzi o świadczenia niepieniężne zanotowano spadek o 599 osób (1,6%)¹⁷⁵.

Pomocą udzieloną w postaci pracy socjalnej objęto w województwie śląskim w 2023 r. 58 872 rodziny liczące 114 422 osoby. Rodziny korzystające z tego rodzaju wsparcia stanowiły 80,4% ogółu rodzin objętych pomocą społeczną (w Polsce 75,5%). Wyłącznie pracą socjalną wspierano 21 233 rodziny, tj. 29,0% ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej (w Polsce 23,4%).

W analizowanym okresie liczba zawartych kontraktów socjalnych dotyczących osób i rodzin, z którymi zawierany jest kontrakt w zakresie rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej wyniosła 3 944, a grupa objętych nimi osób liczyła 4 284. Liczba zawartych kontraktów socjalnych dotyczących osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 475), zawieranych w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu wyniosła 1 067, a grupa objętych nimi osób liczyła 1 068. Liczba zrealizowanych projektów socjalnych wyniosła 185. Było nimi objętych 1 697 osób¹⁷⁶.

---

¹⁷⁴ Dana osoba mogła otrzymać świadczenia należące do obu kategorii.

¹⁷⁵ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2022-2023.

¹⁷⁶ *Ibidem*.

6.1. Świadczenia udzielone w ramach zadań gmin

W ramach realizacji zadań gmin (własnych oraz zleconych) stosuje się cały wachlarz świadczeń dostosowanych do potrzeb poszczególnych kategorii klientów. Poniżej scharakteryzowano wybrane ich rodzaje (w kolejności alfabetycznej).

Interwencja kryzysowa – stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego oraz – w uzasadnionych sytuacjach – schronienia do 3 miesięcy¹⁷⁷.

Opłacanie składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – forma pomocy dla osób, które rezygnują z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem¹⁷⁸.

Pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie – przyznawana przez gminę w formie pieniężnej lub rzeczowej. Może być udzielona w postaci jednorazowego zasiłku celowego, nieoprocentowanej pożyczki lub poprzez udostępnienie maszyn i narzędzi pracy (stwarzających możliwość zorganizowania własnego warsztatu pracy) oraz urządzeń ułatwiających pracę osobom niepełnosprawnym¹⁷⁹.

Poradnictwo specjalistyczne – w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne – jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego oraz ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizowane jest przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii, natomiast poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną¹⁸⁰.

Posiłek – pomoc doraźna albo okresowa w postaci jednego gorącego posiłku dziennie. Przysługuje osobie, która własnym staraniem nie może go sobie zapewnić. Wsparcie to, przyznane dzieciom i młodzieży w okresie nauki w szkole, może być realizowane w formie zakupu posiłków¹⁸¹.

Praca socjalna – świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Pracę socjalną prowadzi się z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej oraz ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności. W pracy socjalnej wykorzystuje się właściwe tej działalności metody i techniki, stosowane z poszanowaniem godności osoby i jej prawa do samostanowienia,

---

¹⁷⁷ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 47 ust. 1-3.

¹⁷⁸ Ibidem, art. 17 ust. 1 pkt 9.

¹⁷⁹ Ibidem, art. 43 ust. 1-5.

¹⁸⁰ Ibidem, art. 46 ust. 1-4.

¹⁸¹ Ibidem, art. 48b ust. 2-3.

w tym kontrakt socjalny i projekt socjalny. Praca socjalna świadczona jest osobom i rodzinom bez względu na posiadany dochód¹⁸².

Schronienie – udzielenie go następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego w noclegowniach, schroniskach dla osób bezdomnych, schroniskach dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi i ogrzewalniach¹⁸³.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze to usługi opiekuńcze dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym¹⁸⁴.

Specjalny zasiłek celowy – bezzwrotne świadczenie przyznawane w szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających określone w ustawie kryterium¹⁸⁵.

Ubranie – przyznanie niezbędnego ubrania następuje przez dostarczenie osobie potrzebującej: bielizny, odzieży i obuwia odpowiednich do jej indywidualnych właściwości oraz pory roku¹⁸⁶.

Usługi opiekuńcze – pomoc przysługująca osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem¹⁸⁷.

Zasiłek celowy – świadczenie przyznawane w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu. Świadczenie to może być także przyznane w formie biletu kredytowanego. Osobom bezdomnym i innym osobom niemającym dochodu oraz możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych może być przyznany zasiłek celowy na pokrycie części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne. Zasiłek celowy może być przyznany również w celu realizacji postanowień kontraktu socjalnego. W takim przypadku może on być wypłacany niezależnie od dochodu, przez okres do 2 miesięcy od dnia, w którym osoba objęta kontraktem socjalnym, w trakcie jego realizacji, stała się osobą zatrudnioną. Do otrzymania zasiłku celowego uprawnione są również osoby lub rodziny, które poniosły straty w wyniku zdarzenia losowego bądź też klęski żywiołowej lub ekologicznej. W tego rodzaju przypadkach świadczenie to może być przyznane niezależnie od dochodu i może nie podlegać zwrotowi¹⁸⁸.

Zasiłek okresowy – świadczenie przysługujące w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. Zasiłki okresowe przyznaje się: 1) osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej; 2) rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny¹⁸⁹.

---

¹⁸² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 45 ust. 1-4.

¹⁸³ Ibidem, art. 48a ust. 1-4.

¹⁸⁴ Ibidem, art. 50 ust. 1, 4.

¹⁸⁵ Ibidem, art. 41 ust. 1.

¹⁸⁶ Ibidem, art. 48b ust. 1.

¹⁸⁷ Ibidem, art. 50 ust. 1-3.

¹⁸⁸ Ibidem, art. 39-40.

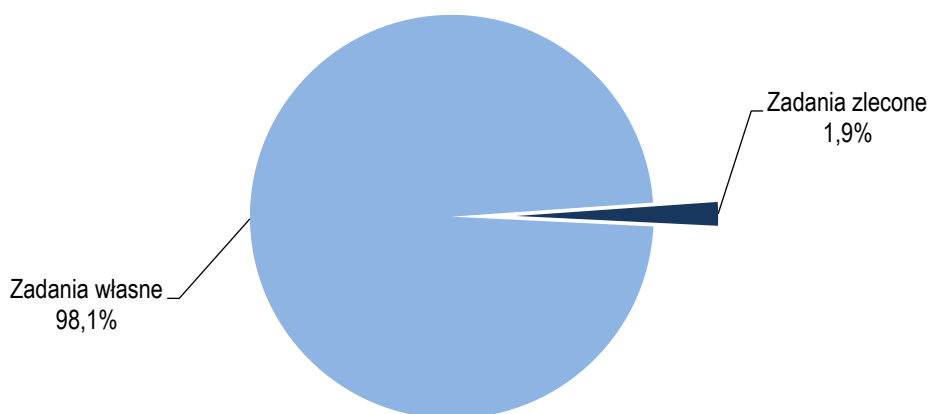
¹⁸⁹ Ibidem, art. 38 ust. 1 pkt 1, 2.

Zasiłek stały – świadczenie, które przysługuje:

- 1) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- 2) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie¹⁹⁰.

W 2023 r. w województwie śląskim na świadczenia pomocy społecznej realizowane w ramach zadań gmin wydatkowano kwotę 664 580 159 zł¹⁹¹. Zdecydowaną większość tych środków – 652 057 305 zł (98,1%) – przeznaczono na sfinansowanie świadczeń przyznanych w ramach zadań własnych¹⁹². W latach 2022-2023 wartość wydatków na zadania realizowane przez gminy wzrosła o 66 862 163 zł, tj. o 11,2%¹⁹³.

Wykres 67. Struktura wydatków na świadczenia pomocy społecznej realizowane w ramach zadań gmin* – województwo śląskie, 2023 r. (N=167, n=664 580 159 zł).

* Łącznie z pomocą dla cudzoziemców, wynagrodzeniem należnym opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznanej przez sąd oraz odpłatnością gminy za pobyt w domu pomocy społecznej.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

¹⁹⁰ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 37 ust. 1 pkt 1, 2.

¹⁹¹ Łącznie z pomocą dla cudzoziemców, wynagrodzeniem należnym opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznanej przez sąd oraz odpłatnością gminy za pobyt w domu pomocy społecznej.

¹⁹² Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

¹⁹³ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2022-2023.

6.1.1. Świadczenia udzielone w ramach zadań zleconych gminom

W ramach realizacji zadań zleconych gminom z zakresu pomocy społecznej w 2023 r. udzielano specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz wypłacano przyznane przez sąd wynagrodzenia należne opiekunom z tytułu sprawowania opieki. Wypłacane były również zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiolową lub ekologiczną. Ponadto udzielano świadczeń, w tym zasiłków celowych w formie pieniężnej i w naturze (schronienie, posiłek, niezbędne ubranie), cudzoziemcom, którzy uzyskali zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub na pobyt tolerowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a ustawy o pomocy społecznej.

W 2023 r. w województwie śląskim w ramach realizacji zadań zleconych świadczenia wypłacono w 115 gminach (68,9%). Na ten cel wydatkowano ogółem 12 522 854 zł¹⁹⁴. W latach 2022-2023 wartość tego rodzaju środków wzrosła o 1 693 912 zł (15,6%)¹⁹⁵ co związane było m.in. ze znacznym wzrostem środków finansowych niezbędnych na realizację specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Koszt wypłaty świadczeń z pomocy społecznej w ramach realizacji zadań zleconych gminie w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniósł w 2023 r. w województwie śląskim 2,88 zł (w Polsce 6,10 zł)¹⁹⁶. W miastach na prawach powiatu wskaźnik ten kształtował się na poziomie 2,78 zł, natomiast w powiatach ziemskich na poziomie 3,00 zł; w gminach miejskich wyniósł 2,98 zł, w miejsko-wiejskich 2,89 zł, a w wiejskich 2,52 zł. Najwyższe wartości analizowany wskaźnik osiągnął w podregionach: częstochowskim (6,05 zł), katowickim (4,01 zł) oraz tyskim (3,10 zł); w powiatach: myszkowskim (21,21 zł), w m. Żory (8,32 zł) oraz m. Świętochłowice (6,69 zł); a na poziomie gmin w: Lelowie (45,06 zł), Myszkowie (34,40 zł) oraz Kłomnicach (31,06 zł)¹⁹⁷.

Zdecydowana większość wydatków w 2023 r. została przeznaczona na pokrycie kosztów specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi (9 167 349 zł) oraz na wypłatę przyznanych przez sąd wynagrodzeń należnych opiekunom z tytułu sprawowania opieki (3 278 549 zł). Na pomoc przyznaną cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a ustawy o pomocy społecznej przeznaczono 30 269 zł, dla cudzoziemców, którzy uzyskali zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub na pobyt tolerowany na terytorium RP przeznaczono 27 643 zł, a na wypłatę zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiolową lub ekologiczną 19 044 zł¹⁹⁸.

---

¹⁹⁴ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

¹⁹⁵ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2022-2023.

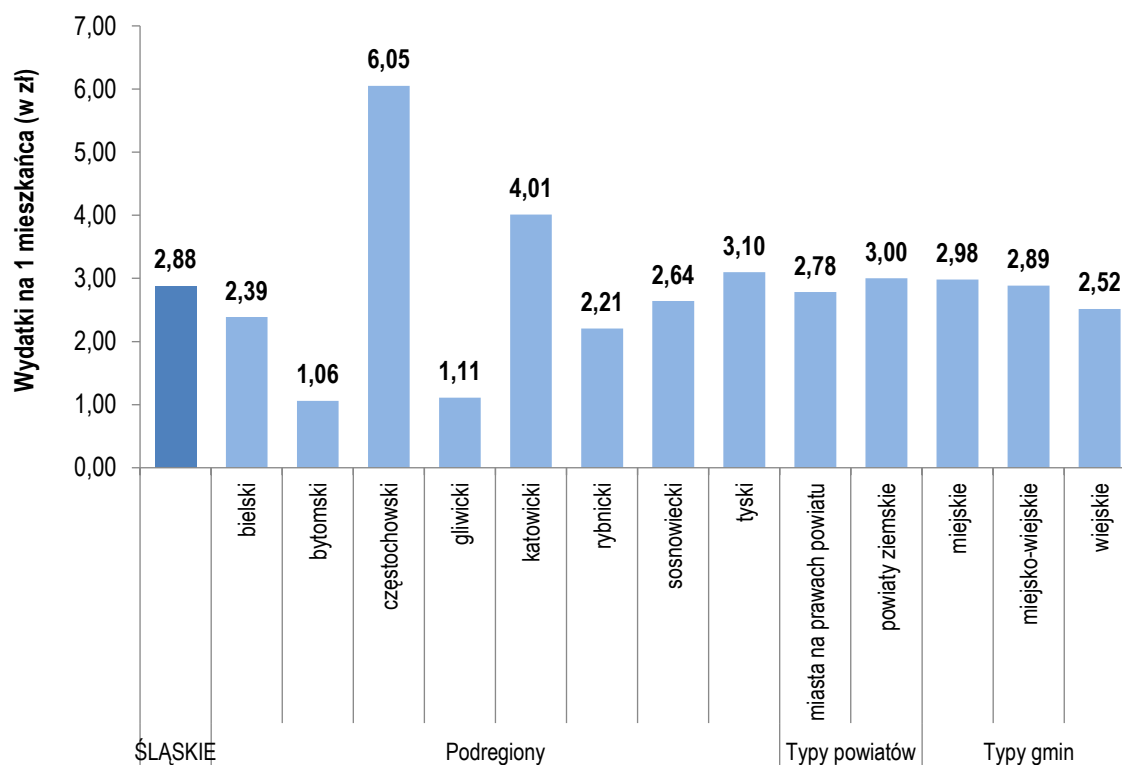
¹⁹⁶ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

¹⁹⁷ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

¹⁹⁸ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

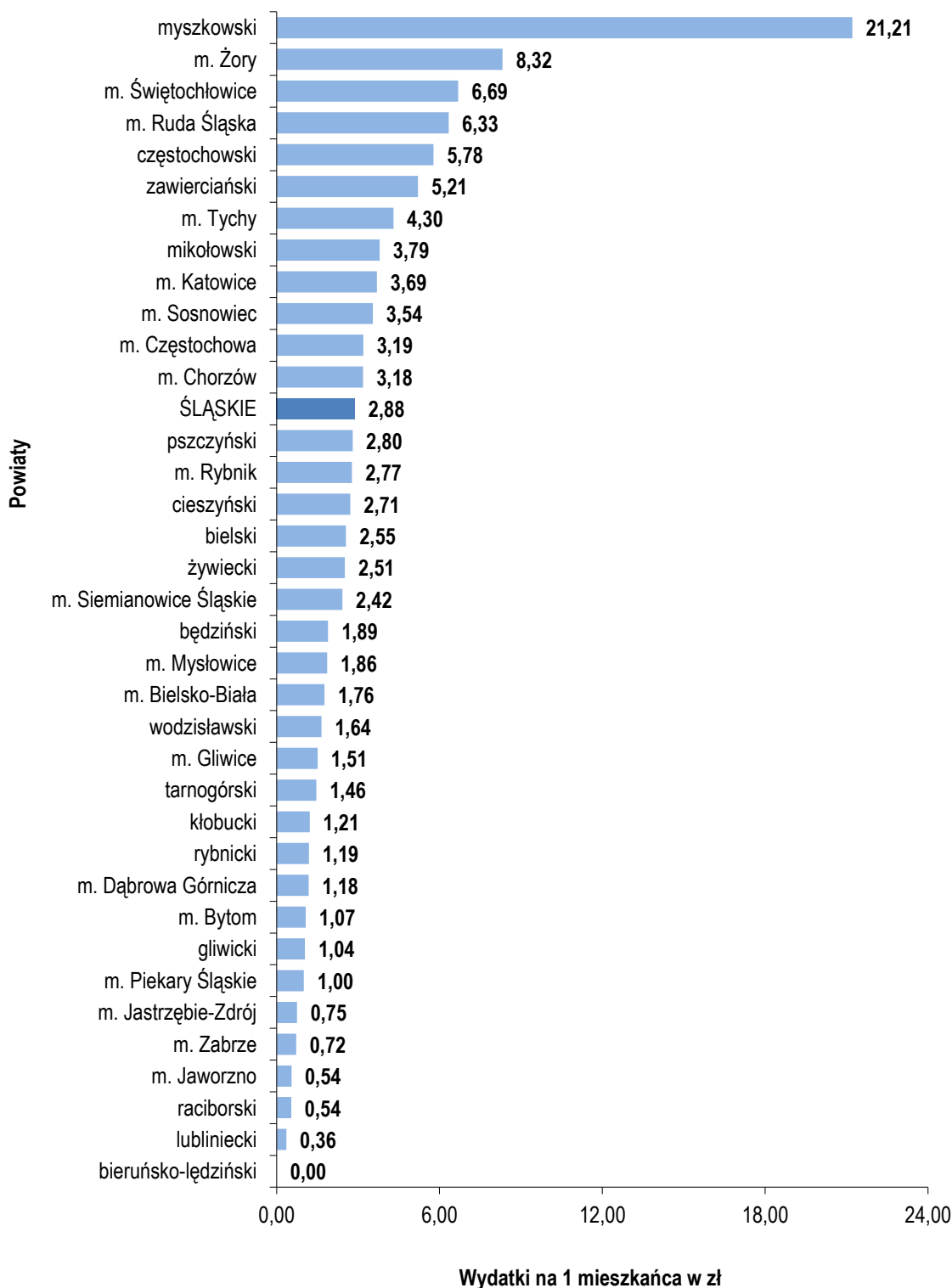

Wykres 68. Wydatki na świadczenia realizowane w ramach zadań zleconych gminom w przeliczeniu na 1 mieszkańca poszczególnych terytoriów – województwo śląskie, 2023 r.

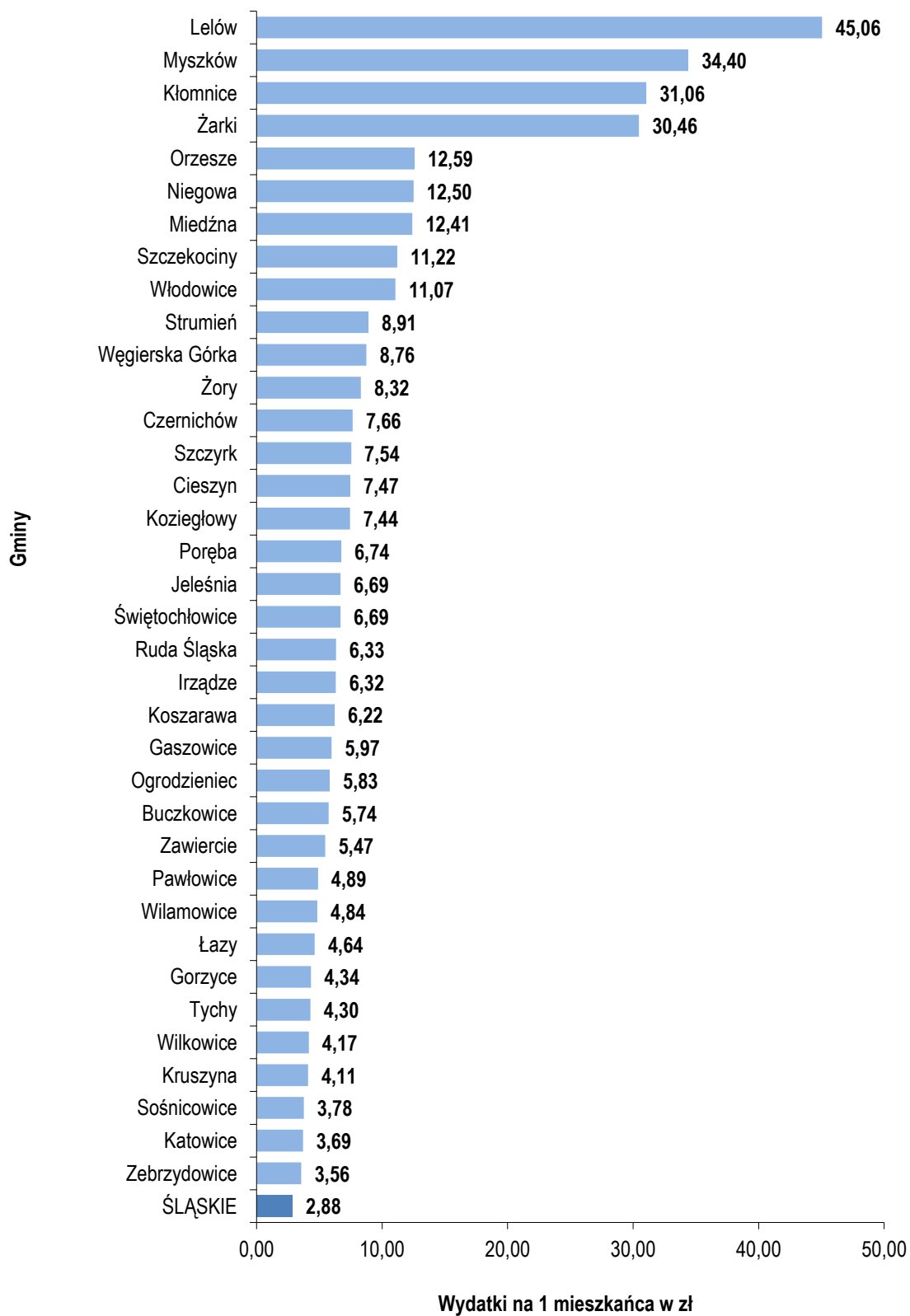
Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Wykres 69. Wydatki na świadczenia realizowane w ramach zadań zleconych gminom w przeliczeniu na 1 mieszkańca wg powiatów – województwo śląskie, 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Wykres 70. Gminy o najwyższych wydatkach przeznaczonych na świadczenia realizowane w ramach zadań zleconych gminom w przeliczeniu na 1 mieszkańca – województwo śląskie, 2023 r.

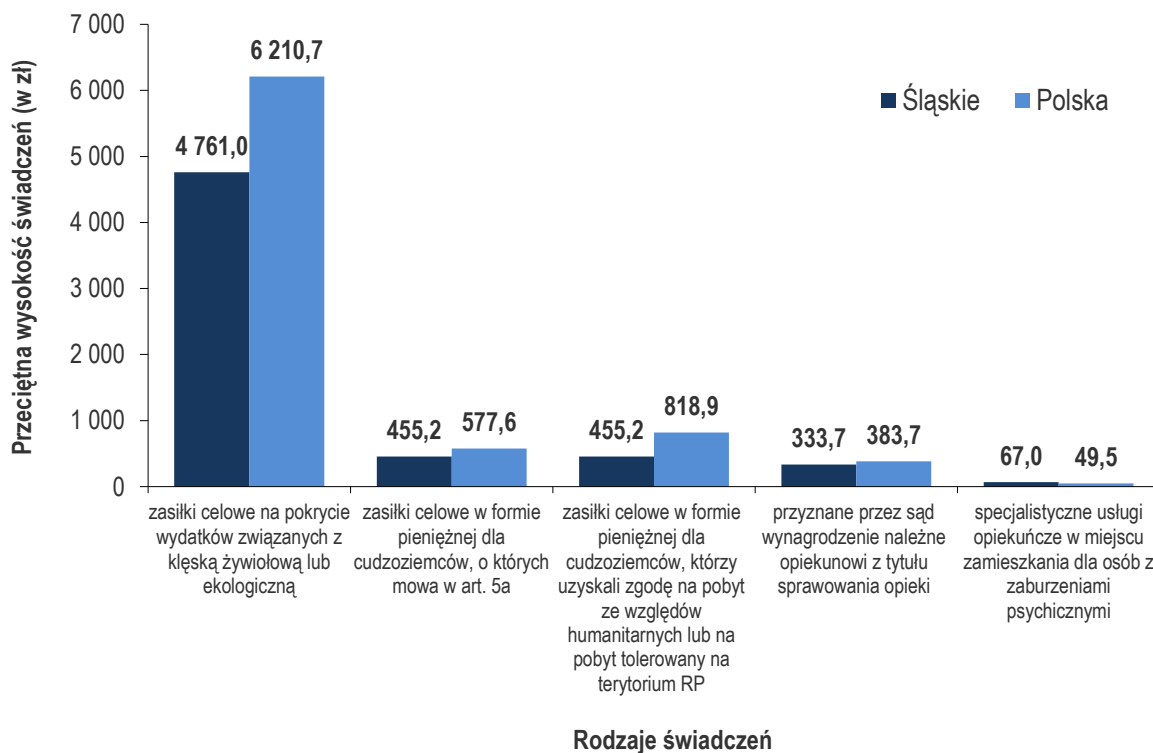
Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Wykres 71. Struktura wydatków przeznaczonych na świadczenia realizowane w ramach zadań zleconych gminom – województwo śląskie, 2023 r. (N=167, n=12 522 854zł).

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

Wykres 72. Przeciętne wysokości świadczeń przyznanych w ramach realizacji zadań zleconych gminom – województwo śląskie i Polska, 2023 r.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

6.1.2. Świadczenia udzielone w ramach zadań własnych gmin

W ramach realizacji zadań własnych gmin z zakresu pomocy społecznej w 2023 r. były przyznawane następujące świadczenia:

1. zasiłki stałe;
2. zasiłki okresowe;
3. schronienie (w tym w schronisku dla osób bezdomnych, w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, w ogrzewalni, w noclegowni, schronienie udzielone w sytuacji kryzysowej występującej na skalę masową na podstawie art. 48a ust. 9);
4. posiłek (w tym dla dzieci oraz posiłki przyznane doraźnie lub w sytuacjach kryzysowych);
5. ubranie;
6. usługi opiekuńcze (w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze);
7. zasiłek celowy na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
8. zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego;
9. zasiłki celowe w formie biletu kredytowanego;
10. sprawianie pogrzebu (w tym osobom bezdomnym);
11. „inne zasiłki celowe i w naturze” (w tym zasiłki specjalne celowe oraz produkty żywnościowe przyznane doraźnie lub w sytuacjach kryzysowych);
12. zasiłki celowe przyznane niezależnie od dochodu na podstawie art. 39a ust. 1 i 2;
13. poradnictwo specjalistyczne (prawne, psychologiczne, rodzinne);
14. interwencja kryzysowa;
15. praca socjalna;
16. odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej.

W 2023 r. w województwie śląskim na wypłatę świadczeń z pomocy społecznej w ramach realizacji wyżej wymienionych zadań własnych gminy wydatkowały ogółem 652 057 305 zł¹⁹⁹. W 2023 roku w stosunku do 2022 roku wartość wydatków zwiększyła się o 65 168 251 (11,1%)²⁰⁰.

W 2023 r. na poziomie regionu na jednego mieszkańca przypadło przeciętnie 150,0 zł wydatkowanych na świadczenia realizowane w ramach zadań własnych gmin (w kraju 170,9 zł). W miastach na prawach powiatu wartość ta kształtowała się na poziomie 190,8 zł, natomiast w powiatach ziemskich wyniosła 100,2 zł. Przeciętnie najwięcej wydatkowano w gminach miejskich (175,2 zł), mniej w miejsko-wiejskich (104,9 zł), a najmniej w wiejskich (78,4 zł). Najwyższe wartości analizowany wskaźnik osiągnął w podregionach: katowickim (211,3 zł), gliwickim (191,4 zł) i częstochowskim (161,4 zł); w miastach na prawach powiatu będących jednocześnie gminami: m. Chorzów (270,3 zł), m. Ruda Śląska (241,5 zł) oraz m. Zabrze (236,9 zł). Z kolei najniższe wydatki na świadczenia realizowane w ramach zadań własnych gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca zanotowano w podregionach: tyskim (94,8 zł), bielskim (106,8 zł) i rybnickim (115,5 zł); powiatach: pszczyńskim (63,2 zł), bieruńsko-łędzińskim (64,7 zł) i żywieckim (69,0 zł) oraz gminach: Suszec (17,7 zł), Koszarawa (20,9 zł) i Ornontowice (26,7 zł)²⁰¹.

W 2023 r. w ramach realizacji zadań własnych gmin najwięcej środków przeznaczono na: odpłatność gminy za pobyt w DPS (354 889 107 zł), zasiłki stałe (86 333 790 zł) oraz usługi opiekuńcze (52 872 086 zł). Do świadczeń o wysokim poziomie wydatków należały także: „inne zasiłki celowe i w naturze” (48 516 301 zł), zasiłki okresowe (39 290 915 zł), zapewnienie schronienia (35 984 886 zł) oraz posiłku (30 396 699 zł). Najmniej środków wydatkowano

¹⁹⁹ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

²⁰⁰ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2022-2023.

²⁰¹ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

natomiast na: zasiłki celowe w formie biletu kredytowanego (250 zł) oraz na zasiłki celowe przyznawane niezależnie od dochodu na podst. art. 39a ust. 1 i 2 (5 914 zł). Na pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie nie wydatkowano żadnych środków²⁰².

W porównaniu z rokiem 2022, wśród najczęściej udzielanych świadczeń, największy liczbowy wzrost wydatków dotyczył: odpłatności gminy za pobyt w DPS (o 55 573 169 zł), zapewnienia schronienia (o 7 303 499 zł) i zapewnienia posiłku (o 5 367 705 zł), natomiast największy spadek wystąpił w przypadku: zasiłków okresowych (o 4 884 820 zł), zasiłków stałych (o 4 637 887 zł) oraz zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego (o 292 562 zł).

W 2023 roku, w stosunku do 2022 roku, spośród najczęściej udzielanych świadczeń, największy procentowy wzrost przeciętnej ich wysokości zanotowano w przypadku: schronienia w ogrzewalni (+405,6%, z 41,7 zł do 210,8 zł), zasiłków celowych w formie biletu kredytowego (+150,0%, z 25,0 zł do 62,5 zł), pomocy na zapewnienie ubrania (+25,1%, z 113,3 zł do 141,7 zł), środków przeznaczonych na zapewnienie posiłku (+18,2%, z 8,0 zł do 9,4 zł), świadczeń na sprawienie pogrzebu (+16,8%, z 2 805,0 zł do 3 274,8 zł) i odpłatności gminy za pobyt mieszkańców w DPS (+16,2%, z 3 203,8 zł do 3 721,8 zł). Procentowy wzrost przeciętnej wysokości świadczeń dotyczył także: schronienia w schronisku dla osób bezdomnych (+15,2%, z 1 025,5 zł do 1 181,7 zł), usług opiekuńczych (+14,1%, z 20,8 zł do 23,7 zł), świadczeń przeznaczonych na schronienie w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi (+5,7%, z 2 243,4 zł do 2 371,8 zł) oraz zasiłków stałych (+0,4%, z 572,6 zł do 574,8 zł). Spadek zanotowano w przypadku: zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (-15,1%, z 161,2 zł do 136,8 zł), zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego (+10,2%, z 4 432,1 zł do 3 978,5 zł), środków przeznaczonych na zapewnienie produktów żywnościowych przyznawanych doraźnie lub w sytuacjach kryzysowych (-3,6%, z 101,6 zł do 98,0 zł), zasiłków okresowych (-2,4%, z 356,1 zł do 347,6 zł), zasiłków specjalnych celowych (-2,2%, z 281,1 zł do 274,8 zł) oraz świadczeń przeznaczonych na schronienie w noclegowni (-0,8%, z 34,0 zł do 33,7 zł).

W 2023 roku, wśród udzielanych świadczeń, najwyższe procentowe różnice pomiędzy ich przeciętną wysokością w województwie śląskim i w Polsce – na niekorzyść województwa śląskiego – zanotowano w przypadku: produktów żywnościowych przyznanych doraźnie lub w sytuacjach kryzysowych (-65,3% – śląskie 98,0 zł; Polska 282,7 zł), zapewnienia schronienia w noclegowni (-16,3% – śląskie 33,7 zł; Polska 40,2 zł), odpłatności gminy za pobyt mieszkańców w DPS (-14,0% – śląskie 3 721,8 zł; Polska 4 328,8 zł), pomocy na zapewnienie ubrania (-11,4% – śląskie 141,7 zł; Polska 160,0 zł), usług opiekuńczych (-10,8% – śląskie 23,7 zł; Polska 26,6 zł), zasiłków okresowych (-9,2% – śląskie 347,6 zł; Polska 382,9 zł), specjalnych zasiłków celowych (-5,2% – śląskie 274,8 zł; Polska 289,8 zł), zasiłków stałych (-3,7% – śląskie 574,8 zł; Polska 597,2 zł), zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (-2,9% – śląskie 136,8 zł; Polska 140,9 zł) oraz w przypadku sprawienia pogrzebu (-2,3% – śląskie 3 274,8 zł; Polska 3 351,4 zł)²⁰³.

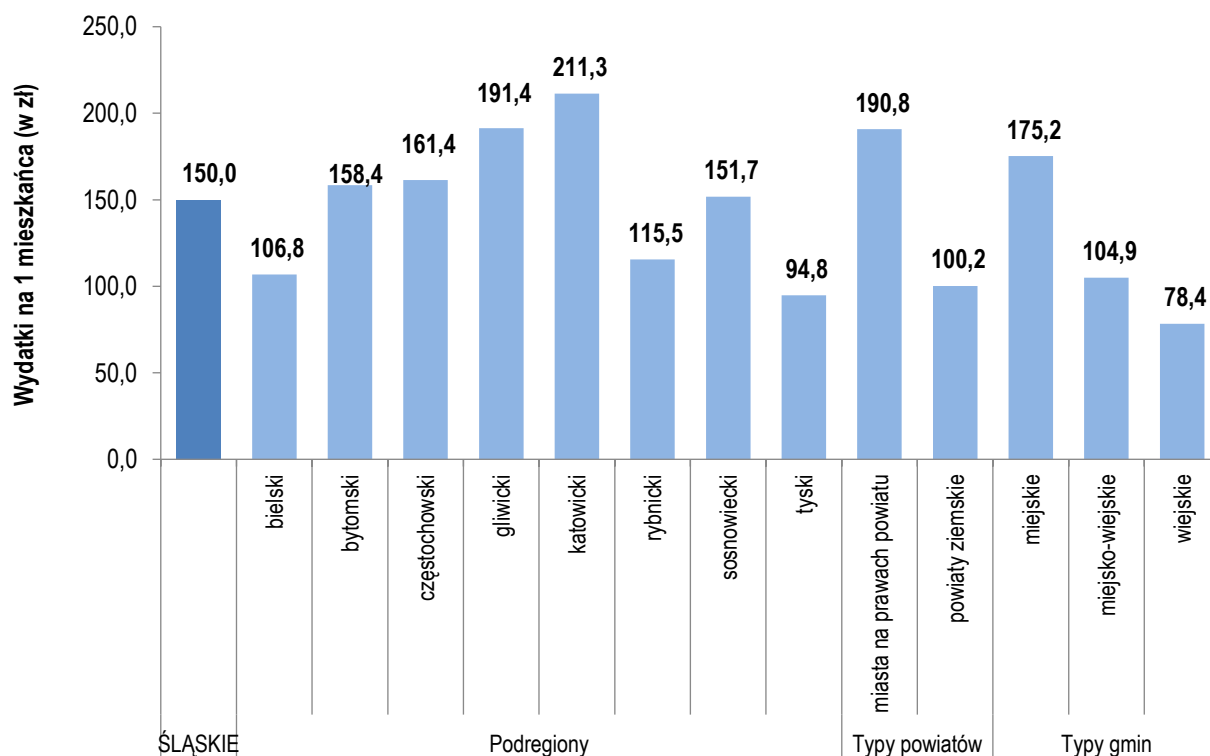
W 2023 roku wyższe od średniej krajowej przeciętne kwoty świadczeń w województwie śląskim zanotowano dla: zapewnienia schronienia w ogrzewalni (+316,2% – śląskie 210,8 zł; Polska 50,7 zł), zasiłku celowego w formie biletu kredytowego (+177,9% – śląskie 62,5 zł; Polska 22,5 zł),

²⁰² Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

²⁰³ *Ibidem*.

zapewnienia schronienia w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi (+16,5% – śląskie 2 371,8 zł; Polska 2 036,3 zł), zasiłku celowego na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego (+11,3% – śląskie 3 978,5 zł; Polska 3 573,4 zł), zapewnienia posiłku (+5,0% – śląskie 9,4 zł; Polska 9,0 zł) oraz zapewnienia schronienia w schronisku dla osób bezdomnych (+1,6% - śląskie 1 181,7 zł; Polska 1 163,6 zł)²⁰⁴.

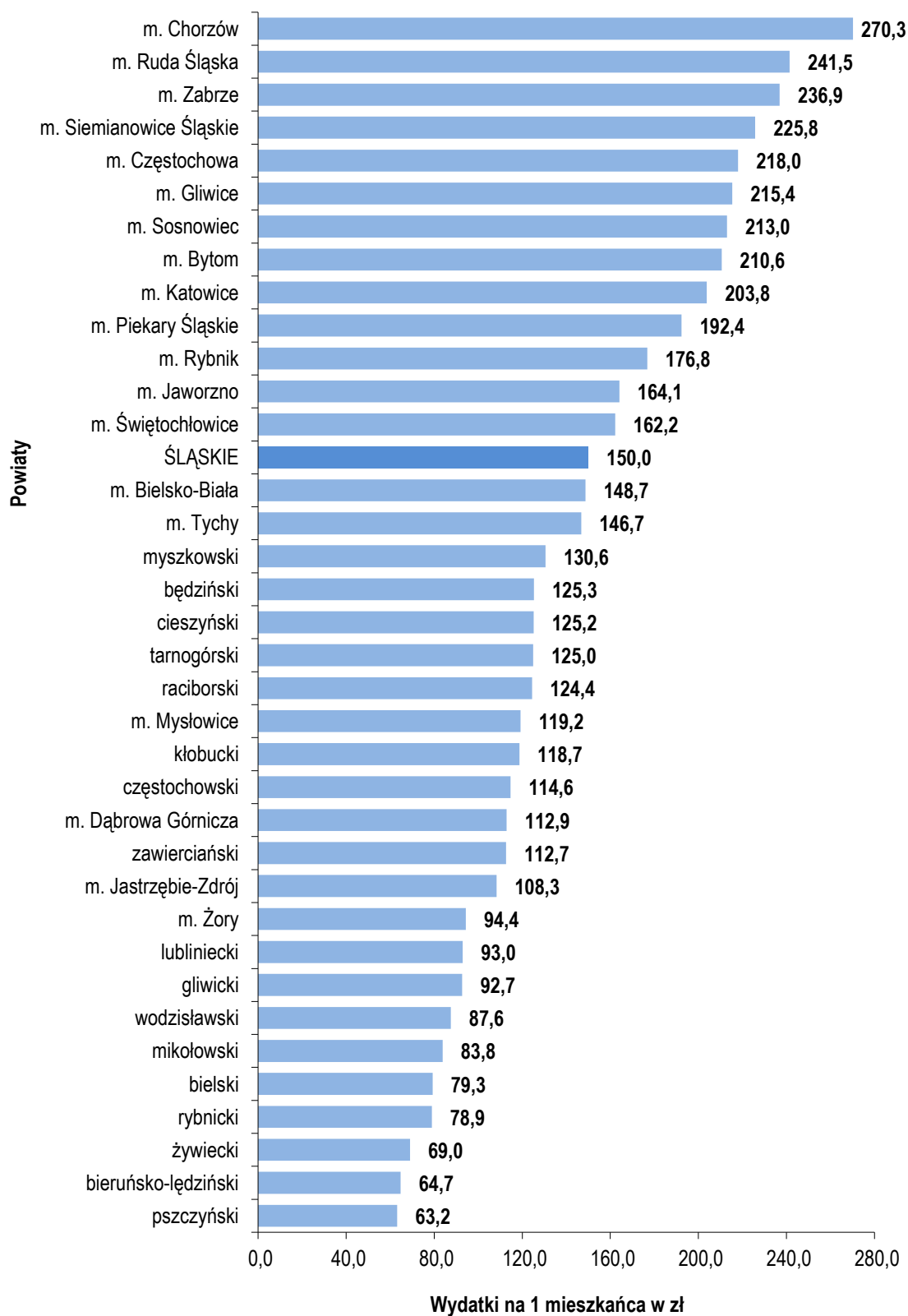
Wykres 73. Wydatki na świadczenia realizowane w ramach zadań własnych gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca poszczególnych terytoriów – województwo śląskie, 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

²⁰⁴ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

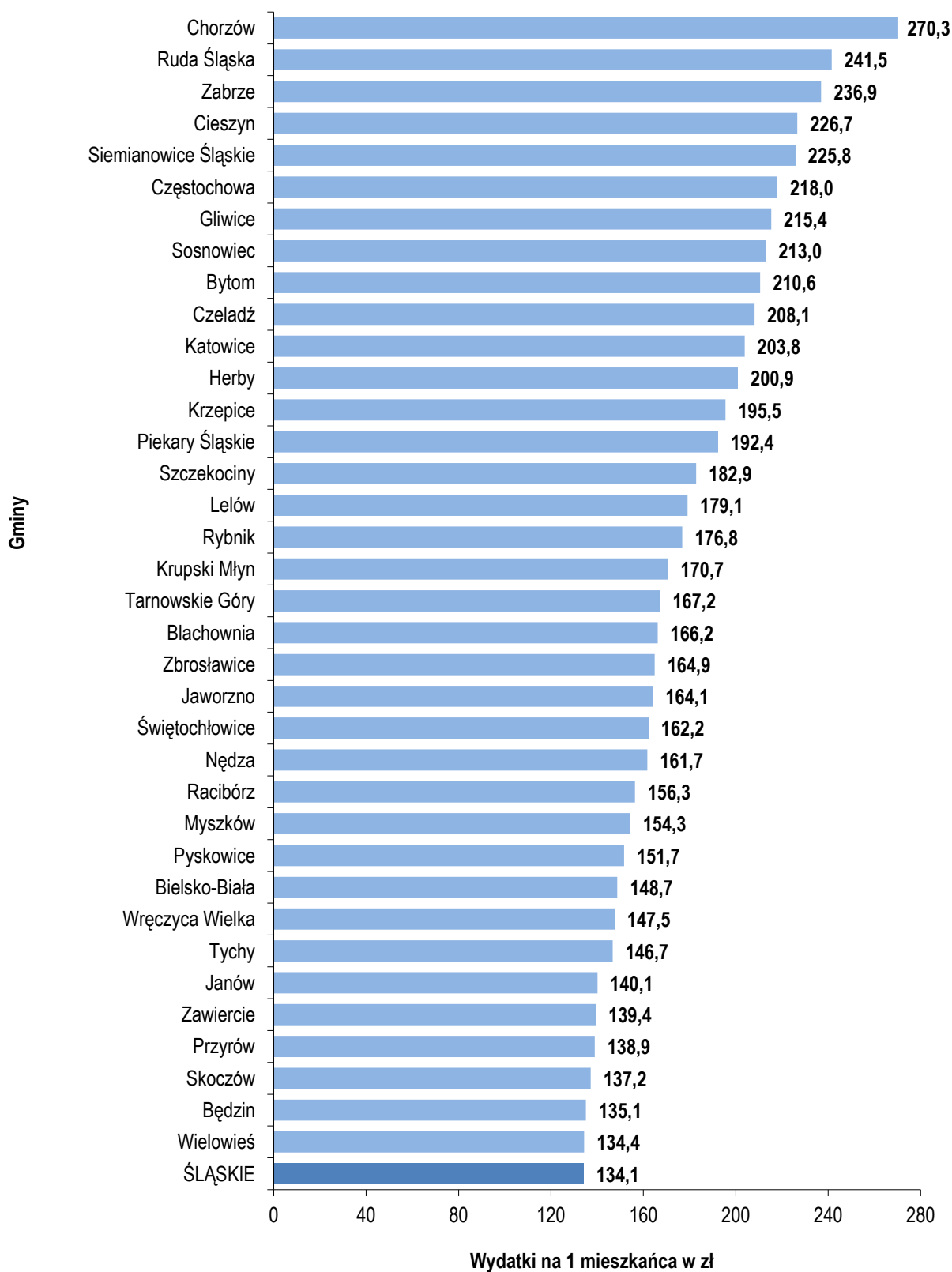
Wykres 74. Wydatki na świadczenia realizowane w ramach zadań własnych gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca wg powiatów – województwo śląskie, 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

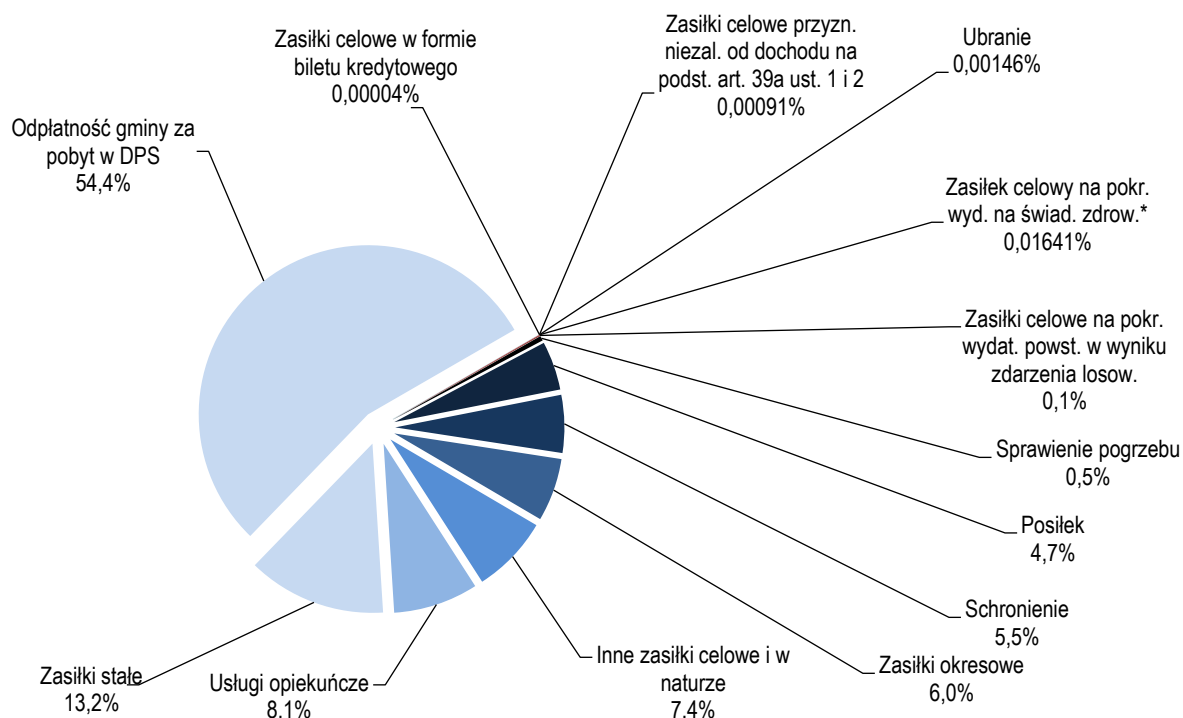

Wykres 75. Gminy o najwyższych wydatkach na świadczenia realizowane w ramach zadań własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca – województwo śląskie, 2023 r.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

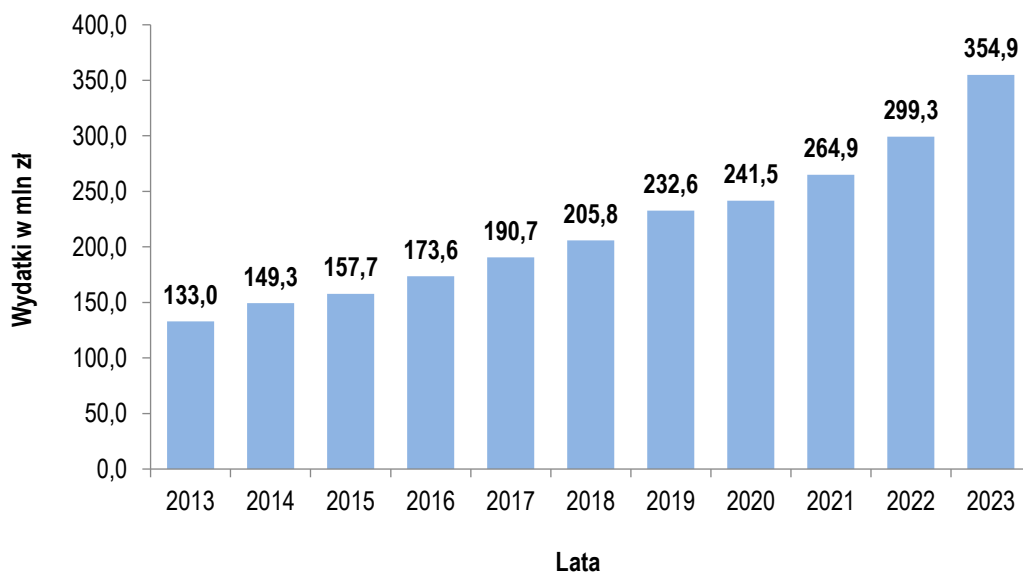
Wykres 76. Struktura wydatków na świadczenia realizowane w ramach zadań własnych gmin – województwo śląskie, 2023 r. (N=167, n=652 057 305 zł).

* Osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczenia na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

Wykres 77. Wydatki na odpłatność gminy za pobyt mieszkańców w DPS – województwo śląskie, lata 2013-2023.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2023.

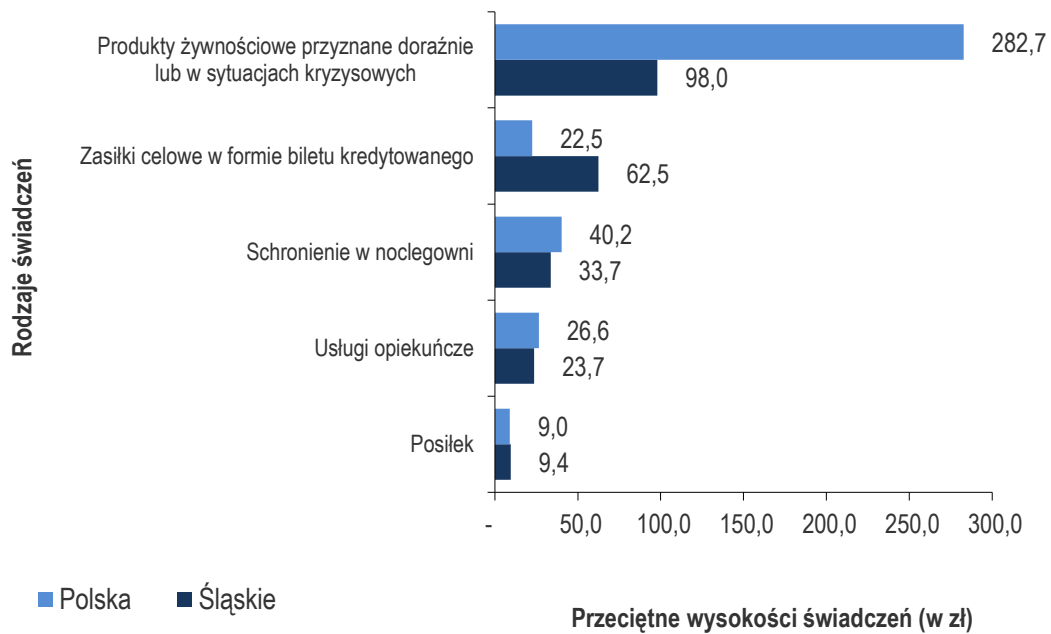
Wykres 78. Przeciętne wysokości świadczeń przyznanych w ramach realizacji zadań własnych gmin – województwo śląskie i Polska, 2023 r., cz. 1.

* Osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczenia na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

Wykres 79. Przeciętne wysokości świadczeń przyznanych w ramach realizacji zadań własnych gmin – województwo śląskie i Polska, 2023 r., cz. 2.

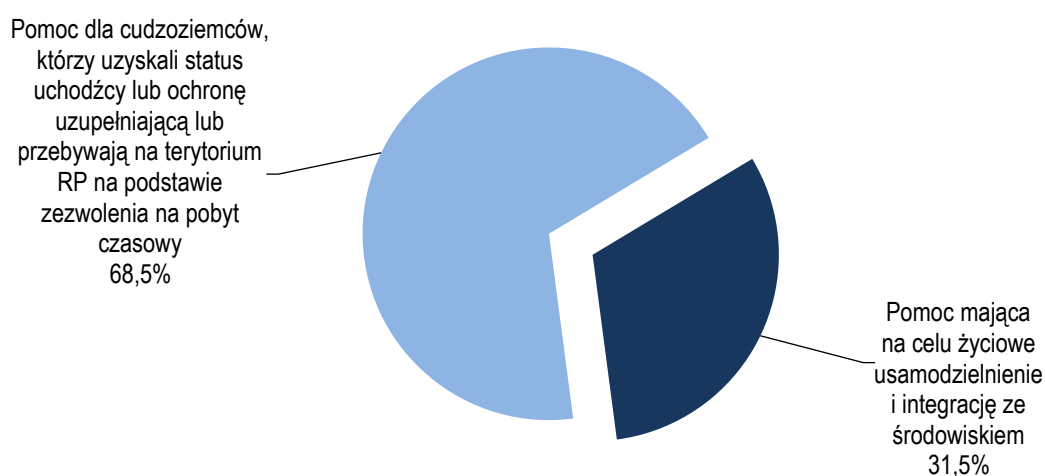

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRIPS-03* za okres I-XII 2023 r.

6.2. Świadczenia udzielone w ramach zadań powiatów

W 2023 r. w województwie śląskim na świadczenia pomocy społecznej realizowane w ramach zadań powiatów wydatkowano kwotę 1 035 073 zł. Zdecydowaną jej większość stanowiły wydatki na pomoc dla cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub przebywali na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy²⁰⁵. Utrzymujące się wysokie wydatki na pomoc dla cudzoziemców są konsekwencją m.in. wciąż trwającego konfliktu zbrojnego na Ukrainie, prowadzącego do napływu obywateli tego kraju do Polski, co wiąże się z koniecznością udzielania im odpowiedniego wsparcia.

Wykres 80. Struktura wydatków na świadczenia pomocy społecznej realizowane w ramach zadań powiatu – województwo śląskie, 2023 r. (N=36, n=1 035 073 zł).

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

6.2.1. Pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub przebywają na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy

Cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy, może zostać udzielona pomoc mająca na celu wspieranie procesu jego integracji. Pomoc ta, której udziela się w okresie nie dłuższym niż 12 miesięcy, obejmuje:

1. świadczenia pieniężne w wysokości od 446 zł do 1 175 zł miesięcznie na osobę, przeznaczone na utrzymanie oraz pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego;
2. opłacanie składki na ubezpieczenie zdrowotne;
3. pracę socjalną;
4. poradnictwo specjalistyczne, w tym prawne, psychologiczne i rodzinne;

²⁰⁵ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

5. udzielanie informacji oraz wsparcia w kontaktach z innymi instytucjami, w szczególności z instytucjami rynku pracy, ze środowiskiem lokalnym oraz organizacjami pozarządowymi;
6. inne działania wspierające proces integracji cudzoziemca²⁰⁶.

Na sfinansowanie świadczeń przyznawanych z tytułu pomocy cudzoziemcom, którzy uzyskali status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub przebywają na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy w województwie śląskim w 2023 r. wydatkowano środki w wysokości 708 733 zł. Przeciętna wysokość wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowała się na poziomie 0,16 zł (średnia krajowa wyniosła 1,02 zł)²⁰⁷. Na „pomoc dla cudzoziemców, przebywających na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy (w związku z udzieleniem ochrony uzupełniającej)” wydatkowano 288 682 zł, które przeznaczono na „świadczenia pieniężne na utrzymanie” (287 682 zł) oraz na wydatki związane z nauką języka polskiego (1 000 zł). Na „pomoc dla cudzoziemców ze statusem uchodźcy” wydatkowano 228 136 zł, które zostały przeznaczone na „świadczenia pieniężne na utrzymanie” (211 755 zł) oraz wydatki związane z nauką języka polskiego (16 381 zł). Na pomoc dla cudzoziemców z ochroną uzupełniającą wydatkowano 181 910 zł, które przeznaczono na „świadczenia pieniężne na utrzymanie” (159 339 zł) oraz na wydatki związane z nauką języka polskiego (22 571 zł). Na „pomoc dla cudzoziemców, przebywających na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy (w związku z nadaniem statusu uchodźcy)” wydatkowano 10 005 zł, które zostały w całości przeznaczone na „świadczenia pieniężne na utrzymanie”²⁰⁸.

W porównaniu z rokiem 2022 kwota środków przeznaczonych na świadczenia przyznawane w ramach pomocy cudzoziemcom, którzy uzyskali status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub przebywają na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy w 2023 roku była niższa o 147 182 zł czyli o 17,2%²⁰⁹.

6.2.2. Pomoc mająca na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem

Osoba pełnoletnia opuszczająca dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz okręgowy ośrodek wychowawczy, zakład poprawczy, schronisko dla nieletnich, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zostaje objęta pomocą mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem. W jej ramach wspierana osoba może skorzystać z pracy socjalnej oraz pomocy:

- 1) pieniężnej na usamodzielnienie;
- 2) pieniężnej na kontynuowanie nauki;
- 3) w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu treningowym lub wspomagającym;
- 4) w uzyskaniu zatrudnienia;
- 5) na zagospodarowanie – w formie rzeczowej²¹⁰.

²⁰⁶ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 91 ust. 1 oraz art. 92 ust. 1.

²⁰⁷ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

²⁰⁸ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023.

²⁰⁹ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2022-2023.

²¹⁰ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 88 ust. 1.

W 2023 r. w województwie śląskim na wypłatę wyżej wymienionych świadczeń wydatkowano ogółem 326 340 zł, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało przeciętnie 0,08 zł (w kraju również 0,08 zł)²¹¹. W miastach na prawach powiatu wartość tego wskaźnika kształtowała się na poziomie 0,09 zł, a w powiatach ziemskich 0,06 zł. Najwyższe jego wartości zanotowano w podregionach: bytomskim (0,15 zł), katowickim i rybnickim (po 0,09 zł) oraz sosnowieckim (0,07 zł); a na poziomie powiatów w: m. Świętochłowice (0,83 zł), m. Żory (0,35 zł) oraz w powiecie zawierciańskim (0,23 zł).

Najniższe wartości analizowany wskaźnik przyjmował w podregionach: gliwickim (0,03 zł), częstochowskim (0,05 zł) oraz w bielskim i tyskim (po 0,06 zł), natomiast na poziomie powiatów w: będzińskim, bieruńsko-lędzińskim, częstochowskim, mikołowskim, myszkowskim, pszczyńskim, m. Mysłowice i m. Ruda Śląska (gdzie nie zanotowano żadnych wydatków w ramach pomocy mającej na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem) oraz w m. Zabrze, m. Katowice i powiecie żywieckim (po 0,01 zł)²¹².

W 2023 r. w województwie śląskim nie odnotowano wzrostu wydatków w ramach pomocy mającej na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem. W odniesieniu do 2022 roku wartość wydatków na ww. pomoc spadła o 122 529 zł, tj. o 27,3%²¹³.

W 2023 r. w ramach pomocy mającej na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem najwięcej środków przeznaczono na: pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki (175 693 zł) oraz pomoc pieniężną na usamodzielnienie (75 808 zł). Na trzecim i czwartym miejscu znalazły się natomiast: pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej (68 403 zł) oraz pomoc mająca na celu uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych (6 436 zł)²¹⁴.

W porównaniu z rokiem 2022, spadek wydatków dotyczył: pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki (o 38,5%, z 285 696 zł do 175 693 zł) oraz pomocy pieniężnej na usamodzielnienie (o 19,5%, z 94 176 zł do 75 808 zł), natomiast wzrost wydatków dotyczył: pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych (o 25,3%, z 5 135 zł do 6 436 zł) oraz pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej (o 7,1%, z 63 862 zł do 68 403 zł)²¹⁵.

W 2023 roku w stosunku do 2022 roku wzrost przeciętnej wysokości świadczeń zaobserwowano w przypadku wszystkich form pomocy tj.: pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej – wzrost o 17,8% (z 2 902,82 zł do 3 420,15 zł), pomocy na uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych o 15,7% (z 213,96 zł do 247,54 zł), pomocy pieniężnej na usamodzielnienie o 5,9% (z 3 767,04 zł do 3 989,89 zł) oraz pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki o 2,0% (z 564,62 zł do 576,04 zł)²¹⁶.

Z porównania przeciętnych wartości świadczeń udzielanych w 2023 roku na poziomie województwa i całego kraju wynika, iż największą różnicę procentową – na niekorzyść województwa śląskiego – zanotowano w przypadku pomocy na uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych (-42,1%, śląskie 247,54 zł; Polska 427,59 zł. Mniejsza różnica wystąpiła w przypadku uzyskania pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej (-3,3%, śląskie 3 420,15 zł; Polska 3 536,02 zł). Przeciętną wartość świadczeń wyższą od ogólnopolskiej zanotowano natomiast w przypadku pomocy pieniężnej na usamodzielnienie (+10,6%, śląskie

---

²¹¹ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

²¹² Ibidem.

²¹³ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2022-2023.

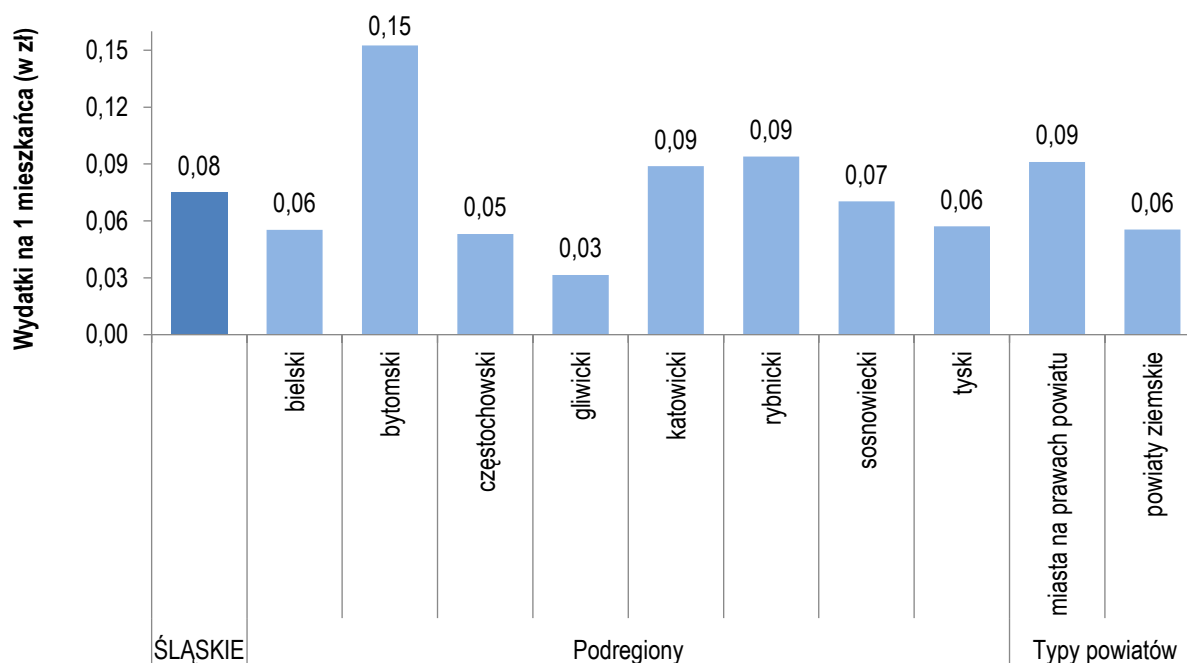
²¹⁴ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

²¹⁵ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2022-2023.

²¹⁶ Ibidem.

3 989,89 zł; Polska 3 607,97 zł) oraz pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki (+2,8%, śląskie 576,04 zł; Polska 560,33 zł)²¹⁷.

Wykres 81. Wydatki na pomoc mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem* w przeliczeniu na 1 mieszkańca poszczególnych terytoriów – województwo śląskie, 2023 r.

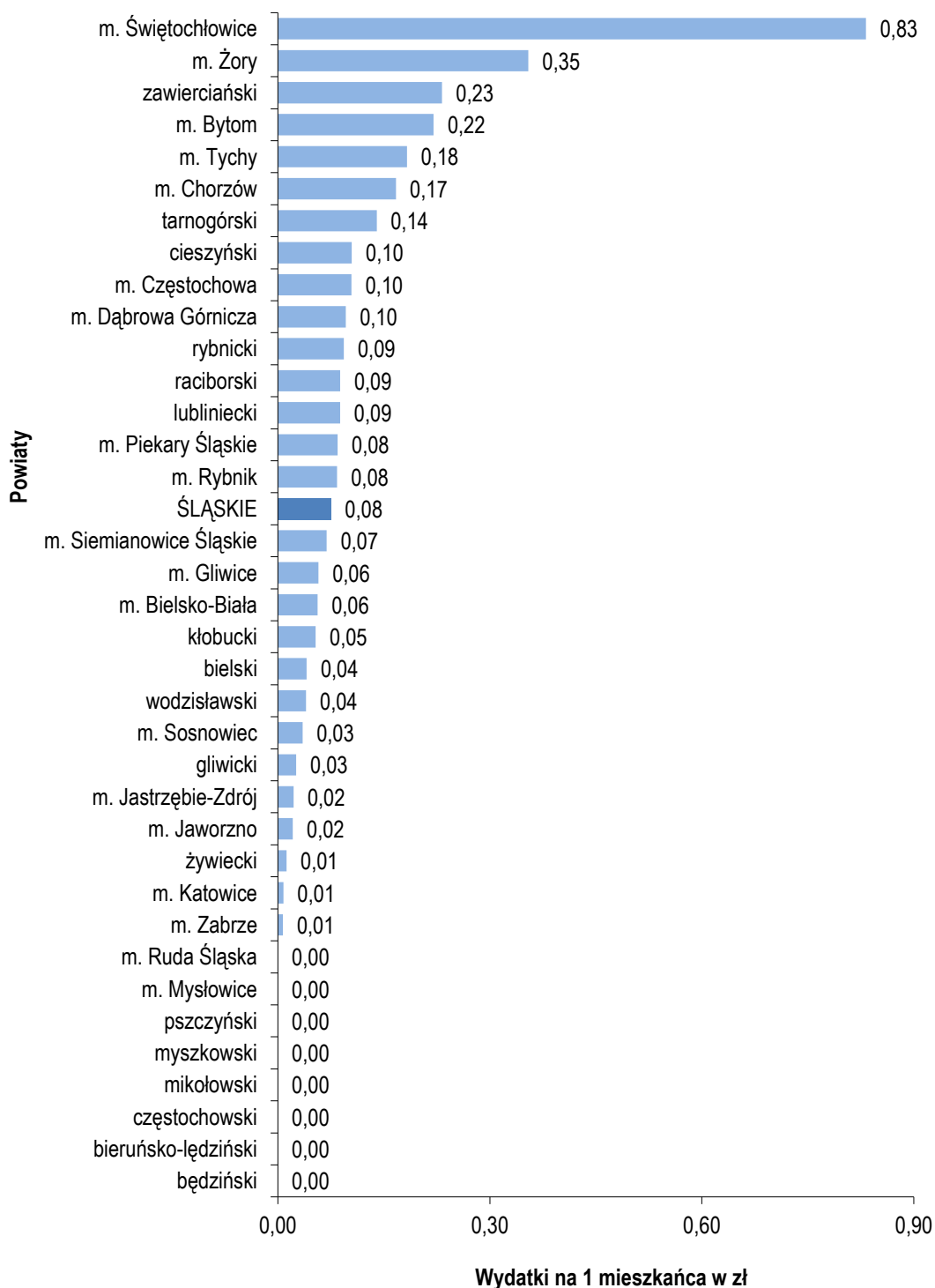
* Dla osób opuszczających: specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

²¹⁷ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2022-2023.

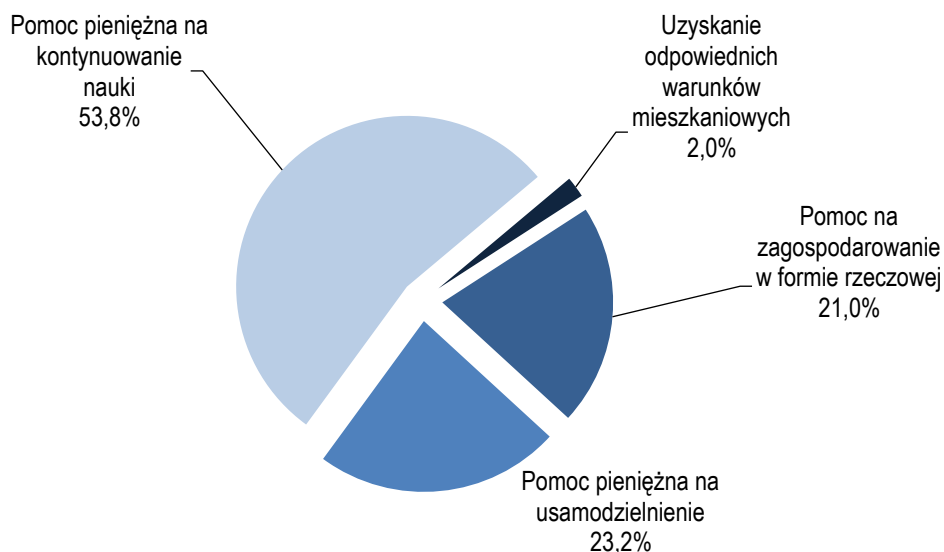
Wykres 82. Wydatki na pomoc mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem* w przeliczeniu na 1 mieszkańca wg powiatów – województwo śląskie, 2023 rok.

* Dla osób opuszczających: specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

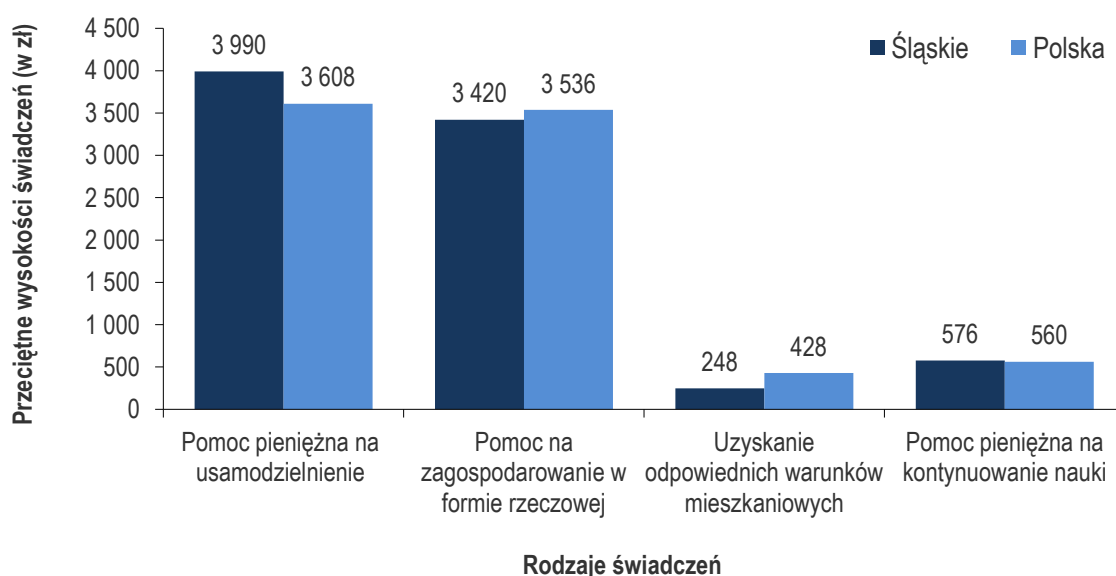
Wykres 83. Struktura wydatków na pomoc mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem* – województwo śląskie, 2023 r. (N=36, n= 326 340 zł).

* Dla osób opuszczających: specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

Wykres 84. Przeciętne wysokości świadczeń przyznanych w ramach pomocy mającej na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem* – województwo śląskie i Polska, 2023 r.

* Dla osób opuszczających: specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

7. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Organy administracji rządowej i samorządowej organizują pomoc społeczną, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi²¹⁸.

Jednym z rodzajów współpracy jest zlecenie przez organy administracji publicznej realizacji zadań publicznych organizacjom pożytku publicznego w drodze otwartych konkursów. Kwestie te szczegółowo reguluje ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie²¹⁹. W myśl tej ustawy działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna w sferze określonych ustawą zadań publicznych, prowadzona przez organizacje pozarządowe²²⁰. Sfera zadań publicznych obejmuje między innymi zadania w zakresie pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom będącym w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób²²¹.

Zlecenie realizacji zadań publicznych może przybrać jedną z dwóch form: powierzania wykonywania zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji lub wspierania wykonywania zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji²²². Wspieranie wiąże się z częściowym uczestnictwem organu administracji publicznej w kosztach działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe, natomiast powierzanie z finansowaniem całości przedsięwzięcia. Ponadto organy administracji publicznej mogą także zlecać organizacjom pozarządowym realizację zadań zgodnie z ustawą *Prawo zamówień publicznych*²²³.

Danych na temat współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi w ramach realizacji zadań z obszaru pomocy społecznej i wsparcia dostarczają między innymi formularze oceny zasobów pomocy społecznej²²⁴. Zgodnie z informacjami uzyskanymi od 152 podstawowych JOPS i CUS w 2023 r. realizację zadań w zakresie pomocy społecznej zlecały organizacjom pozarządowym 42 JST (28% ze 152 JST z terenu województwa śląskiego, od których uzyskano odpowiedzi). W miastach na prawach powiatu wyżej wymieniona współpraca była znacznie częstsza (56%) w porównaniu z samorządami w powiatach ziemskich (24%)²²⁵. Spośród poszczególnych rodzajów gmin²²⁶ zlecenie zadań najczęściej występowało w gminach miejskich (43%), rzadziej w miejsko-wiejskich (20%), a najrzadziej w wiejskich (17%).

Realizację zadań organizacjom pozarządowym w trybie działalności pożytku publicznego zlecało 26 JST. Stanowiły one 17% ogółu badanych jednostek samorządu terytorialnego (w 2022 roku –

²¹⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej..., op. cit., art. 2 ust. 2.

²¹⁹ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 571 ze zm.).

²²⁰ Ibidem, art. 3 ust. 1-2.

²²¹ Ibidem, art. 4 ust. 1 pkt 1.

²²² Ibidem, art. 5 ust. 4.

²²³ Ustawa z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1710 ze zm.).

²²⁴ W ramach sporządzania oceny zasobów pomocy społecznej ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych oraz powiatowe centra pomocy rodzinie miały możliwość wypełnienia szablonów opisów współpracy z organizacjami pozarządowymi, które jednak mogły być dowolnie zmieniane. W celu uzyskania porównywalnych danych ilościowych dot. analizowanego obszaru tematycznego Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego wystosował do podstawowych JOPS i CUS ankietę PZW-2024, której wyniki dotyczące współpracy z organizacjami pozarządowymi przedstawiono w niniejszej części opracowania. W całym podrozdziale zlecenie realizacji zadań organizacjom pozarządowym dotyczy zleceń z obszaru pomocy społecznej i wsparcia.

²²⁵ Samorzady w powiatach ziemskich – kategoria obejmuje samorzady gmin oraz starostwa powiatowe.

²²⁶ Łącznie z miastami na prawach powiatu.

33%, w 2021 roku 35%²²⁷) oraz 62% spośród tych, które zlecały realizację zadań organizacjom pozarządowym (w 2022 – 85%, w 2021 roku 86%²²⁸). W 100% miast na prawach powiatu realizowano współpracę z organizacjami pozarządowymi w powyższym trybie oraz 52% samorządów w powiatach ziemskich²²⁹. Spośród poszczególnych rodzajów gmin²³⁰ zlecenie zadań najczęściej występowało w gminach miejskich (33%), natomiast w miejsko-wiejskich i w wiejskich bardzo rzadko (odpowiednio 7% i 6%).

W 2023 r. realizację zadań w trybie zamówień publicznych zlecało 19 jednostek samorządu terytorialnego. Stanowiły one 13% ogółu badanych JST (w 2022 roku – 12%, w 2021 roku – 14%²³¹) oraz 45% tego rodzaju podmiotów, które zlecały realizację zadań organizacjom pozarządowym (w 2022 roku 31%, w 2021 roku – 34%). W miastach na prawach powiatu wyżej wymieniona współpraca była znacznie częstsza (67%) w porównaniu z samorządami w powiatach ziemskich (39%)²³². Spośród poszczególnych rodzajów gmin²³³ zlecenie zadań najczęściej występowało w gminach miejskich (18%), natomiast w miejsko-wiejskich i w wiejskich bardzo rzadko (odpowiednio 7% i 9%).

Ogólna liczba umów / zleceń dla organizacji pozarządowych na realizację zadań wyniosła – 168, z tego liczba umów / zleceń dla organizacji pozarządowych na realizację zadań w trybie działalności pożytku publicznego – 124, tj. 74%, a liczba umów / zleceń dla organizacji pozarządowych na realizację zadań w trybie zamówień publicznych – 44, tj. 26%.

W 2023 r. na realizację zadań zleczanych organizacjom pozarządowym wydatkowano ogółem kwotę 98 572 384 zł, co w przeliczeniu na jednego mieszkańca województwa śląskiego dało 22,68 zł (w 2022 roku – 37,38 zł, w 2021 roku – 37,59 zł²³⁴). Z tego kwota przekazana organizacjom pozarządowym na realizację zadań w trybie działalności pożytku publicznego wyniosła 24 584 990 zł i stanowiła 25% ogółu środków wydatkowanych na sfinansowanie realizacji zadań przez organizacje pozarządowe. Koszt realizacji 1 zlecenia wyniósł przeciętnie 198 266 zł. Natomiast na zlecenie zadań w trybie zamówień publicznych organizacjom pozarządowym wydatkowano kwotę 73 987 394 zł, co stanowiło 75% ogółu wydatków na sfinansowanie zleceń dla organizacji pozarządowych. Koszt realizacji 1 zlecenia wyniósł przeciętnie 1 681 532 zł.

W ramach klasyfikacji rodzaju zadań zleconych organizacjom pozarządowym twórcy formularza OZPS wyróżnili trzy kategorie: 1) zlecenie realizacji podstawowych usług opiekuńczych, 2) specjalistycznych usług opiekuńczych i 3) prowadzenia placówek pomocy społecznej.

Realizację podstawowych usług opiekuńczych²³⁵ zlecało organizacjom pozarządowym 15 gmin (ze 136 badanych). Stanowiły one 11% ogółu badanych gmin (w 2022 roku – 12%, w 2021 roku – 14%²³⁶). Spośród poszczególnych rodzajów gmin²³⁷ zlecenie realizacji podstawowych usług opiekuńczych było bardziej charakterystyczne dla gmin miejskich, gdzie wartość tego wskaźnika wyniosła 13%, w porównaniu z gminami wiejskimi i miejsko-wiejskimi, dla których ww. wskaźnik wyniósł odpowiednio 10% i 7%. Podstawowe usługi opiekuńcze zlecało 19% MOPR-ów (w 2022

²²⁷ W latach 2021-2022 ankietę wypełniło 184 JST, natomiast w 2023 r. 152 JST.

²²⁸ Ibidem.

²²⁹ Samorządy w powiatach ziemskich – kategoria obejmuje samorządy gmin oraz starostwa powiatowe.

²³⁰ Łącznie z miastami na prawach powiatu.

²³¹ W latach 2021-2022 ankietę wypełniło 184 JST, natomiast w 2023 r. 152 JST.

²³² Samorządy w powiatach ziemskich – kategoria obejmuje samorządy gmin oraz starostwa powiatowe.

²³³ Łącznie z miastami na prawach powiatu.

²³⁴ W latach 2021-2022 ankietę wypełniło 184 JST, natomiast w 2023 r. 152 JST.

²³⁵ Usługi opiekuńcze nie mające specjalistycznego charakteru.

²³⁶ W latach 2021-2022 ankietę wypełniło 167 gmin, natomiast w 2023 r. 136.

²³⁷ Łącznie z miastami na prawach powiatu.

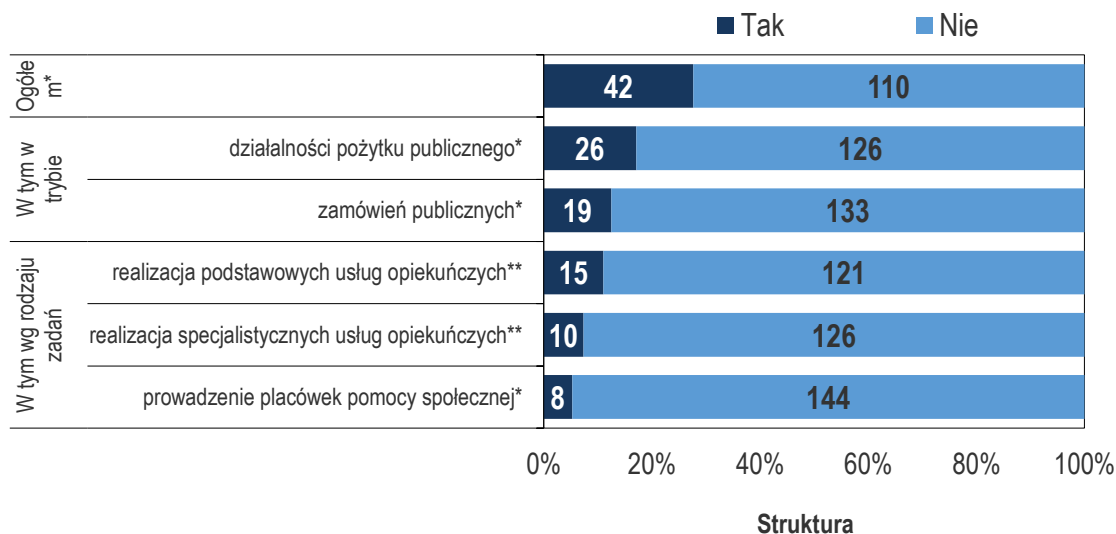
roku – 16%, w 2021 roku – 26%²³⁸) oraz 10% GOPS-ów / CUS-ów (w 2022 roku – 11%, w 2021 roku – 13%²³⁹).

Jeśli chodzi o specjalistyczne usługi opiekuńcze, to w 2023 roku ich realizację zleciło organizacjom pozarządowym 10 gmin (ze 136 badanych) czyli 7% (w 2022 roku – 7% w 2021 roku – 11%²⁴⁰). Spośród poszczególnych rodzajów gmin²⁴¹ zlecenie realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych było bardziej charakterystyczne dla gmin miejskich (13%) niż miejsko-wiejskich (7%) oraz wiejskich (4%). Specjalistyczne usługi opiekuńcze zlecało 19% MOPR-ów oraz 6% GOPS-ów / CUS-ów.

Jednostki samorządu terytorialnego mogą również zlecać organizacjom pozarządowym prowadzenie placówek pomocy społecznej. W 2023 r. tego rodzaju formę współpracy stosowało 13 jednostek samorządu terytorialnego (ze 152 badanych). Stanowiły one 9% ogółu badanych JST (w 2022 roku – 13%, w 2021 roku – 15%²⁴²). W miastach na prawach powiatu częściej zlecano prowadzenie placówek pomocy społecznej (44%) w porównaniu z samorządami w powiatach ziemskich (4%)²⁴³.

Na zlecenie organizacjom pozarządowym wyżej wymienionych rodzajów zadań wydatkowano łącznie 65 545 109 zł, z tego na realizację podstawowych usług opiekuńczych kwotę 45 844 996 zł (69,9% ogółu wydatków), na realizację specjalistycznych usług opiekuńczych kwotę 4 316 846 zł (6,6% ogółu wydatków), a na prowadzenie placówek pomocy społecznej – 15 383 267 zł (23,5% ogółu wydatków).

Wykres 85. Zlecenie przez JST zadań organizacjom pozarządowym w obszarze pomocy i wsparcia w województwie śląskim w 2023 roku.

* Dotyczy wszystkich badanych JST – N=152.

** Dotyczy gmin – N=136

Źródło: ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych i powiatowe centra pomocy rodzinie, *Badanie potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne (PZW-2024)*.

²³⁸ W latach 2021-2022 ankietę wypełniło 167 gmin, natomiast w 2023 r. 136.

²³⁹ Ibidem.

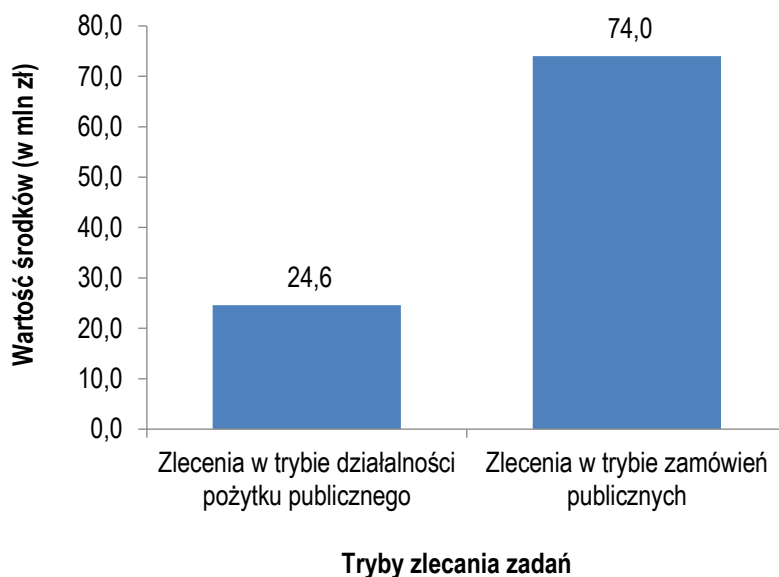
²⁴⁰ Ibidem.

²⁴¹ Łącznie z miastami na prawach powiatu.

²⁴² W latach 2021-2022 ankietę wypełniło 167 gmin, natomiast w 2023 r. 136.

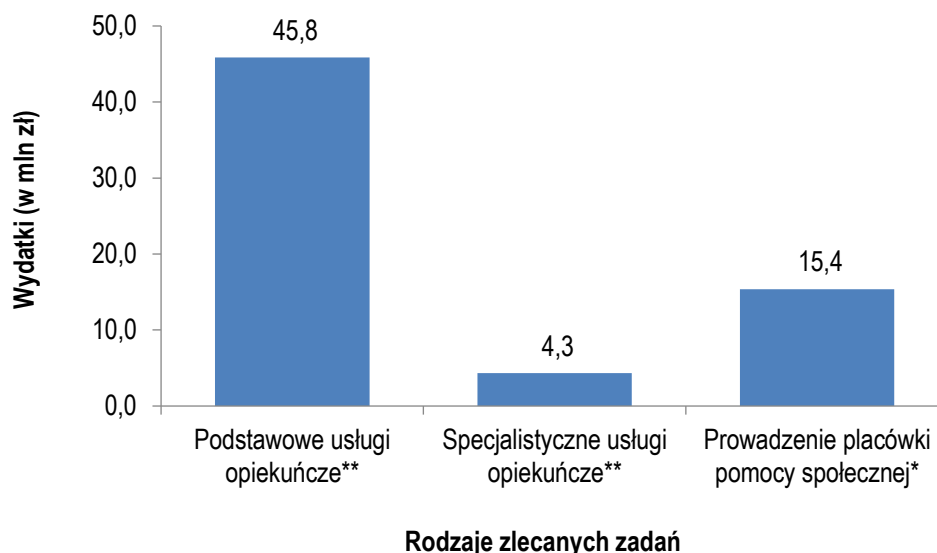
²⁴³ Samorzady w powiatach ziemskich – kategoria obejmuje samorzady gmin oraz starostwa powiatowe.

Wykres 86. Środki przekazane organizacjom pozarządowym na realizację zadań zleczanych przez OPS / CUS i PCPR w województwie śląskim w 2023 r. (N=152, n= 98,6 mln).

Źródło: ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych i powiatowe centra pomocy rodzinie, *Badanie potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne (PZW-2024)*.

Wykres 87. Wydatki na wybrane zadania zlecane przez OPS / CUS i PCPR organizacjom pozarządowym w obszarze pomocy i wsparcia w województwie śląskim w 2023 r. (w mln zł).

* Dotyczy wszystkich JST – N=152

** Dotyczy gmin – N=136.

Źródło: ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych i powiatowe centra pomocy rodzinie, *Badanie potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne (PZW-2024)*.

Dane na temat specjalistycznych jednostek pomocy społecznej prowadzonych przez podmioty inne niż powiat i gmina zawiera sprawozdanie *MRiPS-06*. Zgodnie z nim w województwie śląskim na koniec 2023 r. tego rodzaju instytucje funkcjonowały w 34 jednostkach samorządu terytorialnego, tj. w 18% z nich. W tym czasie liczba specjalistycznych jednostek pomocy społecznej prowadzonych przez podmioty niepubliczne wyniosła 142, a ich udział kształtował się na poziomie 23,4%. Najwyższe wartości udziału tego rodzaju instytucji zanotowano w podregionach: częstochowskim (40,4%), katowickim (39,1%) oraz tyskim (29,4%), natomiast najniższe w bytomskim i sosnowieckim (po 10,4%) oraz rybnickim (18,2%). Analizowany wskaźnik był wyższy w miastach na prawach powiatu (29,0%) w porównaniu z powiatami ziemskimi (16,2%). Jeśli chodzi o poszczególne powiaty najwyższe jego wartości zanotowano w m. Częstochowa (60%), m. Katowice (58,1%) oraz m. Chorzów (53,8%). W 7 powiatach nie stwierdzono występowania specjalistycznych jednostek pomocy społecznej prowadzonych przez podmioty niepubliczne.

Znaczący udział tego rodzaju instytucji był charakterystyczny dla: klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi (1 z 1), schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi (6 z 7), schronisk dla osób bezdomnych (14 z 20), domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (4 z 7) oraz środowiskowych domów samopomocy (25 z 49). W tym czasie najmniejszym udziałem jednostek prowadzonych przez podmioty niepubliczne charakteryzowały się: mieszkania treningowe (5 ze 152), kluby samopomocy inne niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi (3 z 59), mieszkania wspomagane (8 z 89), ośrodki interwencji kryzysowej (2 z 17) oraz ogrzewalnie (4 z 14). W 2023 roku placówki specjalistycznego poradnictwa nie były prowadzone przez podmioty niepubliczne, a rodzinne domy pomocy nie funkcjonowały w ogóle w 2023 roku²⁴⁴.

W latach 2013-2023 udział jednostek prowadzonych przez podmiot inny niż powiat czy gmina podlegał niewielkim wahaniom. Na przestrzeni lat 2013-2023 zmniejszył się o 5,7 punktu procentowego, natomiast w latach 2022-2023 o 3,8²⁴⁵. W 2023 roku województwo śląskie – w stosunku do średniej krajowej – charakteryzowało się niewiele wyższym udziałem jednostek prowadzonych przez podmioty niepubliczne (23,4% wobec 22,0% w całym kraju)²⁴⁶.

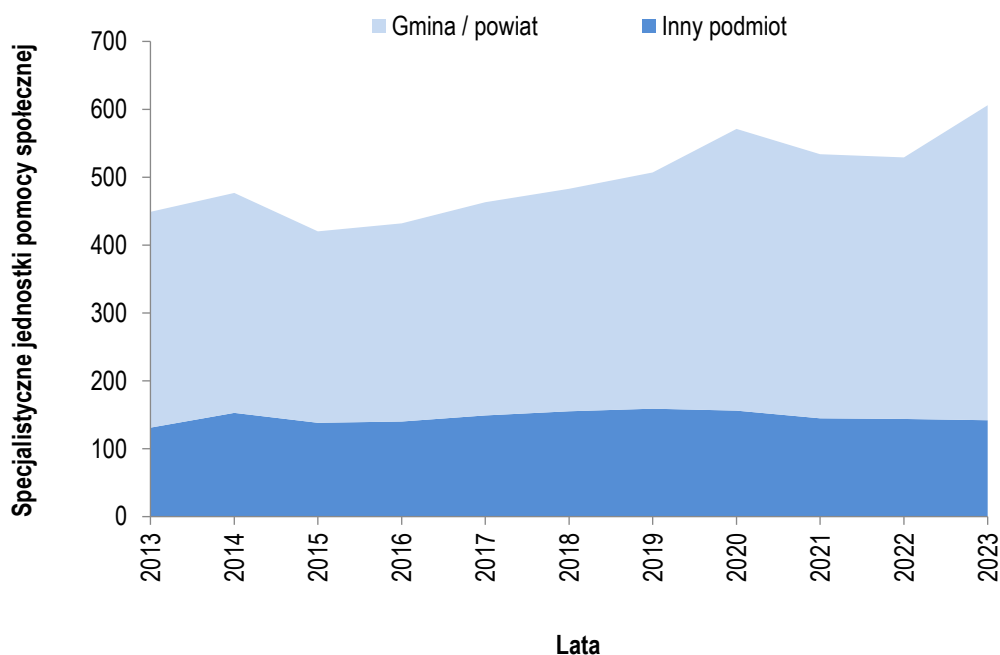
---

²⁴⁴ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

²⁴⁵ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

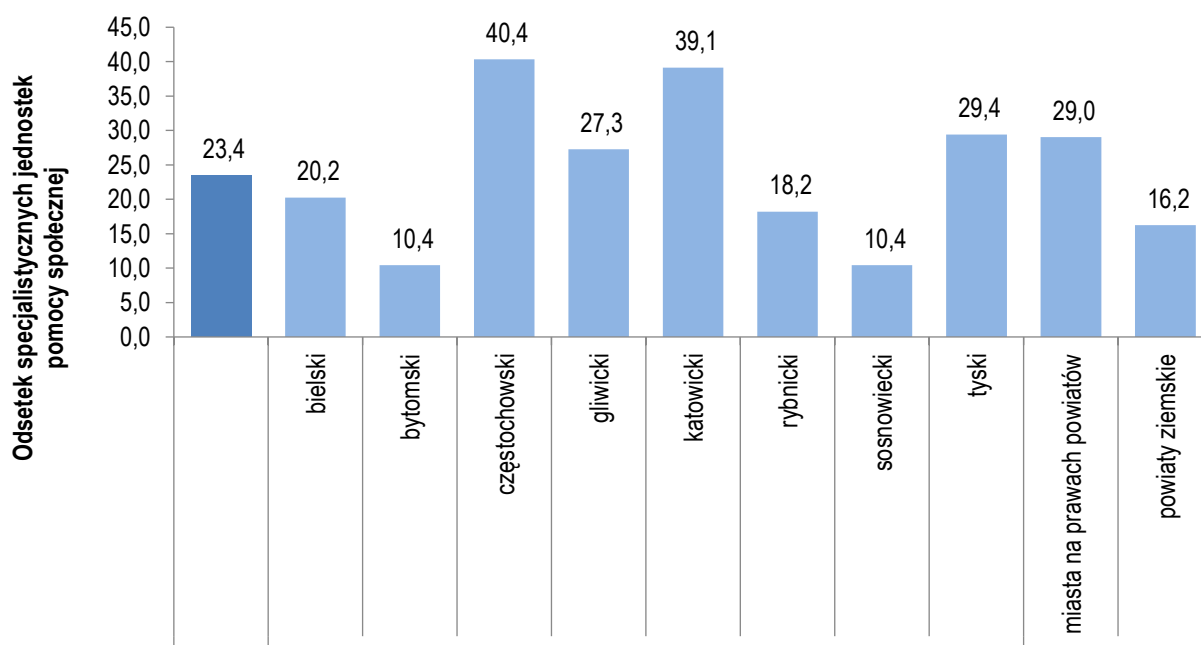
²⁴⁶ Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

Wykres 88. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej wg podmiotu prowadzącego – województwo śląskie w latach 2013-2023, stan na koniec danego roku.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2020 oraz *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

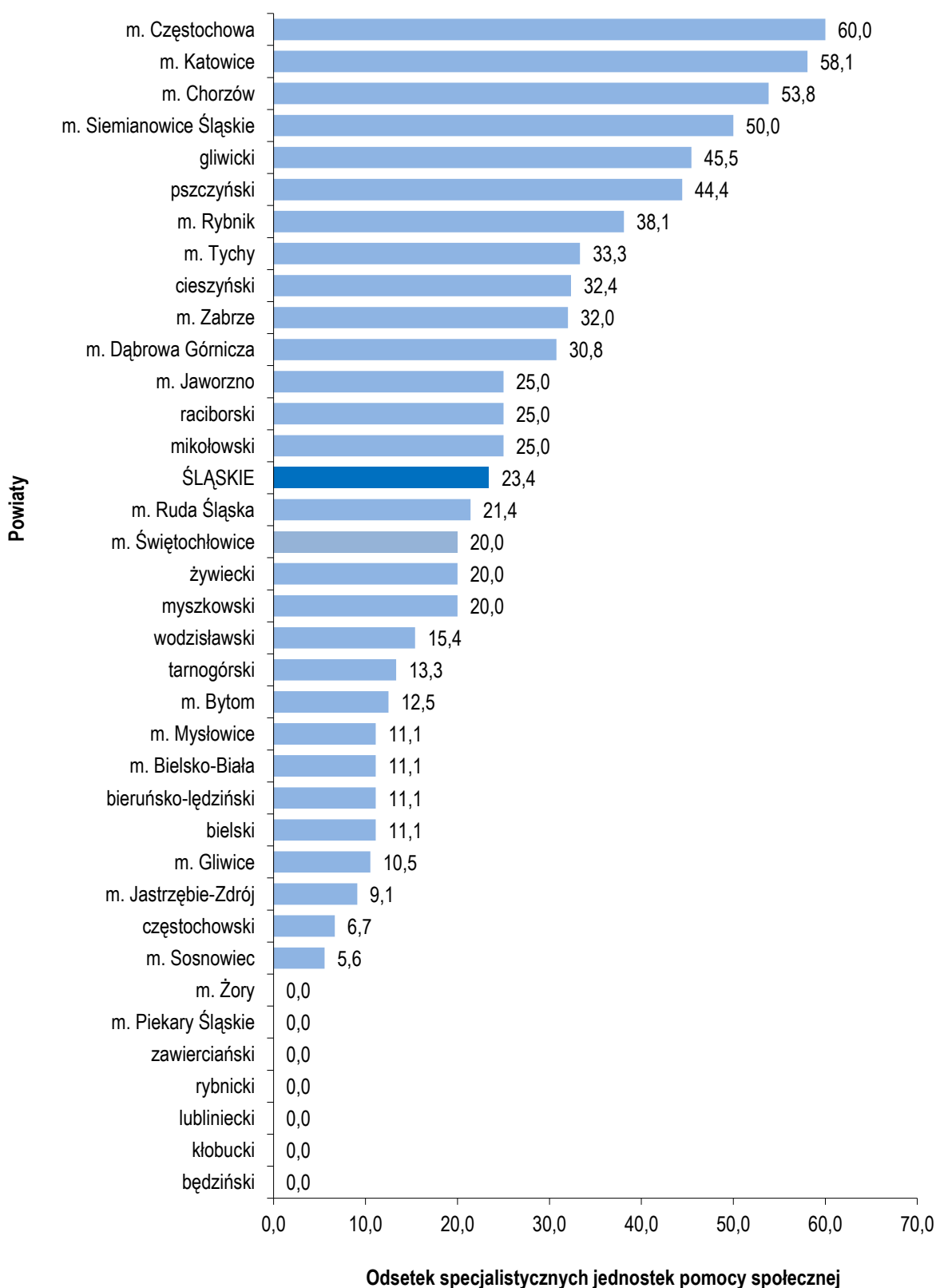
Wykres 89. Odsetek specjalistycznych jednostek pomocy społecznej prowadzonych przez podmioty inne niż jednostki samorządu terytorialnego wg terytoriów – województwo śląskie, stan na koniec 2023 r.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

Wykres 90. Odsetek specjalistycznych jednostek pomocy społecznej prowadzonych przez podmioty inne niż jednostki samorządu terytorialnego wg powiatów – województwo śląskie, stan na koniec 2023 r.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

8. PROGNOZY DOTYCZĄCE SYTUACJI W POMOCY SPOŁECZNEJ W 2024 ROKU

Prognozy dotyczące sytuacji w pomocy społecznej w 2024 roku zostały oparte w całości o dane przekazane przez OPS-y, CUS-y i PCPR-y za pośrednictwem formularzy *Ocena zasobów pomocy społecznej - edycja 2023/2024*. Narzędzie to, udostępnione przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, było wypełniane przez podstawowe jednostki organizacyjne pomocy społecznej i centra usług społecznych oraz przesyłane do ROPS z wykorzystaniem *Centralnej Aplikacji Statystycznej*. Do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego wpłynęły formularze ze wszystkich 184 tego rodzaju jednostek. Choć nie wszystkie OPS-y, CUS-y i PCPR-y przekazały komplet informacji dotyczących prognoz na 2024 rok, to w tym roku udział prawidłowo wypełnionych prognoz był bardzo duży.

Ze względu na specyficzne cechy oraz sposób raportowania za pomocą wyżej wymienionego narzędzia, a także w celu zwiększenia wiarygodności danych, w trakcie analizy otrzymanych za jego pośrednictwem danych zastosowano wieloetapową procedurę kontroli wartości odstających (nietypowych).

Ostateczne wykluczenie z analizy wartości odstających poprzedzała ich identyfikacja w ramach zmiennych i obserwacji. Nietypowe dane w kolumnach (zmienne) identyfikowano z wykorzystaniem odchylenia standardowego. Z kolei nietypowe dane w wierszach (obserwacje), dotyczące prognoz na 2024 rok, weryfikowano za pomocą przedziałów. W przypadku danych w kolumnach jako wartości odstające traktowano te, które różniły się od średniej o trzy odchylenia standardowe (*in plus* lub *in minus*). W odniesieniu do roku 2024 jako nietypowe uznawano wartości, które o 50% przewyższały te z 2023 roku lub były od nich o 25% niższe.

Należy podkreślić, że zidentyfikowanie danej wartości jako odstającej nie oznaczało jej automatycznego usunięcia. Tego rodzaju dane były analizowane pod względem merytorycznym oraz dodatkowo porównywane z danymi z poprzednich lat oraz z powiązаныmi zmiennymi. Powyższy proces umożliwił otrzymanie maksymalnej, w danych warunkach, ilości wiarygodnych informacji.

Przyjęty sposób analizy otrzymanych danych umożliwia zwiększenie precyzji prognoz. Z drugiej jednak strony utrudnia on porównywanie ze sobą danych liczbowych dotyczących konkretnego roku. Porównania takie są w wielu wypadkach możliwe tylko w przypadku wartości procentowych ujętych w kolumnie „Prognozowana zmiana w latach 2023-2024”.

8.1. Korzystający z pomocy społecznej

Zgodnie z prognozami ośrodków pomocy społecznej, centrów usług społecznych oraz powiatowych centrów pomocy rodzinie w 2024 roku liczba osób, którym zostanie udzielona pomoc i wsparcie będzie większa od tej z 2023 roku o 1,0%. Liczba osób, którym zostanie przyznane świadczenie spadnie o 0,2%, w tym w przypadku osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej o 0,04%, a wśród nich będących w wieku przedprodukcyjnym o 0,07%, produkcyjnym o 0,02%. Wzrost nastąpi tylko w przypadku osób w wieku poprodukcyjnym - o 0,5%. Liczba rodzin objętych pomocą w formie świadczeń wzrośnie o 0,2%, natomiast liczba osób w tego rodzaju rodzinach praktycznie pozostanie na niezmiennym poziomie. Powyższe dane wskazują na występowanie pewnej stabilizacji w zakresie liczby korzystających z pomocy społecznej.

Jeśli chodzi o wywiady środowiskowe, to w 2024 roku prognozowany jest niewielki wzrost liczby osób, z którymi zostaną one przeprowadzone (o 0,3%), liczby rodzin, których będą dotyczyć (o 0,2%) przy jednoczesnym spadku liczby osób w tychże rodzinach (o 0,3%). W kwestii zawierania kontraktów socjalnych podstawowe jednostki organizacyjne pomocy społecznej oraz centra usług społecznych przewidują, że w 2024 r. liczba zawartych tego rodzaju porozumień zwiększy się o 3,3%, natomiast liczba osób nimi objętych o 3,6%.

Tabela 1. Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej – województwo śląskie, prognoza na rok 2024.

Wyszczególnienie				Wartość w roku 2023	Wartość prognozowana na rok 2024	Prognozowana zmiana w latach 2023-2024 (w %)	Liczba podmiotów (N)	
Liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia				199 713	201 732	1,0	183	
Osoby i rodziny, którym przyznano świadczenie	liczba osób	ogółem		74 955	74 798	-0,2	184	
		w tym osoby:	długotrwale korzystające*		41 698	41 682	0,0	184
			w wieku	przedprodukcyjnym	19 819	19 806	-0,1	184
				produkcyjnym	37 452	37 446	0,0	184
		poprodukcyjnym	17 832	17 922	0,5	184		
		liczba rodzin			54 582	54 714	0,2	184
		liczba osób w rodzinach			99 078	99 062	0,0	184
Osoby i rodziny, z którymi przeprowadzono wywiad środowiskowy		liczba osób		91 335	91 623	0,3	183	
		liczba rodzin		71 009	71 149	0,2	184	
		liczba osób w rodzinach		127 161	126 753	-0,3	184	

* Osoby, które w ciągu ostatnich 36 miesięcy korzystały z systemu świadczeń pomocy społecznej, przez co najmniej 18 miesięcy.

Uwaga: Ze względu na przyjętą metodę weryfikacji danych oraz stopień ich kompletności porównania informacji między wierszami tabeli mogą być dokonywane tylko w ramach kolumny „Prognozowana zmiana w latach 2023-2024”.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, formularze OZPS – edycja 2023/2024.

Tabela 2. Kontrakty socjalne - województwo śląskie, prognoza na rok 2024.

Wyszczególnienie	Wartość w roku 2023	Wartość prognozowana na rok 2024	Prognozowana zmiana w latach 2023-2024 (w %)	Liczba JOPS
Liczba zawartych kontraktów socjalnych	5 630	5 814	3,3	184
Liczba osób objętych kontraktem	6 669	6 912	3,6	184

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, formularze OZPS – edycja 2023/2024.

8.2. Zasoby instytucjonalne

Formularz *OZPS – edycja 2023/2024* udostępniony przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pozwolił zebrać informacje na temat prognozowanej sytuacji w zakresie infrastruktury pomocy i integracji społecznej. Spośród specjalistycznych jednostek pomocy społecznej wyżej wymienione narzędzie uwzględniało: ośrodki wsparcia (w tym: środowiskowe domy samopomocy, dzienne domy pomocy, kluby samopomocy, a także łącznie: schroniska dla osób bezdomnych oraz schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi), ogrzewalnie, noclegownie, domy pomocy społecznej, mieszkania treningowe / wspomagane, ośrodki interwencji kryzysowej oraz jednostki specjalistycznego poradnictwa.

Dane przekazane przez ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych oraz powiatowe centra pomocy rodzinie wskazują, że w 2024 roku w województwie śląskim nastąpi niewielki spadek liczby miejsc w wyżej wymienionych podmiotach – o 0,2%. Wzrosty liczby miejsc będą miały miejsce w ośrodkach interwencji kryzysowej – o 3,3% i dziennych domach pomocy – o 0,6%. W przypadku klubów samopomocy, ogrzewalni oraz domów pomocy społecznej nie prognozuje się zmiany liczby miejsc. Z kolei spadki tego rodzaju zasobów przewiduje się w przypadku mieszkań treningowych / wspomaganych – o 6,6%, schronisk dla osób bezdomnych i schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi – o 2,8%, noclegowni – o 1,4% oraz środowiskowych domów samopomocy – o 0,8%.

Jeśli chodzi o liczbę korzystających, to w 2024 roku w województwie śląskim prognozuje się wzrost o 1,3%. Największy jego poziom ma wystąpić w przypadku dziennych domów pomocy – o 1,6%, ośrodków interwencji kryzysowej – o 1,4%, środowiskowych domów samopomocy – o 0,9%, schronisk dla osób bezdomnych i schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi – o 0,8%, klubów samopomocy – o 0,5%, ogrzewalni – o 0,4% oraz noclegowni – o 0,1%. Spadek w analizowanym zakresie prognozuje się w przypadku: mieszkań treningowych / wspomaganych – o 4,2% oraz jednostek specjalistycznego poradnictwa – o 3,3%. Liczba korzystających z domów pomocy społecznej ma pozostać praktycznie na niezmiennym poziomie.

Poziom zapotrzebowania na placówki i miejsca pomocy wynika m.in. z prognozowanej liczby osób korzystających, liczby oczekujących na otrzymanie wsparcia, a w przypadku noclegowni i schronisk dla osób bezdomnych także z liczby skierowań będących wynikiem eksmisji. Według danych przekazanych w ramach formularzy *OZPS – edycja 2023/2024* na koniec 2023 roku najwięcej osób oczekiwało na udzielenie wsparcia w domach pomocy społecznej – 811, środowiskowych domach samopomocy – 209, klubach samopomocy – 136, dziennych domach pomocy – 83 oraz mieszkaniach treningowych / wspomaganych – 66.

Badane JOPS i CUS prognozują spadek liczby oczekujących na uzyskanie pomocy w 2024 roku w przypadku: klubów samopomocy – o 14,7%, środowiskowych domów samopomocy – o 7,7% oraz dziennych domów pomocy – o 7,2%. Wzrost liczby oczekujących przewidywany jest w przypadku mieszkań treningowych / wspomaganych – o 10,6% oraz domów pomocy społecznej – o 1,2%. Liczba skierowanych w wyniku eksmisji do noclegowni oraz do schronisk dla osób bezdomnych i schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi ma pozostać na zbliżonym poziomie. W przypadku noclegowni prognozuje się spadek z 29 do 28 osób, natomiast w przypadku schronisk liczba ta ma pozostać na poziomie z 2023, tj. 39 osób.

Podsumowując powyższe dane można stwierdzić, że w województwie śląskim w 2023 roku nadal mieliśmy do czynienia z utrudnieniami w korzystaniu ze wsparcia wielu rodzajów specjalistycznych jednostek pomocy społecznej. W szczególności problem ten dotyczył domów pomocy społecznej, ale także środowiskowych domów samopomocy, klubów samopomocy, dziennych domów pomocy oraz mieszkań treningowych / wspomaganych. Jednocześnie w latach 2023-2024 prognozuje się

dwie tendencje: spadku liczby oczekujących na uzyskanie wsparcia w klubach samopomocy, środowiskowych domach samopomocy oraz dziennych domach pomocy a także wzrostu liczby oczekujących na uzyskanie pomocy w mieszkaniach treningowych / wspomaganych oraz domach pomocy społecznej.

Tabela 3. Zaspokojenie potrzeb w zakresie specjalistycznych jednostek pomocy społecznej – województwo śląskie, stan na koniec 2023 roku.

Wyszczególnienie			Wartość	Liczba JOPS (N)	
Ośrodki wsparcia	ogółem	liczba oczekujących	487	184	
		liczba decyzji odmownych	91	184	
	w tym:	środowiskowe domy samopomocy	liczba oczekujących	209	184
		dzienne domy pomocy	liczba oczekujących	83	184
		kluby samopomocy	liczba oczekujących	136	184
		schroniska dla osób bezdomnych i schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi	liczba osób skierowanych w wyniku eksmisji	71	184
	Noclegownie	liczba osób skierowanych w wyniku eksmisji	61	184	
Domy pomocy społecznej	liczba oczekujących	811	184		
	liczba decyzji odmownych	129	184		
Mieszkania treningowe / wspomagane	liczba oczekujących	66	184		

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, formularze OZPS – edycja 2023/2024.

Tabela 4. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej – województwo śląskie, prognoza na rok 2024.

Wyszczególnienie		Wartość w roku 2023	Prognoza na rok 2024	Prognozowana zmiana w latach 2023-2024 (w %)	Liczba JOPS (N)		
Ośrodki wsparcia	ogółem	liczba miejsc	8 572	8 554	-0,2	184	
		liczba korzystających	11 240	11 382	1,3	184	
		liczba oczekujących	487	426	-12,5	184	
		liczba decyzji odmownych	91	76	-16,5	184	
	w tym:	środowiskowe domy samopomocy	liczba miejsc	2 188	2 171	-0,8	184
			liczba korzystających	2 438	2 460	0,9	184
			liczba umieszczonych	780	810	3,8	183
			liczba oczekujących	209	193	-7,7	184
		dienne domy pomocy	liczba miejsc	2 429	2 444	0,6	184
			liczba korzystających	2 772	2 815	1,6	184
			liczba oczekujących	83	77	-7,2	184
		kluby samopomocy	liczba miejsc	1 517	1 517	0,0	184
			liczba korzystających	2 023	2 034	0,5	184
			liczba oczekujących	136	116	-14,7	184
		schroniska dla osób bezdomnych i schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi	liczba miejsc	1 442	1 401	-2,8	184
			liczba korzystających	2 268	2 287	0,8	184
			liczba skierowanych w wyniku eksmisji	39	39	0,0	183
		Ogrzewalnie	liczba miejsc	283	283	0,0	184
			liczba korzystających	1 668	1 675	0,4	184
		Noclegownie	liczba miejsc	707	697	-1,4	184
liczba korzystających	1 871		1 872	0,1	184		
liczba skierowanych w wyniku eksmisji	29		28	-3,4	183		
Domy pomocy społecznej	liczba miejsc	8 542	8 542	0,0	184		
	liczba korzystających	9 927	9 926	0,0	184		
	liczba umieszczonych	1 722	1 714	-0,5	184		
	liczba oczekujących	811	821	1,2	184		
	liczba decyzji odmownych	129	139	7,8	184		
Mieszkania treningowe / wspomagane	liczba miejsc	822	768	-6,6	184		
	liczba korzystających	891	854	-4,2	184		
	liczba umieszczonych	638	592	-7,2	184		
	liczba oczekujących	66	73	10,6	184		
Ośrodki interwencji kryzysowej	liczba miejsc	240	248	3,3	184		
	liczba korzystających	11 365	11 520	1,4	184		
Jednostki specjalistycznego poradnictwa	liczba korzystających	13 369	12 931	-3,3	184		

Uwaga: Ze względu na przyjętą metodę weryfikacji danych oraz stopień ich kompletności porównania informacji między wierszami tabeli mogą być dokonywane tylko w ramach kolumny „Prognozowana zmiana w latach 2023-2024”. Formularze OZPS 2023/2024 w wyżej wymienionym zakresie (niezależnie od rodzaju realizowanych zadań) wypełniały wszystkie rodzaje JST (gminy, powiaty i miasta na prawach powiatu – łącznie 184 jednostki).

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, formularze OZPS – edycja 2023/2024.

8.3. Zasoby kadrowe

Formularz *OZPS – 2023/2024* obejmował swym zakresem tematycznym m.in. zasoby kadrowe podstawowych i specjalistycznych jednostek pomocy społecznej, przy czym prognozy dotyczyły wyłącznie tych ostatnich, w szczególności odnosiły się do: ośrodków wsparcia (środowiskowych domów samopomocy, dziennych domów pomocy, klubów samopomocy, schronisk dla osób bezdomnych oraz schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi), ogrzewalni, noclegowni, domów pomocy społecznej, mieszkań treningowych / wspomaganych i jednostek specjalistycznego poradnictwa²⁴⁷.

Spśród ujętych w wyżej wymienionym formularzu specjalistycznych jednostek pomocy społecznej zwiększenie zatrudnienia w 2024 r. prognozuje się w przypadku: schronisk dla osób bezdomnych i schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi – o 4,8%, środowiskowych domów samopomocy – o 2,5%, mieszkań treningowych / wspomaganych – o 1,7%, dziennych domów pomocy i klubów samopomocy – o 1,5%, noclegowni – o 1,1% oraz domów pomocy społecznej – o 0,6%. Według otrzymanych prognoz spadek zatrudnienia dotyczyć będzie jednostek specjalistycznego poradnictwa – o 2,6%, a liczba pracowników ogrzewalni pozostanie na takim samym poziomie.

Tabela 5. Kadra specjalistycznych jednostek pomocy społecznej – województwo śląskie, prognoza na 2024 rok.

Wyszczególnienie		Wartość w roku 2023	Prognoza na rok 2024	Prognozowana zmiana w latach 2023-2024 (w %)	Liczba jednostek (N)	
Ośrodki wsparcia	ogółem	1 587	1 625	2,4	183	
	w tym:	środowiskowe domy samopomocy	687	704	2,5	184
		dzienne domy pomocy	392	398	1,5	184
		kluby samopomocy	68	69	1,5	184
		schroniska dla osób bezdomnych i schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi	271	284	4,8	184
Ogrzewalnie	25	25	0,0	184		
Noclegownie	87	88	1,1	184		
Domy pomocy społecznej	5 999	6 034	0,6	184		
Mieszkania treningowe / wspomagane	115	117	1,7	184		
Jednostki specjalistycznego poradnictwa	117	114	-2,6	184		

Uwaga: Ze względu na przyjętą metodę weryfikacji danych oraz stopień ich kompletności, porównania informacji między wierszami tabeli mogą być dokonywane tylko w ramach kolumny „Prognozowana zmiana w latach 2023-2024”. Formularze *OZPS 2023/2024* w wyżej wymienionym zakresie (niezależnie od rodzaju realizowanych zadań) wypełniały wszystkie rodzaje JST (gminy, powiaty i miasta na prawach powiatu – łącznie 184 jednostki).

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, formularze *OZPS – edycja 2023/2024*.

²⁴⁷ Formularz nie zawierał informacji nt. zatrudnienia w ośrodkach interwencji kryzysowej.

8.4. Świadczenia pomocy społecznej

8.4.1. Świadczenia udzielane w ramach zadań gminy

Wśród informacji zebranych za pośrednictwem formularzy *OZPS – edycja 2023/2024* znalazły się dane nt. pieniężnych i niepieniężnych świadczeń udzielanych w ramach zadań gmin. W pierwszej grupie uwzględniono: zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek okresowy kontynuowany niezależnie od dochodu na podstawie art. 38 ust. 4a i 4b, zasiłek celowy oraz zasiłek celowy przyznany niezależnie od dochodu na podstawie art. 39a ust. 1 i 2, natomiast w drugiej: zapewnienie posiłku, schronienia oraz ubrania, sprawienie pogrzebu oraz odpłatność gminy za pobyt mieszkańców w DPS.

Dane udostępnione przez ośrodki pomocy społecznej wskazują, iż w roku 2024, w stosunku do roku 2023, największy procentowy wzrost liczby świadczeniobiorców prognozowany jest w przypadku sprawienia pogrzebu (o 4,2% z 901 osób na 939 osób). Mniej wzrośnie liczba świadczeniobiorców korzystających z: zapewnienia schronienia (o 2,1%), odpłatności gminy za pobyt w DPS (o 1,6%), zasiłku celowego (o 0,4%) oraz zasiłku okresowego (o 0,2%). Na takim samym jak dotychczas poziomie prognozuje się liczbę świadczeniobiorców w przypadku zapewnienia ubrania, zasiłku okresowego kontynuowanego niezależnie od dochodu na podstawie art. 38 ust. 4a i 4b oraz zasiłku celowego przyznanego niezależnie od dochodu na podstawie art. 39a ust. 1 i 2. Spadek liczby świadczeniobiorców prognozowany jest w przypadku: zapewnienia posiłku ogółem (o 0,7%) oraz zasiłku stałego (o 0,1%).

Zapotrzebowanie na środki finansowe przeznaczone na wypłatę świadczeń realizowanych w ramach zadań gmin zwiększyło się, nie tylko z powodu wzrostu liczby świadczeniobiorców, ale prawdopodobnie także z uwagi na inflację. Największy procentowy wzrost wydatków w latach 2023-2024 prognozowany jest w przypadku: sprawienia pogrzebu (o 8,9%) oraz zasiłku stałego (o 8,8%). Mniejsze wzrosty będą dotyczyć: odpłatności gminy za pobyt mieszkańców w DPS (o 5,5%), zasiłku celowego przyznanego niezależnie od dochodu na podstawie art. 39a ust. 1 i 2 (o 5,1%), zasiłku okresowego (o 4,0%), zapewnienia schronienia (3,1%), zapewnienia posiłku (o 2,8%) oraz zasiłku celowego (o 1,9%). Na takim samym jak dotychczas poziomie prognozuje się zapotrzebowanie na środki finansowe przeznaczone na zapewnienia ubrania oraz zasiłek okresowy kontynuowany niezależnie od dochodu na podstawie art. 38 ust. 4a i 4b. Spadek wydatków nie jest prognozowany w żadnym przypadku.

Tabela 6. Świadczenia pomocy społecznej udzielane w ramach realizacji zadań gminy – województwo śląskie, prognoza na rok 2024.

Wyszczególnienie				Wartość w roku 2023	Wartość prognozowana na rok 2024	Prognozowana zmiana w latach 2023-2024 (w %)	Liczba JOPS		
Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej	zasilek stały	ogółem		liczba osób	15 181	15 162	-0,1	167	
				kwota świadczeń (w zł)	86 333 790	93 960 248	8,8	167	
		w tym dla osób:	samotnie gospodarujących		liczba osób	13 470	13 454	-0,1	167
					kwota świadczeń (w zł)	80 554 801	87 512 269	8,6	167
			w rodzinach		liczba osób	1 919	1 897	-1,1	167
					kwota świadczeń (w zł)	5 778 989	6 447 979	11,6	167
	zasilek okresowy	ogółem		liczba osób	20 130	20 174	0,2	167	
				kwota świadczeń (w zł)	39 264 923	40 818 819	4,0	166	
		w tym z tytułu:	bezrobocia		liczba osób	10 485	10 554	0,7	167
					kwota świadczeń (w zł)	22 548 104	23 317 562	3,4	166
			długotrwalej choroby		liczba osób	3 698	3 716	0,5	167
					kwota świadczeń (w zł)	4 536 989	4 872 275	7,4	167
			niepełnosprawności		liczba osób	4 456	4 459	0,1	167
					kwota świadczeń (w zł)	4 451 652	4 634 045	4,1	167
		możliw. utrzym. lub nabycia upraw. do świad. z innych syst. zabezp. społ.		liczba osób	76	79	3,9	167	
				kwota świadczeń (w zł)	68 337	76 877	12,5	167	
		zasilek okresowy kontynuowany niezależnie od dochodu na podstawie art. 38 ust. 4a i 4b		liczba osób	11	11	0,0	167	
				kwota świadczeń (w zł)	12 830	12 830	0,0	167	
	zasilek celowy	ogółem		liczba osób	35 154	35 304	0,4	167	
				kwota świadczeń (w zł)	48 592 034	49 509 470	1,9	167	
w tym przyzn. w ramach prog. wielolet. „Posilek w szkole i w domu”		liczba osób	23 974	24 073	0,4	167			
		kwota świadczeń (w zł)	30 806 354	31 153 675	1,1	167			
zasilek celowy przyznany niezależnie od dochodu na podstawie art. 39a ust. 1 i 2		liczba osób	5	5	0,0	167			
		kwota świadczeń (w zł)	5 914	6 214	5,1	167			
Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej	posilek	ogółem		liczba osób	23 544	23 383	-0,7	167	
				kwota świadczeń (w zł)	28 333 312	29 135 210	2,8	167	
		w tym:	dla dzieci		liczba osób	16 691	16 452	-1,4	167
					kwota świadczeń (w zł)	12 947 273	12 743 688	-1,6	167
			przyzn. w ramach prog. wielolet. „Posilek w szkole i w domu”	ogółem	liczba osób	21 905	21 757	-0,7	167
					kwota świadczeń (w zł)	24 172 972	24 599 075	1,8	167
			w tym dla dzieci	liczba osób	16 589	16 384	-1,2	167	
			kwota świadczeń (w zł)	11 314 646	11 139 223	-1,6	167		
	schronienie		liczba osób	4 938	5 044	2,1	167		
			kwota świadczeń (w zł)	35 984 886	37 105 702	3,1	167		
	ubranie		liczba osób	47	47	0,0	167		
			kwota świadczeń (w zł)	9 497	9 497	0,0	167		
	sprawienie pogrzebu		liczba osób	901	939	4,2	167		
			kwota świadczeń (w zł)	2 950 639	3 212 714	8,9	166		
odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej		liczba osób	9 177	9 328	1,6	167			
		kwota świadczeń (w zł)	355 207 835	374 578 995	5,5	167			

Uwaga: Ze względu na przyjętą metodę weryfikacji danych oraz stopień ich kompletności porównania informacji między wierszami tabeli mogą być dokonywane tylko w ramach kolumny „Prognozowana zmiana w latach 2023-2024”.

Źródło: Ośrodki pomocy społecznej, Centralna Aplikacja Statystyczna, formularze OZPS – edycja 2023/2024.

8.4.2. Świadczenia udzielane w ramach zadań powiatu

Formularz OZPS – edycja 2023/2024, w zakresie świadczeń wymienionych w art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, uwzględnia jedynie trzy. Należą do nich: pomoc pieniężna na usamodzielnienie, pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki oraz pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

W przypadku wyżej wymienionych świadczeń jednostki realizujące zadania powiatu z zakresu pomocy społecznej prognozują w latach 2023-2024 wzrost liczby świadczeniobiorców w przypadku pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej (o 28%, z 40 do 51 osób), pomocy pieniężnej na usamodzielnienie (o 9%, z 57 do 62 osób) oraz pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki (o 1%, z 148 do 149 osób).

Wzrosnąć ma zapotrzebowanie na środki na wypłatę świadczeń – w przypadku pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej o 30,4%, pomocy pieniężnej na usamodzielnienie o 23,5% oraz pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki o 5,1%.

Tabela 7. Pomoc mająca na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem realizowana w ramach zadań powiatu – województwo śląskie, prognoza na rok 2024.

Wyszczególnienie			Wartość w roku 2023	Wartość prognozowana na rok 2024	Prognozowana zmiana w latach 2023-2024 (w %)	Liczba JOPS	
Pełnienie osoby opuszczającej instytucje o których mowa w art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej	ogółem		liczba osób	200	206	3,0	36
			kwota świadczeń (w zł)	1 113 284	1 250 347	12,3	36
	w tym pomoc pieniężna na:	usamodzielnienie	liczba osób	57	62	8,8	36
			kwota świadczeń (w zł)	306 063	377 943	23,5	36
		kontynuowanie nauki	liczba osób	148	149	0,7	36
			kwota świadczeń (w zł)	697 150	732 638	5,1	36
	pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej		liczba osób	40	51	27,5	36
			kwota świadczeń (w zł)	104 573	136 380	30,4	36

Źródło: Powiatowe centra pomocy rodzinie i miejskie ośrodki pomocy rodzinie, Centralna Aplikacja Statystyczna, formularze OZPS – edycja 2023/2024.

8.5. Wydatki w pomocy społecznej

Formularz *OZPS – 2023/2024* zawierał także pytania dotyczące środków finansowych w budżetach jednostek samorządu terytorialnego w ujęciu klasyfikacji budżetowej. Wśród nich znalazły się między innymi rubryki dotyczące rozdziałów: 85202 – Domy pomocy społecznej, 85203 – Ośrodki wsparcia, 85213 – Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej oraz za osoby uczestniczące w zajęciach CIS, 85214 – Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, 85216 – Zasiłki stałe, 85218 – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, 85219 – Ośrodek Pomocy Społecznej, 85220 – Specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej, 85228 – Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, 85230 – Pomoc w zakresie dożywiania, 85231 – Pomoc dla cudzoziemców, 85232 – Centra Integracji Społecznej oraz 85295 – Pozostała działalność²⁴⁸.

W ramach badania z zastosowaniem formularzy *OZPS – 2023/2024* podstawowe jednostki organizacyjne pomocy społecznej zgłosiły potrzebę wzrostu środków w 2024 roku w ramach prawie wszystkich wyżej wymienionych rozdziałów oprócz: 85231 – Pomoc dla cudzoziemców. Największy procentowy wzrost ma dotyczyć rozdziału 85213 – Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej oraz za osoby uczestniczące w zajęciach CIS (o 39,9%), 85216 – Zasiłki stałe (o 24,2%), 85228 – Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze (o 23,4%), 85220 – Specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej (o 21,2%), 85214 – Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (o 14,1%), 85219 – Ośrodek Pomocy Społecznej (o 13,1%) oraz 85295 – Pozostała działalność (o 12,1%). Wśród pozostałych wydatków znaczące wzrosty zapotrzebowania na środki zanotowano również w przypadku rozdziałów: 85218 – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (o 10,2%) oraz 85203 – Ośrodki wsparcia (o 9,5%). Mniejsze wzrosty mają dotyczyć rozdziałów: 85232 – Centra Integracji Społecznej (o 5,5), 85230 – Pomoc w zakresie dożywiania (o 2,2%) oraz 85202 – Domy pomocy społecznej (o 1,5%). Natomiast znaczący spadek zapotrzebowania na środki finansowe prognozowane są w ramach jednego rozdziału, tj.: 85231 – Pomoc dla cudzoziemców (spadek o 50,5%).

---

²⁴⁸ Ze względu na specyfikę rozdziału 85278 – Usuwanie skutków klęsk żywiołowych został on pominięty w analizie zapotrzebowania na środki finansowe.

Tabela 8. Środki finansowe w budżetach jednostek samorządu terytorialnego przeznaczone na realizację zadań pomocy społecznej – województwo śląskie, prognoza na rok 2024 (w zł, wg rozdziałów klasyfikacji budżetowej).

Wyszczególnienie	Wartość w roku 2023	Wartość prognozowana na rok 2024	Prognozowana zmiana w latach 2023-2024 (w %)	Liczba JOPS
85202 - Domy pomocy społecznej	710 138 536	720 635 881	1,5	184
85203 - Ośrodki wsparcia	120 938 058	132 416 663	9,5	184
85213 – Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach CIS	7 701 593	10 773 247	39,9	166
85214 - Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	100 824 981	115 045 199	14,1	166
85216 - Zasiłki stałe	85 951 300	106 767 481	24,2	166
85218 - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	32 877 688	36 228 879	10,2	184*
85219 - Ośrodek Pomocy Społecznej	523 439 151	592 078 188	13,1	166
85220 - Specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	21 941 963	26 583 557	21,2	183
85228 - Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	77 774 227	95 939 547	23,4	166
85230 - Pomoc w zakresie żywienia	57 859 664	59 159 522	2,2	166
85231 - Pomoc dla cudzoziemców	26 037 482	12 889 807	-50,5	184*
85232 - Centra Integracji Społecznej	13 773 253	14 531 439	5,5	183
85295 - Pozostała działalność	149 102 927	167 210 902	12,1	183

* Formularze OZPS 2023/2024 w wyżej wymienionym zakresie (niezależnie od rodzaju realizowanych zadań) wypełniały wszystkie rodzaje JST (gminy, powiaty i miasta na prawach powiatu – łącznie 184 jednostki).

Uwaga: Ze względu na przyjętą metodę weryfikacji danych oraz stopień ich kompletności porównania informacji między wierszami tabeli mogą być dokonywane tylko w ramach kolumny „Prognozowana zmiana w latach 2023-2024”.

Źródło: Ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie, Centralna Aplikacja Statystyczna, formularze OZPS – 2023/2024.

9. PODSUMOWANIE

Usytuowane w południowej części Polski województwo śląskie to najsilniej uprzemysłowiony i zurbanizowany region kraju, choć odsetek ludności miejskiej ulega stałemu zmniejszeniu. Mimo, iż śląskie należy do grupy województw najmniejszych pod względem powierzchni, to wyróżnia się wysoką liczbą ludności (drugie miejsce w Polsce), która jednak systematycznie maleje. Na przestrzeni lat 2012-2022 ludność województwa śląskiego zmniejszyła się o 269 168 osób (5,8%). Spadek liczby ludności spowodowany jest głównie ujemnym przyrostem naturalnym oraz niekorzystnym saldem migracji zagranicznych i międzywojewódzkich. Województwo śląskie z powodu tych ostatnich straciło w latach 2012-2022 ponad 40 tys. mieszkańców.

Ujemny przyrost naturalny przy rosnącej przeciętnej długości trwania życia oraz ujemnym saldzie migracji powoduje, iż maleje udział osób w wieku produkcyjnym, wzrasta natomiast odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym. O ile w 2012 roku osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły 18,7%, o tyle w roku 2022 już 24,4%. Prognoza ludności do 2060 roku przewiduje kontynuację obecnego trendu. W 2040 roku udział seniorów wzrośnie do 30,9%, zaś w 2060 roku do 37,3%. Zjawiskom tym towarzyszą zmiany modelu rodziny objawiające się m.in. zmniejszaniem przeciętnej liczby osób w gospodarstwach domowych, co dodatkowo utrudnia zapewnienie opieki powiększającej się liczbie seniorów.

Mieszkańcy województwa śląskiego w latach 2012-2022 żyli krócej niż statystyczny Polak. Mimo to przez większość tego okresu utrzymywała się korzystna tendencja wydłużania się przeciętnej długości trwania życia, którą czasowo zaburzyło pojawienie się pandemii COVID-19. Inną sprzyjającą tendencją, którą można zauważyć jest malejący wskaźnik zgonów niemowląt, który jednak praktycznie cały czas przyjmuje wartości mniej korzystne od ogólnopolskich.

Ponadto, w odniesieniu do sytuacji w całym kraju, województwo śląskie cechowało się w latach 2012-2022 niższymi wskaźnikami urodzeń żywych, niższymi wskaźnikami zawartych małżeństw, wyższymi wskaźnikami zgonów oraz wyższymi wskaźnikami separacji i rozwodów.

W 2022 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie śląskim wyniosło 6 728 zł i było o 22 zł wyższe od średniej dla Polski. W 2022 roku przeciętne wysokości świadczeń społecznych brutto w województwie śląskim były wyższe niż w kraju zarówno w przypadku emerytur i rent wypłacanych w ramach pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych (emerytura: 3 396 zł, tj. o 419 zł więcej niż średnia dla Polski, renta: 2 827 zł, tj. o 511 zł więcej niż średnia dla Polski, renta rodzinna: 3 108 zł, tj. o 503 zł więcej niż średnia dla Polski), jak i rolniczego systemu ubezpieczeń społecznych (1 629 zł, tj. o 128 zł więcej niż średnia dla Polski).

Od 2020 roku Główny Urząd Statystyczny nie podaje informacji dotyczących poziomu ubóstwa relatywnego, ustawowego i skrajnego z dokładnością do poszczególnych województw, a jedynie do Polski. Zgodnie z tymi danymi w roku 2022 w Polsce udział osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej minimum egzystencji kształtował się na poziomie 4,7% (w 2021 roku – również 4,7%). Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym wyniósł 11,8% (w 2021 roku – 12,2%), natomiast poniżej ustawowej granicy ubóstwa żyło 7,1% (w 2021 roku – 7,4%).

Do uchwycenia sytuacji w zakresie ubóstwa w poszczególnych województwach, powiatach, a nawet gminach posłużono się publikowanymi przez Główny Urząd Statystyczny danymi nt. liczby osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej, znajdujących się poniżej kryterium dochodowego. Liczba ta, odniesiona do ogółu ludności i wyrażona w procentach, została w niniejszym opracowaniu nazwana wskaźnikiem *UKPS*. W 2022 roku w województwie śląskim wskaźnik *UKPS* wyniósł 1,6% (w Polsce 2,2%). W stosunku do 2021 roku zanotowano nieznaczny

wzrost wartości tego wskaźnika o 0,1 punktu proc., natomiast w odniesieniu do roku 2012 spadek o 2,1 punkty proc.

W województwie śląskim w 2022 roku w zakończonych przez Policję postępowaniach przygotowawczych stwierdzono 153 tys. przestępstw. Ich liczba w przeliczeniu na 1000 ludności wyniosła 35,2 (w Polsce 22,9). W stosunku do 2021 roku liczba przestępstw wzrosła o 26,2%.

Na koniec grudnia 2023 roku w województwie śląskim zarejestrowanych było 62,4 tys. bezrobotnych. W tym czasie wysokość stopy bezrobocia kształtowała się na poziomie 3,6% (w Polsce 5,1%). Długotrwałe bezrobocie dotyczyło 26,5% osób. W porównaniu z tym samym okresem ubiegłego roku stan bezrobocia zmniejszył się o 2,5 tys. osób, tj. o 3,8%, natomiast udział długotrwałe bezrobotnych zmniejszył się do 42,4% (w roku 2021 wynosił 46,0%).

W 2023 roku w Polsce 9,5 tys. cudzoziemców złożyło wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej. Spośród nich największą część stanowili obywatele: Białorusi – 3,7 tys. osób, Ukrainy – 1,8 tys. osób, Rosji – 1,8 tys. osób, Turcji – 0,3 tys. osób i Egiptu – 0,2 tys. osób. Wydano wówczas prawie 4,6 tys. pozytywnych rozstrzygnięć, które dotyczyły głównie obywateli Białorusi – 2,9 tys. osób, Ukrainy – 1,1 tys. osób oraz Rosji – 0,2 tys. osób. Wg stanu na dzień 30.11.2023 roku aktualny dokument pobytowy w Polsce posiadało 1,5 mln Ukraińców oraz 0,4 mln pozostałych cudzoziemców.

Według Urzędu do Spraw Cudzoziemców w okresie od 2014 r. do 30.11.2023 r. liczba obywateli Ukrainy posiadających ważne zezwolenia na pobyt w Polsce wzrosła z 41 tys. do 1,5 mln. Na dzień 30.11.2023 r. stanowili oni 79% populacji cudzoziemców.

Spośród obywateli Ukrainy, którzy zostali objęci ochroną czasową 63% stanowiły kobiety. Jednocześnie wśród osób pełnoletnich odsetek kobiet wyniósł 76%, natomiast co drugi zarejestrowany obywatel Ukrainy był dzieckiem.

Korzystający z pomocy społecznej

W 2023 roku pomocą społeczną objętych było 73,3 tys. rodzin, a w nich 137,6 tys. osób, które stanowiły 3,2% mieszkańców województwa śląskiego. Najwyższy wskaźnik liczby osób objętych pomocą społeczną wystąpił w podregionie bytomskim i katowickim (po 3,8%). Na poziomie powiatów jego najwyższą wartość zanotowano w m. Bytom (4,9%), natomiast na poziomie gmin – w Krzanowicach (9,0%). W latach 2022-2023 zmniejszyła się liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej (o 4,4%) oraz liczba osób w tego rodzaju rodzinach (o 4,3%). W 2024 roku prognozuje się nieznaczny wzrost ogólnej liczby osób objętych wsparciem (o 1,0%), przy jednoczesnym nieznacznym spadku (o 0,2%) liczby osób, którym zostanie przyznane świadczenie. W latach 2022-2023 wśród rodzin korzystających z pomocy społecznej zwiększyła się liczba rodzin zamieszkujących na wsi (o 0,5%), a zmniejszyła się liczba rodzin jednoosobowych (o 3,5%), rodzin z dziećmi (o 5,6%), rodzin niepełnych (o 11,4%) oraz rodzin emerytów i rencistów (o 1,4%).

Na podstawie danych ujętych w sprawozdaniach *MRiPS-03* ustalono, że w 2023 r. najczęstszym powodem korzystania z pomocy społecznej w województwie śląskim była długotrwała lub ciężka choroba (46,9 tys. osób w rodzinach objętych pomocą społeczną, które stanowiły 1,1% mieszkańców²⁴⁹). Powód ten po raz pierwszy wysunął się na prowadzenie przed inne dominujące przez lata przyczyny tj. przed ubóstwo czy też bezrobocie. Kolejnymi najbardziej powszechnymi

²⁴⁹ Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, aby uzyskać prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej musi zostać spełnione kryterium dochodowe.

powodami korzystania z pomocy społecznej są: ubóstwo (45,9 osób, tj. 1,1% mieszkańców), niepełnosprawność (38,5 osób, tj. 0,9% mieszkańców), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (36,5 osób, tj. 0,8% mieszkańców) oraz bezrobocie (36,3 osób, tj. 0,8% mieszkańców).

Ważnym wyznacznikiem sytuacji społecznej w regionie jest odsetek osób, które otrzymały wsparcie z tytułu ubóstwa, będącego na drugim miejscu wśród powodów korzystania z pomocy społecznej. Ubóstwo jest bowiem przyczyną wielu negatywnych skutków, m.in.: problemów mieszkaniowych czy stopniowego pogarszania się sytuacji zdrowotnej. Ubóstwo, oprócz aktualnych problemów, powoduje również negatywne zjawiska, które będą odczuwane dopiero za kilkanaście bądź kilkadziesiąt lat. Przykładem może być tutaj niskopłatna praca, często w szarej strefie, która w przyszłości skutkować będzie niskimi emeryturami lub ich brakiem. Osoby wykonujące taką pracę zasilą kategorię społeczno-ekonomiczną osób utrzymujących się ze świadczeń społecznych. Ponadto nagromadzenie problemów wynikających z ubóstwa sprzyja procesom utrwalania, a nawet społecznego „dziedziczenia” tych negatywnych zjawisk. Najwyższy wskaźnik liczby osób objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa wystąpił w podregionie bytomskim (1,7%). Na poziomie powiatów jego najwyższą wartość zanotowano w m. Bytom (2,7%), natomiast na poziomie gmin w Rajczy (4,5%).

Infrastruktura pomocy społecznej

Na koniec 2023 roku w województwie śląskim na szczeblu gminy i powiatu funkcjonowało 790 jednostek pomocy społecznej i centrów usług społecznych, w tym 184 podstawowe (164 OPS-y, 3 CUS-y i 17 PCPR-ów) oraz 606 specjalistycznych (pozostałe jednostki). Generalnie w latach 2013-2023 zanotowano trend wzrostowy liczby jednostek (z pewnymi wahaniami). Duży wzrost zanotowano w latach 2022-2023 (szczególnie widoczny w odniesieniu do znacznych spadków z lat 2020-2022). Bilans liczby jednostek pomocy społecznej zwiększył się w tym okresie o 14,6%.

Wzrosty miały miejsce w przypadku: klubów samopomocy innych niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi, mieszkań treningowych, mieszkań wspomaganych, dziennych domów pomocy, środowiskowych domów samopomocy, klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi.

Spadki dotyczyły natomiast: „innych ośrodków wsparcia”, placówek specjalistycznego poradnictwa, ogrzewalni, rodzinnych domów pomocy, domów pomocy społecznej, schronisk dla osób bezdomnych oraz noclegowni. W przypadku domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz ośrodków interwencji kryzysowej w latach 2022-2023 nie stwierdzono zmiany liczby jednostek.

W 2023 roku w województwie śląskim 72,1% jednostek pomocy społecznej posiadało zasięg lokalny, a 27,9% zasięg ponadlokalny. Była to struktura zbliżona do średniej krajowej. W latach 2013-2023 udziały jednostek o zasięgu ponadlokalnym i ponadlokalnym utrzymują się (z pewnymi wahaniami) na podobnym poziomie.

Liczba miejsc, którymi na koniec 2023 r. dysponowały placówki stacjonarne, półstacjonarne, rodzinne oraz mieszkania treningowe / wspomagane, wyniosła 18 496. W latach 2013-2023 w analizowanej dziedzinie zanotowano silne wahania, choć generalnie trend ma charakter spadkowy, na co główny wpływ miały spadki, które wystąpiły w latach 2017-2022. Okresie 2022-2023 nastąpiło jednak odbicie, w wyniku którego ogólny bilans liczby miejsc wzrósł o 6,8%.

W tym okresie wzrosty liczby miejsc zanotowano w przypadku: klubów samopomocy innych niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dziennych domów pomocy, środowiskowych domów

samopomocy, mieszkań treningowych, mieszkań wspomaganych, schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Spadki natomiast dotyczyły: innych ośrodków wsparcia, schronisk dla osób bezdomnych, domów pomocy społecznej, noclegowni, rodzinnych domów pomocy oraz ogrzewalni.

Uśrednione dane nt. liczby miejsc w jednostkach pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wskazują, że w latach 2013-2023 województwo śląskie charakteryzowało się delikatnym trendem spadkowym (mimo, iż w latach 2022-2023 nastąpiło dość silne odbicie), podczas gdy w całym kraju dał się zauważyć wyraźny trend wzrostowy. W 2023 roku ogólny wskaźnik liczby miejsc w jednostkach pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców był w województwie śląskim znacznie niższy niż w Polsce i wynosił 42,6 wobec 47,1 dla całego kraju.

Wyższe niż w całym kraju poziomy analizowanego wskaźnika zanotowano w przypadku: schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, noclegowni, mieszkań treningowych, schronisk dla osób bezdomnych, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ogrzewalni oraz dziennych domów pomocy.

Niższe, w stosunku do średniej krajowej, wartości wskaźników liczby miejsc na 10 tys. mieszkańców dotyczyły: rodzinnych domów pomocy, klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, środowiskowych domów samopomocy, klubów samopomocy innych niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi, „innych ośrodków wsparcia, mieszkań wspomaganych, domów pomocy społecznej.

Dane przekazane przez OPS-y, CUS-y oraz PCPR-y za pośrednictwem formularzy OZPS 2023/2024 wskazują, że istniejąca infrastruktura nie w pełni zaspokaja występujące potrzeby. Na koniec 2023 roku w województwie śląskim na umieszczenie w domach pomocy społecznej czekało 811 osób, na skorzystanie ze wsparcia środowiskowych domów samopomocy – 209 osób, klubów samopomocy – 136 osób, dziennych domów pomocy - 83 osoby, a mieszkań treningowych / wspomaganych – 66 osób. Informacje zawarte w formularzach OZPS 2023/2024 wskazują, że w 2024 roku nastąpi spadek liczby oczekujących w przypadku: klubów samopomocy – o 14,7%, środowiskowych domów samopomocy – o 7,7%, dziennych domów pomocy – o 7,2%. Wzrost liczby oczekującym ma dotyczyć mieszkań treningowych / wspomaganych – o 10,6% oraz domów pomocy społecznej – o 1,2%. Liczba osób skierowanych w wyniku eksmisji do schronisk i noclegowni ma pozostać na podobnym poziomie co w 2023 r.

Kadry pomocy społecznej

Na koniec 2023 roku jednostki organizacyjne pomocy społecznej szczebla gminnego i powiatowego zatrudniały 13 069 osób. Przeciętnie na 10 tys. mieszkańców województwa śląskiego przypadało ich 30,1 (w Polsce 32,3). W miastach na prawach powiatu wskaźnik ten wynosił 29,5, natomiast w powiatach ziemskich 30,8. Najniższe jego wartości zanotowano w podregionach: rybnickim, tyskim oraz sosnowieckim, a na poziomie powiatowym w m. Jastrzębie-Zdrój, m. Żory oraz powiecie kłobuckim. Wśród pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i centrów usług społecznych na koniec 2023 r. zdecydowanie dominowały osoby zatrudnione w domach pomocy społecznej (5 655 osób) oraz w ośrodkach pomocy społecznej (5 466 osób).

Wśród poszczególnych rodzajów jednostek wskaźniki liczby pracowników przypadających na 10 tys. mieszkańców były w województwie śląskim niższe niż w Polsce w przypadku: „innych ośrodków wsparcia”, ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, środowiskowych

domów samopomocy, powiatowych centrów pomocy rodzinie, klubów samopomocy innych niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi, ośrodków wsparcia, domów pomocy społecznej oraz OPS-ów i CUS-ów. Wyższe wartości tego rodzaju wskaźników zanotowano dla: schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, ośrodków interwencji kryzysowej, domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisk dla osób bezdomnych, dziennych domów pomocy oraz placówek specjalistycznego poradnictwa.

W latach 2022-2023 liczba pracowników jednostek pomocy społecznej szczebla gminnego i powiatowego zmniejszyła się o 455 osób, tj. o 3,4% (w Polsce spadek wyniósł 3,5%). W latach 2013-2019 mieliśmy w województwie śląskim do czynienia z silnym trendem wzrostowym, po którym w latach 2019-2021 nastąpił jeszcze gwałtowniejszy spadek. Następnie w 2022 roku zanotowano niewielki wzrost, po którym doszło do ponownego spadku, w rezultacie którego poziom zasobów kadrowych w 2023 r. był niższy od tego z roku 2013.

Bardzo ważną grupę pracowników pomocy społecznej stanowią osoby zatrudnione w OPS-ach, CUS-ach i PCPR-ach, które mogą być określone jako podstawowe jednostki pomocy społecznej. W województwie śląskim na koniec 2023 r. w tego rodzaju jednostkach zatrudnionych było łącznie 5 898 osób realizujących zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej, przy czym w OPS-ach / CUS-ach – 5 466, a w PCPR-ach – 432.

Kluczową kategorię zawodową w obszarze pomocy i integracji społecznej stanowią pracownicy socjalni. W 2023 r. w województwie śląskim w JOPS szczebla gminnego i powiatowego zatrudnionych było 2 356 przedstawicieli tej kategorii zawodowej. Stanowili oni 18,0% ogółu pracowników. Najwięcej z nich (2 006) było zatrudnionych w OPS-ach / CUS-ach, gdzie stanowili 85,1% ogółu pracowników.

Ustawa o pomocy społecznej stanowi, że ośrodek pomocy społecznej powinien zatrudniać pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2000 mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących, nie mniej jednak niż trzech pracowników. Na koniec 2023 r. jedynie 90,4% gmin spełniało zakładane w ustawie wymogi dotyczące liczby ludności / środowisk przypadających na 1 pracownika socjalnego.

Prognozy zawarte w formularzach *OZPS – 2023/2024* wskazują, że w 2024 r. wśród specjalistycznych jednostek pomocy społecznej zwiększenie zatrudnienia wystąpi w przypadku: schronisk dla osób bezdomnych i schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi, środowiskowych domów samopomocy, mieszkań treningowych / wspomaganych, dziennych domów pomocy, klubów samopomocy, noclegowni oraz domów pomocy społecznej. Spadek zatrudnienia dotyczyć będzie jednostek specjalistycznego poradnictwa, a liczba pracowników ogrzewalni ma pozostać na takim samym poziomie.

Oprócz pracowników zatrudnionych na podstawie umów o pracę OPS-y, CUS-y i PCPR-y zatrudniają m.in. wolontariuszy, stażystów oraz osoby wykonujące pracę w ramach zatrudnienia subsydiowanego. Według informacji udostępnionych za pośrednictwem ankiety przeprowadzonej w ramach *Badania potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne (PZW-2024)*, w województwie śląskim w 2023 r. w tego rodzaju instytucjach odnotowano: 438 wolontariuszy, 101 osób zaangażowanych w ramach zatrudnienia subsydiowanego (roboty publiczne, prace interwencyjne i inne) oraz 126 stażystów. Współpracę z wolontariuszami deklarowało 19,7% podstawowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i centrów usług społecznych. Stosowanie zatrudnienia subsydiowanego deklarowało

14,5% podstawowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i centrów usług społecznych, natomiast stażyści byli zatrudniani przez 27,6% tego rodzaju instytucji.

Zgodnie z danymi przekazanymi za pośrednictwem ankiety *PZW-2024* w 2023 roku wśród pracowników podstawowych JOPS 75,2% legitymowało się wyższym wykształceniem. Średnie wykształcenie posiadało 19,8%, a inny niż ww. poziom wykształcenia był udziałem 5,0% pracowników. Najniższym odsetkiem pracowników z wyższym wykształceniem cechowały się miejskie ośrodki pomocy rodzinie.

Specjalizację I i/lub II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego posiadało 555 pracowników socjalnych podstawowych JOPS i CUS. Stanowili oni 31,1% analizowanej kategorii zawodowej. Najniższą wartością ww. wskaźnika charakteryzowały się miejskie ośrodki pomocy rodzinie.

Specjalizację z organizacji pomocy społecznej posiadało 618 osób stanowiących 9,1% wszystkich pracowników. Wskaźnik ten najniższą wartość przyjmował, analogicznie jak w przypadku specjalizacji w zawodzie pracownika socjalnego, w miejskich ośrodkach pomocy rodzinie.

Świadczenia pomocy społecznej

W 2023 roku świadczenia pomocy społecznej, realizowane w ramach zadań własnych i zleconych gminom, przyznano w trybie decyzji 73 275 osobom. Stanowiły one 1,7% ogółu ludności (w Polsce 2,4%). Świadczenia pieniężne przyznano decyzją 44 052 osobom, natomiast niepieniężne 37 944 osobom. Pomocą udzieloną w postaci pracy socjalnej objęto 58 872 rodziny liczące 114 422 osoby. Rodziny korzystające z tego rodzaju wsparcia stanowiły 80,4% ogółu rodzin objętych pomocą społeczną (w Polsce 75,5%). Wyłącznie pracą socjalną wspierano 21 233 rodziny, tj. 29,0% ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej (w Polsce 23,4%). W analizowanym okresie liczba zawartych kontraktów socjalnych dotyczących osób i rodzin, z którymi zawierany jest kontrakt w zakresie rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej wyniosła 3 944, a grupa objętych nimi osób liczyła 4 284. Liczba zawartych kontraktów socjalnych dotyczących osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy wyniosła 1 067, a grupa objętych nimi osób liczyła 1 068. Liczba zrealizowanych projektów socjalnych wyniosła 185. Było nimi objętych 1 697 osób.

W całym 2023 roku na realizację świadczeń w ramach zadań zleconych gminom wydatkowano kwotę 12 522 854 zł, tj. o 15,6% więcej niż rok wcześniej. W przeliczeniu na jednego mieszkańca najwyższe wydatki z tytułu realizacji zadań zleconych gminie poniesiono w podregionie częstochowskim (6,05 zł). Wśród powiatów najwyższą wartość analizowany wskaźnik osiągnął w powiecie myszkowskim (21,21 zł), natomiast spośród gmin – w Lelowie (45,06 zł). W ramach realizacji wyżej wymienionych świadczeń najwięcej środków przeznaczono na specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi (9 167 349 zł) oraz na wypłatę przyznanych przez sąd wynagrodzeń należnych opiekunom z tytułu sprawowania opieki (3 278 549 zł).

Na realizację świadczeń z pomocy społecznej w ramach zadań własnych gmin w całym 2023 roku wydatkowano w województwie śląskim kwotę 652 057 305 zł, tj. o 11,1% więcej niż rok wcześniej. W przeliczeniu na jednego mieszkańca największe wydatki zanotowano w podregionie katowickim (211,3 zł). Najwyższy wskaźnik wśród powiatów i gmin osiągnięto w Chorzowie (270,3 zł), posiadającym jednocześnie status gminy i powiatu. W ramach realizacji zadań własnych gmin najwięcej środków przeznaczono na: odpłatność gminy za pobyt w DPS (354 889 107 zł), zasiłki stałe (86 333 790 zł) oraz usługi opiekuńcze (52 872 086 zł).

Jeśli chodzi o zapotrzebowanie na środki finansowe przeznaczone na wypłatę świadczeń realizowanych w ramach zadań gmin największy procentowy wzrost wydatków w latach 2023-2024 prognozowany jest w przypadku sprawienia pogrzebu (o 8,9%) oraz zasiłku stałego (o 8,8%). Mniejsze wzrosty będą dotyczyć: odpłatności gminy za pobyt mieszkańców w DPS (o 5,5%), zasiłku celowego przyznanego niezależnie od dochodu na podstawie art. 39a ust. 1 i 2 (o 5,1%), zasiłku okresowego (o 4,0%), zapewnienia schronienia (3,1%), zapewnienia posiłku (o 2,8%) oraz zasiłku celowego (o 1,9%).

Na świadczenia pomocy społecznej realizowane w ramach zadań powiatów w 2023 roku w województwie śląskim wydatkowano ogółem 1 035 073 zł. Zdecydowaną większość tej kwoty stanowiły wydatki na pomoc dla cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą bądź też przebywali na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy.

W 2023 roku wartość środków przeznaczonych na sfinansowanie świadczeń przyznawanych w ramach pomocy cudzoziemcom wyniosła 708 733 zł i była niższa o 147 182 zł czyli o 17,2% niż rok wcześniej. Utrzymujące się wysokie wydatki na powyższe świadczenia są m.in. konsekwencją wciąż trwającego konfliktu zbrojnego na Ukrainie i dalsza obecność obywateli tego kraju w Polsce, co wiąże się z koniecznością udzielania im odpowiedniego wsparcia. Na „pomoc dla cudzoziemców, przebywających na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy (w związku z udzieleniem ochrony uzupełniającej)” przeznaczono 288 682 zł, „dla cudzoziemców ze statusem uchodźcy” – 228 136 zł, „dla cudzoziemców z ochroną uzupełniającą” – 181 910 zł, natomiast na „pomoc dla cudzoziemców, przebywających na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy (w związku z nadaniem statusu uchodźcy)” – 10 005 zł.

Przeciętna wysokość wydatków na pomoc dla cudzoziemców ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowała się na poziomie 0,16 zł (średnia krajowa wyniosła 1,02 zł).

W ramach pomocy mającej na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem wydatkowano 326 340 zł, czyli o 122 529 zł mniej niż w 2022 roku (-27,3%). Największy udział stanowiła „pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki” (175 693 zł) oraz „pomoc pieniężna na usamodzielnienie” (75 808 zł). Na trzecim i czwartym miejscu znalazły się natomiast: „pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej” (68 403 zł) oraz „pomoc mająca na celu uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych (6 436 zł). Najwięcej, w przeliczeniu na 1 mieszkańca, przeznaczono na ten cel w podregionie bytomskim (0,15 zł), natomiast najmniej gliwickim (0,03 zł). Rozpatrując sytuację w poszczególnych powiatach można stwierdzić, że kwota ta była najwyższa w m. Świętochłowice (0,83 zł), najniższa zaś w: powiecie będzińskim, bieruńsko-lędzińskim, częstochowskim, mikołowskim, myszkowskim, pszczyńskim, m. Mysłowice i m. Ruda Śląska (gdzie nie zanotowano żadnych wydatków w ramach pomocy mającej na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem) oraz w m. Zabrze, m. Katowice i powiecie żywieckim (po 0,01 zł).

Jednostki realizujące zadania powiatu z zakresu pomocy społecznej prognozują w 2024 roku wzrost liczby świadczeniobiorców w przypadku pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej (o 27,5% z 40 do 51 osób), pomocy pieniężnej na usamodzielnienie (o 8,8% z 57 do 62 osób) oraz pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki (o 0,7%, z 148 do 149 osób). Jednocześnie ma wzrosnąć zapotrzebowanie na środki finansowe przeznaczane na: pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej – o 30,4%, pomoc pieniężną na usamodzielnienie – o 23,5% oraz pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki – o 5,1%.

Jeśli chodzi o środki finansowe w budżetach jednostek samorządu terytorialnego w ujęciu klasyfikacji budżetowej, podstawowe jednostki organizacyjne pomocy społecznej zgłosiły największą potrzebę wzrostu środków w 2024 roku w ramach rozdziałów: 85213 – Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy

społecznej oraz za osoby uczestniczące w zajęciach CIS (o 39,9%), 85216 – Zasiłki stałe (o 24,2%), 85228 – Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze (o 23,4%), 85220 – Specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej (o 21,2%), 85214 – Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (o 14,1%), 85219 – Ośrodek Pomocy Społecznej (o 13,1%) oraz 85295 – Pozostała działalność (o 12,1%).

Organizacje pozarządowe

Organy administracji samorządowej organizując pomoc społeczną mogą współpracować w tym zakresie m.in. z organizacjami pozarządowymi. Współpraca jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych może odbywać się w szczególności poprzez zlecenie realizacji zadań podmiotom III sektora. JST mogą zlecać organizacjom pozarządowym realizację zadań w oparciu o przepisy ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub prawa zamówień publicznych. Organizacje pozarządowe mogą m.in. świadczyć usługi opiekuńcze (w tym specjalistyczne) lub też prowadzić placówki pomocy społecznej.

Według informacji udostępnionych za pośrednictwem *Ankiety PZW-2024* w ramach *Badania potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne* w 2023 r. realizację zadań z obszaru pomocy społecznej i wsparcia zlecało organizacjom pozarządowym 28% JST z terenu województwa śląskiego (ze 152 JST od których uzyskano odpowiedzi w postaci wypełnionej ankiety). Współpracę z organizacjami pozarządowymi zdecydowanie rzadziej deklarowały gminy miejsko-wiejskie i wiejskie w porównaniu z gminami miejskimi. Środki wydatkowane na ww. zadania wyniosły ogółem 98,6 mln zł, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało kwotę 22,68 zł.

Zlecenie realizacji zadań w trybie działalności pożytku publicznego w 2023 r. zadeklarowało 17% JST. Z organizacjami pozarządowymi zawarto w ramach tego trybu 124 umów / zleceń na łączną kwotę 24,6 mln zł. Na zlecenie realizacji zadań z wykorzystaniem procedury zamówień publicznych wskazało 13% JST, liczba umów / zleceń wyniosła 44, a kwota środków, które trafiły w ten sposób do organizacji pozarządowych – 74,0 mln zł.

W 2023 r. podstawowe usługi opiekuńcze zlecało 11% gmin. Wydatkowano na ten cel 45,8 mln zł, co stanowiło 69,9% ogółu środków przeznaczonych na zlecenie zadań organizacjom pozarządowym. Specjalistyczne usługi opiekuńcze zlecało w tym czasie 7% gmin. Kwota umów / zleceń wyniosła 4,3 mln zł, a udział w całości wydatków związanych ze zlecaniem realizacji zadań – 6,6%. Prowadzenie placówek pomocy społecznej w 2023 r. zlecało 9% JST. Wydatkowały one na ten cel 15,4 mln zł, która to kwota stanowiła 23,5% środków przeznaczonych na finansowanie zadań realizowanych przez organizacje pozarządowe.

W województwie śląskim na koniec 2023 r. podmioty inne niż powiat lub gmina prowadziły 142 specjalistyczne jednostki pomocy społecznej. W przypadku poszczególnych podregionów wartości te kształtowały się od 40,4% w częstochowskim po 10,4% w bytomskim i sosnowieckim. W latach 2013-2023 udział jednostek prowadzonych przez podmiot inny niż powiat czy gmina podlegał niewielkim wahaniom. Na przestrzeni lat 2013-2023 zmniejszył się o 5,7 punktu procentowego, natomiast w latach 2022-2023 o 3,8. W 2023 roku województwo śląskie – w stosunku do średniej krajowej – charakteryzowało się niewiele wyższym udziałem jednostek prowadzonych przez podmioty niepubliczne.

Źródła danych

W 2024 r. do sporządzania oceny zasobów pomocy społecznej wykorzystano cztery główne źródła danych:

- 1) *Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach – MRiPS-03,*
- 2) *Wybrane jednostki organizacyjne pomocy społecznej i inne jednostki pomocy społecznej oraz zatrudnienie w systemie pomocy społecznej – MRiPS-06,*
- 3) *Bank Danych Lokalnych* prowadzony przez Główny Urząd Statystyczny
- 4) Formularz *Ocena zasobów pomocy społecznej – edycja 2023/2024*, przygotowany przez Ministerstwo Pracy, Rodziny i Polityki Społecznej. Informacje nt. kwalifikacji pracowników OPS, CUS, PCPR oraz współpracy tychże jednostek z sektorem pozarządowym, które w formularzu OZPS są uwzględnione wyłącznie w formie jakościowej, zostały pozyskane za pomocą ankiety internetowej w ramach *Badania potrzeb szkoleniowych i informacyjnych podmiotów zapewniających wsparcie środowiskowe i instytucjonalne.*

10. WNIOSKI I REKOMENDACJE

WNIOSKI		REKOMENDACJE	
1	<p>Rodzina jest głównym środowiskiem funkcjonowania swoich członków, a przede wszystkim rozwoju dziecka. Chociaż zmienia się model i warunki życia współczesnej rodziny, to jest ona nadal niezastąpiona i stanowi naturalne środowisko wychowawcze, w którym młodzi ludzie uczą się żyć i postępować w przyjęty w danej kulturze sposób. W sytuacjach, gdy rodzina nie jest w stanie sama poradzić sobie z problemami zachodzi konieczność udzielenia jej pomocy.</p> <p>Województwo śląskie od wielu już lat charakteryzuje się wyższymi od ogólnopolskich poziomami wskaźników rozwodów i separacji. Nie inaczej było w 2022 r. Szczególnie niekorzystnie rozpad rodziny wpływa na dzieci. Tymczasem 56,2% ogółu rozwodów orzeczono w rodzinach z dziećmi.</p> <p>Liczba placówek specjalistycznego poradnictwa rodzinnego utrzymuje się w województwie na niskim poziomie, a wskaźnik korzystających z ich usług jest znacznie niższy niż ogólnopolski.</p>	1.1	Wspieranie rodzin, w szczególności zagrożonych lub dotkniętych dysfunkcjami, w prawidłowym wypełnianiu swoich funkcji.
		1.2	Tworzenie centrów usług społecznych, zapewniających osobom i rodzinom łatwy dostęp do kompleksowych usług społecznych.
		1.3	Rozwój asystentury rodzinnej, umożliwiający wsparcie rodziny we wczesnym stadium dysfunkcji.
		1.4	Rozwój systemu poradnictwa specjalistycznego oraz terapii rodzinnej, wspierającego rodziny w sytuacjach kryzysowych.
		1.5	Promowanie inicjatyw skierowanych na wsparcie rodzin.
		1.6	Rozwój systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
2	<p>W latach 2021-2023 mieliśmy do czynienia z niespotykanym od dekad wysokim poziomem inflacji. Skutki tego zjawiska szczególnie niekorzystnie wpływają na osoby najbiedniejsze – wykluczone społecznie lub zagrożone wykluczeniem.</p> <p>Obniżenie poziomu dochodów realnych przez dłuższy okres czasu może prowadzić do trudności z regulacją opłat za mieszkanie i/lub spłaty kredytów hipotecznych, a w skrajnych przypadkach grozić utratą miejsca zamieszkania.</p>	2.1	Uwzględnienie wzrostu kosztów utrzymania przy udzielaniu wsparcia materialnego z systemu pomocy społecznej.
		2.2	Monitorowanie sytuacji w zakresie zagrożenia bezdomnością oraz promowanie alternatywnych form regulacji opłat za mieszkanie.
		2.3	Rozwój dostępnego cenowo mieszkalnictwa.

WNIOSKI		REKOMENDACJE	
3	<p>Agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w 2022 r. spowodowała ogromną falę uchodźców. Duża część z nich zdecydowała się na pozostanie w Polsce. Według stanu na koniec listopada 2023 roku aktualny dokument pobytowy w Polsce posiadało 1,5 mln obywateli Ukrainy. Zdecydowana większość uchodźców stanowią kobiety, w przeważającej większości z dziećmi.</p>	3	<p>Realizacja działań na rzecz integracji uchodźców, w szczególności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> – utrzymanie / rozwój ich aktywności zawodowej m.in. poprzez zapewnienie opieki nad dziećmi, a także zatrudnianie, w tym przez podmioty ekonomii społecznej uchodźców, którym trudno znaleźć pracę na otwartym rynku pracy (osoby starsze, z niepełnosprawnościami itp.); – organizację kursów językowych oraz szkoleń z zakresu „orientacji w społeczeństwie polskim”; – wsparcie w postaci pomocy prawnej; – aktywizacja i integracja społeczna (w społecznościach lokalnych).
4	<p>W 2023 r. poziom odsetka ludności korzystającej z pomocy społecznej, w tym z powodu ubóstwa był mocno zróżnicowany w zależności od podregionu.</p>	4	<p>Kierowanie dodatkowego wsparcia do instytucji publicznych i organizacji pozarządowych działających na terenach charakteryzujących się szczególnie niekorzystnymi wartościami wskaźników zagrożenia wykluczeniem społecznym (podregiony: bytomski, częstochowski i katowicki).</p>

WNIOSKI		REKOMENDACJE	
5	<p>Warunkiem koniecznym prowadzenia działań na rzecz włączenia osób, rodzin i grup dotkniętych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym jest zapewnienie właściwej sieci instytucjonalnej pomocy społecznej umożliwiającej utrzymanie lub przywracanie niezależności i samodzielności.</p> <p>Ponadto potrzebna jest koordynacja działań podmiotów należących do różnych sektorów (publicznego, prywatnego i społecznego) oraz resortów (polityki społecznej, zdrowia, zatrudnienia, edukacji, spraw wewnętrznych itp.).</p>	5	Rozwój i pluralizacja usług społecznych poprzez wspieranie podmiotów należących do sektora ekonomii społecznej (w tym organizacji pozarządowych), czemu sprzyjać będzie m.in. stosowanie w ramach zamówień publicznych klauzul i aspektów społecznych.
6	<p>W ciągu ostatniej dekady nastąpił znaczny wzrost zarówno liczby osób w wieku poprodukcyjnym, jak i udziału tej kategorii w całej populacji województwa śląskiego.</p> <p>W zdecydowanej większości przypadków, za wymagające stałego wsparcia uznawane są osoby mające 80 i więcej lat. Województwo śląskie, w stosunku do średniej krajowej, cechuje się mniej korzystnym wskaźnikiem obciążenia demograficznego oraz wskaźnikami udziału osób w wieku poprodukcyjnym i osób w wieku 80+.</p> <p>Zmianom ulega wielkość oraz struktura gospodarstw domowych. Wpływa to na ograniczenie realizowanej dotychczas opieki wewnątrzrodzinnej oraz zwiększenie zapotrzebowania na usługi świadczone przez wyspecjalizowane podmioty zewnętrzne oraz nieformalne sieci wsparcia. Województwo śląskie cechuje się mniej korzystnym od ogólnopolskiego wskaźnikiem liczebności przeciętnego gospodarstwa domowego.</p> <p>Na koniec 2023 r. województwo śląskie, w stosunku do poziomu kraju, cechowało się niższymi wskaźnikami liczby miejsc w mieszkaniach wspomaganych.</p>	6.1	Podjęcie inicjatyw na rzecz aktywizacji fizycznej i społecznej seniorów.
		6.2	Utrzymanie seniorów przez możliwie najdłuższy okres czasu w ich dotychczasowym środowisku zamieszkania, m.in. poprzez rozwój usług społecznych, w tym profesjonalnych usług opiekuńczych i usług sąsiedzkich, promocję wolontariatu na rzecz wsparcia osób starszych oraz upowszechnienie teleopieki.
		6.3	Upowszechnienie pomocy dla opiekunów osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (m.in. poprzez rozwój opieki wytchnieniowej, w tym w ramach placówek środowiskowych oraz instytucji całodobowej opieki krótkoterminowej).
		6.4	Rozwój sieci mieszkań wspomaganych i dziennych domów pomocy
		6.5	Upowszechnienie idei tworzenia, w szczególności w małych gminach, gospodarstw opiekuńczych.

WNIOSKI		REKOMENDACJE	
7	<p>Usługi opiekuńcze stanowią bardzo skuteczny instrument służący utrzymaniu seniorów przez możliwie najdłuższy okres czasu w ich dotychczasowym środowisku zamieszkania.</p> <p>Tymczasem w 2023 roku w przypadku usług opiekuńczych realizowanych w ramach zadań własnych gmin województwo śląskie, w odniesieniu do całego kraju, cechowało się znacznie mniej korzystnymi wskaźnikami: liczby osób, którym decyzją przyznano świadczenie na 100 osób w wieku 80+ , przeciętnej liczby świadczeń na osobę, przeciętnej kwoty świadczeń na osobę oraz przeciętnej kwoty świadczenia.</p> <p>Usługi opiekuńcze, to dziedzina, w której stosunkowo łatwo mogą znaleźć zatrudnienie osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym uchodźcy z Ukrainy.</p>	7.1	Zapewnienie dobrej jakości usług opiekuńczych świadczonych przez profesjonalnie przygotowany personel, m.in. poprzez zapewnienie odpowiedniego poziomu nakładów finansowych na tę formę wsparcia oraz popularyzację standaryzacji.
		7.2	Podjęcie działań umożliwiających zatrudnienie przy realizacji usług opiekuńczych uchodźców z Ukrainy m.in. poprzez organizowanie kursów językowych oraz zawodowych.
		7.3	Zwiększenie zaangażowania podmiotów ekonomii społecznej w realizację usług opiekuńczych.
8	<p>W skład zbiorowości osób starszych i niepełnosprawnych wchodzi także osoby długotrwale chore, całkowicie niezdolne do prowadzenia gospodarstwa domowego. Takim osobom powinno się zapewnić możliwość skorzystania z opieki całodobowej.</p> <p>Tymczasem kolejka oczekujących na umieszczenie w DPS wynosiła na koniec 2023 r. 811 osób.</p> <p>Ponadto w 2023 roku w województwie śląskim nie był prowadzony żaden rodzinny dom pomocy (likwidacji uległy 2 RDP, które funkcjonowały w 2022 r.).</p> <p>Jednocześnie gminy wydają coraz więcej środków na odpłatność za pobyt swoich mieszkańców w domach pomocy społecznej. Wydatki na ten cel wzrosły w latach 2013-2023 ze 133 do 355 mln zł.</p>	8.1	Rozwój sieci rodzinnych domów pomocy.
		8.2	Poszukiwanie nowych form opieki całodobowej zapewniających odpowiednią jakość usług przy akceptowalnym poziomie kosztów.
		8.3	Zapewnienie koordynacji różnego typu świadczeń oferowanych osobom wymagającym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu przez systemy pomocy społecznej i ochrony zdrowia.

WNIOSKI		REKOMENDACJE	
9	<p>Według sprawozdań <i>MRiPS-06</i> w 2023 r. województwo śląskie, w porównaniu do średniej krajowej, cechowało się niższymi wskaźnikami liczby miejsc w: środowiskowych domach samopomocy, klubach samopomocy innych niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi, domach pomocy społecznej, „innych ośrodkach wsparcia”, klubach samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz rodzinnych domach pomocy.</p> <p>Informacje przekazane za pośrednictwem formularzy <i>OZPS – edycja 2023/2024</i> wskazują na występowanie kolejek osób oczekujących na uzyskanie pomocy w: domach pomocy społecznej, środowiskowych domach samopomocy, klubach samopomocy, dziennych domach pomocy oraz mieszkaniach treningowych / wspomaganych.</p> <p>Województwo śląskie odznacza się znacznymi różnicami w poziomie zasobów instytucjonalnych pomocy społecznej w ramach poszczególnych podregionów i powiatów.</p>	9.1	<p>Podejmowanie działań mających na celu dostosowanie istniejącej bazy instytucjonalnej do zidentyfikowanych potrzeb.</p>
	<p>Województwo śląskie odznacza się znacznymi różnicami w poziomie zasobów instytucjonalnych pomocy społecznej w ramach poszczególnych podregionów i powiatów.</p>	9.2	<p>Podejmowanie działań sprzyjających wyrównywaniu różnic w dostępie do infrastruktury pomocy społecznej pomiędzy mieszkańcami poszczególnych podregionów oraz powiatów.</p>
10	<p>W 2023 roku nadal wiele ośrodków pomocy społecznej / centrów usług społecznych nie spełniało ustawowych wymogów dotyczących zatrudnienia pracowników socjalnych.</p>	10	<p>Dostosowanie do obowiązujących standardów liczby pracowników socjalnych zatrudnionych w OPS-ach i CUS-ach.</p>
11	<p>W latach 2013-2023 nastąpił spadek zatrudnienia w OPS, CUS i PCPR, a jego poziom w 2023 roku był najniższy na przestrzeni ww. lat.</p>	11.1	<p>Promocja zawodów pomocowych.</p>
		11.2	<p>Dostosowanie warunków zatrudnienia, w tym poziomu wynagrodzeń, do aktualnej sytuacji na rynku pracy.</p>
12	<p>Współczesny model pomocy społecznej i pracy socjalnej stawia przed pracownikami służb społecznych coraz szersze i coraz bardziej zróżnicowane wymagania profesjonalne. Umiejętność właściwego</p>	12.1	<p>Monitorowanie potrzeb szkoleniowych kadr pomocy i integracji społecznej.</p>

WNIOSKI		REKOMENDACJE	
	<p>i pełnego zdiagnozowania sytuacji klientów oraz zaplanowania i przeprowadzenia adekwatnych działań pomocowych uwarunkowana jest posiadaniem wiedzy z zakresu różnych dziedzin nauki oraz specyficznych umiejętności i kompetencji.</p> <p>Kryzys migracyjny przyczynił się do rozszerzenia zakresu wymagań profesjonalnych o te z zakresu pracy socjalnej z uchodźcami.</p>	12.2	Zapewnienie pracownikom pomocy i integracji społecznej możliwości bezpłatnego podwyższania kwalifikacji, np. za pomocą szkoleń, specjalistycznego doradztwa, superwizji i coachingu, w tym z zakresu pomocy uchodźcom.
13	<p>W 2023 r. realizację zadań z obszaru pomocy społecznej i wsparcia zlecało organizacjom pozarządowym 28% JST z terenu województwa śląskiego (ze 152 przebadanych JST), świadczenie podstawowych usług opiekuńczych – 11% gmin, specjalistycznych usług opiekuńczych – 7% gmin, a prowadzenie placówek pomocy społecznej – 9% gmin i powiatów.</p> <p>W 2023 r. województwo śląskie charakteryzowało się niewiele wyższym niż przeciętnie w kraju udziałem jednostek prowadzonych przez podmioty inne niż gmina i powiat.</p>	13.1	Rozwój partnerskich relacji pomiędzy instytucjami pomocy społecznej i organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w szczególności poprzez zlecanie tego rodzaju podmiotom prowadzenia jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz realizacji innych zadań publicznych.
		13.2	Zwiększenie zakresu instrumentów premiujących podmioty ekonomii społecznej w procedurach zamówień publicznych (np. klauzule społeczne).
14	Sytuacja społeczna i demograficzna w województwie śląskim oraz poziom zasobów pomocy społecznej ulegają ciągłym zmianom.	14.1	Monitorowanie sytuacji społecznej i demograficznej w regionie, w tym prowadzenie badań i analiz nad warunkami i jakością życia rodzin oraz poziomem zasobów systemu pomocy i integracji społecznej.
		14.2	Podnoszenie kompetencji kadr JOPS w zakresie gromadzenia, opracowania i analizy danych.

WNIOSKI		REKOMENDACJE	
15	<p>W formularzu OZPS, m.in. w takich obszarach jak współpraca z organizacjami pozarządowymi czy też kwalifikacje pracowników podstawowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, zastosowano wyłącznie szablony opisów, które jednostki wypełniające formularz mogą dowolnie modyfikować. Uniemożliwia to zebranie porównywalnych danych ilościowych.</p>	15.1	<p>Modyfikacja narzędzi sprawozdawczych, która pozwoli na bardziej precyzyjne określenie sytuacji w obszarze pomocy i integracji społecznej, w szczególności w zakresie współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi oraz poziomu kwalifikacji pracowników podstawowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.</p>
		15.2	<p>Zapewnienie realnego wpływu jednostek organizacyjnych pomocy społecznej na kształt narzędzi służących zbieraniu danych na potrzeby oceny zasobów pomocy społecznej.</p>

11. ANEKS

Tabela 9. Wybrane elementy sytuacji demograficznej – województwo śląskie, lata 2017-2022.

Wyszczególnienie			Lata							
			2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Liczba mieszkańców	ogółem	wartość	4 548 180	4 533 565	4 517 635	4 412 097	4 375 947	4 346 702		
		odsetek ludności Polski	11,8	11,8	11,8	11,6	11,5	11,5		
	w tym wg:	kategorii wieku	liczba	wiek przedprodukcyjny	770 744	772 095	772 668	767 331	764 798	758 142
				wiek produkcyjny	2 776 870	2 735 057	2 694 162	2 603 611	2 564 231	2 529 487
				wiek poprodukcyjny	1 000 566	1 026 413	1 050 805	1 041 155	1 046 918	1 059 073
		odsetek ludności	wiek przedprodukcyjny	16,9	17,0	17,1	17,4	17,5	17,4	
			wiek produkcyjny	61,1	60,3	59,6	59,0	58,6	58,2	
			wiek poprodukcyjny	22,0	22,6	23,3	23,6	23,9	24,4	
	fakt. miejsca zam.	liczba	miasto	3 496 038	3 478 789	3 460 667	3 360 926	3 325 986	3 298 780	
			wieś	1 052 142	1 054 776	1 056 968	1 051 171	1 049 961	1 047 922	
		odsetek ludności	miasto	76,9	76,7	76,6	76,2	76,0	75,9	
			wieś	23,1	23,3	23,4	23,8	24,0	24,1	
	Gęstość zaludnienia			368,8	367,6	366,0	357,7	354,8	352,4	
	Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym			2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4	
Współczynnik obciążenia demograficznego*			63,8	65,8	67,7	69,5	70,7	71,8		
Przeciętne dalsze trwanie życia	mężczyźni		73,4	73,5	73,8	72,3	71,3	72,8		
	kobiety		80,8	80,9	80,8	80,0	78,9	80,2		
Urodzenia żywe	liczba		44 971	42 596	40 508	38 151	34 736	31 597		
	wskaźnik na 1000 mieszkańców		9,9	9,4	9,0	8,6	7,9	7,3		
Zgony ogółem	liczba		51 404	52 159	51 766	60 054	66 152	56 694		
	wskaźnik na 1000 mieszkańców		11,3	11,5	11,4	13,6	15,1	13,0		
Zgony niemowląt	liczba		181	165	187	137	154	153		
	wskaźnik na 1000 urodzeń żywych		4,0	3,9	4,6	3,6	4,4	4,8		
Przyrost naturalny	liczba		-6 433	-9 563	-11 258	-21 903	-31 416	-25 097		
	wskaźnik na 1000 mieszkańców		-1,4	-2,1	-2,5	-5,0	-7,2	-5,8		
Małżeństwa	liczba		22 449	22 242	21 132	16 529	19 088	17 198		
	wskaźnik na 1000 mieszkańców		4,9	4,9	4,7	3,7	4,4	4,0		
Rozwody	liczba		8 014	8 152	7 965	6 114	7 463	7 313		
	wskaźnik na 1000 mieszkańców		1,8	1,8	1,8	1,4	1,7	1,7		
Separacje	liczba		267	267	212	120	133	106		
	wskaźnik na 10 tys. mieszkańców		0,6	0,6	0,5	0,3	0,3	0,2		
Migracje międzywojewódzkie	saldo międzywojewódzkich migracji na pobyt stały		-3 260	-4 231	-4 275	-3 342	-3 690	-3 592		
	wskaźnik na 1000 mieszkańców		-0,7	-0,9	-0,9	-0,8	-0,8	-0,8		
Migracje zagraniczne	saldo zagranicznych migracji na pobyt stały		-986	-797	-442	-189	-793	-652		
	wskaźnik na 1000 mieszkańców		-0,2	-0,2	-0,1	0,0	-0,2	-0,1		

* Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 10. Prognoza ludności województwa śląskiego na lata 2025-2060.

Lata	Ludność								Wskaźnik obciążenia demograficznego*
	ogółem		w tym wg:						
			kategorii wieku						
	wartość	odsetek ludności Polski	liczba			odsetek ludności			
w wieku przedprodukcyjnym			w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym		
2025	4 275 590	11,4	726 590	2 448 522	1 100 478	17,0	57,3	25,7	74,6
2030	4 178 822	11,3	655 248	2 391 190	1 132 384	15,7	57,2	27,1	74,8
2035	4 038 072	11,1	579 698	2 302 315	1 156 059	14,4	57,0	28,6	75,4
2040	3 886 338	11,0	533 852	2 151 535	1 200 951	13,7	55,4	30,9	80,6
2045	3 732 233	10,9	525 632	1 950 257	1 256 344	14,1	52,3	33,7	91,4
2050	3 576 669	10,8	521 968	1 767 626	1 287 075	14,6	49,4	36,0	102,3
2055	3 418 709	10,6	508 578	1 639 318	1 270 813	14,9	48,0	37,2	108,5
2060	3 257 350	10,5	479 231	1 564 051	1 214 068	14,7	48,0	37,3	108,3

* Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 11. Wybrane elementy sytuacji demograficznej – województwo śląskie i Polska, 2022 r.

Wyszczególnienie		Polska	Śląskie
Gęstość zaludnienia na km ²		121	352
Ludność wg kategorii wieku (w %)	wiek przedprodukcyjny	18,4	17,4
	wiek produkcyjny	58,7	58,2
	wiek poprodukcyjny	22,9	24,4
Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludn. w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym)		70,4	71,8
Ludność wg faktycznego miejsca zamieszkania (w %)	miasto	59,6	75,9
	wieś	40,4	24,1
Przeciętne dalsze trwanie życia (w latach)	mężczyźni	73,4	72,8
	kobiety	81,1	80,2
Urodzenia żywe na 1000 ludności		8,1	7,3
Zgony ogółem na 1000 ludności		11,9	13,0
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych		3,8	4,8
Przyrost naturalny na 1000 ludności		-3,8	-5,8
Małżeństwa na 1000 ludności		4,1	4,0
Separacje na 10 tys. ludności		0,2	0,2
Rozwody na 1000 ludności		1,6	1,7
Saldo migracji zagranicznych na pobyt stały (wskaźnik na 1000 ludności)		0,1	-0,1

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 12. Wybrane elementy sytuacji społeczno-ekonomicznej – województwo śląskie, lata 2017-2022.

Wyszczególnienie			Lata					
			2017	2018	2019	2020	2021	2022
Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę (zł)			1 297	1 289	1 330	1 271	1 421	1 527
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto (zł)			4 482	4 825	5 178	5 451	5 908	6 728
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto (zł)	z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych	emerytury	2 645	2 717	2 819	2 948	3 135	3 396
		renty z tytułu niezdolności do pracy	2 119	2 254	2 373	2 506	2 622	2 827
		renty rodzinne	2 371	2 463	2 573	2 703	2 878	3 108
	rolników indywidualnych		1 391	1 406	1 458	1 528	1 568	1 629
Osoby w rodzinach korzystających z pomocy społecznej o dochodach poniżej kryt. dochodowe (% mieszkańców)			2,4	2,0	1,7	1,6	1,5	1,6
Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych			111 679	110 167	108 859	117 632	121 216	152 964
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw			77,6	77,7	76,8	79,3	75,3	80,0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 13. Wybrane elementy sytuacji społeczno-ekonomicznej – województwo śląskie i Polska, 2022 rok.

Wyszczególnienie			Polska	Śląskie
Przeciętne miesięczne wydatki na 1 członka gospodarstwa domowego (zł)			1 475	1 527
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto (zł)			6 706	6 728
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto (zł)	z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych	emerytury	2 977	3 396
		renty z tytułu niezdolności do pracy	2 316	2 827
		renty rodzinne	2 605	3 108
	rolników indywidualnych		1 501	1 629
Wskaźniki zagrożenia ubóstwem wg granic ubóstwa (% osób w gosp. dom. poniżej granic)	minimum egzystencji		4,7	x
	relatywna granica ubóstwa		11,8	x
	ustawowa granica ubóstwa		7,1	x
Osoby w rodzinach korzystających z pomocy społecznej o dochodach poniżej kryterium dochodowego (% mieszkańców)			2,2	1,6
Liczba przestępstw stwierdzonych w zakończonych postępow. przygotow. na 10 tys.mieszkańców			229	352
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw			71,1	80,0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 14. Wybrane elementy sytuacji na rynku pracy – województwo śląskie i Polska, lata 2017-2023, stan na koniec danego roku.

Wyszczególnienie		Lata							
		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Liczba zarejestrowanych bezrobotnych (tys.)	Polska	1 081 746	968 888	866 374	1 046 432	895 203	812 301	788 229	
	Śląskie	94 687	80 079	66 521	91 032	76 324	64 903	62 445	
Odsetki ogółu zarejestrowanych bezrobotnych	mężczyźni	Polska	44,9	44,0	44,7	46,3	46,2	46,3	47,4
		Śląskie	42,4	41,6	43,4	45,2	45,3	45,2	46,2
	kobiety	Polska	55,1	56,0	55,3	53,7	53,8	53,7	52,6
		Śląskie	57,6	58,4	56,6	54,8	54,7	54,8	53,8
	do 25 r.ż.	Polska	12,4	12,2	12,3	12,5	11,2	12,4	12,8
		Śląskie	10,4	10,2	10,5	11,0	9,5	10,7	11,2
	pow. 50 r.ż.	Polska	27,6	27,1	27,2	25,7	26,9	27,0	26,8
		Śląskie	29,6	29,0	28,8	26,9	28,3	28,4	28,2
	długotrwale bezrobotni	Polska	55,0	52,4	49,9	43,3	56,6	51,7	49,0
		Śląskie	51,9	48,8	43,6	41,5	51,2	46,0	42,4
	Stopa bezrobocia	Polska	6,6	5,8	5,2	6,3	5,8	5,2	5,1
		Śląskie	5,1	4,3	3,6	4,9	4,3	3,7	3,6

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 15. Rodziny objęte pomocą społeczną – województwo śląskie, lata 2013-2023.

Lata	Wartości liczbowe			Wskaźniki	
	liczba rodzin		liczba osób w rodzinach	udział rodzin wiejskich (w %)	osoby w rodz. korzyst. z pom. społ. jako % ogółu mieszkańców
	ogółem	w tym na wsi			
2013	123 934	24 257	296 430	19,6	6,4
2014	118 170	22 738	279 489	19,2	6,1
2015	113 638	21 749	230 402	19,1	5,8
2016	105 942	20 845	237 109	19,7	5,2
2017	98 802	19 130	209 491	19,4	4,6
2018	89 516	17 361	184 506	19,4	4,1
2019	90 615	18 081	179 127	20,0	4,0
2020	84 761	16 868	163 273	19,9	3,6
2021	80 819	15 670	153 101	19,4	3,4
2022	76 601	14 341	143 756	18,7	3,3
2023	73 262	14 406	137 644	19,7	3,2

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MPiPS / MRPiPS / MRiPS-03* za lata 2013-2023, 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 16. Rodziny objęte pomocą społeczną – województwo śląskie i Polska, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie		Śląskie					Polska 2023
		lata			zmiana w latach 2022-2023		
		2021	2022	2023	n	%	
Liczba rodzin	ogółem	80 819	76 601	73 262	-3339	-4,4	867 881
	w tym na wsi	15 670	14 341	14 406	65	0,5	345 377
Liczba osób w rodzinach		153 101	143 756	137 644	-6112	-4,3	1 736 378
Udział rodzin wiejskich (w %)		19,4	18,7	19,7	1,0	5,2	39,8
Osoby w rodz. korzyst. z pom. społ. jako % ogółu mieszkańców		3,4	3,3	3,2	-0,1	-4,0	4,6

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, *sprawozdania MRiPS-03* za lata 2021-2023, 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 17. Rodziny objęte pomocą społeczną wg rodzajów powiatów oraz podregionów – województwo śląskie, 2023 r.

Wyszczególnienie		Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach	Wskaźniki	
		ogółem	w tym na wsi		udział rodzin wiejskich	osoby w rodzinach jako % ogółu ludności
Województwo		73 262	14 406	137 644	19,7	3,2
Podregiony	bielski	9 809	4 895	19 808	49,9	3,0
	bytomski	7 915	1 123	15 826	14,2	3,8
	częstochowski	8 772	3 566	15 225	40,7	3,1
	gliwicki	5 813	550	10 322	9,5	2,3
	katowicki	14 149	0	26 710	0,0	3,8
	rybnicki	9 209	2 052	18 696	22,3	3,1
	sosnowiecki	13 058	1 133	22 897	8,7	3,5
	tyski	4 537	1 087	8 160	24,0	2,1
Powiaty wg rodzaju	miasta na prawach powiatu	42 466	72	77 144	0,2	3,2
	powiaty ziemskie	30 796	14 334	60 500	46,5	3,1

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, *sprawozdanie MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 18. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną wg powodów udzielenia pomocy – województwo śląskie, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie		Lata			Zmiana w latach 2022-2023	
		2021	2022	2023	n	%
Ogółem		153 101	143 756	137 644	-6 112	-4,3
W tym wg powodów:	ubóstwo	55 440	49 676	45 926	-3 750	-7,5
	sieroctwo	77	71	62	-9	-12,7
	bezdomność	5 684	5 642	6 072	430	7,6
	potrzeba ochrony macierzyństwa	20 962	18 222	18 377	155	0,9
	bezrobocie	47 655	40 206	36 277	-3 929	-9,8
	niepełnosprawność	42 111	39 281	38 500	-781	-2,0
	długotrwała lub ciężka choroba	51 817	48 532	46 911	-1 621	-3,3
	bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	39 655	37 163	36 508	-655	-1,8
	przemoc domowa	3 406	3 084	3 613	529	17,2
	potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	140	71	39	-32	-45,1
	alkoholizm	7 339	6 861	6 877	16	0,2
	narkomania	594	551	545	-6	-1,1
	trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	1 822	1 629	1 657	28	1,7
	trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy	51	217	195	-22	-10,1
	zdarzenie losowe	826	667	536	-131	-19,6
	sytuacja kryzysowa	2 075	1 383	865	-518	-37,5
kłęska żywiołowa lub ekologiczna	1401	6	9	3	50,0	

Uwaga: Dana rodzina i jej członkowie mogli być objęci pomocą z więcej niż jednego powodu.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2021-2023.

Tabela 19. Rodziny objęte pomocą społeczną wg powodów udzielenia pomocy – województwo śląskie, 2023 r.

Obszar		Liczba rodzin objętych pomocą	Osoby w rodzinach objętych pomocą		
			liczba osób	odsetek objętych pomocą społeczną	odsetek mieszkańców
Ogółem		73 262	137 644	100,0	3,17
W tym wg powodów:	ubóstwo	26 398	45 926	33,4	1,06
	sieroctwo	27	62	0,0	0,00
	bezdomność	5 642	6 072	4,4	0,14
	potrzeba ochrony macierzyństwa	3 834	18 377	13,4	0,42
	bezrobocie	16 457	36 277	26,4	0,83
	niepełnosprawność	24 736	38 500	28,0	0,89
	długotrwała lub ciężka choroba	30 986	46 911	34,1	1,08
	bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	11 884	36 508	26,5	0,84
	przemoc domowa	1 098	3 613	2,6	0,08
	potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	14	39	0,0	0,00
	alkoholizm	4 773	6 877	5,0	0,16
	narkomania	385	545	0,4	0,01
	trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	1 137	1 657	1,2	0,04
	trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy	82	195	0,1	0,00
	zdarzenie losowe	234	536	0,4	0,01
	sytuacja kryzysowa	373	865	0,6	0,02
kłeska żywiołowa lub ekologiczna	6	9	0,0	0,00	

Uwaga: Dana rodzina i jej członkowie mogli być objęci pomocą z więcej niż jednego powodu.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r.

Tabela 20. Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną na 1000 / 10 tys. mieszkańców – województwo śląskie i Polska, 2023 r.

Wyszczególnienie		Na 1000 / 10 tys. mieszkańców	
		Śląskie	Polska
Ogółem		31,7	46,0
W tym wg powodów:	ubóstwo	10,6	16,0
	sieroctwo	0,0	0,0
	bezdomność	1,4	1,0
	potrzeba ochrony macierzyństwa	4,2	7,8
	bezrobocie	8,3	13,1
	niepełnosprawność	8,9	11,8
	długotrwała lub ciężka choroba	10,8	15,0
	bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	8,4	8,7
	przemoc domowa	0,8	0,9
	potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi*	0,1	0,1
	alkoholizm	1,6	2,1
	narkomania*	1,3	1,9
	trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego*	3,8	4,3
	trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą*	0,4	1,7
	zdarzenie losowe*	1,2	2,6
sytuacja kryzysowa*	2,0	3,9	
klęska żywiołowa lub ekologiczna*	0,0	0,1	

* W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 21. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej – województwo śląskie, stan na koniec 2023 r.

Wyszczególnienie				Jednostki	Miejsca	Korzystający			
Ogółem				606	18 496	x			
W tym:	domy pomocy społecznej			96	8 537	9 713			
	ośrodki wsparcia	ogółem		219	8 161	9 996			
		w tym:	prowadzące miejsca całodobowego okresowego pobytu		39	1 446	2 130		
			ośr. wsp. dla osób z zaburz. psych.	ogółem		50	2 202	2 454	
				w tym:	środ. domy samopom.	ogółem	49	2 187	2 439
						w tym prow. miejsca całodob. okres. pobytu	4	21	23
				kluby samopom. dla osób z zab. psych.	1	15	15		
				dzienne domy pomocy		72	2 461	2 791	
				domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży		7	144	240	
				schroniska dla osób bezdomnych		20	996	1 399	
				schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi		7	277	454	
				kluby samopomocy (inne niż dla osób z zaburzeniami psych.)		59	1 575	2 198	
			inne ośrodki wsparcia		6	506	489		
		mieszkania treningowe oraz wspomagane	ogółem		241	809	899		
	w tego mieszkania:		treningowe	152	572	628			
			wspomagane	89	237	271			
	ośrodki interwencji kryzysowej	ogółem		17	0	11 365			
		w tym:	dla ofiar przemocy w rodzinie	17	0	2 026			
			dla ofiar handlu ludźmi	15	0	0			
	placówki specjalistycznego poradnictwa	ogółem		3	0	704			
w tym plac. specjalist. poradn. rodzinnego		ogółem	2	0	246				
		w tym świadczące usługi w postaci terapii rodzinnej	2	0	48				
noclegownie			16	721	1 871				
ogrzewalnie			14	268	1 655				
rodzinne domy pomocy społecznej			0	0	0				

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie MRiPS-06 za okres I-XII 2023 r.

Tabela 22. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej wg zasięgu działania i podmiotu prowadzącego w województwie śląskim i w Polsce w latach 2021-2023, stan na koniec danego roku.

Wyszczególnienie		Śląskie					Polska 2023		
		lata			zmiana w latach 2022-2023				
		2021	2022	2023	n	%			
Ogółem	liczba jednostek	534	529	605	76	14,4	5 726		
	liczba miejsc	17 718	17 321	18 505	1 184	6,8	177 843		
	liczba miejsc na 10 tys. mieszk.	40,5	39,8	42,6	2,7	6,8	47,1		
W tym wg:	zasięgu działania	lokalny	liczba jednostek	361	359	436	77	21,4	3 996
			liczba miejsc	8 249	7 950	9 138	1 188	14,9	86 708
			odsetek jednostek	67,6	67,9	72,1	4,2	6,2	69,8
			odsetek miejsc	46,6	45,9	49,4	3,5	7,6	48,8
		ponadlokalny	liczba jednostek	173	170	169	-1	-0,6	1 730
			liczba miejsc	9 469	9 371	9 367	-4	0,0	91 135
			odsetek jednostek	32,4	32,1	27,9	-4,2	-13,1	30,2
			odsetek miejsc	53,4	54,1	50,6	-3,5	-6,4	51,2
	podmiotu prowadzącego	publiczne	liczba jednostek	389	385	461	76	19,7	4 464
			liczba miejsc	11 242	11 028	12 083	1 055	9,6	136 377
			odsetek jednostek	72,8	72,8	76,2	3,4	4,7	78,0
			odsetek miejsc	63,4	63,7	65,3	1,6	2,6	76,7
		pozostałe	liczba jednostek	145	144	144	0	0,0	1 262
			liczba miejsc	6 476	6 293	6 422	129	2,0	41 466
			odsetek jednostek	27,2	27,2	23,8	-3,4	-12,6	22,0
			odsetek miejsc	36,6	36,3	34,7	-1,6	-4,5	23,3

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-06* za lata 2021-2023, 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 23. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej wg zasięgu działania w województwie śląskim, stan na koniec 2023 r.

Wyszczególnienie				Jednostki ogółem	W tym jednostki wg zasięgu działania						
					lokalny		ponadlokalny				
					n	%	n	%			
Ogółem				606	435	71,8	171	28,2			
W tym:	domy pomocy społecznej			96	9	9,4	87	90,6			
	ośrodki wsparcia	ogółem			219	189	86,3	30	13,7		
		w tym:	prowadzące miejsca całodobowego okresowego pobytu			39	34	87,2	5	12,8	
			ośr. wsp. dla osób z zaburz. psych.	ogółem			50	28	56,0	22	44,0
				w tym:	środ. domy samopom.	ogółem	49	27	55,1	22	44,9
						w tym prow. miejsca całodob. okres. pobytu	4	4	100,0	0	0,0
					kluby samopom. dla osób z zab. psych.			1	1	100,0	0
				dzienne domy pomocy			72	70	97,2	2	2,8
				domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			7	2	28,6	5	71,4
				schroniska dla osób bezdomnych			20	20	100,0	0	0,0
				schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi			7	7	100,0	0	0,0
				kluby samopomocy (inne niż dla osób z zaburzeniami psych.)			59	59	100,0	0	0,0
				inne ośrodki wsparcia			6	5	83,3	1	16,7
	mieszkania treningowe oraz wspomagane	ogółem			241	207	85,9	34	14,1		
		w tego mieszkania:	treningowe			152	120	78,9	32	21,1	
			wspomagane			89	87	97,8	2	2,2	
	ośrodki interwencji kryzysowej	ogółem			17	0	0,0	17	100,0		
		w tym:	dla ofiar przemocy w rodzinie			17	0	0,0	17	100,0	
			dla ofiar handlu ludźmi			15	0	0,0	15	100,0	
	placówki specjalistycznego poradnictwa	ogółem			3	0	0,0	3	100,0		
w tym plac. specjalist. poradn. rodzinnego		ogółem			2	0	0,0	2	100,0		
		w tym świadczące usługi w postaci terapii rodzinnej			2	0	0,0	2	100,0		
noclegownie				16	16	100,0	0	0,0			
ogrzewalnie				14	14	100,0	0	0,0			
rodzinne domy pomocy społecznej				0	0	x	0	x			

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r.

Tabela 24. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej wg podmiotu prowadzącego w województwie śląskim, stan na koniec 2023 r.

Wyszczególnienie		Jednostki ogółem	W tym jednostki wg podmiotu prowadzącego						
			gmina / powiat		inny podmiot				
			n	%	n	%			
Ogółem		606	464	76,6	142	23,4			
W tym:	domy pomocy społecznej	96	55	57,3	41	42,7			
	ośrodki wsparcia	ogółem	219	144	65,8	75	34,2		
		prowadzące miejsca całodobowego okresowego pobytu	39	14	35,9	25	64,1		
		ośr. wsp. dla osób z zaburz. psych.	ogółem	50	24	48,0	26	52,0	
			w tym: środ. domy samopom.	ogółem	49	24	49,0	25	51,0
				w tym prow. miejsca całodob. okres. pobytu	4	3	75,0	1	25,0
			kluby samopom. dla osób z zab. psych.	1	0	0,0	1	100,0	
		inne ośrodki wsparcia	ogółem	72	50	69,4	22	30,6	
		dzienne domy pomocy	72	50	69,4	22	30,6		
		domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	7	3	42,9	4	57,1		
		schroniska dla osób bezdomnych	20	6	30,0	14	70,0		
		schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi	7	1	14,3	6	85,7		
		kluby samopomocy (inne niż dla osób z zaburzeniami psych.)	59	56	94,9	3	5,1		
		inne ośrodki wsparcia	6	4	66,7	2	33,3		
	mieszkania treningowe oraz wspomagane	ogółem	241	228	94,6	13	5,4		
		w tego mieszkania:	treningowe	152	147	96,7	5	3,3	
			wspomagane	89	81	91,0	8	9,0	
	ośrodki interwencji kryzysowej	ogółem	17	15	88,2	2	11,8		
		w tym:	dla ofiar przemocy w rodzinie	17	15	88,2	2	11,8	
			dla ofiar handlu ludźmi	15	14	93,3	1	6,7	
placówki specjalistycznego poradnictwa	ogółem	3	3	100,0	0	0,0			
	w tym plac. specjalist. poradn. rodzinnego	ogółem	2	2	100,0	0	0,0		
		w tym świadczące usługi w postaci terapii rodzinnej	2	2	100,0	0	0,0		
noclegownie	16	9	56,3	7	43,8				
ogrzewalnie	14	10	71,4	4	28,6				
rodzinne domy pomocy społecznej	0	0	x	0	x				

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie MRiPS-06 za okres I-XII 2023 r.

Tabela 25. Specjalistyczne jednostki pomocy społecznej w województwie śląskim w latach 2021-2023, stan na koniec danego roku.

Wyszczególnienie				Lata			Zmiana w latach 2022-2023			
				2021	2022	2023	n	%		
Ogółem				534	529	606	77	14,6		
W tym:	domy pomocy społecznej			98	97	96	-1	-1,0		
	ośrodki wsparcia	ogółem			186	178	219	41	23,0	
		prowadzące miejsca całodobowego okresowego pobytu			43	42	39	-3	-7,1	
		ośr. wsp. dla osób z zaburz. psych.	ogółem			49	48	50	2	4,2
			w tym:	środowiskowe domy samopomocy	ogółem	48	48	49	1	2,1
					w tym prow. miejsca całodob. okres. pobytu	4	4	4	0	0,0
			kluby samopom. dla osób z zab. psych.			1	0	1	1	x
			dzienne domy pomocy			59	63	72	9	14,3
		domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			7	7	7	0	0,0	
		schroniska dla osób bezdomnych			21	21	20	-1	-4,8	
		schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi			5	6	7	1	16,7	
		kluby samopomocy (inne niż dla osób z zaburzeniami psych.)			19	23	59	36	156,5	
		inne ośrodki wsparcia			26	10	6	-4	-40,0	
		mieszkania treningowe oraz wspomagane	ogółem			197	197	241	44	22,3
			w tego mieszkania:	treningowe			130	126	152	26
	wspomagane*			67	71	89	18	25,4		
	ośrodki interwencji kryzysowej	ogółem			17	17	17	0	0,0	
		w tym:	dla ofiar przemocy w rodzinie			16	15	17	2	13,3
			dla ofiar handlu ludźmi			4	5	15	10	200,0
	placówki specjalistycznego poradnictwa	ogółem			5	5	3	-2	-40,0	
		w tym plac. specjalist. poradn. rodzinnego	ogółem			3	3	2	-1	-33,3
			w tym świadczące usługi w postaci terapii rodzinnej			3	3	2	-1	-33,3
	noclegownie				16	17	16	-1	-5,9	
	ogrzewalnie				14	16	14	-2	-12,5	
	rodzinne domy pomocy społecznej				1	2	0	-2	-100,0	

* Do 2022 r. określane jako „wspierane”.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MRiPS-06 za lata 2021-2023.

Tabela 26. Miejsca w specjalistycznych jednostkach pomocy społecznej w województwie śląskim w latach 2021-2023, stan na koniec danego roku.

Wyszczególnienie				Lata			Zmiana w latach 2022-2023			
				2021	2022	2023	n	%		
Ogółem				17 718	17 321	18 496	1 175	6,8		
W tym:	domy pomocy społecznej			8 705	8 573	8 537	-36	-0,4		
	ośrodki wsparcia	ogółem			7 287	6 981	8 161	1 180	16,9	
		prowadzące miejsca całodobowego okresowego pobytu			1 544	1 490	1 446	-44	-3,0	
		ośr. wsp. dla osób z zaburz. psych.	ogółem		2 102	2 094	2 202	108	5,2	
			w tym:	środkow. domy samopomocy	ogółem	2 077	2 094	2 187	93	4,4
				w tym prow. miejsca całodob. okres. pobytu		23	23	21	-2	-8,7
		kluby samopom. dla osób z zab. psych.		25	0	15	15	x		
		w tym:								
		dzienne domy pomocy			2 230	2 235	2 461	226	10,1	
		domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			151	136	144	8	5,9	
		schroniska dla osób bezdomnych			1 054	1 045	996	-49	-4,7	
	schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi			248	257	277	20	7,8		
	kluby samopomocy (inne niż dla osób z zaburzeniami psych.)			550	642	1 575	933	145,3		
	inne ośrodki wsparcia			952	582	506	-76	-13,1		
	mieszkania treningowe oraz wspomagane	ogółem			738	724	809	85	11,7	
		w tego mieszkania:		treningowe	522	517	572	55	10,6	
				wspomagane*	216	207	237	30	14,5	
noclegownie			720	755	721	-34	-4,5			
ogrzewalnie			260	272	268	-4	-1,5			
rodzinne domy pomocy społecznej			8	16	0	-16	-100,0			

* Do 2022 r. określane jako „wspierane”.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

Tabela 27. Miejsca w specjalistycznych jednostkach pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców, stan na koniec 2023 roku.

Wyszczególnienie				Śląskie	Polska	Różnica		
Ogółem				42,6	47,1	-4,5		
W tym:	domy pomocy społecznej			19,6	21,1	-1,4		
	ośrodki wsparcia	ogółem			18,8	23,4	-4,5	
		prowadzące miejsca całodobowego okresowego pobytu			3,4	2,1	1,2	
		ośr. wsp. dla osób z zaburz. psych.	ogółem		5,1	9,1	-4,0	
			w tym:	środowiskowe domy samopomocy	ogółem	5,0	8,9	-3,8
					w tym prow. miejsca całodob. okres. pobytu	0,05	0,04	0,00
				kluby samopom. dla osób z zab. psych.	0,03	0,19	-0,16	
		w tym:	dzienne domy pomocy			5,7	5,6	0,1
			domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			0,33	0,22	0,11
			schroniska dla osób bezdomnych			2,3	1,5	0,9
			schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi	ogółem		0,62	0,22	0,40
	w tym miejsca z usługami opiekuńczymi			0,38	0,16	0,22		
	kluby samopomocy (inne niż dla osób z zaburzeniami psych.)			3,6	5,5	-1,8		
	inne ośrodki wsparcia			1,2	1,4	-0,2		
	mieszkania treningowe oraz wspomagane	ogółem			1,87	1,33	0,54	
		w tego mieszkania:	treningowe		1,33	0,70	0,62	
			wspomagane*		0,55	0,63	-0,09	
noclegownie				1,66	0,79	0,9		
ogrzewalnie				0,59	0,43	0,17		
rodzinne domy pomocy społecznej				0,00	0,09	-0,09		

* Do 2022 roku określane jako „wspierane”.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r. r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 28. Liczba osób korzystających z usług specjalistycznych jednostek pomocy społecznej w województwie śląskim w latach 2021-2023.

Wyszczególnienie				Lata			Zmiana w latach 2022-2023		
				2021	2022	2023	n	%	
Domy pomocy społecznej				9 642	9 528	9 713	185	1,9	
Ośrodki wsparcia	ogółem			9 327	9 231	9 996	765	8,3	
	prowadzące miejsca całodobowego okresowego pobytu			2 780	2 642	2 130	-512	-19,4	
	ośr. wsp. dla osób z zabur. psych.	ogółem			2 244	2 395	2 454	59	2,5
		w tym:	środotw. domy samopomocy	ogółem	2 207	2 395	2 439	44	1,8
				w tym prow. miejsca całodob. okres. pobytu	26	27	23	-4	-14,8
				kluby samopom. dla osób z zab. psych.	37	0	15	15	x
	dienne domy pomocy			2 516	2 427	2 791	364	15,0	
	domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			268	267	240	-27	-10,1	
	schroniska dla osób bezdomnych			1 644	1 551	1 399	-152	-9,8	
	schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi			478	493	454	-39	-7,9	
	kluby samopomocy (inne niż dla osób z zaburzeniami psych.)			855	1 019	2 198	1 179	115,7	
	inne ośrodki wsparcia			1 457	1 098	489	-609	-55,5	
mieszkania treningowe oraz wspomagane	ogółem			843	815	899	84	10,3	
	w tego mieszkania:	treningowe			579	587	628	41	7,0
		wspomagane*			264	228	271	43	18,9
Ośrodki interwencji kryzysowej	ogółem			7 509	7 351	11 365	4 014	54,6	
	w tym:	dla ofiar przemocy w rodzinie			1 288	1 161	2 026	865	74,5
		dla ofiar handlu ludźmi			2	1	0	-1	-100,0
Placówki specj. poradnictwa	ogółem			1 035	938	704	-234	-24,9	
	w tym plac. specjalist. poradn. rodzinnego	ogółem			480	454	246	-208	-45,8
		w tym świadczące usługi w postaci terapii rodzinnej			35	34	48	14	41,2
Noclegownie				1 515	1 976	1 871	-105	-5,3	
Ogrzewalnie				1 673	1 503	1 655	152	10,1	
Rodzinne domy pomocy społecznej				7	11	0	-11	-100,0	

* Do 2022 r. określane jako „wspierane”.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MRIPS-06 za lata 2021-2023.

Tabela 29. Pracownicy* JOPS szczebla gminnego i powiatowego w województwie śląskim w latach 2021-2023, stan na koniec danego roku.

Wyszczególnienie				Lata			Zmiana w latach 2022-2023					
				2021	2022	2023	liczba	%				
Ogółem				13 309	13 524	13 069	-455	-3,4				
W tym:	powiatowe centra pomocy rodzinie			454	469	432	-37	-7,9				
	ośrodki pomocy społecznej / centra usług społecznych			5 640	5 875	5 466	-410	-7,0				
	z tego:	ośrodki pomocy społecznej			5 640	5 875	5 402	-473	-8,1			
		centra usług społecznych			x	x	64	x	x			
	domy pomocy społecznej			5 733	5 705	5 655	-50	-0,9				
	placówki specjalistycznego poradnictwa			45	15	28	13	89,7				
	ośrodki interwencji kryzysowej			172	178	170	-8	-4,3				
	ośrodki wsparcia	ogółem			1 265	1 283	1 319	36	2,8			
		w tym:	ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	ogółem			578	584	610	26	4,5	
				w tym:	środowiskowe domy samopomocy			578	584	610	26	4,5
					kluby samopomocy dla osób z zaburz. psych.			0	0	0	0	x
			dzienne domy pomocy			304	341	380	40	11,6		
			domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			32	29	30	1	2,8		
			schroniska dla osób bezdomnych			141	154	137	-17	-11,0		
schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi			67	72	75	3	4,2					
kluby samopomocy inne niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi			32	32	47	15	48,9					
inne ośrodki wsparcia			123	72	40	-32	-43,9					

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-06* za lata 2021-2023.

Tabela 30. Pracownicy* JOPS szczebla gminnego i powiatowego przypadający na 10 tys. mieszkańców w województwie śląskim i w Polsce, stan na koniec 2023 r.

Wyszczególnienie				Śląskie	Polska	Różnica (n)	Stosunek (%)				
Ogółem				30,07	32,32	-2,25	93,0				
W tym:	powiatowe centra pomocy rodzinie			0,99	1,64	-0,64	60,7				
	ośrodki pomocy społecznej / centra usług społecznych			12,57	12,81	-0,24	98,2				
	domy pomocy społecznej			13,01	13,91	-0,90	93,5				
	placówki specjalistycznego poradnictwa			0,06	0,05	0,01	123,8				
	ośrodki interwencji kryzysowej			0,39	0,19	0,20	207,2				
	ośrodki wsparcia	ogółem			3,04	3,72	-0,68	81,6			
		w tym:	ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	ogółem			1,40	2,36	-0,96	59,5	
				w tym:	środowiskowe domy samopomocy			1,40	2,35	-0,95	59,7
					kluby samopom. dla osób z zab. psych.			0,00	0,01	-0,01	0,0
			dzienne domy pomocy			0,88	0,69	0,19	127,2		
			domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży			0,07	0,03	0,04	201,4		
			schroniska dla osób bezdomnych			0,31	0,19	0,13	168,9		
			schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi			0,17	0,04	0,13	450,4		
			kluby samopomocy inne niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi			0,11	0,15	-0,04	72,6		
inne ośrodki wsparcia			0,09	0,26	-0,17	35,2					

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-06* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <http://www.stat.gov.pl/bdl>.

Tabela 31. Pracownicy* OPS / CUS w województwie śląskim w latach 2021-2023, stan na koniec danego roku.

Wyszczególnienie				Lata			Zmiana w latach 2022-2023		
				2021	2022	2023	liczba	%	
Ogółem				5 640	5 875	5 466	-410	-7,0	
W tym:	kadra kierownicza	ogółem		512	551	529	-22	-4,1	
		w tym:	dyrektorzy i kierownicy jednostek oraz ich zastępcy	ogółem	229	227	228	1	0,5
			dyrektorzy, kierownicy	168	166	166	0	0,0	
			z-cy dyrektorów, z-cy kierowników	61	61	62	1	1,9	
		kierownicy działów, kierownicy sekcji	283	324	301	-24	-7,2		
	pracownicy socjalni	ogółem		2 067	2 053	2 006	-47	-2,3	
		w tym:	świadczący pracę socjalną poza siedzibą jednostki	x	148	120	x	x	
			przeprowadz. rodzinne wywiady środow. poza siedzibą jedn.	x	118	116	x	x	
			świadczący pracę socjalną i przeprowadzający rodzinne wywiady środowiskowe poza siedzibą jednostki	x	1 653	1 664	x	x	
		w tym:	główni specjaliści pracy socjalnej		x	38	63	x	x
			starsi specjaliści pracy socjalnej - koordynatorzy		72	79	76	-2	-2,8
			starsi specjaliści pracy socjalnej		269	279	396	117	42,0
			specjaliści pracy socjalnej		629	619	599	-20	-3,2
			starsi pracownicy socjalni		571	537	459	-78	-14,6
		pracownicy socjalni		496	496	414	-82	-16,5	
	główni specjaliści	ogółem		77	48	x	x	x	
		w tym będący pracownikami socjalnymi		30	7	0	-7	-100,0	
	specjaliści pracy z rodziną	ogółem		10	10	x	x	x	
		w tym:	starsi specjaliści pracy z rodziną	3	3	x	x	x	
			specjaliści pracy z rodziną	7	7	x	x	x	
aspiranci pracy socjalnej				34	33	29	-4	-11,4	
pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze				346	356	351	-5	-1,5	
pracownicy wykonujący specjalistyczne usługi opiekuńcze	ogółem		25	26	34	8	31,5		
	w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi		7	11	13	2	16,7		
konsultanci				45	48	42	-5	-11,2	
koordynatorzy ds. komputeryzacji				5	5	4	-1	-23,8	
radcy prawni				25	27	27	0	-0,4	
organizator pomocy społecznej				x	x	3	x	x	
pozostali pracownicy				2 548	2 751	2 475	-275	-10,0	

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MRiPS-06 za lata 2021-2023.

Tabela 32. Pracownicy* powiatowych centrów pomocy rodzinie w województwie śląskim w latach 2021-2023, stan na koniec danego roku.

Wyszczególnienie				Lata			Zmiana w latach 2021-2022			
				2021	2022	2023	liczba	%		
Ogółem				454	469	432	-37	-7,9		
W tym:	kadra kierownicza	ogółem		51	53	57	3	6,1		
		w tym:	dyrektorzy i kierownicy jednostek oraz ich zastępcy	ogółem		22	23	25	2	9,8
				w tym:	dyrektorzy, kierownicy	17	17	17	0	0,0
			z-cy dyrektorów, z-cy kierowników	5	6	8	2	37,5		
			kierownicy działów, kierownicy sekcji	29	30	31	1	3,3		
	pracownicy socjalni	ogółem		79	88	70	-18	-20,2		
		w tym:	świadczący pracę socjalną poza siedzibą jednostki	x	7	15	x	x		
			przeprowadz. rodzinne wywiady środow. poza siedzibą jedn.	x	4	4	x	x		
			świadczący pracę socjalną i przeprowadzający rodzinne wywiady środowiskowe poza siedzibą jednostki	x	19	27	x	x		
		w tym:	główni specjaliści pracy socjalnej		x	1	3	x	x	
			starsi specjaliści pracy socjalnej – koordynatorzy		0	1	2	1	100,0	
			starsi specjaliści pracy socjalnej		8	9	21	12	127,8	
			specjaliści pracy socjalnej		22	24	8	-16	-68,4	
			starsi pracownicy socjalni		16	17	20	3	17,4	
			pracownicy socjalni		32	33	17	-16	-48,3	
		główni specjaliści	ogółem		16	13	x	x	x	
			w tym będący pracownikami socjalnymi		1	3	0	-3	-100,0	
		specjaliści pracy z rodziną	ogółem		4	5	x	x	x	
	w tym:		starsi specjaliści pracy z rodziną	1	2	x	x	x		
			specjaliści pracy z rodziną	3	3	x	x	x		
aspiranci pracy socjalnej				1	0	2	2	x		
konsultanci				1	1	1	0	0,0		
koordynatorzy ds. komputeryzacji				1	0	0	0	x		
radcy prawni				2	2	2	1	40,0		
pozostali pracownicy				301	310	300	-10	-3,3		

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MRiPS-06 za lata 2021-2023.

Tabela 33. Pracownicy socjalni* zatrudnieni w JOPS szczebla gminnego i powiatowego w województwie śląskim w latach 2021-2023, stan na koniec danego roku.

Wyszczególnienie			Lata			Zmiana w latach 2022-2023			
			2021	2022	2023	liczba	%		
Razem	pracownicy socjalni ogółem		2 433	2 424	2 356	-68	-2,8		
	w tym:	świadczący pracę socjalną poza siedzibą jednostki	x	190	165	x	x		
		przeprowadzający rodzinne wywiady środowiskowe poza siedzibą jednostki	x	125	123	x	x		
		świadczący pracę socjalną i przeprowadzający rodzinne wywiady środowiskowe poza siedzibą jednostki	x	1 690	1 724	x	x		
W tym:	powiatowe centra pomocy rodzinie		79	88	70	-18	-20,2		
	ośrodki pomocy społecznej / centra usług społecznych		2 067	2 053	2 006	-47	-2,3		
	domy pomocy społecznej		196	196	193	-3	-1,4		
	placówki specjalistycznego poradnictwa		2	0	3	3	x		
	ośrodki interwencji kryzysowej		28	25	23	-2	-8,2		
	ośrodki wsparcia	ogółem		60	62	61	-1	-1,7	
		w tym:	ośrodki wsparcia dla osób z zaburz. psych.	ogółem	26	26	25	-1	-4,9
			w tym środowiskowe domy samopomocy	26	24	25	1	4,3	
		dzienne domy pomocy		4	4	5	1	12,5	
		domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży		3	3	4	1	40,0	
		schroniska dla osób bezdomnych		11	14	15	1	6,2	
		schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi		5	6	4	-1	-26,9	
		kluby samopomocy inne niż dla osób z zaburzeniami psychicznymi		7	8	10	2	30,7	
inne ośrodki wsparcia		6	3	0	-3	-100,0			

* W przeliczeniu na etaty.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MRiPS-06 za lata 2021-2023.

Tabela 34. Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie w ramach realizacji zadań zleconych gminom – województwo śląskie, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie	Lata			Zmiana w latach 2022-2023	
	2021	2022	2023	n	%
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiolową lub ekologiczną	734	10	4	-6	-60,0
Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	749	749	731	-18	-2,4
Pomoc przyznana cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a	2	6	5	-1	-16,7
Pomoc przyznana cudzoziemcom, którzy uzyskali zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub na pobyt tolerowany na terytorium RP	1	1	2	1	100,0
Przyznane przez sąd wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki	588	604	621	17	2,8

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2021-2023.

Tabela 35. Liczba świadczeń udzielonych w ramach realizacji zadań zleconych gminom – województwo śląskie, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie	Lata			Zmiana w latach 2022-2023	
	2021	2022	2023	n	%
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiolową lub ekologiczną	842	10	4	-6	-60,0
Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	182 162	138 940	136 762	-2178	-1,6
Pomoc przyznana cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a	x	x	x	x	x
Pomoc przyznana cudzoziemcom, którzy uzyskali zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub na pobyt tolerowany na terytorium RP	x	x	x	x	x
Przyznane przez sąd wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki	9 066	9 334	9 826	492	5,3

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2021-2023.

Tabela 36. Kwoty świadczeń udzielonych w ramach realizacji zadań zleconych gminom – województwo śląskie, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie		Lata			Zmiana w latach 2022-2023	
		2021	2022	2023	n	%
Razem		13 318 360	10 828 942	12 522 854	1 693 912	15,6
W tym:	zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiolową lub ekologiczną	3 679 385	52 000	19 044	-32 956	-63,4
	specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	6 860 171	7 679 865	9 167 349	1 487 484	19,4
	pomoc przyznana cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a	31 373	30 720	30 269	-451	-1,5
	pomoc przyznana cudzoziemcom, którzy uzyskali zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub na pobyt tolerowany na terytorium RP	3 200	9 257	27 643	18 386	198,6
	przyznane przez sąd wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki	2 744 231	3 057 100	3 278 549	221 449	7,2

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2021-2023.

Tabela 37. Przeciętna liczba świadczeń na osobę, której decyzją udzielono świadczenie w ramach realizacji zadań zleconych gminom – województwo śląskie i Polska, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie	Śląskie					Polska 2023
	lata			zmiana w latach 2022-2023		
	2021	2022	2023	n	%	
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiolową lub ekologiczną	5 013	5 200	4 761	-439	-8,4	6 443
Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	9 159	10 253	12 541	2 287	22,3	12 465
Pomoc przyznana cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a	15 687	5 120	6 054	934	18,2	2 532
Pomoc przyznana cudzoziemcom, którzy uzyskali zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub na pobyt tolerowany na terytorium RP	3 200	9 257	13 822	4 565	49,3	4 493
Przyznane przez sąd wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki	4 667	5 061	5 279	218	4,3	6 019

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2021-2023.

Tabela 38. Przeciętna kwota świadczeń na osobę, której decyzją przyznano świadczenie udzielone w ramach realizacji zadań zleconych gminom – województwo śląskie i Polska, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie	Śląskie					Polska 2023
	Lata			Zmiana w latach 2022-2023		
	2021	2022	2023	n	%	
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiolową lub ekologiczną	1,1	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0
Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	243,2	185,5	187,1	1,6	0,9	251,6
Pomoc przyznana cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a	x	x	x	x	x	x
Pomoc przyznana cudzoziemcom, którzy uzyskali zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub na pobyt tolerowany na terytorium RP	x	x	x	x	x	x
Przyznane przez sąd wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki	55,2	15,5	15,8	0,4	2,4	15,7

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2021-2023.

Tabela 39. Przeciętne kwoty świadczeń udzielonych w ramach realizacji zadań zleconych gminom – województwo śląskie i Polska, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie	Śląskie					Polska 2023
	lata			zmiana w latach 2022-2023		
	2021	2022	2023	n	%	
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiolową lub ekologiczną	4 369,8	5 200,0	4 761,0	-439,0	-8,4	6 210,7
Specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi	37,7	55,3	67,0	11,8	21,3	49,5
Pomoc przyznana cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a	x	x	x	x	x	x
Pomoc przyznana cudzoziemcom, którzy uzyskali zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub na pobyt tolerowany na terytorium RP	x	x	x	x	x	x
Przyznane przez sąd wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki	302,7	327,5	333,7	6,1	1,9	383,7

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2021-2023.

Tabela 40. Gminy o największych i najmniejszych wydatkach na świadczenia realizowane w ramach zadań własnych gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca – województwo śląskie, 2023 r.

Wartości największe		Wartości najmniejsze	
gmina	wartość w zł	gmina	wartość w zł
Chorzów	270,27	Suszec	17,73
Ruda Śląska	241,47	Koszarawa	20,88
Zabrze	236,95	Ornontowice	26,66
Cieszyn	226,67	Godów	28,89
Siemianowice Śląskie	225,82	Gierałtów	30,76
Częstochowa	218,03	Wiry	31,16
Gliwice	215,36	Kamienica Polska	33,25
Sosnowiec	213,00	Pawłowice	35,88
Bytom	210,58	Chełm Śląski	35,94
Czeladź	208,11	Świerklany	38,05
Katowice	203,84	Kobiór	38,90
Herby	200,95	Krzanowice	40,17
Krzepice	195,54	Jaworze	40,26
Piekary Śląskie	192,36	Woźniki	41,46
Szczekociny	182,86	Świerklaniec	41,87

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdanie *MRiPS-03* za okres I-XII 2023 r., 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

Tabela 41. Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie w ramach realizacji zadań własnych gmin – województwo śląskie, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie			Lata			Zmiana w latach 2022-2023		
			2021	2022	2023	n	%	
Zasiłki stałe		ogółem	16 614	15 694	15 180	-514	-3,3	
		w tym przyznane dla osoby:	samotnie gospodarującej	14 433	13 822	13 470	-352	-2,5
			pozostającej w rodzinie	2 405	2 094	1 919	-175	-8,4
Zasiłki okresowe	ogółem		24 424	22 232	20 130	-2 102	-9,5	
	w tym przyznane z powodu:	bezrobocia	14 482	12 101	10 485	-1 616	-13,4	
		długotrwałej choroby	3 477	3 629	3 698	69	1,9	
		niepełnosprawności	5 101	4 955	4 456	-499	-10,1	
		możliw. utrzym. lub nabycia upraw. do świad. z innych syst. zabezp. społ.	114	77	76	-1	-1,3	
		z innego powodu	5 415	5 262	4 852	-410	-7,8	
	zasiłki okresowe kontynuowane niezależnie od dochodu na podst. art. 38 ust. 4a i 4b		12	19	10	-9	-47,4	
Schronienie	ogółem		4 114	4 192	4 938	746	17,8	
	w tym:	w schronisku dla osób bezdomnych	2 551	2 526	2 723	197	7,8	
		w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi	364	426	499	73	17,1	
		w ogrzewalni	237	162	407	245	151,2	
		w noclegowni	1 022	1 380	1 672	292	21,2	
Posiłek	ogółem		24 796	23 655	23 520	-135	-0,6	
	w tym dla dzieci		16 278	16 630	16 721	91	0,5	
Ubranie			28	48	47	-1	-2,1	
Usługi opiekuńcze		ogółem	11 584	11 738	11 956	218	1,9	
		w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze	1 309	1 310	1 287	-23	-1,8	
Zasiłek celowy na pokrycie wydatków na świad. zdrow.*		ogółem	298	266	279	13	4,9	
		w tym dla osób bezdomnych	0	1	0	-1	-100,0	
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego			256	221	168	-53	-24,0	
Zasiłki celowe w formie biletu kredytowego			5	3	4	1	33,3	
Inne zasiłki celowe i w naturze ogółem		ogółem	46 325	38 636	35 055	-3 581	-9,3	
		w tym zasiłki specjalne celowe	9 323	6 608	5 648	-960	-14,5	
Zasiłki celowe przyznane niezależnie od dochodu na podstawie art. 39a ust. 1 i 2			0	3	5	2	66,7	
Pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie		ogółem	0	0	0	x	x	
		w tym:	w naturze	0	0	0	x	x
			zasiłki	0	0	0	x	x
			pożyczka	0	0	0	x	x
Odpłatność gminy za pobyt w DPS			8 679	8 927	9 178	251	2,8	

* Osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MRiPS-03 za lata 2021-2023.

Tabela 42. Liczba świadczeń przyznanych decyzją w ramach realizacji zadań własnych gmin – województwo śląskie, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie			Lata			Zmiana w latach 2022-2023	
			2021	2022	2023	n	%
Zasiłki stałe	ogółem		166 650	158 876	150 187	-8 689	-5,5
	w tym przyznane dla osoby:	samotnie gospodarującej	146 042	141 041	134 566	-6 475	-4,6
		pozostającej w rodzinie	20 608	17 835	15 621	-2 214	-12,4
Zasiłki okresowe	ogółem		144 832	124 057	113 026	-11 031	-8,9
	w tym przyznane z powodu:	bezrobocia	82 720	64 970	55 681	-9 289	-14,3
		długotrwałej choroby	13 014	12 612	13 302	690	5,5
		niepełnosprawności	28 511	26 841	24 992	-1 849	-6,9
		możliw. utrzym. lub nabycia upraw. do świad. z innych syst. zabezp. społ.	240	157	202	45	28,7
		z innego powodu	20 362	19 480	18 851	-629	-3,2
Schronienie	w schronisku dla osób bezdomnych		21 009	16 125	17 754	1 629	10,1
	w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi		2 164	2 677	3 200	523	19,5
	w ogrzewalni		2 654	2 644	6 143	3 499	132,3
	w noclegowni		122 766	160 461	176 284	15 823	9,9
Posiłek	ogółem		3 072 341	3 131 753	3 218 631	86 878	2,8
	w tym dla dzieci		1 650 912	1 897 081	1 939 699	42 618	2,2
Ubranie			50	85	67	-18	-21,2
Usługi opiekuńcze	ogółem		2 539 483	2 396 418	2 230 704	-165 714	-6,9
	w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze		283 384	175 411	151 758	-23 653	-13,5
Zasiłek celowy na pokrycie wydatków na świad. zdrow.*	ogółem		868	806	782	-24	-3,0
	w tym dla osób bezdomnych		0	1	0	-1	-100,0
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego			272	224	176	-48	-21,4
Zasiłki celowe w formie biletu kredytowego			5	3	4	1	33,3
Sprawienie pogrzebu	ogółem		966	1 061	901	-160	-15,1
	w tym osobom bezdomnym		211	193	138	-55	-28,5
Zasiłki specjalne celowe			23 620	16 145	16 309	164	1,0
Pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie	w naturze		0	0	0	x	x
	zasiłki		0	0	0	x	x
	pożyczka		0	0	0	x	x
Odpłatność gminy za pobyt w DPS			90 047	93 425	95 353	1 928	2,1

* Osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2021-2023.

Tabela 43. Kwota świadczeń przyznanych decyzją w ramach realizacji zadań własnych gmin – województwo śląskie, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie			Lata			Zmiana w latach 2022-2023		
			2021	2022	2023	n	%	
Ogółem			548 551 664	586 889 054	652 057 305	65 168 251	11,1	
kwota świadczeń w zł								
kwota wydatków na świadczenia na 1 mieszkańca (w zł)			125	135	150	15	11,1	
W tym:	zasilki stałe	ogółem	85 237 885	90 971 677	86 333 790	-4 637 887	-5,1	
		w tym:	środki własne	45 837	54 434	105 124	50 690	93,1
			dotacja	85 192 048	90 917 243	86 228 666	-4 688 577	-5,2
		w tym przyznane dla osoby:	samotnie gospodarującej	78 816 723	84 424 038	80 554 801	-3 869 237	-4,6
			pozostającej w rodzinie	6 421 162	6 547 639	5 778 989	-768 650	-11,7
	zasilki okresowe	ogółem	45 180 978	44 175 735	39 290 915	-4 884 820	-11,1	
		w tym:	środki własne	542 524	573 766	484 068	-89 698	-15,6
			dotacja	44 638 454	43 601 969	38 806 847	-4 795 122	-11,0
		w tym przyznane z powodu:	bezrobocia	29 751 037	26 899 361	22 566 297	-4 333 064	-16,1
			długotrwałej choroby	3 845 543	4 332 485	4 536 989	204 504	4,7
			niepełnosprawności	4 570 038	4 992 670	4 451 652	-541 018	-10,8
			możliw. utrzym. lub nab. upr. do świad. z innych syst. zab. społ.	74 084	54 504	67 444	12 940	23,7
			z innego powodu	7 001 838	7 905 944	7 684 056	-221 888	-2,8
			zas. okr. kontyn. niezależnie od dochodu na podst. art. 38 ust. 4a i 4b	7 684	12 115	8 174	-3 941	-32,5
		schronienie	ogółem	26 197 274	28 681 387	35 984 886	7 303 499	25,5
	w tym:		w schronisku dla osób bezdomnych	16 326 411	16 536 652	20 979 647	4 442 995	26,9
			w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi	5 096 381	6 005 704	7 589 684	1 583 980	26,4
			w ogrzewalni	86 919	110 234	1 295 001	1 184 767	1074,8
			w noclegowni	4 120 033	5 451 783	5 938 641	486 858	8,9
	schronienie udzielone w sytuacji kryzysowej występującej na skalę masową (na podstawie art. 48a ust. 9)	145 830	5 783	6 134	351	6,1		
	posilek	ogółem	22 950 486	25 028 994	30 396 699	5 367 705	21,4	
		w tym dla dzieci	9 945 299	12 798 734	14 743 512	1 944 778	15,2	
	ubranie			5 551	9 634	9 497	-137	-1,4
	usługi opiekuńcze	ogółem	48 058 220	49 771 731	52 872 086	3 100 355	6,2	
		w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze	4 371 618	4 604 848	4 540 870	-63 978	-1,4	
	zasilek celowy na pokrycie wydatków na świad. zdrow.*	ogółem	129 674	129 904	106 998	-22 906	-17,6	
		w tym dla osób bezdomnych	0	170	0	-170	-100,0	
	zasilki celowe na pokrycie wydatków powst. w wyniku zdarzenia losowego			849 841	992 785	700 223	-292 562	-29,5
	zasilki celowe w formie biletu kredytowego			130	75	250	175	233,3
	sprawienie pogrzebu	ogółem	2 731 157	2 976 052	2 950 639	-25 413	-0,9	
w tym osobom bezdomnym		583 366	651 867	518 136	-133 731	-20,5		
inne zasilki celowe i w naturze	ogółem	52 315 521	44 834 752	48 516 301	3 681 549	8,2		
	w tym zasilki specjalne celowe	6 179 449	4 538 402	4 481 389	-57 013	-1,3		
zasilki celowe przyznane niezależnie od dochodu na podstawie art. 39a ust. 1 i 2			0	390	5 914	5 524	1416,4	
pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie	ogółem	0	0	0	0	x		
	w tym:	w naturze	0	0	0	0	x	
		zasilki	0	0	0	0	x	
		pożyczka	0	0	0	0	x	
odpłatność gminy za pobyt w DPS			264 894 947	299 315 938	354 889 107	55 573 169	18,6	

* Osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MRIPS-03 za lata 2021-2023.

Tabela 44. Przeciętna liczba świadczeń na osobę, której decyzją przyznano świadczenie w ramach realizacji zadań własnych gmin – województwo śląskie i Polska, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie			Śląskie					Polska 2023
			lata			zmiana w latach 2022-2023		
			2021	2022	2023	n	%	
Zasiłki stałe	ogółem		10,0	10,1	9,9	-0,2	-2,3	10,0
	w tym przyznane dla osoby:	samotnie gospodarującej	10,1	10,2	10,0	-0,2	-2,1	10,1
		pozostającej w rodzinie	8,6	8,5	8,1	-0,4	-4,4	8,5
Zasiłki okresowe	ogółem		5,9	5,6	5,6	0,0	0,6	5,9
	w tym przyznane z powodu:	bezrobocia	5,7	5,4	5,3	-0,1	-1,1	5,8
		długotrwałe choroby	3,7	3,5	3,6	0,1	3,5	4,2
		niepełnosprawności	5,6	5,4	5,6	0,2	3,5	6,1
		możliw. utrzym. lub nabycia upr. do świad. z innych syst. zab. społ.	2,1	2,0	2,7	0,6	30,4	2,9
		z innego powodu	3,8	3,7	3,9	0,2	4,9	4,0
Schronienie	w schronisku dla osób bezdomnych		8,2	6,4	6,5	0,1	2,1	7,1
	w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi		5,9	6,3	6,4	0,1	2,0	7,2
	w ogrzewalni		11,2	16,3	15,1	-1,2	-7,5	27,7
	w noclegowni		120,1	116,3	105,4	-10,8	-9,3	84,2
Posiłek	ogółem		123,9	132,4	136,8	4,5	3,4	126,1
	w tym dla dzieci		101,4	114,1	116,0	1,9	1,7	115,3
Ubranie			1,8	1,8	1,4	-0,3	-19,5	1,3
Usługi opiekuńcze	ogółem		219,2	204,2	186,6	-17,6	-8,6	266,6
	w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze		216,5	133,9	117,9	-16,0	-11,9	215,9
Zasiłek celowy na pokrycie wydatków na świad. zdrow.*	ogółem		2,9	3,0	2,8	-0,2	-7,5	2,8
	w tym dla osób bezdomnych		0,0	1,0	0,0	-1,0	-100,0	1,0
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego			1,1	1,0	1,0	0,0	4,8	1,1
Zasiłki celowe w formie biletu kredytowego			1,0	1,0	1,0	0,0	0,0	1,6
Zasiłki specjalne celowe			2,5	2,4	2,9	0,5	20,3	2,8
Pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie	w naturze		0,0	0,0	0,0	0,0	x	0,0
	zasiłki		0,0	0,0	0,0	0,0	x	0,0
	pożyczka		0,0	0,0	0,0	0,0	x	0,0
Odpłatność gminy za pobyt w DPS			10,4	10,5	10,4	-0,1	-0,7	10,2

* Osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MRiPS-03 za lata 2021-2023.

Tabela 45. Przeciętna kwota świadczeń na osobę, której decyzją przyznano świadczenie w ramach realizacji zadań własnych gmin – województwo śląskie i Polska, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie			Śląskie					Polska 2023	
			lata			zmiana w latach 2022-2023			
			2021	2022	2023	n	%		
Ogółem			6 683	7 457	8 497	1 040	13,9	7 345	
W tym:	Zasiłki stałe	ogółem	5 130	5 797	5 687	-109	-1,9	5 992	
		w tym przyznane dla osoby:	samotnie gospodarującej	5 461	6 108	5 980	-128	-2,1	6 268
			pozostającej w rodzinie	2 670	3 127	3 011	-115	-3,7	3 286
	Zasiłki okresowe	ogółem	1 850	1 987	1 952	-35	-1,8	2 277	
		w tym przyznane z powodu:	bezrobocia	2 054	2 223	2 152	-71	-3,2	2 483
			długotrwałej choroby	1 106	1 194	1 227	33	2,8	1 516
			niepełnosprawności	896	1 008	999	-9	-0,9	1 153
			możliw. utrzym. lub nabycia upr. do świad. z innych syst. zab. społ.	650	708	887	180	25,4	1 202
			z innego powodu	1 293	1 502	1 584	81	5,4	1 723
	zasiłki okr. kontyn. niezależnie od dochodu na podst. art. 38 ust. 4a i 4b	640	638	817	180	28,2	908		
	Schronienie	ogółem	6 368	6 842	7 287	445	6,5	7 350	
		w tym:	w schronisku dla osób bezdomnych	6 400	6 547	7 705	1 158	17,7	8 278
			w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi	14 001	14 098	15 210	1 112	7,9	14 724
			w ogrzewalni	367	680	3 182	2 501	367,6	1 404
			w noclegowni	4 031	3 951	3 552	-399	-10,1	3 388
	Posiłek	ogółem	926	1 058	1 292	234	22,1	1 134	
		w tym dla dzieci	611	770	882	112	14,6	858	
	Ubranie			198	201	202	1	0,7	206
	Usługi opiekuńcze	ogółem	4 149	4 240	4 422	182	4,3	7 079	
		w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze	3 340	3 515	3 528	13	0,4	6 490	
	Zasiłek celowy na pokrycie wydatków na świad. zdrow.*	ogółem	435	488	384	-105	-21,5	388	
		w tym dla osób bezdomnych	0	170	0	-170	-100,0	119	
	Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego			3 320	4 492	4 168	-324	-7,2	3 862
	Zasiłki celowe w formie biletu kredytowego			26	25	63	38	150,0	36
	Inne zasiłki celowe i w naturze ogółem	ogółem	1 129	1 160	1 384	224	19,3	1 518	
		w tym zasiłki specjalne celowe	663	687	793	107	15,5	808	
	Zasiłki celowe przyznane niezależnie od dochodu na podstawie art. 39a ust. 1 i 2			0	130	1 183	1 053	809,8	1 580
Pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie	ogółem	0	0	0	x	x	0		
	w tym:	w naturze	0	0	x	x	x	0	
		zasiłki	0	0	x	x	x	0	
		pożyczka	0	0	x	x	x	0	
Odpłatność gminy za pobyt w DPS			30 521	33 529	38 667	5 138	15,3	44 343	

* Osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MRiPS-03 za lata 2021-2023.

Tabela 46. Przeciętna wysokość świadczeń przyznanych w ramach realizacji zadań własnych gmin – województwo śląskie i Polska, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie			Śląskie					Polska 2023	Śląskie / Polska (w %)
			lata			zmiana w latach 2022-2023			
			2021	2022	2023	n	%		
Zasiłki stałe	ogółem		511,5	572,6	574,8	2,2	0,4	597,2	-3,7%
	w tym przyznane dla osoby:	samotnie gospodarującej	539,7	598,6	598,6	0,0	0,0	618,2	-3,2%
		pozostającej w rodzinie	311,6	367,1	370,0	2,8	0,8	385,9	-4,1%
Zasiłki okresowe	ogółem		312,0	356,1	347,6	-8,5	-2,4	382,9	-9,2%
	w tym przyznane z powodu:	bezrobocia	359,7	414,0	405,3	-8,7	-2,1	429,6	-5,7%
		długotrwałej choroby	295,5	343,5	341,1	-2,4	-0,7	364,3	-6,4%
		niepełnosprawności	160,3	186,0	178,1	-7,9	-4,2	196,8	-9,5%
		moż. utrzy. lub nabycia upr. do świad. z innych syst. zab. społ.	308,7	347,2	333,9	-13,3	-3,8	414,7	-19,5%
		z innego powodu	343,9	405,8	407,6	1,8	0,4	428,5	-4,9%
Schronienie	w schronisku dla osób bezdomnych		777,1	1 025,5	1 181,7	1 346,2	131,3	1 163,6	103,8%
	w schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi		2 355,1	2 243,4	2 371,8	-2 032,6	-90,6	2 036,3	-89,6%
	w ogrzewalni		32,8	41,7	210,8	169,1	405,6	50,7	316,2%
	w noclegowni		33,6	34,0	33,7	-0,3	-0,8	40,2	-16,3%
Posiłek	ogółem		7,5	8,0	9,4	1,5	18,2	9,0	5,0%
	w tym dla dzieci		6,1	6,8	6,0	-0,8	-12,1	8,1	-25,7%
Ubranie			111,0	113,3	141,7	28,4	25,1	160,0	-11,4%
Usługi opiekuńcze	ogółem		18,9	20,8	23,7	2,9	14,1	26,6	-10,8%
	w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze		15,4	26,3	29,9	3,7	14,0	30,1	-0,5%
Zasiłek celowy na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne*	ogółem		149,4	161,2	136,8	-24,3	-15,1	140,9	-2,9%
	w tym dla osób bezdomnych		0,0	170,0	0,0	-170,0	-100,0	119,0	-100,0%
Zasiłki celowe na pokrycie wyd. powstałych w wyniku zdarzenia losowego			3 124,4	4 432,1	3 978,5	-453,5	-10,2	3 573,4	11,3%
Zasiłki celowe w formie biletu kredytowego			26,0	25,0	62,5	37,5	150,0	22,5	177,9%
Sprawienie pogrzebu	ogółem		2 827,3	2 805,0	3 274,8	469,9	16,8	3 351,4	-2,3%
	w tym osobom bezdomnym		2 764,8	3 377,5	3 754,6	377,1	11,2	3 599,1	4,3%
Zasiłki specjalne celowe			261,6	281,1	274,8	-6,3	-2,2	289,8	-5,2%
Produkty żywnościowe przyznane doraźnie lub w sytuacjach kryzysowych			104,9	101,6	98,0	-3,6	-3,6	282,7	-65,3%
Pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie	w naturze		0,0	0,0	0,0	x	x	0,0	x
	zasiłki		0,0	0,0	0,0	x	x	0,0	x
	pożyczka		0,0	0,0	0,0	x	x	0,0	x
Odpłatność gminy za pobyt w DPS			2 941,7	3 203,8	3 721,8	518,0	16,2	4 328,8	-14,0%

* Osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania MRiPS-03 za lata 2021-2023.

Tabela 47. Wydatki na pomoc mającą na celu życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem* – województwo śląskie i Polska, lata 2021-2023.

Wyszczególnienie		Śląskie					Polska 2023	Śląskie / Polska (w %)		
		lata			zmiana w latach 2022-2023					
		2021	2022	2023	n	%				
Ogółem		kwota (w zł)	561 061	448 869	326 340	-122 529	-27,3	2 865 081	-88,6	
		kwota na 1 mieszkańca (w zł)	0,13	0,10	0,08	-0,03	-26,8	0,08	-1,0	
W tym:	pomoc pieniężna na usamodzielnienie	liczba świadczeń	31	25	19	-6	-24,0	193	-90,2	
		kwota świadczeń	110 017	94 176	75 808	-18 368	-19,5	696 338	-89,1	
		przeciętna wys. świad. (w zł)	3 548,94	3 767,04	3 989,89	222,85	5,9	3 607,97	10,6	
	pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki	liczba świadczeń	682	506	305	-201	-39,7	2 706	-88,7	
		kwota świadczeń	357 233	285 696	175 693	-110 003	-38,5	1 516 242	-88,4	
		przeciętna wys. świad. (w zł)	523,80	564,62	576,04	11,43	2,0	560,33	2,8	
	uzyskanie odpowiednich warunków mieszk.	ogółem	liczba świadczeń	8	24	26	2	8,3	54	-51,9
			kwota świadczeń	8 376	5 135	6 436	1 301	25,3	23 090	-72,1
			przeciętna wys. świad. (w zł)	1047,00	213,96	247,54	33,58	15,7	427,59	-42,1
		w tym w mieszk. treningowym lub wspomagany	liczba świadczeń	5	24	24	0	0,0	31	-22,6
			kwota świadczeń	1 305	5 135	6 436	1 301	25,3	7 379	-12,8
			przeciętna wys. świad. (w zł)	261,00	213,96	268,17	54,21	25,3	238,03	12,7
	pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej	liczba świadczeń	27	22	20	-2	-9,1	178	-88,8	
		kwota świadczeń	85 435	63 862	68 403	4 541	7,1	629 411	-89,1	
przeciętna wys. świad. (w zł)		3 164,26	2 902,82	3 420,15	517,33	17,8	3 536,02	-3,3		

* Dla osób opuszczających: specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze.

Źródło: 1) Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania *MRiPS-03* za lata 2021-2023, 2) Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.